

IOHANNIS WYCLIF

TRACTATUS

DE OFFICIO REGIS

Oxford
HORACE HART, PRINTER TO THE UNIVERSITY

(*Issued in May*, 1889.)

IOHANNIS WYCLIF

TRACTATUS

DE OFFICIO REGIS

NOW FIRST EDITED FROM THE VIENNA MSS.
4514 AND 3933

BY

ALFRED W. POLLARD, M.A.
ST. JOHN'S COLLEGE, OXFORD

AND

CHARLES SAYLE, B.A.
NEW COLLEGE, OXFORD

Wyclif Soc. Pubs.

LONDON
PUBLISHED FOR THE WYCLIF SOCIETY BY TRÜBNER & CO.
57 AND 59 LUDGATE HILL
M DCCC LXXXVII

TO

F. D. MATTHEW

IN ADMIRATION OF HIS ATTAINMENTS

AS A WYCLIF-SCHOLAR

AND IN GRATITUDE FOR HIS EVER-READY HELP

THIS FIRST EDITION OF

THE DE OFFICIO REGIS

IS DEDICATED BY

ALFRED W. POLLARD

CHARLES SAYLE

INTRODUCTION.

THE *De Officio Regis* follows immediately upon the *De Ecclesia* as the eighth book of Wyclif's great *Summa.* Its object as declared by Wyclif in his opening sentence is to treat of the Military Order as in the *De Ecclesia* he had treated of the Clerical, and in especial to declare what is the office of a King, and what are the relations between the royal power and the sacerdotal. In the marginal analysis an attempt has been made to summarize Wyclif's successive arguments in detail: it may be profitable here to endeavour to epitomize on somewhat broader lines the arrangement and teaching of the work as a whole.

That Christ paid tribute to Cæsar, and enjoined that the things of Cæsar should be rendered to Cæsar, that He willed that in His own infancy He should be adored by three kings, and that He should be buried by the Military Order in the person of Joseph of Arimathæa, sufficiently prove that the power of kings and knights has Christ's sanction. St. Peter also, the prince of the Apostles, bade submission to the King as supreme in a text in which we must not suppose any other meaning than that a king surpasses all others in worldly honour. So we are bidden to honour the King, and to obey our masters, even when these are froward, remembering that the spiritual fear of the king as God's Vicar is the reflection of our spiritual fear of God Himself. The testimony of St. Paul (Rom. xiii. 1–7) is to the same effect as that of St. Peter. Again that the power of bad rulers

is committed unto them by God is proved by the permission Satan sought to injure Job, and the words of Christ to Pilate. True that when these rulers sin against God we must faithfully resist them to the death, but their offences against men should be borne patiently, and the result be left in God's hands. Thus we may conclude generally that resistance to royal authority is a grievous sin, nor is it less clear that kings have a right to tribute from their subjects, and specially from the clergy maintained by the royal alms. But the present state of the Church agrees ill with these conclusions, and it is not unreasonable to see in this the chief cause of the ills of the Church Militant.

All this shows the more clearly the need of an exposition of the royal power, and of its true relations to the sacerdotal. Now St. Augustine repeatedly tells us that Kings are the bearers of God's image just as bishops are of Christ's, or in other words that the king bears the image, and is the vicar of Christ's Godhead, and the priest of His manhood, and that therefore the king must rule the priest. As regards the dignity of the two offices we must distinguish between the palpable dignity which is unto the world, and the impalpable, which is unto God. Thus the true dignity of the priest is superior to the earthly dignity of the king, but outward or palpable honour (*honor sensibilis*) is to be rendered more freely to kings than to priests. Even with bad kings this must continue the case, for though they are kings only equivocally and without possessing real lordship, yet they are rational creatures in whom is not only the imprint but the image of the Trinity, and they possess power conferred on them for the good of the Church which they *may* use rightly. Those who maintain that the Church can carry on her warfare without a king but not without priests, forget not only the kingly relation within the soul, but that in such times as the Church was without a civil king she was

also without a Cesarean clergy; they forget also the unanimous teaching of Christ, St. Peter and St. Paul, and the holy Doctors, that the King must have pre-eminence in the state. Nor is it less true that a froward priest also is to be honoured for the sake of his office. Moses and Aaron, as priests, were made the channels of blessings they were powerless to affect, and the gift of prophecy was granted to the wicked Caiaphas in virtue of his office. Benediction and other priestly acts are not acts of merit but acts of official power, and in virtue of this official dignity even foreknown priests are to be honoured. But whereas the bad king is to be obeyed with the seven works of mercy and especially by patience, since he only wrongs men by an excessive use of his rightful power, for the bad priest who wrongs God there is no room for patience, and the obedience we owe to him is the obedience of prudent reproof, stern conviction and brave resistance.

Chapter II (pp. 22–46) is mainly occupied with a discussion as to the nature of honour with a view to determining the relative honour to be paid to Kings and to the Clergy. After explaining the relations as to honour which subsist between God and His creatures, Wyclif proceeds in the case of human honour to distinguish between that due to dignity or office and that due to merit. The chief point which he brings out is that no one is to be honoured by reason of the connexion of his clerical office with any lay dignity, such connexion being vicious and any honour paid to it blasphemous. To forbid clerical marriage while permitting the clerical tenure of lay offices is to strain away a gnat and swallow a camel. Priests who are tempted by the outward signs of respect accorded to the holders of lay offices confuse substance and shadow; for as honour is the reward of virtue, it must be something which exceeds virtue, and therefore cannot be a mere sign, which may be bestowed by anybody. The

highest honour of all is the approval of God; well-measured praise from a good man is also a real honour: but to seek honour without regard to virtue is to liken ourselves to the figtree cursed by Christ. Yet this vain pursuit of mere worldly honour is especially rife among learned bodies (*in castris scholasticis*).

So much by way of prelude: Wyclif now attacks his main point of the relative honour due to kings and priests, and at the outset has to face a formidable difficulty. After the disappearance of Count Baldwin of Flanders his brother Henry reigned as Emperor at Constantinople in his stead, well and wisely enough. But in the Church of St. Sophia he had the temerity to place the Patriarch of Constantinople on his left hand and apparently on a lower seat (*iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte*). This outrage drew down on him a vehement reproof from Pope Innocent III (the Pope to whom King John had to surrender his crown), and this reproof in which the sacerdotal pretensions are very strongly stated, was enshrined in the Decretals. 'Now in considering this decree,' says Wyclif, 'we must be on our guard against its ignorant interpreters;' in other words he proceeds to meet it by a series of distinctions. Thus it is granted that the priestly order excels the kingly, but in a special, not in a secular or civil sense. The priestly dignity can be honoured by God solely *per accidens*, quite apart from the infinitely higher claim to honour which virtue may confer on it. And if the Patriarch is to be honoured with outward observance in proportion to his priestly dignity, then no seat will be good enough for so great a man! But while the Pope and clergy owe their endowments to emperors and kings they must be subject to them in all temporal matters; their superiority is solely spiritual and lies in the call made upon them to live a humbler and more Christlike life, and it is no more impossible for them to be at once superior and subject than to be,

as the Apostle bids them, at once rich and poor. That they have mistaken the honour appropriate to their profession is the real cause of the present degeneracy of the Church. The Decretal thus explained becomes quite Wycliffian, but it is open to doubt whether Innocent III would have recognised the interpretation.

The chapter[1] which follows (pp. 46–65) shows Wyclif at his best. It is clearly written, interrupted by no digressions, and admirable in its spirit. For a full analysis the reader must be referred to the side-notes: here only a brief summary can be attempted. The duties of a King are considered under three heads according as they are incumbent on him, (i) as man, (ii) as head of his household, (iii) as King. As man his chief duty is to be wise, and to this end he must have good counsellors and such as are well acquainted with the divine law. As head of his household he must see that each of the three classes of his servants fulfil their duties. His soldiers must obey the words of St. John the Baptist, and his inferior ministers must serve God as well as their earthly master, and live in charity among themselves. Above all, his domestic clergy must be free from crime and especially from simony, they must not engage in lay work, but in their contempt of the world, their affability and their truth, must set an example to all. Lastly as King the monarch must remember that good government consists in the ordainment of few and just laws, which he must enforce wisely and promptly, and never dispense with save for the most cogent reasons; for the King must bow to legal institutions in reality and not merely in show. Again the King must remember that he is God's vicar and that he must act as such, by governing himself humbly ac-

[1] By a most unfortunate piece of carelessness on my part this Chapter heading is omitted from page 46. 'Capitulum III' does not occur in the MSS., but the rubrication of the word 'Habito,' and the fresh subject, sufficiently mark the new departure. [A. W. P.]

cording to the divine will, by supporting the clergy according to the law of the Lord and by punishing severely their degenerate members. Especially he is bound to see that the clergy live upon their tithes and private alms, as the Levites of old, and to deprive them of the temporal lordship which they have unscripturally acquired. His power over the temporalities of his realm gives him the right to do this, and if the wishes of 'pious founders' are alleged, there is the ready answer that no man can bind his heirs to commit sin.

Chapter IV (pp. 65–90) continues this argument by a consideration of the extent of the royal power. This seems naturally to embrace everything under the king's secular dominion, and the immense advantage accruing to a realm from good clergy and the danger to which it is exposed by spiritual treachery (even if this only takes the form of negligence) forbid it to be supposed that the clergy are exempted from the royal rule. By the fact of the King endowing the clergy he has subjected them to his jurisdiction, and even those who receive no endowments but merely live on English soil, are bound to obey the King inasmuch as they are inhabitants of the king's land. If they are rebellious he can and should outlaw them ; otherwise the clergy could turn a nation against the law of God and the king, without any remedy, and thus God would not have given the king adequate power for the government of the land. The persecution of the holy martyrs is itself a proof of this argument. Their persecutors regarded them as a sacrilegious sect, disturbing the people and rousing the divine anger. The persecutors were thus wrong not in their intention but in their practice, and fell into heresy for lack of true theological teaching. Hence the need of sound theologians, to whom the King should assign all benefices in mortmain. This would be no wrong either to the Papal Court or to private patrons, for the present system, though it may accidentally admit good men, is

generally simoniacal. Spiritual purity would be restored if bishops kept curates strictly to their proper work, and if the people refused to pay the salaries of notorious offenders.

At this point (page 77), with a somewhat abrupt change, Wyclif returns to the consideration of the royal duties and insists on the necessity that the King should observe justice, the brightest of the virtues. He is to govern for his subjects' good, and is secularly more bound to them than they to him, and must render them the greater service. This leads to a disquisition on the nature of true obedience, which may at times 'obey by resisting,' as opposed to that merely superficial obedience which allows a servant to give his lunatic master the sword for which he calls that he may use it to his destruction. Thus the antithesis of true obedience is the consenting in sin, and this consent is of five kinds, (i) by authorization, as in the case of the King who refuses to withdraw clerical temporalities, (ii) by counsel, a worse sin than action, (iii) by defence, i.e. by sympathy with evil or carelessness in correcting it, the sin which temporal lords incur by their defence of clerical privileges, (iv) by voluntary co-operation as in simony, and (v) by the withholding of spiritual help. All these sins of consent are damnable indeed in a secular prince, but much worse and more dangerous in priests.

Chapter V (pp. 90–118) is devoted to answering four objections. Of these the first is purely trivial, since it contends that inasmuch as whatever is done by the king's liegeman is done by the king therefore the king is a craftsman, a mummer, etc., and as such of no account. This argument is reduced to absurdity by applying equally well to God, and Wyclif passes on to a general enquiry as to the conditions under which the acts of subjects may be ascribed to their superiors, concluding that this transfer of responsibility requires

either authorization or official negligence on the part of rulers. The second attack against the royal authority is based on the contention that the King is subject to and ruled by law. This is well answered by the distinction between law as the embodiment of truth and reason and law as ordained for the government of a civil dominion. The first law is divine and obligatory on all men, and even on Christ; the second law is human, in the king's power, and only obligatory upon him by virtue of the commands of the higher law. Thus the King is not subject to his law, but must yet conform to it for higher reasons, must set an example of obedience, and honour, and protect all men according to their respective classes. In the lower ranks this protection will be chiefly as to their temporal goods, save that in times of necessity the King (always with discretion) may use the property of his subjects as his own. But this protection of temporalities will not extend to the improperly held clerical endowments.

The third objection (p. 98) to the theories thus expressed rests on the assumed inconsistency between Christ's religion and the obligation upon subjects to obey their King no less implicitly than a monk his abbot. Wyclif begins his answer by showing that the merit in obedience considered *simpliciter* consists not in the worthiness or unworthiness of the person obeyed but in the degree of charity or grace of the person obeying. The question, however, is not one of obedience regarded *simpliciter* but of a special case, and his opponents are made to argue (i) that the spirit excels the flesh, and the monk must obey his abbot as he would Christ, but need not so obey his king, and (ii) that the abbot may give unreasonable commands for the sake of trying his monk's obedience, but that the obligation to obey the king is confined to a small and limited kind of service. As against this it is shown that a loyal priest is bound to obey his King, (*a*) on more numerous

grounds, (*b*) on prior grounds, (*c*) under a greater penalty, than to obey his Abbot; that king and priest alike are both body and soul, and that all obedience must be for the edification of the Church, and may therefore take the form of resistance to unreasonable commands. The King, it is added, should demand of all foreign Clergy entering England an oath of loyalty, and thus reduce the number of foreign traitors.

In the third objection the superiority of the monastic to the secular life was assumed; in the fourth (p. 108) it is argumentatively supported as a reason for the superiority of monastic obedience and Wyclif thus gains an opportunity of inveighing against the doctrine that the superadded form of monasticism is more perfect than the simple religion of Christ. To him it appears that the status of the extraclaustral clergy instituted by Christ is the most perfect, though the claustral life may be better for this or that individual. If we can attain the same perfection without monastic forms as with them, it is simpler and better to do without them, and some cogent questions are suggested which any one tempted to enter a monastic order should ask of those who are trying to persuade him to sacrifice that liberty of action by which, according to St. Augustine, merit is increased.

In Chapter VI (pp. 118–152) Wyclif first turns again to the question of the extent of the royal jurisdiction, holding that, since the sin of any individual weakens the kingdom, the King may enquire into all sins. Episcopal jurisdiction is derived from the King, and the bishops who administer it are the king's liegemen. Certain sins also, such as theft, homicide and rape are punishable in the king's secular courts. The King's power to correct the clergy is further proved by the demand of Pope Urban for secular help against the Antipope, while the need for the secular lords to supplement the power of the clergy, who may not themselves

bear arms, is evident. But if the lords are to transfer the goods of heretics to the righteous there must be theologians able to discern *what* heresy is and to expose the blasphemous usurpation by which Christ's pretended vicar claims to control kings.

In the rest of the chapter (pp. 127 sqq.) Wyclif considers three objections to his views, all asserting the Pope's pretensions on the general ground that the spiritual power must precede and control the temporal. To the argument from history he replies that if the Pope has deposed an emperor (or rather has taught that he should be deposed) the Emperor has more frequently deposed Popes, and he proceeds to attack certain positions advanced by the Abbot of Chertsey[1], which, if admitted, would abolish the royal jurisdiction on the ground that secular judges cannot pronounce on questions of sin, and would remove the clergy from subjection to any secular prince, claiming for them the right of pit and gallows and all other incidents of lordship. Briefly repelling the Abbot's attack on the secular clergy Wyclif has no difficulty in showing that judges chosen from the regular orders have no peculiar competence to pronounce on the relative enormity of sins save, perhaps, from their exceptional personal experience of them, and that underneath all his opponent's arguments lies the double confusion (*a*) of the Church with its clerical members, (*b*) of the Church militant with the Church triumphant. The second attack revives under a slightly different form the fallacy as to delegated authority which Wyclif had already refuted in Chapter V (pp. 90, 91), and he passes from it to a general exposition of the advantage which would accrue to the Church, if the clergy would welcome instead of repelling, the attack of the lay lords. The

[1] The Abbot of Chertsey alluded to must be John of Usk, of whom there is a notice in the Chronicon Adæ de Usk (p. 45), where he is described as 'theologiæ inceptor.'

third objection is more important, for it points out that he has as yet given no clear answer as to which of the two jurisdictions is to have precedence, and this he now proceeds to do (pp. 137–143). The more perfect state he shows, has not necessarily the more perfect authority, else any authority of any priest would be more perfect than that of the king to whom he is subject. It is therefore probable that the king's authority is for many reasons more perfect, e.g. as answering to Christ's Godhead, whereas the priest is the vicar of His manhood. Certainly the reverse cannot hold true while the Church owes her property to the alms of earthly princes, while the Pope has no appellate authority in temporal matters, and while Churches pay tribute to the Emperor. Wyclif's own decision is parallel with his views as to honour at the end of Chapter II. Temporally the King is greater, spiritually the Pope, though the latter may destroy the spiritual superiority by trying to double with it the kingly; but to say which power is greater *simpliciter* is as impossible as it would have been to know that John the Baptist had no greater than himself among the children of men before this was revealed by Christ. Both powers are from God, but the kingly was the earlier in time, and we must not misunderstand the meaning of the priestly consecration of kings. This was no rite of the primitive church, and is purely ministerial in its character, conferring on its performers no claim to superior authority.

Lastly (pp. 147–152) Wyclif carries the war into the enemy's country by asking, is the priesthood inherent in the clergy? and answering in the negative. At first men were both kings and priests. The division between clergy and laity dates from the giving of the law, and was only completed at the advent of the law of grace by the injunction on the clergy to live *pure exproprietarie tanquam animal racionale ad celestia aspirans*, and so with a mystical interpretation of the sixty-eighth psalm

as referring to the clergy as the 'wings of the Church' this long Chapter comes to an end.

Chapter VII (pp. 152–192) is devoted to the exposition of three laws whose enactment would be for the good alike of Church and State:

(1) that Bishops should be obliged to look to the state of the clergy in their respective Dioceses.
(2) that the King, through his Bishops, should enforce the residence in all parishes of learned and zealous curates.
(3) for the extension, defence and reform of the theological faculty.

For the carrying out of the first of these laws Wyclif looks to the revival of the disciplinary power of the provincial Church Councils, who should enquire and report as to the number and quality of the clergy, and before whom, instead of before foreign courts, ecclesiastical complaints should be brought. Bishops who allow their clergy to live secular lives should be punished by the confiscation of their revenues, to retain which they must render good service to the realm. Such confiscation would be no wrong, for when any human institution is found to contain error, its founders or their representatives must correct it (cp. end of Chap. III, p. 64), and the steady deterioration of the Church is abundant proof of the error committed in its endowment.

Of Wyclif's second law the first corollary is that all curates, native or foreign, must reside in their benefices, and the country will thus be rid of the curse of foreign absentees whom the Pope now imposes on it in virtue of his blasphemous pretension to be lord-in-chief of all benefices, and able to make whatever he decrees lawful. Where curates fail to fulfil their duty the people must withhold all pay, and run the risk of excommunication. This in the fourteenth century was no light matter, since forty days after sentence was pronounced the offender,

if still unreconciled to the Church, could be handed over to the secular power and consigned to prison. Accordingly Wyclif devotes pp. 166–176 to a detailed consideration of the power of excommunicating and the abuses attending its exercise. It is shown that excommunication can only harm a man in so far as he has previously been harmed by his own sin. For a real excommunication there must be a special revelation, and those who employ this weapon from interested motives must beware lest it recoil on themselves. In all scripture we can find no instance of excommunication save (1) by way of punishment to save the soul of the sinner, (2) by way of handing over to Satan those who are already his own, and are harming the Church, (3) by way of forbidding intercourse with those who are impenitent after a triple exhortation, (4) as a general malediction against evil-doers. It is the third kind of excommunication which is used and unscripturally extended by our prelates, who turn the triple exhortation into a triple summons to pay, and sacrifice the whole medicinal power of their sentences for pecuniary gain. Such excommunications ought not to be supported by imprisonment, and, with one of the few touches of humour in the treatise, Wyclif grimly quotes the words of the layman who told the excommunicating priest that his medicine was so bad that in future he might keep it for himself.

In the Reformer's exposition of his third law, that for the extension, defence and reform of the theological faculty, he begins by upholding the strict interpretation of the decree of Pope Honorius ordering all 'religious' persons attending lectures on law or physic to return to their convents within two months under pain of excommunication. Every science must be judged by its usefulness as a handmaid of theology, and prelates who now exact money from theologians for permission to study, should be made to contribute to their support, and no one save a theologian should be

appointed to any benefice. In connexion with this doctrine Wyclif traces the history of presentation (p. 182), and shows how the ultimate lordship still rests with the King, who is charged with seeing that sacred things are put to their lawful uses, and for the correction of the clergy may intervene coercively by confiscating their temporalities. Again, since the King is to defend theology, in the spirit of Pope Honorius he must remove all obstacles to it, and must therefore forbid all lectures on the Civil Law. With curious inconsistency the Pope, at the instance of the King of France, has forbidden the Civil Law to be studied in Paris, but permits it in England. The condemnation should be made general, and since the Law of Christ is easier, more sufficing and wholesomer, why should we keep even the Canon Law? If it is said that the Roman Civil Law is distinguished for logical subtlety, and justice, the same holds good for our own English law. Nor is it to the point that it is helpful for the understanding of Canon Law, since the authority of this rests not in Civil Law, but in Scripture, and the same reply may be made to the contention that Civil Law is essential to the decision of cases under the Law of Arms.

Chapter VIII (pp. 195–217) begins with the words: *Finaliter restat addere supplementa in declaracionem materie supradicte*, and is chiefly devoted to the elucidation of four points to which objection might be taken. In this supplement Wyclif first shows himself anxious to make his teaching clear on the subject of the relations between kings and priests, and to prove that some words which he had used earlier in his treatise (apparently on page 143) are not inconsistent with the belief that the power of the ministry of the priest is greater than that of the King which is ordained to hire, reward and command it. To do this he practically repeats much of what he had already said on the subjects of Honour and Obedience, viz. that the state of

the clergy is more perfect as more adapted for earning bliss, but that its greatness must be wholly apart from the world, while the King must remain secularly supreme. The point next considered (p. 198) is that of the meaning to be attached to the phrase the King's liegeman (*homo legius regis*). According to Wyclif's definition anyone subject to the King's law is his liegeman, and he thus expressly includes all foreigners resident in, or even passing through, England. Such foreigners, of course, owe allegiance also to the King of the country in which they were born, and in opposition to those who blindly quote the text 'No man can serve two masters' Wyclif proceeds to justify the possibility of this double allegiance. Thus it is shown that a man may faithfully serve each of two masters who are opposed to each other, so long as he is alive to the different ways of serving, for it must always be remembered that we may serve by resistance as well as by compliance.

The third objection considered makes the reason of the second more clear, for it would except the Pope, the mendicant orders and foreign envoys from the class of liegemen. Of such exceptions Wyclif will not hear. Christ when on earth was content to be the liegeman of Herod and of Cæsar, and so whoever enjoys the protection of the King's laws and owes them obedience is the King's liegeman. Nay more, the mendicant orders and the clergy are indebted to the King for special privileges; the mendicant orders for the right of building their private churches and for license to beg, and the clergy for those powers of citation, fining and imprisonment which they so grossly abuse. They are thus especially bound to own the King's authority, while the league by which the friars make over to the Pope the rights of lordship over all temporalities given them as alms, is prejudicial to the secular lords and should be resisted from the outset.

The last objection noticed in this Chapter is the alleged irredemptibility (according to Leviticus ch. 28) of things consecrated. Of this plea Wyclif disposes in three ways: (1) on the ground that the Jewish law was wholly ceremonial and so is not to be literally observed by our priests; (2) because the consecration to which it referred did not, and could not, apply to land; (3) on the broad principle that whatever Jew or Christian has vowed is to be faithfully observed, but that it is no breach of a vow to correct its abuse or improve its use, and he ends the Chapter with a vehement denunciation of the evils which endowments have introduced into the Church.

With Chapter VIII there can be no doubt that the *De Officio Regis* originally came to an end. But to the four points considered in this chapter Wyclif thought fit *pro complemento finali* to add four others, which form the subjects of Chapters IX–XII. In the first of these (pp. 217–230) the objection that on his showing instead of the Emperor and all Bishops swearing obedience to the Pope, the Pope with his cardinals, and the friars, would have to swear obedience to kings, leads to an examination of the whole question of oaths. These, it is owned may savour of worldly law or of a desire for pre-eminence. Nevertheless they are lawful, and since the Pope exacts them from Archbishops, *a fortiori* the King may exact them from his liegemen; from the Pope and other distant subjects in general terms; from those who have special privileges specifically and distinctly. It is especially important that such oaths should be taken, through their provincials, by the friars, who are at present willing to accept all the advantages which may accrue to their communities from the merits of individuals, while they disown responsibility for their offences. The claim of the Bishop of Rome to temporal monarchy is the promulgation of a new law, whereas the Apostles and Fathers were content with the Law of Christ, and only claimed

to be believed in so far as they founded their teaching on Scripture. This is the test by which we must try the validity of all papal mandates, for neither bulls nor excommunications are to be respected save in so far as they have scripture authority. This leads to another denunciation of the medieval system of excommunication, with which the Chapter ends.

Chapter X (pp. 231–245) is concerned with the arguments brought forward *contra tria dicta* 39 *ca° libri proximi*[1]. These *dicta* deal respectively with the custom of excommunication, the study by the clergy of the Civil Law, and the obedience due from Bishops to their secular Prince.

As to excommunication Wyclif does not add much to what he has already said. He again insists that all true excommunication is from God, and ought therefore to be received joyfully as for the sufferer's good, but that without divine authority mere human excommunication is nothing, and should be received with contempt and sorrow for those who pronounce it. The moral of this is that prelates should be slow to speak, especially as regards things neutral. This, to the great harm of the Church, they forget, and through their pride and perverse practices comes ruin.

On the subject of the Civil Law the language now employed is much stronger than that of Chapter VII. Civil and Canon Law are both unhesitatingly condemned, and their study is only commended as enabling men to prove the Pope's ancient subordination to the Emperor.

[1] I quote these words in order to draw attention to them, but no satisfactory explanation of the reference has occurred to me. Excommunication is treated of at great length on pages 166–176; the Civil Law on 188–195; the obedience due from Bishops to Princes *passim*. The reference thus appears to be to the present book, which is regarded as in two parts, i.e. treatise and supplement. Cp. Wyclif's 'quod in *isto* tractatu in grosso senserim,' on p. 280. But the '39° Capitulo,' like the '38°' at the beginning of our Chapter VIII (p. 195), where the reference seems to be to p. 143, is not easily to be understood. Compare also the words *patet ex dictis* 36 *capitulo* at the beginning of our Chapter VI (p. 119). [A.W.P.]

Lastly, Wyclif again approaches the question of the obedience due from Bishops to their secular Prince. For this, he shows, we have the example not only of the priests of the Old Testament but of Christ and his Apostles, examples which are enforced in the teaching of St. Gregory. But our modern prelates deride Christ's humility, and woe to the land where these men have rule. The three laws proposed in Chapter VII are again put forward as the only means of averting national destruction.

In Chapter XI (pp. 245–260) a third principal objection is considered; this time a most comprehensive one. A King's work, it is held, is to fight and win dominion, and since there is no reason why one person capable of acquiring universal dominion should hold it rather than another, any one competitor may fight with any other. To this plea for anarchy Wyclif answers with the assertion of the principles that the body politic must have one head, that two men cannot be in all respects equally fitted for headship, and that Nature does not produce a fit man for him to be wasted. The assumption of a general state of conquest-seeking is a false one. The unity we need is not a unity obtained by common subjection to a single individual, but that which follows from the continual presence in the human race of the *genus* of divinely endowed captains. In the political community reason declares that each people should have its own head, as we in England have our King. As for the Roman Empire, its life is gone, its Emperor allows his wolves to destroy us, and England is too remote from Rome for his rule here to be effectual. In the powerlessness of its Emperor and the division caused by the desire of the clergy for secular power we see the fulfilment of Daniel's prophecy (ii. 40 sq.). Such an interpretation is not pleasing to our clergy, who murmur against anyone who lays bare the sense of Scripture to their reproof, for the cause of the whole

schism of the Church is the following of the traditions of men in preference to the study of theology.

Since fighting may be lawful and meritorious, how and for what should the secular arm do battle? This is the subject of Chapter XII, and apparently takes the place of the 'fourth principal objection,' which the opening words of Chapter IX led us to expect. Wars waged for the love of God are right, Wyclif answers, and no others. A King may lawfully desire so much temporal dominion as will suffice for a rule in conformity with Christ's law, but universal dominion is impossible: (*a*) because distance would make it inefficient, (*b*) because of differences of language and of manners, (*c*) because it could never be kept together. Only under exceptional circumstances may a king lawfully desire to rule two kingdoms. The law of nature, the example of Christ, and the dictates of human reason all prove the wickedness of war in Christendom. We have no right to invade foreign nations save for their own good, and when we pretend that we possess this plea we may ask ourselves, why we do not begin our mission at home, why we use such bad means to our end, and why we often punish the innocent as heavily as the guilty. Sin is the inevitable concomitant of war, and inasmuch as we ought to submit to be deprived of every natural good rather than commit a fault, wars are manifestly sinful and foolish. The faithful should not be too forward in their own defence, for every one should be ready to die, and the clergy especially, who claim to represent the Apostles, must follow them in their toil and suffering. A theologian will teach us the true doctrine as to war, but the chief thing needful is to remember that Christ is the best Master, and that it is His teaching and His alone that we must follow. Hence the general sense of our whole treatise (*quod in toto isto tractatu in grosso senserim*) may be summed up in three principles: (1) that the clergy, and especially

the Pope, must be humbler and more ready to serve, (2) that they must be more removed from secular affairs, (3) that the Church must be relieved of its excessive endowments.

The length of the foregoing summary of the *De Officio Regis* may perhaps be excused as an attempt to exhibit the general arguments of the treatise in their due connexion with the many incidental topics of interest which often threaten to obscure them. The scholastic dissertations on Honour and Obedience, the invective against the abuse of Excommunication, the attacks on the Civil and Canon Laws, the exposition of the wickedness of unjust Wars, all of these have their independent interest, and at times divert attention from Wyclif's main subject,—his conception of the rights and duties of an English King. The more we examine this conception the more reason we shall find to admire it, at any rate on its political side. It is thoroughly patriotic, and it is thoroughly constitutional, and again and again we find in Wyclif's arguments, despite their medieval clothing, the principles by which Englishmen have been guided in the greatest crises of their national history. An English King must be supreme in his own land against both Pope and Emperor. The English Common Law is as good and better than the Roman. Foreigners who enjoy the protection of the English king must be loyally obedient to his authority. Again the King is supreme as over his own subjects, and in the enunciation of the absolute obedience due to him there seems at first something very little in accordance with the course of English history. But obedience, as Wyclif viewed it, has many sides. It will not allow its object to do wrong, and may lawfully take the form of resistance to tyranny, even to the point of putting the tyrant to death. It must be added that in Wyclif's opinion mere temporal oppression would not seem to afford a sufficient justification for such an extreme course; but he is careful to

lay down that a King must protect his subjects' lives and property, and since all oppression is an offence against God as well as man, his doctrine admits of a wider application than he himself actually gives it. Again the King is supreme over all human Law, and yet by virtue of a law of still higher, because divine, authority, is bound to rule in accordance with it, and may not use his dispensing power save for the weightiest reasons.

Once more, in dealing with the King's relation to the National Church, if Wyclif does not assign to him the position of its Supreme Head, the tendency of his arguments is all in this direction. Whatever is of importance to the national welfare comes within the King's jurisdiction: this is the keynote of his doctrine, and Henry VIII himself could have asked no more. The King must see that the Bishops do their work; he must see moreover that every parish has a true theologian as its priest, and true theology is not the theology of the Pope or of the Decretals, but a theology which can justify itself on the basis of Scripture. That the King must be the ultimate judge of what is scriptural theology and what is not the *De Officio Regis* does not say, but again Wyclif supplies a foundation on which subsequent reformers could fairly claim that their own buildings were erected. In this connexion we may also note the suggestion that Parliament and a Synod of the Clergy sitting together should form a court in which ecclesiastical complaints should be heard, and whose sanction should be an indispensable preliminary to excommunication. Of the King's absolute right to withdraw all clerical endowments on the ground of the good of the Church, as well as of his right in case of emergency to use clerical property for national defence, Wyclif has no shadow of doubt.

The approximate date of the *De Officio Regis* is not difficult to fix. Dr. Loserth assigns the *De Ecclesia* to the autumn and winter of 1378, and everything points

to our treatise having followed immediately upon its predecessor. Thus the controversy as to the privileges of the Sanctuary of Westminster[1] is twice alluded to (pp. 157 and 169), but in a manner which allows us to imagine that at the time Wyclif was writing public interest on the subject had greatly subsided. The schism in the papacy is several times mentioned (pp. 120, 17; 121, 13; 123, 6; 126, 31; 219, 25; 226, 7). The first of these references shows that Urban's Bull of November 1378 had already been issued; in the second there is a difficulty in the text which may lead to slightly different views. According to our MSS. Wyclif writes: *et revera latet nos utrum ipse* [sc. Robertus Gibornensis, i.e. Clement VII] *vel Gregorius XIus occupat patrimonium Cristi iniustius*. It has been suggested that *Gregorius XIus* is here a slip of the pen for *Urbanus VIus*, in which case Wyclif at the time of writing was already disabused of the good hopes of Urban which he had conceived at the time of his election. On the other hand a few lines further down Urban is distinctly spoken of as *papa noster*, and it seems at least possible to construe the text as it stands, taking its meaning to be: 'and it is hard to say whether the present Antipope is a worse usurper than was his legitimate predecessor.' In any case the difference of date cannot be important, for in one passage of the *De Ecclesia* Wyclif had already classed Pope and Antipope together as *duo pseudomonachi*. The remaining references to the schism are quite general in terms, and an allusion to the poor soldiers still unransomed in Spain perfectly harmonizes with the date 1379 which the connexion of this eighth book of the *Summa* with its immediate predecessor inclines us to assign to it.

[1] For a full account of this see Dr. Loserth's introduction to the *De Ecclesia*. The breach of the Abbey's privilege of sanctuary took place on August 11th, 1378. On the 18th of the following October Wyclif laid before the Parliament at Gloucester a memorial in which he defended the action of the Government.

The *De Officio Regis* is at present extant in three manuscripts, viz, Vienna 4514 and 3933, and Prague X. D. 11. Our text is founded on a transcript of the first of these made by Dr. O. Stange for the Wyclif Society. With this transcript Dr. Hertzberg-Fränkel has collated for the Society MS. Vienna 3933, and it is also from his notes that we are able to give the following description of the two MSS.

MS. Vienna 4514. Quoted as A.

On paper (first and last leaves parchment), small 4to. Bound in wood covered with leather. On the first leaf is written: *Super Cantica Cantic.*, and then in a different writing: Wycleph de blasfemia officio regis. On fol. 86 the copyist of the De Blasphemia has written the date: *circa penthecostes sub a. d.* 1432, and signed his name: Wstrach. The *De Officio Regis* occupies ff. 105–182 of the MS., and is written in a firm and practised hand of the first half of the fifteenth century, in the opinion of Dr. Hertzberg-Fränkel identical with that of the *De Blasphemia*. The *De Officio Regis* is preceded by three leaves, ff. 102–4, containing an alphabetical catalogue of Wyclif's works, and followed by an abridgment of the treatise headed: *Sentencia de officio regis in compendio sic habetur*, occupying ff. 183–4.

MS. Vienna 3933. Quoted as B.

In double columns, marked in this edition a, b, c, d, for each leaf, with a division into paragraphs by means of letters in red ink in the margin (A, B, C, etc.). The text is preceded by a table of the contents of the different chapters, and followed by an alphabetically arranged index. At the foot of the page there is occasionally a gloss, apparently in the same hand as the text. On the inside of the cover at the top of the page a hand of the second half of the fifteenth century has written:

Versa Berengarium, fuge Wicleff, cede Rikardum,
Implicet hic errat, hic sacramenta retractat.

Beneath this in a hand in the fifteenth century is written: *W.*1 5, followed by the words: *Liber Pauli de Slawikowicz.* This Paulus de Slawikowicz is mentioned in the Monumenta Histor. Universitatis Pragensis I. 300, as having taken his Bachelor's degree at Prague in 1395; his ownership of the MS. agrees well with its handwriting, which is that of the beginning of the fifteenth century.

From the foregoing description of the two MSS. it will be seen that MS. 3933 is probably the earlier of the two, and experience has shown that it is also the better. It has therefore been freely used to correct the mistakes of MS. 4514, but the collations at the foot of each page enable the reader to see at a glance the reading of both manuscripts wherever they differ. It is needless to say that Dr. Stange's transcript of MS. 4514 was made with absolute faithfulness. The Editors have, however, found it necessary to completely revise the punctuation, and they have also thought it well to distinguish proper names by initial capitals. In all other respects MS. 4514, as amended by 3933, has been faithfully followed.

ALFRED W. POLLARD,
CHARLES SAYLE.

DE OFFICIO REGIS

DE OFFICIO REGIS.

Fol. 105 a.

De Eccl. 22 (148 d.) p. 146.

2 b.

Consequenter ad ordinem clericalem restat de militari ordine pertractandum; tum quia dictum est in materia de privilegiis ecclesie quod quantum in neutris tenetur monachus obedire abbati tantum vel plus tenetur homo legius Regi; tum etiam quia valet ad intellectum[1] scripturarum[2] et observanciam religionis cristiane. Ideo pro declaracione ulteriori restat secundum fidem scripture et testimonia sanctorum doctorum declarare Regis officium, et secundum quam armoniam potestas regia et sacerdotalis potestas correspondent. Iste enim potestates intelliguntur vestis stragulata quam matrona nostra lanifica fecit sibi, ut tetigi superius secundo capitulo. Oportet ergo inprimis capere quod potestas regum et militum sit ex fide scripture canonisata[3] et testimonio[4] sanctorum doctorum multipliciter approbata. Nam caput ecclesie in persona propria solvit didragma Cesari Matth. xvii, et precepit que sua sunt sibi reddi Matth. xxii. Unde a tribus regibus voluit in suis primordiis adorari Matth. 2°, et a militari ordine sepelliri Matth. xxvii. Princeps eciam apostolorum I. Petr. 2° docet suos conversos quomodo servarent obedienciam et pacienciam inter gentes. *Subiecti*, inquit, *estote omni humane creature propter deum*: non dicit propter mundum vel comodum temporale. Et post pertinenter explicans ordinem subieccionis in tota universitate humani generis sic subinfert: *Sive regi quasi precellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum*[5], *laudem vero*[6] *bonorum*. Nec sunt audiendi stulti fingentes quod adverbium similitudinis conotat reputativam[7]

Matt. xvii. 24–27.

Matt. xxii. 12.

Matt. ii. 1–11.

Matt. xxvii. 57–60.

1 Pet. ii. 13–14.

After the Clerical, the Military Order next calls for treatment. We must therefore proceed to declare what is the office of a King, and what the due relations between the kingly and priestly powers.

In the first place we must understand that the scripture and the witness of the holy doctors abundantly approve the power of the King and of the military order.

For Christ himself paid tribute to Cæsar. And enjoined that the things of Cæsar should be rendered to Cæsar. And willed that in His own infancy He should be adored by three kings. And that he should be buried by the military order in the person of Joseph of Arimathea.

S. Peter, also, the prince of the Apostles, enjoins submission *to the king, as supreme.*

In this text the

[1] intencionem, B. [2] scripture, B. [3] *in marg. litteris rubris*: potestas regum et militum est ex fide scripture, B. [4] testimoniorum, A. [5] malorum, B. [6] que, B. [7] repugnativam, B.

word *as* (*quasi*) must not be taken to mean that the supremacy is merely putative or apparent.

et apparentem precellenciam, non realem, quia tunc[1] doceret vicarius Cristi pro religionis regula quomodo Cristiani subicerentur hominibus secundum rationem fictam fantasticam et fallacem. Sed sapiencie 1° dicitur, quod *spiritus sanctus*[2] Wisd. i. 5. *discipline effugiet fictum.* Ideo blasfemum foret credere spiritum sanctum[3] in principio sue regule fingere huiusmodi duplicem ficcionem. Iterum[4] conformi evidencia in secunda B. parte regule, qua dicitur *sive*[5] *ducibus tamquam ab eo missis*, conotaret hoc adverbium *tamquam* non veram racionem subieccionis sed falsam duplicitatem coaccionis. Cum tamen notum sit ex serie textus cum racionis iuvamine quod intendit Cristianos debere subici Regibus, regum ducibus et ministris non solum secundum racionem proprie dignitatis, sed secundum racionem qua missi pretendunt[6] regiam potestatem. Ideo ista sinkategoremata *quasi* et *tamquam* quandoque[7] exprimunt remotam similitudinem vel apparenciam in scriptura, et quandoque[7] racionem realem[8], secundum quam modificatum 2 c. est veraciter tollendum. Exemplum primi Job xiii.: *homo* Job xiv. 2. *quasi flos egreditur et conteritur*, et psalmo 2° *Tamquam vas figuli confringes eos*, et sepe alibi in scriptura ubi est sensus Ps. ii. 9. misticus. Conotant hec 2° adverbia similitudinem propinquam vel remotam, ut pertinet sentencie exprimende. Exemplum secundi est illud Joh. 1°: *Vidimus gloriam eius*, John i. 14. *gloriam*[9] *quasi unigeniti a patre*, hoc est gloria[10] quam apostoli cernebant in Cristo habuit veram racionem dei filii naturalis. Nam alii dei filii adoptivi hanc gloriam, tam in via quam in patria, sed secundum infinitum inferiorem et disparem racionem. Et sic intelligendum est illud psalmi xviii°: *Et ipse* Ps. xix. 5. * *tamquam sponsus procedens de thalamo suo.* Habuit enim veram Fol. 105 b. et necessariissimam racionem sponsi ecclesie; non quod non fuit, ante exitum suum de utero virginali caput ecclesie, cum

So in the words 'or unto governors *as* (*tanquam*) unto them that are sent by him' the context shows the meaning to be that the governors are to be honoured not for themselves only, but as representatives of the royal power.

These words *quasi* and *tanquam* in the scriptures sometimes mark mere resemblance, sometimes a real relation.

Instances of the first are Job xiv. 2, Ps. ii. 9.

Instances of their marking real relation are John i. 14, and Ps. xix. 5.

Digression to show that the relation marked in Ps. xix. 5, is real and necessary.

[1] esse *pro* tunc, A. [2] scilicet distinctione *pro* sanctus discipline, A. [3] scilicet *pro* sanctum, A. [4] Idem in *pro* iterum, B. [5] sine, A. [6] precedunt, B. [7] quinque *pro* quandoque, A. [8] *in marg. litt. rubr.*: Quasi et tanquam, ista adverbia dupliciter sumuntur, B. [9] qu. gl., B. [10] gloriam, A: gloria, *correct.*: *ex* gloriam, B.

prius fuit eternaliter secundum deitatem et temporaliter secundum humanitatem. Ideo habuit racionem sponsi procedentis[1] de thalamo, cum corpus virginis fuit domus singularis quam Cristu inhabitavit secundum mediam plenitudinem gracie, qua, ut creditur, mulier habuisse non potuit meliorem. Sicut enim Cristus habuit plenitudinem gracie unionis qua in natura humana maior esse non potuit[2], sic mater sua habuit plenitudinem gracie spiritualis cognicionis qua[3] in sexu femine maior esse non potuit. Stephanus autem habuit plenitudinem gracie praedestinacionis, ut patet Joh. i^o^, Luce i^o^, Act 6°. Prima autem gracia in superlativo gradu dicitur habere plenitudinem secundum praecellenciam, secunda vero in comparativo gradu dicitur habere plenitudinem secundum superhabundanciam, sed tertia gracia in[4] positivo gradu dicitur habere plenitudinem secundum sufficienciam, qui gradus[5] gracie, licet omnibus predestinatis infuerit, in Stephano tamen[6] hic in
C. via secundum quoddam caritatis privilegium rutilavit. Unde notandum ulterius, quod omnes isti tres gradus gracie solum insunt praedestinatis et a primo instanti generacionis subiecti insunt continue usque ad statum beatitudinis. Et ita quelibet talis continue est gracia, et inpossibile est quod subiecto suo insit maior gracia quam est illa, et sicut finaliter faciat ultimam capacitatem in patria sic continue hic faciat societatem vel dis-
2 d. posicionem correspondenter ut adquiritur hic in via. Cristus autem secundum primam graciam fuit plene homo et perfectus vir pro primo instanti sue conceptionis, Maria vero diu post suam conceptionem in unione anime et corporis accepit esse hominis. Uterque tamen exivit sanctus[7] ex utero, sed Cristus tanquam inhabitator totius ecclesie.

The plenitude of grace here attributed to the Virgin's body is of the second of three kinds which must be distinguished viz. (i) grace of union, (ii) grace of spiritual cognition, (iii) grace of predestination.

The plenitude of the first kind is by way of preexcellence, of the second of superabundance, of the third of sufficiency.

All three kinds belong only to the predestinate, and to them continuously from their birth.

Redeundo[8] ergo patet quod sensus apostoli est asserere regem debere quoscunque alios in honore mundano prae-
1 Pet. ii. 17. cellere. Unde 2° subdit in eodem capitulo *Omnes honorate, fraternitatem diligite, deum timete, regem honorificate*[9]. Ubi

The text, 1 Pet. ii. 13–14, thus plainly asserts that a king surpasses all others in worldly honour, as is further shown by verse 17.

[1] procedens, A. [2] potuerit, B. [3] quia *pro* qua, A. [4] et *pro* in, A. [5] habere *pro* gracie, A. [6] tantum *pro* tamen, A. [7] factus *pro* sanctus, A. [8] Reddendo, A. [9] honorate, B.

primo iniungitur obediencia caritativa ad singulos, *omnes honorate.* Cum enim homo sit duarum naturarum utraque, quarum prior facta est *ad ymaginem et similitudinem dei* Gen. 1°, non mirum si omnis homo debet secundum corpus quemlibet hominem quoad animam honorare. Secundo vero praecipitur connexio humiliativa ad proximos, *fraternitatem diligite.* Nichil enim magis connecteret proximos in humili amore fraternitatis quam devote considerare quomodo omnes nos ab eisdem primis parentibus secundum carnem processimus, et plus secundum generationem spiritualem a Cristo et sancta matre ecclesia geniti sumus; hec enim est vera fraternitas. Sed tercio adicitur notio[1], ad haec duo mandata finaliter vinculandum, *Deum timete*, nam *inicium sapientie*[2] *timor domini.* Si enim Cristus dominus deus noster hec duo mandavit, et facto docuit, quomodo timens eum ut dominum et amans ut patrem eius monita non servaret? Malach. i° scribitur *Si ego sum dominus, ubi est timor meus? Si ego sum pater, ubi est amor meus?* Et Joh. xiiii. docetur in quo stat effectualiter amor iste: *Si quis*, inquit, *diligit me sermonem meum servabit.* Quarto vero concluditur ordo ad hec tria monita observandum *Regem honorificate*, licet enim debemus iuxta primum mandatum omnes honorare et iuxta fraternitatem diligere tamen oportet quod sit ordo in utroque, cum cantic 2° * dicit ecclesia *Ordinavit in me caritatem.* Unde ad denotandum nobis preeminenciam honoris et reverencie regibus inpendendam singulariter dicitur *Regem honorificate.* Rex enim est dei vicarius quem proximo dictum est esse timendum, ideo necesse est sibi servari honorificenciam in eius vicario, et per consequens, non obstante quod sit frater noster, 3 a. differenter ab aliis fratribus honorari. Et illam effectualem precellenciam honoris credo sanctum papam distinguere per hoc verbum *honorificate.* Joh. v° dicitur *Qui non honorificat filium non honorificat patrem*, honorificare enim est effectualiter secundum quandam precellenciam honorare.

Quinto[3] vero subdit beatissimus papa petrus in eodem

We must *honour all men*, since they are made in the likeness of God.

We must *love the brethren*, as descended like ourselves humanly from our first parents, and spiritually from Christ and the Church.

We must *fear God*, for this is the beginning of wisdom.

But besides all this, for the sake of order we must *honour the King*.

For as God is to be feared, so is the King to be honoured as His Vicar.

Again Peter en-

Gen. i. 26. Prov. i. 7. Mal. i. 6. Joh. xiv. 23. Fol. 106 a. Song of Sol. ii. 4. John v. 23.

[1] motio, A, B; notio *corr.* edd. [2] est *post* sapiencie, B. [3] Tercio, A.

1 Pet. ii. 18. capitulo generalem obedienciam domino seculari. *Servi* inquit *subditi estote in omni timore dominis non solum bonis et modestis sed eciam discolis*. Ubi primo notandum, secundum modum loquendi scripture, quod dupliciter ad propositum dicitur esse servus[1], scilicet servus a condicione et servus a ministratione, ut distinguit beatus Ysidorus iii° ethimologiarum capitulo [ ]. Servus[2] condicione ut ad filomenem *onesimum reciperes iam ut non servum sed pro servo karissimum fratrem*; servus autem ministracione[3] dicitur quicunque apostolus et quilibet catholicus quo ad deum, ut patet in nuncciis epistolarum apostolorum. Ymmo sic debet quilibet cristianus esse servus cuilibet, sed praecipue vicarius petri debet esse servus servorum domini. Et isto modo loquitur scriptura iiii. Reg. v° : *Scito quod miserim ad te naamam servum meum*, et tamen constat ex scriptura quod fuit magnus dominus. Et sic nedum omnes Regis elemosinarii, sed omnes eius ministri, et omnes legii possunt dici racionabiliter eius servi. Nam per servicia tenent de illo in capite eciam duces comites et barones. Istis premissis patet secundo generale praeceptum huius pape sanctissimi cuilibet servo domini saecularis, cum tam timore carnali quam timore spirituali, qui sunt omnis timor, debent eis esse subditi timore carnali praetextu, timore bonorum nature et fortune que sunt in regia potestate, et timore spirituali sub obtentu premii eterni ex merito subieccionis regi vicario Cristi. Timore namque spirituali debet subditus subici regi secundum racionem qua principalius deo subicitur, et sibi tanquam persone in qua relucet maiestas sume regie potestatis. Sed finaliter ad excludendum omnes cautelas sophisticas quibus diceret non esse obediendum dato regi eo quod tanquam peccator discolus dissipat scolam Cristi, ideo subditur quod subiectus debet obedire *eciam discolis*, non sub racione qua discoli, sed sub racione qua gerunt regalem ymaginem dei[4]. Stat igitur subieccio in paciendo ab eis, si oportet, iniurias, in impendendo eis serviles

Isidore Etym. [?]

Philem. 16.

2 Kings v. 6.

E.

3 b.

joins a general obedience to the secular lord in the words, *Servants, obey your masters.*

Now servants or slaves are either slaves by condition like Onesimus, or by ministration, as the Apostles call themselves In this last sense every Christian should be a slave, and most of all the Vicar of Peter.

So also not only his pensioners but all his liegemen are the King's servants, as Naaman is called by the King of Syria, and the greatest tenants in chief all hold their fiefs by service.

Thus every servant of a secular lord must be bound subject to him not only by the worldly fear of loss of goods, but by the spiritual fear of everlasting reward.

For this spiritual fear of the King God's Vicar is the reflection of our spiritual fear of God Himself.

To exclude all doubt we are told that this subjection is to be *also to the froward*, not of course *as* froward but as bearers of the royal likeness of God.

This subjection

[1] *In marg. rubr. litt.* : Servus duplex, B. [2] *In marg. rubr. litt.* : Servus a condicione quis sit, B. [3] *In marg. rubr. litt.* : Servus ministracione, B. [4] *om.* dei, B.

consists in the patient bearing of injuries, in service, in modest reproof and in correction of vices.

operas et in corripiendo eos modeste et in pugnando eorum nequicias. Hec enim est precipua pars obediencie tali preposito, ut dictum est alias. Hec commendacio pape sanctissimi facta ad excellenciam regum et secularium dominorum, non processit ex titulo adulacionis vel dotacionis[1] affectu, sed ex sinceritate dileccionis et inspiracione domini instruentis. Unde suspicantur quidam quod a tempore dotacionis ecclesie subpeditata est ista fides katholica et magnificacio secularis alterius brachii introducta pro eo quod appetunt non solum titulo elemosine, sed titulo donacionis civilis principalissime presidere.

For preeminence was originally assigned to the King and secular power not out of flattery or the hope of endowment, but from pure love and God's inspiration. Whence many think that the introduction of endowments has ruined the Church.

Tercium vero testimonium est vasis eleccionis Roman. xiii sic dicentis, *Omnis anima potestatibus* * *sublimioribus subdita sit. non enim est potestas nisi adeo: que autem*[2] *sunt, a deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinacioni resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi dampnacionem acquirunt: nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? fac bonum: et habebis laudem ex illa, Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat.* In isto dicto manifestum est quod apostolus loquitur de brachio seculari. Primo quia sequitur in textu, *Dei enim minister est: vindex in iram ei qui malum facit* quod debet intelligi de militibus, ut patet xvii capitulo libri 4[ti]. Oportet enim quando brachium spirituale est insufficiens corripere obstinatos quod brachium seculare ipsos coherceat. Unde, quia necesse est ut veniant talia scandala, ideo subicit apostolus *Ideoque necessitate*[3] *subditi estote non solum propter iram, sed propter conscienciam.* Debemus enim subici potestatibus non solum timore carnali propter iram quam exercent in nos et nostra, sed timore spirituali de amittendo celestia premia, ut iam proximo exposui. Unde sequitur in textu apostoli *Ideo enim tributa prestatis, ministri dei sunt in hoc ipsum servientes,* et hoc exposui supra capitulo xvii[o] libri 4[ti] ex facto Cristi et testi-

Our next witness is the text Rom. xiii. 1–7.

Fol. 106 b.

Rom. xiii. 1–4.

Here it is plain that the Apostle is talking of the secular arm: firstly, from the mention of their coercive powers, and of the tribute to be paid to them.

F.

Rom. xiii. 5.

Rom. xiii. 6.

[1] aff. dot., B. [2] sunt autem, B. [3] necessitati, A.

Rom. xiii. 7. monio sanctorum. Unde sequitur in textu apostoli *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem:* qui textus non potest sane nisi dominis secularibus applicari; 3 c. secundo confirmatur[1] ex predicta sententia beati petri, qui loquens ex eodem spiritu applicat eandem sententiam ad dominos seculares. Matt. viii. 9. Sic enim Matth. 8 dicit centurio se esse *hominem sub potestate constitutum*, intelligendo per potestatem potentatum[2] secularem. Et tercio confirmatur ex testimonio sanctorum doctorum qui exponunt illud concorditer de brachio seculari. Unde glossa ordinaria: '*Omnis anima*' *dicit*[3], *quia omnis homo debet servire potestatibus secularibus tam corpore quam voluntate: potestatibus dico, tam bonis quam malis, scilicet regibus, principibus, tribunis, centurionibus et aliis huiusmodi.* Et probat hoc de racione, ut exposui G. capitulo [ ] libri [ ]. * Nec monet sophista quod tunc quilibet dominus secularis subiceretur cuilibet, quia sicut omnis homo debet iuvare omnem hominem sic debet ministrando secundum alternam[4] naturam servire cuilibet. Nec ex isto sequitur confusio dignitatum, quia dignitates seculares non sunt in suo genere sibi subiecte[5] reciproce. Dignitates autem evangelice sunt sibi subiecte, et de quanto quis est maiori humilitate serviendo[6] subiectior, de tanto in reputacione dei, ut patet luce xxii, erit maior, et qui ignorat Luke xxii. 26. illam sentenciam est valde indispositus ad cognoscendum perfectionem religionis Cristi, ut dixi [ ] capitulo libri 5ti. Phil. ii. 3–4. Unde filippens ii° *Nichil per contencionem, nichil per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes, non que sua*[7] *sunt considerantes, sed que aliorum.* Ista autem regula sufficeret ad servandum religionem Cristi. Racio vero apostoli moneret specialiter quemlibet sacerdotem, qui debet esse spiritualis, ducibilis ut anima non rigidus ut corpus, que racio stat in isto. Non licet dei ordinacioni resistere, sed omnis potestas brachii secularis est ordinata a

Secondly, by comparison of 1 Pet. ii. and the words of the centurion in Matt. viii.

Thirdly, by the unanimous interpretation of holy doctors.

Nor must this subjection to the secular arm be confounded with that reciprocal subjection which all Christians owe to each other.

[1] confirmacio, A. [2] potentatam, A. [3] dicit omnis anima, B. [4] alteram, B. [5] subiecto, A. [6] in serviendo, B. [7] *om.* sua, A.

Again: that the power of the bad is committed to them by God is proved by the permission Satan sought to injure Job, and the words of Christ to Pilate.

deo, sive in penam sive in premium; ergo non licet sibi resistere. Nam multi usurpant sibi sive sophisticant potestatem, * que non est potestas sed nocendi cupiditas. Unde Fol. 107 a. quod perversorum potestas non sit nisi a deo patet Job ii°, ubi diabolus antequam aliquid beato Job tolleret dicebat Job i. 11; ii. 5. domino *Mitte manum tuam,* id est da potestatem. Et istam sentenciam inculcat veritas pilato dicens Johannis xix sic: John xix. 11. *Non haberes potestatem adversus*[1] *me ullam nisi datum esset tibi desuper.* Sed quia contingit prepositum abuti sua potestate ideo * secundum glossam est taliter distinguendum. 'Vel 3 d.

When bad rulers do wrong we must distinguish wrong done simply to ourselves, from wrong done to the cause of God. The former should be patiently borne, the latter, faithfully resisted even unto death.

illata est iniuria quo ad causam propriam vel pure quo ad causam dei. In primo casu post exhortacionem evangelicam paciencia est optima medicina. Si pure in causa dei cristianus debet, post correpcionem[2] evangelicam, preposito suo usque ad mortem, si oportet, confidenter et obedienter resistere. Et sic utrobique innitendum est paciencie, comittendo humiliter deo iudicium iniuriam vindicandi.' Et qui

They who neglect this rule and enter into rebellion for their personal profit, despise God's ordinance.

excedit hanc regulam resistit dampnabiliter potestati et dei ordinacioni, ut faciunt hii qui rebellant precipue, id est affeccione comodi temporalis personalis. Contempnunt enim magis bonum ordinatum a deo, et eligunt temere minus bonum. Deus enim ordinavit persecucionem tyrrannorum, ad exercitacionem et coronam suorum martirum. Unde glossa communis sic loquitur: *Esto aurum et accende mundum illum quasi fornacem aurificis.* Et ista lex sufficeret cuilibet cristiano ad ius suum salubriter consequendum et pacem in ecclesia stabiliendum. Ideo contemptores legis divine, et sic H. domini, in hac parte ex legibus mundi et fuco diaboli

Christ, His Apostles and Martyrs, glorified the Church by their patience.

conturbant ecclesiam. Nam ubi Cristus apostoli et martires utriusque testamenti ex ordinacione persecucionis et paciencie sanctorum[3] auxerunt et reddiderunt ecclesiam gloriosam,

But nowadays men put their trust in human laws for avenging their injuries.

moderni contempta hac lege et ordinacione divina innituntur humanis legibus et prudencie proprias iniurias vindicandi[4], et non obstante quod fructus istorum modorum contrariorum

[1] adversum, B. [2] correccionem, A. [3] formam *pro* sanctorum, A.
[4] iudicandi, B.

patenter ostendunt qualitatem eorum. Cum nimis multi sunt qui paliant eciam in clero legem ordinacioni dei contrariam, inter alios fucos sophisticos hoc precipue replicantes quod modus ille et iuris prosecutio fuit olim a sanctis patribus approbatus et fructus multiplex iusticie undique cumulatus. Sed sic arguentes non[1] attendunt primo quomodo patres sanctissimi exercuerunt et docuerunt modum isti contrarium. Attenderent secundo ad profectum superhabundantem ecclesie qui inde provenerat. Et attenderent 3° ad formam fuci diaboli quo arguitur licere clerico sic facere ex hoc quod bonum exemplum[2] provenit. Non enim est tam grande peccatum signabile quin oportet illo comisso bonum exinde contingere, cum aliter malum peccati foret deo potencius. Ille ergo peccat in fide qui discredit quin melius contingeret ritus istos dimittentibus et perfecte obser- 4 a. vantibus *regulam legis dei. Sic enim Cristus, Petrus et I. ceteri patres edificarunt ecclesiam. Ex quibus colligitur, quod peccat graviter qui resistit regalie principum vi vel dolo, quia proverbiorum viii. dicit cuncta ordinans *per me reges regnant.* Et deuteronomio xvii° dat dominus legem regi. Et ut patet in veteri testamento, ordinat eum multipliciter venerari. In cuius signum apostolus, in causa eciam fidei, racione proteccionis sui corporis cesarem apellavit Act. x[xv]. Et patet secunda conclusio apostoli, quod a subditis regibus et specialiter a clero per eos elemosinato tributum voluntarie est prestandum[3]. Et signanter dicit Fol. 107 b. apostolus quod prestatis[4], quia secundum glossam * ipsi reddunt, nunc pugnando pro patria, nunc agendo iudicia et nunc excitando ad premia ampliora; sic quod non est impossibile, quin in finali iudicio reddent racionem de prestito, eciam cum usuris, ad laudem subditi, dum in virtute finaliter perseveret. Magna igitur securitas in prestante[5], ubi servando bonum animum non oportet timere quin exclusus erit ab onere temporalium, exemptus a pungnis et intricacionibus

Prov. viii. 15: Deut. xvii. 14–20.

Acts xxv. 11.

Alleging the approbation of the Fathers for their conduct, and the good effects they produce.

But those who argue thus do not consider (i) what has been the actual examples of the saints, (ii) the good which has resulted from it, (iii) the danger of the argument from the goodness of results, since God can bring good even out of evil.

Thus we may conclude that resistance to royal authority is a grievous sin, as is evident from many texts, and from S. Paul's appeal unto Cæsar.

Also it is clear that kings have a right to tribute from their subjects, and specially from the clergy maintained by their alms.

For this tribute the secular power gives an ample equivalent, and the lot of the tribute payer is singularly free from care and responsibility.

[1] non, *om.* A. [2] *pro* exemplum, m̃ (? inde), A. [3] patrandum, A.
[4] patratis, A. [5] patrante, B.

Thirdly, it is clear that the disobedient bearing of the clergy is a chief cause of the ills of the Church militant.

For the scriptural doctrine of obedience to the secular lord is by some explained away, by others ignored, by others abandoned for human traditions supporting the supremacy and secular power of the clergy—all this in the teeth of Scripture.

illatis per seculum, et demum premiatus mercede saciante totaliter appetitum. Et tercio ex dictis cum statu ecclesie vere colligitur, quod irreligiositas qua clerus gerit se tam inobedienter principibus est causa[1] precipua minoracionis et perturbacionis ecclesie militantis. Licet enim fides scripture tam autentice et tam patenter exprimit istam obedienciam fiendam domino seculari, alii tamen sinistre paliant sensum scripture per glossas extraneas, alii in se tacent et dolose alios excitant ad tacendum, et alii tradiciones humanas multiplicant in quarum studio et doctrina clerum occupant ut in illis sua maioritas, quo ad seculum videatur, et secularis potestas, quo ad mundi sapienciam sopiatur. Et tamen cum in scriptura sacra sit omnis veritas atque instructio, cui veritati magis debemus attendere, patet scrutanti scripturas quod nec est scriptura vel veritas sentencie isti contraria, nec maioritas mundana cleri scriptis autenticis vel rationibus a deo explicata. Ideo videtur hodie necessarium secundum fidem scripture exponere regiam potestatem, ut vel sic noscatur clarius quomodo potestas sacerdotalis et potestas regia in armonia corporis ecclesie debeant se iuvare.

All this shows the need of an exposition of the royal power, and of its true relation to the sacerdotal.

Sed ne videar fingere istam sentenciam pono[2] sensum quem K.
spiritus sumtus inseruit * in scriptura. Ecce magna magni 4 b.
Augustini[3] auctoritas in de questionibus nove et veteris legis xxv.[4] capitulo: *David*, inquit, *non nescius*[5] *divinam*[6] *esse tradicionem in officio ordinis regalis, Saul adhuc in eadem tradicione positum honorificat ne deo iniuriam facere videretur, qui hiis ordinibus honorem decrevit. Dei enim ymaginem habet rex, sicut et episcopus Cristi. Quamdiu igitur in eadem tradicione est, honorandus est, si non propter se, tamen propter ordinem. Unde apostolus: 'Omnibus,' inquit, 'potestatibus sublimioribus subditi estote: Non est enim potestas nisi a deo: que enim sunt, a deo ordinata sunt.'* Ex istis patet quod regia potestas,

Let me begin by quoting the words of Augustine as to the honour in which Kings are to be held, as bearers of God's image.

Aug. Quæst. ex Vet. Test. xxxv.

Rom. xiii. 1.

[1] clausa, A. [2] primo *pro* pono, B. [3] Augustini *om.* A. [4] 33, B.
[5] nescimus, A. [6] deviam *pro* divinam, B.

Aug. de Mir. Sac. Script. ii. x.

1 Sam. xxiv, xxv.

2 Sam. i.

Three points are here brought out, (i) that the royal power, which is an order in the church, may exist even in one foreknown, (ii) that David showed this practically by the honour he paid Saul as King, (iii) that the text Rom. xiii. is to be taken of secular power, not of spiritual glory.

que[1] est ordo in ecclesia, stat cum mortale, eciam in prescito: patet de ordine Saul presciti, ut dicit Augustinus iiº de mirabilibus scripture capitulo xº. Patet secundo quomodo david eadem religione quam Cristus et apostoli sui docuerant honoravit[2] Saul, licet scivit ipsum esse discolum: patet primi Reg. xxiv. et xxvi capitulis et 2^{i} Reg. 1º capitulo. Stat enim quod homo honoret alium quo ad naturam, quo ad ordinem et quo ad mores, et sic de contemptu. Tercio vero patet ex sentencia huius sancti doctoris quod dictum apostoli Roman. xiii. intelligitur de sublimitate potencie secularis et non nude de habente gloriam spiritualem sicut corruptores sensus scripture false fingunt. Et sic intelligit beatus petrus de regibus gencium eciam discolis honorandis. Unde Augustinus, ubi supra, *hinc eciam gentilem in potestatem*[3] *positum honorificamus*[4], *licet ipse indignus sit, qui ordinem dei tenens gracias agit diabolo*: est, inquam, indignus honorari secundum racionem virtutis manente dignitate quo ad racionem * potestatis; in cuius evidencia deus ostendit regibus gencium, racione sue dignitatis in cura regiminis, eventus futuros in seculo, ut patet de pharone Gen. xliº et de Nabuchodonosor Dan. 2º. *Potestas*, inquit Augustinus, *exigit, quia meretur honorem. Nam ideo pharoni future famis sompnium revelatum est, et nabuchodonosor aliis secum astantibus solus filium dei vidit in camino ignis, non merito sue virtutis, sed merito ordinis regalis.* (Magnam sollicitudinem habuerunt[5] et honorem sancti doctores circa sensum scripture, cui oportet omnes alias leges cedere, cum necesse sit illam totam ecclesiam regulare.) Unde correspondenter ad dignitatem pharonis presciti et * Nabuchodonosor predestinati facte fuerant visiones, sed prophetis domini ut Ioseph et danieli reservate sunt proporcionales interpretaciones. Dicat ergo adversarius, si potest, quare deus ordinavit honores regios et eis tam differenter fieri visiones nisi ut ipsi specialiter figurent maiestatem divinam et doceant vicarie supereminenciam cultus

Aug. Quæst. ex Vet. Test. xxxv.

Fol. 108 a.

Gen. xli. 1 sqq.

Dan. ii. 1. sqq.

Aug. Quæst. ex Vet. Test. xxx.

4 c.

Again, as a proof of the official dignity inherent even in bad kings, Augustine quotes the visions vouchsafed to Pharaoh and Nebuchadnezzar.

[1] qui, B. [2] honorat, A, [3] potestate *corr. ex* potestatem, B. [4] honorificatus, A. [5] et hon. hab. B.

Again Augustine speaks of the king as 'the vicar of God,' and so explains Genesis i. 26, *Let us make man in our image, &c.*

Aug. Quæst. ex Vet. Test.[?] Ibid. cvi. Gen. i. 26.

sui. Unde Augustinus in de questionibus veteris et nove legis xx.[1] capitulo: *Rex*, inquit, *adoratur in terris quasi vicarius dei.* Et infra capitulo cvi°, exponens illud Gen. i°, *faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram*; *hec*, inquit, *ymago dei est in homine, ut unus factus sit quasi dominus ex quo ceteri orirentur, habens imperium dei quasi vicarius, quia omnis rex dei habet ymaginem. Ydeoque mulier non est facta ad dei ymaginem*, ut dicit Apostolus ii., Cor. xi. Quamvis enim spiritus mulieris sit ternus ad instar trinitatis, et sic ad dei ymaginem, tota tamen natura integra mulieris non gerit vicarie regalia[2] dei sicut natura integra viri sui. Sicut enim a patre est filius non habente in natura sua personam priorem, sic a viro fit mulier, qui quidem non habet in natura sua priorem. Et quamvis in figura sit[3] differencia, (ut puta quod mulier sit facta ex natura singulari distincta per naturam superiorem, Verbum autem divinum genitum sit non factum ex eius principio quod est omnino eadem natura qua non potest esse natura superior), tamen apostolus propter hoc sacramentum dat in cristiana religione pro regula quod vir non debet velare caput quia ymago et gloria dei est, mulier autem ideo velat quia non est ymago et gloria dei. Nec valet ficcio qua[4] dicitur istum sanctum non dicere regem esse vicarium dei, sed quasi vicarium, quia, ut dixi superius, oportet hoc adverbium *quasi* connotare veram racionem vicarii, quia aliter adoracio quam spiritus sanctus docet regi tribuere, et per consequens cristiana religio, foret falsa et ficta. Item, ut dixi superius, Augustinus xxxv°[5] capitulo dicit simpliciter quod *dei ymaginem habet rex, sicut episcopus Cristi.* Aut ergo oportet [negare] episcopum esse vicarium Cristi verum, aut eadem auctoritate simpliciter concedere regem esse verum dei vicarium. Item doctor de lira super capitulo xiii. primi paralipomenon[6] ita scribit: postquam descripta est ipsius David inunccio, *hic communiter*[7] *describitur sui regiminis disposicio, que quidem est optima quando incipit a divinis, quia quando*

[But women are not made in God's image. A digression [following S. Augustine] in explanation of S. Paul's directions (1 Cor. xi. 7) for women to be veiled for this reason.]

1 Cor. xi. 7.

The use by S. Augustine of the word *quasi* (quasi vicarius dei) is to be explained as its use by S. Peter has already been.

M.

Thus according to S. Augustine a King is God's Vicar, just as a Bishop is Christ's.

So also Nicolas De Lyra writes of Kings as God's Vicars in things temporal and of good Kings as directed by Him.

1 Chron. xiii. 1.

[1] xi. [2] regaliam, B. [3] fit, A. [4] quia *pro* qua, A. [5] xx°, A.
[6] paralipomena, A. [7] consequenter.

rex, qui in temporalibus est dei vicarius, bene se habet erga 4 d. * *deum, deus in agendo dirigit eum.* Oportet ergo deum habere in ecclesia duos vicarios, scilicet regem in temporalibus et sacerdotem in spiritualibus. Rex autem debet severe cohercere rebellem, sicut fecit deitas in veteri testamento. Sacer- Fol.108 b. dos vero * debet ministrare preceptum miti modo humilibus tempore legis gracie sicut fecit humanitas Cristi, qui[1] simul fuit rex et sacerdos. Et hinc dicit Augustinus quod rex habet ymaginem dei[2] sed episcopus ymaginem Cristi, propter ministerium indubie. Nec est fingendum ministerium huius differencie verborum nisi quod rex gerit ymaginem deitatis Cristi, sicut episcopus ymaginem sue humanitatis. Et super 1 Cor. xi. 3. isto pendet regula apostolica iª Cor. x[3] de gradibus honoris tribuendis membris ecclesie. *Volo,* inquit, *vos scire quod omnis viri caput Cristus est; capud autem mulieris est vir:*

Thus God must have two Vicars in the Church, the King in things temporal, the priest in things spiritual.

The King must check rebellion severely, as God did in the Old Testament, a priest minister in gentleness after the manne of Christ.

The King bears the image of Christ's Godhead, the priest of His manhood.

Glossa inferiori margine fol. 4 b c *prima manu scripta.*—Super hoc processu an maioritas sensibilis subdividatur secundum racionem duplicitatem latentem in officio clericali aut secundum duplicem racionem, sic quod earum una sit in officio clericali, alia officio domini temporalis deputata, hic apparet isto modo respondendi secundum sensum doctoris, quod maioritas sensibilis habet dividi secundum duplicem racionem inventa in diversis officiis. Nam honor inpensus seculari domino fundatur super seculari dominio, sed honor tribuendus sacerdoti fundatur in virtutibus.

Apparet autem ex dictis istius domini, quod non est honor impendendus saltem sacerdoti sensibilis, et ut videtur innuit quod dignitatis in Christi pontifice non est maior quam in rege, dato quod sit sacerdos cesaree dotatus aut non contentetur cum honore sensibili. Pro istis notandum quod doctor non intendit quin honor sensibilis sacerdotibus est satis bene tribuendus, presupposita tam[en] virtute. Et ideo quando dicitur a doctore quod sacerdos contentabitur de secundo modo honoris, despicienter in se primum, secundus modus honoris de quo loquitur est modus honoris sensibilis, in virtutibus tamen fundatus. Et primus modus honoris de quo ibi fit mencio est modus honoris sensibilis in domino seculari fundatus. Quod si doctor intelligat solum honorem sensibilem sacerdotibus inpendendum esset cognoscendum in quo consisteret ille honor insensibilis. Et foret mirabile aliquem velle dicere, quod dignitas sacerdotalis non esset maior in prescito quam dignitas terrena aut secularis in predestinato, cum dignitas apostolica in Iuda est maior quam dignitas secularis in David Iudeorum rege.

[1] que *pro* qui, A. [2] dei, *om.* A. [3] 11º.

caput vero Cristi deus. Ex quibus videtur quod oportet vicarium Cristi, sub racione qua[1] Christus, per vicarium Christi, N. sub racione qua deus, capitaliter regulari. Sed contra illud obicitur: Videtur quod potestas et dignitas regalis sit dignitate sacerdotali superior, quod est contra leges multiplices et contra sentenciam quam sepe asserui. Hic dicitur quod in Cristo regalia et sacerdocium, sive secundum divinitatem[2] sive secundum humanitatem, habent racionem paritatis in gradu dignitatis. Aliter racio regalie est racione sacerdocii prestancior. In cuius figuram Melchisedech, qui secundum apostolum figuravit Cristum ad illam duplicem dignitatem, habuit Genes. xiii. prepositum nomen regis, et Gen. xiii. 14. eandem formam verborum servat apostolus Hebr. vii. Est Heb. vii. 1. enim racio regis in Cristo racione sacerdotis generalior, cum prius, communius et quo ad tempus extensius regit suam fabricam quam benedicit. Et ideo secundum Augustinum nomen regis secundum quandam prioritatem originis, vel saltem secundum formam exemplacionis, competit deo patri. In vicariis autem Cristi, sicut necesse est istas duas dignitates dividi, sic oportet earum maioritates distingui. Alia est enim maioritas vel honorificencia sensibilis quo ad mundum, et alia est maioritas insensibilis et abscondita quo ad deum. Prima autem subdividitur secundum racionem duplicem clericalis officii et officii domini[3] temporalis. Et iste honor qui fundatur appropriate in potestate et seculario dominio competit singulariter domino seculari. Secunda vero maneries, fundata in virtutibus clericalis officii, competit sacerdoti. Unde si non esset necesse[4] dotacio ecclesie[5], affeccio primatus, et iurisdiccio humanitus introducta, sacerdotes contentarentur 5 a. de secundo modo honoris, despicientes in se primum sicut fecerunt apostoli, et tunc racione superioritatis vite et maioritatis virtutis foret dignitas in Cristi pontifice maior quam dignitas terrena in vicario suo rege, et sic intelligende sunt

The priest therefore must be ruled by the King.

It is objected that we thus make the royal dignity superior to the priestly.

What is said is (i) that in Christ the royal and the priestly offices are of equal dignity.

(ii) But that otherwise the King's office is superior, as the Kingship of Melchisedech is mentioned before his priesthood.

(iii) In Christ the kingship is more general than the priesthood.

According to Augustine the name of King belongs specially to God the Father.

But as regards the dignities of Christ's Vicars, we distinguish between the palpable dignity which is unto the world, and the impalpable which is unto God. The first belongs to the secular lord, the second to the priest.

Thus the true dignity of the priest is superior to the earthly dignity of the King.

[1] qua Christus per vicarium Christi sub racione, *om.* A. [2] dignitatem, A. [3] domini, *om.* A. [4] necesse, *om.* B. [5] ecclesie, *om.* A.

leges et sanctorum auctoritates. Et ista videtur sentencia Augustini capitulo xxxii° in de questionibus veteris et nove legis. Ubi ostendendo quomodo cristianus se habebit ad honorem diviti et pauperi inpendendum sic loquitur: *Contempnendi plane sunt corruptores morum et sacrilegi in legem dei, honorandi vero diligentes deum et discipline cultores. Hii enim divites aput deum habentur, qui bone conversacionis sunt, et quanto in mundo contemptibil[ior]es sunt, tanto magis honorificenciores in celo.* Et ne videatur excludere veram honorificenciam regibus et seculi divitibus impendendam narrat secundum quam formam reges sunt dupliciter honorandi. *Qui* inquit *beneficium temporum habent in ampliandis facultatibus, si se cognoscant*[1] *et intelligant dei voluntatem, qui terram omnibus dedit et solem suum cunctis oriri iubet, et pluvias indiscretas effundit, iniquitas autem temporis aut fortune quibusdam abnegat que * deus omnibus dedit. Sed temporalia ministrat divitibus, ut perficientes dei voluntatem non solum in mundo, sed eciam in celo divites sint, ne pauci temporis divicie excludant eternas.* Tales, inquam, mundo divites sunt dupliciter honorandi: honor enim pauperum plus virtuosorum est securior et simpliciter maior, ut patebit inferius, unde sequitur in textu Augustini: *Illi vero quos paupertatis causa despiciendos quidam putant, si futurum dei iudicium contemplentur videbunt quod illic semper divites erunt ubi divites seculi egebunt, penitentes se pauperes non fuisse.* Nemo itaque habebit regnum celorum nisi finaliter habuerit paupertatem spiritus, de qua Matth. v.

Aug. Quæst. ex Vet. Test. xxxii.

The distinction is the same as that drawn by Augustine between earthly riches and true riches.

O.

So good Kings, like those who make good use of earthly riches, are worthy of double honour.

Fol. 109 a.

Matt. v. 3.

Est igitur honor tribuendus secularibus alterius speciei quam honor quem sacerdotibus Cristi tribuimus. Et sic honor sensibilis in quo comunicant est copiosius dominis secularibus quam sacerdotibus tribuendus. Honor autem qui sacerdoti est proprius est quocunque honore mundano prestantior. Et sic sophisticanti et consideranti quod in generibus latent equivocaciones placeret concedere quod dignitas regalis sit dignitate episcopali[2] prestancior, quia

We have thus settled the question as to whether the honour due to Kings or priests is greater, by distinguishing the two kinds of honour.

[1] recognoscant *pro* se cognoscant, A, B. quia *pro* qui, A, B. et *pro* aut, A. [2] temporali *pro* episcopali, B.

dignitas honoris sensibilis in qua comunicant, et tamen dignitas episcopalis est quacunque dignitate terrena prestancior.

A second objection is raised as to the honour to be paid even to froward Kings.

Sed secundo obicitur contra hoc quod dicitur Reges eciam discolos * honorandos. Videtur enim quod 5 b. cuicumque honori sit proprium esse premium virtutis, ut dicit aristoteles iiii. ethicorum, cum ergo tales discoli infideles non habent virtutem videtur quod non sint honorandi, sed racione vicii contempnendi. Et iterum videtur quod non remanet in eis status dignitatis[1] vel potestas regalis, quia non[2] remanet eis dominium, et per consequens non remanet eis quod sint reges.

Arist. Ethics. (? iv. 3. 10)

For bad Kings are not Kings at all, how then can there be any *status* in them worthy of honour?

Quomodo ergo foret[3] in eis status aliquis honorandus, cum omnis status in quo sunt tales infideles presciti sit pessimus odiendus? Hic dico quod sicut debemus esse subiecti discolis, ut docet beatus petrus, sic debemus eos secundum racionem aliquam honorare, ut dicit beatus Augustinus. Et ad primum obiectum concedo[4] quod nulli est honor tribuendus, nisi secundum racionem virtutis. Ideo quandocunque[5] honoramus creaturas racionales, earum reliquias sive ymagines, debemus principaliter honorare deum, ex cuius virtute omnia ista ad utilitatem hominis processerunt.

But granting that honour is only to be paid to virtue, we see that for this very reason we must honour God above all kings, and all His creatures inasmuch as they are His handiwork.

Et sic cavendo ydolatriam videtur quod nedum sol et luna, sed quelibet creatura sit secundum racionem qua dei fabrica honoranda. In qualibet enim tali fideli relucet trinitatis vestigium. Et secundum doctrinam apostoli *I^a^ Petri* iiii^o^. relucet racio vestigium istud noscentibus *ut in omnibus honorificetur deus*. Infideles autem quod non ascendunt superius, sed inpendunt illis latriam, sunt ideo infideles, ut patet capitulo libri primi. Licet autem quamlibet creaturam possimus[6] honorare honore vicario, tamen solas creaturas racionales decernunt philosophi esse dulia honorandus.

1 Pet. iv. 11.

Again relics and images, nay even ornaments and vessels, are honoured not for their own sake, but because of the persons whose they are.

Cristiani autem honorant earum[7] reliquias atque ymagines, ymo eorum ornamenta vel vasa dicimus honorabilia dum fuerint deo et ecclesie consecrata. Sed equivocacio tollit obiectus. Nam Roman. ix. dicit Apostolus vas esse in honore,

Rom. ix. 21.

[1] dignitas, B. [2] vero *pro* non, A. [3] fore, A. [4] concedendo, A.
[5] quaecunque, A. [6] possumus, A. [7] eorum, A.

2 Tim. ii. 20. sicut et dicitur ii. Thimo. 2°. Sicut et opus dei vel hominis dicimus esse virtuosum. Et patet quod reges discoli sunt racione honorandi, primo quia sunt creature racionales in quibus nedum relucet vestigium sed ymago trinitatis, secundo quia habent potestatem eis collatam a deo ad proficiendum sue ecclesie et sic ad adiuvandum deum potestative, licet potestate sua dampnabiliter abutantur. Deus igitur est[1] multipliciter honorandus in talibus, et sic illi, licet equivoce. Est enim dare unam maneriem honoris cuius virtus appropriate est meritum: duplici alio honore sunt discoli Fol. 109 b. honorandi. * Et patet quomodo intelligendi sunt Augustinus Boecius et alii doctores qui dicunt quod laudans alium 5 c. sub racione que sibi non competit non illum laudat sed * alium in quo illa racio invenitur. Ideo oportet laudantem attendere racionem laudacionis ne committat mendacium. Chrysost. Nam secundum Crisostomum, omelia ultima operis inperfecti, Mendacium nec habet racionem aliquam nec virtutem. Idem ergo potentatus, qui secundum racionem vicii est odiendus, est cum hoc secundum racionem nature et prefecture amandus. Sic enim deus secundum disparem racionem simul odit et diligit creaturam.

Bad Kings must be honoured on two grounds; first, as rational creatures in whom is not only the imprint, but the image of the Trinity; secondly, as possessing power conferred on them for the good of the church, which they *may* use rightly.

Thus the same potentate who should be hated for his vice, should also be loved in respect to his nature and office.

Q. Sed ulterius patet ex sepe dictis quod tales non remanerent reges nisi equivoce, licet habeant potestatem regalem abusam, et sic realiter habent potestatem et dignitatem consequentem secundum quam regunt, licet demeritorie. Et sic tyrranni, eciam presciti qui solum nominetenus[2] sunt reges vel domini, habent[3] potestatem informem ad regendum[4] et dominandum, sed illa potestas non est dominium. Statum ergo potestatis regalis habent et multas raciones bonorum gratuitorum secundum quas remanent vicarie honorandi. Et sic, licet omnis status individuus in quo sunt tales sit culpabilis, tamen status et racio generalis et racionabiliter laudandus, et eciam status individuus secundum racionem preeminencie non virtutis. Nec video quomodo negantes tales raciones et

Again it is true that bad Kings only remain Kings equivocally; but however much they abuse their power, they may still really possess that power and consequent dignity, although unworthily. Only such tyrants, though they possess power, do not possess *dominium* or lordship.

Thus, even where the individual condition is blameworthy, the general condition must be praised, and even

[1] mult. est. [2] vocetenus, B. [3] habentem, A, B. [4] regnandum, B.

the individual, though on the score of pre-eminence, not of virtue.

A third objection: the church can carry on its warfare without a King but not without a priest, moreover the pre-eminence of the King is not satisfactorily proved from Scripture, since the obedience we owe to tyrants does not give them pre-eminence, but rather shows, that priests also should be honoured for their office, even when froward.

The first part of this objection I answer by showing that the senses in which the King is or is not necessary to the church are the same as the senses in which the priest is or is not necessary.

The Kingly *relation* is necessary, since in the kingdom of the soul every man must be King of himself (or as S. Augustine says, a man must not only be a soldier of Christ, but a King).

And this kingdom over self comes before the blessing others, or consecrating.

Again in such times as the church was without a civil King she was also without a cesarean clergy; and in the best days of the church she lived without endowments under the rule of the Kings.

modos consequentes exponerent se ipsos in ista materia vel evaderent obiectus in oppositum replicandos.

Sed tercio obicitur per hoc quod ecclesia potest militare prospere sine rege non autem sine sacerdote, nec efficaciter docetur ex scriptura excellencia regis cum obedire debemus tyrrannis qui non sunt propterea excellentes, ymmo sicut rex est racione ordinis honorandus eciam si tyrranniset sic sacerdos est racione superioris ordinis honorandus eciam si discoliset. Ad primum dicitur quod sicut necessarium est ecclesiam militantem habere sacerdotem intelligendo analogice, sic necessarium est eam habere regem tam analogice intellectum. Et sicut ecclesia potest militare sine rege civili sic evidencius prospere possit militare sine sacerdote cesareo. Et patet prima pars ex hoc quod ante lapsum et post habuit ecclesia continue[1] regem, nedum deum vel angelum sed hominem, ad minimum secundum civitatem Aug. Quæst. ex
anime se regentem. Ideo dicit Augustinus in de question- Vet. Test.
ibus veteris et nove legis capitulo[2] [ ] quod sicut oportet [?]
hominem omnem Cristianum esse Cristi militem, sic et Luke xiv. 31.
regem, quia necesse est quod sit rex iturus comittere bellum adversus alium regem iuxta parabolam Cristi luce xivo[3]. Et prius est hominem se regere quam est ipsum benedicere aliis vel sacrare. Et secunda pars patet. Nam in statu 5 d.
innocencie[4] et post lapsum stetit * ecclesia sine rege civili, ut patet de hebreis ante Saulem, de Recabitis et bragmannis; et omnes illi, sicut ecclesia Cristi in suis, floribus, steterunt sine sacerdote cesareo et utrobique sacerdos a rege processerat[5]. Quando enim prosperata fuit ecclesia, vians pure exproprietarie, regulata fuit per reges seculi pro tempore utriusque testamenti[6], et licet multi persecuti sunt ecclesiam infideliter gracia mundane glorie et possessionis temporalium defendende[7], ut patet de multis romanis imperatoribus, tamen difficile foret[8] nobis discernere utrum Constantinus

[1] congrue, A. [2] capitulo, *om.*, A. [3] xiiio, A. [4] innocente, A.
[5] processaret, A. [6] *Nota in marg. sup.*: Asserit doctor quod sacerdos a rege processerat, sed quomodo hoc fuit verum, non declarat, B.
[7] defendendo, B. [8] nobis foret, B.

magis nocebat ecclesie et sui sacerdotes, qui videntur esse matri nostre magis domestici, dolosa amaritudine plus nocebant. Nam yppocrisis et fermentum phariseorum, ex hoc quod est minus perceptibilis, minus vincibilis sive sanabilis, magis nocet. Et patet quomodo prima particula asserta est
Fol. 110 a. R. falsa, et quomodo dicendum est specifi*cata materia. Quo ad secundam partem patet eius falsitas ex[1] hoc quod ex doctrina Cristi, tam verbo quam facto, ex doctrina apostolorum petri et pauli, et ex doctrina sanctorum doctorum cum racione vivaci patet quod oportet in republica regem precellere. Cristus enim nunquam docuisset bona que sunt Cesaris reddenda cesari, nisi approbasset eius officium et fecisset eum bone fidei possessorem; nec possumus probare sompnium nostrum in quod prorumpimus quod fuit continue[2] infidelis[3]. Ymmo sicut Augustinus et decretum ecclesie reputant Nabuchodonosor sanctum, non obstante quod fuit reputatus omnino extra plebem fidelium, sic evidencius credi potest de Cesare sub cuius imperio rex pacificus nasci voluit, didragma pro se sibi solvere et alios verbis expressis docere ut sibi redderent bona sua. Videat, rogo, scrutator scripture si tam patenter fundari[4] potest ista potestas pape, vel exaccio quam ipse et fratres sui exigunt a paupere clero sibi subiecto, cum beatus petrus eis precepit[5] ut[6] non saltem seculariter dominentur. Vel credimus sanctum apostolum a summorum sacerdotum iniuria cesarem appellasse si reputasset eius officium omnino nefarium. Non enim petivit ydolatrie vel alterius execrabilis facti suffragium. Et quo ad sanctos doctores patet quod non sic necessitati fuissent de scriptura et potestate regia, specialiter cum tam exhorrebant mendacium et heresim de errore sensus scripture, nec affectabant habere [7]de regibus dotacionem vel questum
6 a. terrenum. Et ille qui notat * ex dicto beati petri quomodo debemus obedire non solum bonis et modestis terrenis dominis, sed eciam discolis, consideraret primo quomodo

Thus the first half of the objection is disposed of. The second is shown to be false by the unanimous teaching of Christ, SS. Peter and Paul, and the holy Doctors, that the King must have pre-eminence in the state.

(i) For Christ's dictum: 'Render unto Cæsar,' etc. is a distinct approval of the Kingly office.

Is the pope's power or his exactions from the poor clergy better founded than this claim for Cæsar?

(ii) S. Paul's appeal from the High Priests to Cæsar.

(iii) The Holy Doctors.

Again three points may be noted arising from the dictum of S. Peter.

[1] et *pro* ex, A. [2] congrue, A. [3] infidele, B. [4] pot. fund., B. [5] precipit, B. [6] ut, *om.* A. [7] de reg. hab., B.

(i) If even froward Kings are to be obeyed, how worthy of respect is the office in virtue of which we must obey them. (ii) If all obedience were withdrawn from the froward among the clergy, their vain rites would be curtailed. (iii) That if both priestly and kingly exactions are to be obeyed, yet they must be obeyed in different ways. As to this last point I think a froward priest is to be honoured for the sake of his office.

convenit[1] eos esse bonos et modestos, et per consequens approbat illum statum. Consideraret secundo quomodo abiecta omni obediencia a discolis in clero, hoc est a prepositis qui dissipant scolam Cristi, non regnarent tot ritus ad fastum et questum prepositis adquirendos[2]. Et tercio consideraret si par sit racio obediendi exaccioni spiritualis prepositi et exaccioni secularis tyrranni, quamvis autem sit obediendum utrique tamen[3] dispariter. Ad tercium punctum S. videtur mihi quod sacerdos discolisans est propter ordinem honorandus. Unde Augustinus in de questionibus veteris et nove legis, capitulo xi°, ostendit vere causam quare deus voluit ysaac falli in benedicendo Iacob pro Esau, cum credidit ipsum esse filium seniorem. *Deus*, inquit, *qui occultorum cognitor est, minorem benediccionem mereri ostendit ut in benediccione non hominis ostenderet*[4] *esse beneficium, sed dei; quia officii dignitas est, non hominis meritum, quam dei sequitur benediccio. Denique dictum est a deo in numeris ad Moysen et Aaron sacerdotes 'vos ponite nomen meum super filios israel, ego dominus benedicam illos,' ut graciam tradicio per ministerium ordinantis transfundat hominibus, nec voluntas sacerdotis obesse aut prodesse possit, sed meritum benediccioni poscentis.* Et istam sentenciam vellem prelatos nostros attendere in benediccionibus malediccionibus indulgenciis et absolucionibus quas faciunt plebi dei. Omnia enim ista non sunt nisi sophismata, nisi de quanto accio dei precedit, dignificans subiectum ad bonum vel malum a presule imprecatum. Sed ne ex istis verbis dignitas sacerdotalis vilesceret statim adiungit ad nostrum propositum. *Quanta autem dignitas sit ordinis sacerdotalis hinc advertamus. Dictum est autem de nequissimo Cayfa interfectore salvatoris inter cetera 'hoc autem a semetipso*[5] *non: * dixit sed cum esset princeps sacerdotum anni illius prophetavit.' Per quod ostenditur spiritum graciarum personam*[6] *non sequi digni aut indigni, sed ordinacionem*

Aug. Quæst. ex Vet. Test. xi.

Numb. v. 27.

John xii. 51.

Fol. 110 b.

And this view is supported by S. Augustine from the transference of the blessing from Esau to Jacob. And again from Numb. v. 27, where Moses and Aaron, as priests, are made the channels of a blessing which they are powerless to affect. A point to be noted by prelates in their blessings, cursings, etc.

For these are only of weight when in accordance with a previous judgment of God.

But that the priestly office is not hereby lowered, Augustine

[1] congruit, A. [2] adquirendis, A, B. [3] cum *pro* tamen, A. [4] ostendere, A. [5] seipso, A. [6] personarum, B.

tradicionis; ut quamvis aliquis boni meriti sit[1] *non tamen possit benedicere, nisi fuerit ordinatus ut officium ministerii* T. *exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benediccionis.* Ex istis verbis notandum primo quod, licet Cayfas prophetavit, tamen sinistre intellexit propriam prophetiam. Sicut enim reges farao et nabuchodonosor prophetaverunt (vel verius 6 b. sompniaverunt, et * sentenciam propheticam reservatam sanctis dei quibus opus fuit spiritus[2] intelligencie reservavit[3]), sic est censendum de Cayfa, cuius prophetie sensum deus apostolis reservavit. Ipse autem ultra reges predictos communiter ad suam maliciam habuit sensum scripture sacre contrarium, tanquam hereticus. Ille autem descriptive est propheta qui habit sensum quemcunque gradum spiritum prophetandi. Patet secundo quod benedicetur[4] et actus alii sacerdotales non sunt regaliter actus meriti, sed actus potestatis officii. Et patet tercio quod sacerdotes racione V. dignitatis, etiam presciti, sunt a subditis honorandi. Sed difficultas est quomodo dispariter debemus honorare et subici tam sacerdoti quam domino seculari, supposito quod uterque dignitate morali officii sui degeneret. Et videtur mihi quod obediendum est sacerdotibus huiusmodi eos[5] prudenter corripiendo, aspere arguendo et fortiter resistendo. Sic enim obedivit[6] Cristus sacerdotibus et phariseis, ut patet ex cursu[7] evangelii. Seculari vero tyrannisanti debemus obedire rependendo sibi septem opera misericordie spiritualis et precipue iniurias proprias humiliter paciendo. Nam facere[8] coacciones corporales est eorum officium. Ideo si excedant in modo ordinavit deus suos vincere ad eorum coronam paciendo iniurias. Sacerdotibus autem non ordinavit oblaciones huiusmodi violentas. Et hinc adinvente sunt censure alie ad extorquendum a subditis peccunias, ut excommunicaciones suspensiones, sequestrationes et alia eis similia, in quibus omnibus primo et principaliter pretenditur. causa dei.

shows from the distinct attribution of the gift of prophecy to the wicked Caiaphas, in virtue of his office.

Here it is to be noted,

(i) That Caiaphas misunderstood his own prophecy.

(ii) That benediction and other priestly acts are not acts of merit, but acts of official power.

(iii) That even foreknown priests are to be honoured by reason of their official dignity.

Our difficulty, however, is as to the difference of kind in the obedience due for their office's sake to priests and Kings who have degenerated.

Such priests are to be obeyed with prudent reproofs, stern conviction, and sturdy resistance, even as Christ obeyed the Pharisees.

But the secular tyrant we must repay with the seven works of mercy and specially by patient endurance of injuries.

For bodily compulsion is their office, and if

[1] sunt *pro* sit, A. [2] int. sp., B. [3] reservaverit, B. [4] benedicte, B. [5] eorum, A. [6] Cr. obed., B. [7] decursu, B. [8] *Text,* ferre; *in marg.* facere, B, ferre, A.

they carry it to excess, it is appointed by God as a trial of our patience. But the same is not the case with the extortions practised by the priests in the matter of excommunications, suspensions, etc. Against these resistance is a duty, since there is no place for patience when our own cause is the cause of God. This explains the denunciations of the priests, scribes, and pharisees by Christ, and the difference in the behaviour of S. Paul to Festus and Agrippa, and to the chief priest.

Unde, ut leges multe dicunt, non licet sacerdoti excommunicare subiectum nisi fuerit pro mortali in quo deus primo offenditur, nec superest defensio corporalis, sed vel purgare vel negare culpam impositam. Ideo ista non vocantur exacciones, nisi forte equivoce. Resistendum est igitur istis iniuriis placando deum, informando errantem prelatum et demum paciendo, si oportet, corporalem rapinam bonorum; quia in principali, cum sit causa dei, non restat locus suas iniurias paciendi. Et hec una racio quare Cristus tam accute exprobravit sacerdotes, scribas et phariseos, ut Math. xxiii et alibi, et hec racio diversitatis quare apostolus, flatu spiritus sancti in suis agibilibus regulatus, modeste allocutus est infideles principes, ut patet act. xxv et xxvi de festo et Agrippa. Sed principem sacerdotum accute redarguit. Nam act. xxiii dicit principi sibi irreligiose violenciam inferenti *percuciet te deus, paries dealbate.* Nec dubium * quin subest magna racio cur tam varie paulus fecit. Paulus enim non debuit sine irrisione accuta sufferre illius prelati blasfemiam, nec non relinquere nobis exemplum faciendi similiter, sed docere debuit scolam posteris peccatis periculosius animosius resistendi. Plus enim degenerat sacerdos secularibus negociis intendendo, vel quod peius est ad fomentum peccati subditorum temporalia aufferendo, vel quod est * pessimum secundum religionem vanam yppocritice in suffragiis sacramentorum et sacralium subditos seducendo, quam facit tyrrannus secularis mercacionibus intendendo, seculum conquerendo, vel regimen regale a suo populo subtrahendo. Ideo racio naturalis convincit quod, sicut necesse est hereses tales esse, sic necesse sit esse seculares dominos qui debeant in neglegenciam spiritualis gladii ipsos potenter destruere.

Matt. xxiii.

Acts xxv, xxvi.

Acts xxiii.

x. 6 c.

Fol. 111 a.

St. Paul's example in this must be taken to have been deliberately given for us to follow.

For the degeneracy of the clergy consequent on their secular pursuits is worse than that of Kings.

Thus by natural reason we see that, as such heresies must exist, so the existence of secular lords to destroy them is also necessary.

[CAPITULUM II.]

We must explain the true nature of honour more fully, since the world in its devotion to worldly

Sed oportet parum amplius detegere predictam sentenciam de honore, quia totus mundus est sic mundo deditus quod nescit inter verum honorem et fallacem graciam, inter

honorem et signum honoris, ymmo nec inter secularem et spiritualem honorem distinguere. Sed et clerici nostri omni honori qui debet eis esse proprius alienum honorem preponderant, et racione huius inordinati affectus honoris a religione Cristi degenerant. Sic enim elementis et elementatis deappetentibus fines quos natura eis instituit, et contrarie innitentibus ad fines contrarios habendos quos natura prohibuit, perturbaretur nimirum universitas mundi sensibilis. Et cum appetitus honoris ferat spiritus in opus suum patet quod universitas spirituum vertibilium plus deordinaretur uno quoque appetente finem sibi indebitum. Scola[1] igitur de appetitu regulari[2] honoris foret necessaria ad stabilimentum ecclesie militantis. Primo igitur suppono sentenciam de quiditate honoris dictam[3] xxiii. capitulo libri primi. Honor enim non est nisi actus quo aliquid dicitur formaliter honorare. Ideo quot modis dicitur honorare vel honorancia tot modis honor[4] dicitur, cum sit idem et est subiective in honorante[5] sed terminative in honorato. Quicquid igitur dicit excellenciam nature racionalis potest dici, ut sic, ipsam honorare. Unde deus realissime honorat omnem creaturam racionalem, sed diversimode secundum eius beneficenciam vel premium quod largitur. Omne eciam opus dei honorat deum infinitum excellencius quam ipsum[6] poterit aliquid aliud honorare, quia dicit naturaliter esse deum creatorem suum, et alias inmensas
6 d. excellencias implicatas. Unde quanto creatura servit deo, tenens inculpabiliter gradum sui ordinis quem prima natura instituit, de tanto debite servit et honorat deum suum et, cum hoc, de tanto creatura peccans deum inhonorat de quanto
B. peccando a lege dei exhorbitat. Unde omnis[7] peccator de quanto comutabile bonum deo preponderat de tanto deum dehonorat quoddammodo infinite. Et sic loquitur scriptura 1 Reg. ii°. Dicens in persona dei heli sacerdoti, *magis*
1 Sam. iii. 29. *honorasti filios tuos quam me.* Simul[8] enim peccator honorat

things is unable to distinguish it. So the clergy prefer an alien honour to that which is proper to them.

But just as the sensible world would be thrown into confusion were its elements to neglect the pursuit of their appointed aims for those forbidden them, so is it with the spiritual world. Now honour is the act by virtue of which it is predicated formally of anything that it honours. Therefore in as many moods as the verb *to honour* is predicable, in so many may we predicate the substantive *honour*. Whatever, therefore, predicates the excellence of a rational nature may be predicated as honouring it. Thus God really honours every rational creature, but in different ways according to His beneficence or the reward which He bestows. Every work of God also honours God infinitely more excellently than it is possible for it to honour anything else, since of its own nature it predi-

[1] scolam, A. [2] regulari appetitu, B. [3] dicta, A. [4] dicitur honor, B. [5] in honorantem, B. [6] aliquid poterit aliquid aliud honorare, B. [7] omnino, A. [8] Saul *pro* Simul, A.

cates of God that He is its creator, and other illimitable excellencies implied in this. Whence in so far as any creature serves God in blamelessly maintaining its original order, so far it duly honours its God. So, conversely, the sinner who prefers some barterable good before God dishonours God. Thus between God and the sinner there is a twofold relation as regards honour. For every man naturally honours God, and God man (since He creates him in such nobility); again, as by sin a man dishonours God so God consequently dishonours man, by binding him to the slavery of sin. God honours not only man, but his own beneficence wherever implanted, even in the fallen angels.

deum et dehonorat secundum duplicem racionẽm, et hoc est proprium creature racionali vertibili, et sic contra legem nature reddit deo malum pro bono, quia loco honorancie divine e contrario inhonorat. Et sic patet consideranti quomodo inter deum et peccatorem est quo ad honoranciam duplex mutua[1] habitudo. Sicut enim omnis homo naturaliter honorat deum sic deus prius naturaliter honorat eum, de quanto creat ipsum tam nobilem in natura. Et sicut[2] homo peccando inhonorat deum sic deus posterius, occasione accepta, dehonorat peccantem, adicens eum pessime servituti, quia Ioh. 8 dicitur *Omnis qui facit peccatum servus est peccati*, et I John viii. 34. Reg. ii° dicit Deus[3] *Qui contempnunt me erunt ignobiles*, et I Sam. ii. 30. Ioh. 8 dicit veritas *honorifico patrem meum et vos inhonorastis* John viii. 49. *me*. Nec solum honorat deus hominem in natura sed quidquid beneficencie sibi tribuit, honorat[4] eciam puniendo, et sic[5] loquitur sapiens[6] Eccles. 3° *Deus honorat patrem in filiis*. Ecclus. iii. 3. Unde * propter dignitatem nature diaboli narrat beatus Iudas Fol. 111 b. quomodo *Michael archangelus disputans cum diabolo de Moysi* Jude 9. *corpore non est ausus iudicium inferre blasfemie, sed dixit: Imperet tibi dominus*. Ecce quomodo michael angelus propter honorem nature diaboli, volentis tradere israhelitis corpus Moysi ut eos ad ydolatriam provocaret, non vocavit eum blasfemum, sed honoranter dixit quod sibi dominus imperaret. Hoc autem[7] creditur fuisse factum in fine de deuteronomii ex auctoritate beati Iude, licet non habeamus inibi expressatum.

(Though not in the same way as He honours His servants whom He blesses.)

Licet autem deus honorat dampnatos et pene pulcritudinem, non tamen honorificat eos sicut ministros suos quos beatificat. Nam Iohn xii dicitur *Si quis michi ministraverit honorificabit* John xii. 26. C. *eum pater meus*. Sed restringendo analogiam honoris ad

This explains the mutual honour due from all men to all men, since we must honour the image of God, even in the damned.

honoranciam qua homines mutuo se honorant patet quod omnis homo debet omnem hominem honorare. Nam omnis homo, ut angelus, debet honorare excellenciam nature diaboli, ergo per idem debet honorare ymaginem dei, sive in beato, sive in militante, sive in dampnato. Et sic vult

[1] mutuo, A. [2] sicut, *om.* A. [3] deus, *om.* A. [4] honorat, *om.* A.
[5] sic, *m.* A. [6] sapiencia, A. [7] aut *pro* autem, A.

Rom. xii. 10.

apostolus Roman. xii. quod omnes homines sint *honore invicem prevenientes.* Debet autem homo honorare superiores, inferiores et socios gradu suo, et servire eis, obedire evangelice et subici quo ad corpus. Et cum debet honorare eos honore continuo patet quod non obviat, sed consonat, prompte perficientibus legem dei quod conversantes alternatim successive sese preveniant in honore. Ymmo stat duos simul se prevenire in honore secundum disparem racionem, cum secundum numerum, dignitatum et virtutum sunt tituli honorandi. Nam I. Thimo. v° dicit Apostolus *Qui presunt bene presbiteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina.* Ecce dignitas duplicis honoris presbiteri: prima quia preest, secunda quia bene preest. Et cum prima potest per se esse sine secunda patet sentencia Augustini, quam dixi primo[1] capitulo quod presidens et sacerdos est propter nudam dignitatem ordinis honorandus, aliter enim non diceret apostolus duplici honore digni habeantur. Patet secundo quod utraque species[2] dignitatis honoris continet in se multas species vel gradus, quia aliter non diceret apostolus, *Maxime qui laborant in verbo predicationis et doctrina operacionis.* Nam ubi est maximus gradus dignitatis honoris est dare quotlibet latitudinis dignitatis. Et patet divisio data superius de honore, quomodo aliquis honorandus est racione dignitatis naturalis, aliquis autem racione dignitatis accidentalis. Et hoc dupliciter, vel racione dignitatis officii vel virtutis. Si racione officii, vel laycalis in quo rex tenet summum gradum, vel racione officii clericalis in quo summus sacerdos tenet gradum precipuum.

Thus also two men may honour each other on the different grounds of dignity and merit, respectively; and the same man may have two claims to honour.

1 Tim. v. 17.

Each of these two kinds of honour has many degrees.

Thus honour may be either natural or accidental; either of official dignity or of merit; of official, either lay or clerical, etc.

D.

Et sic utrumque membrum ulterius dividendo secundum simplicem racionem vel compositam officii vel virtutis. Ex quo patet quod magnitudo laudis vel honoris mundani attendi debet penes magnitudinem racionis secundum quam capi debet honor huiusmodi. Ex quibus sequitur, quod quilibet honor virtutis est quoddammodo in infinitum maior quam honor officii vel nature. Nam virtus presupponit officium, et

The greatness of honour varies with the species and kind to which it belongs, that due to virtue being infinitely greater than that due to office or nature.

[1] proximo, B. [2] sensus *pro* species, A.

ipsum presupponit naturam, et sic de honoribus qui ab istis racionibus capiuntur.

(For virtue is not a self-existent nature, but a condition of a nature.)

Nam[1] non ymaginandum est quod virtus sit[2] natura que potest[3] per se existere: sed est naturam esse virtuosam, ut dixi alias.

So God rewards virtue for itself alone, but not official dignity or nature.

Et patet hoc, quod deus, qui non potest errare, in premio dat cuicumque[4] decori morali, virtute finalis perseverancie informato, honorificenciam patrie 7 b. infinitam, et aliis virtutibus dat mercedem mitigacionis pene perpetue, sed non tantum per se premiat officium vel naturam.

It follows also that Christ as the source of virtue is infinitely more virtuous, and therefore infinitely more to be honoured, than any of His creatures.

Secundo sequitur quod Cristus sit honorandus humanitus quoddammodo infinitum plus quam aliquod membrum eius. Patet ex hoc quod ipse per se causa cuiuslibet virtutis create infinitum virtuosior quam aliquis frater suus. * Unde sicut Fol. 112 a. honor virtutis extollit honorem nature substrate, sic honor debitus capiti excellit honorem membrorum, quia racione unionis beatifice excellit[5] differenter ab aliis capitibus totum residuum corporis infinite. Ideo dicit beatus Iohannes 1º John i. 16. capitulo quod *de eius plenitudine nos omnes accepimus*: non intelligendo quod sit infinitum melior, vel honorabilior, ex nudo titulo humanitatis quam aliquis frater suus, sed ex titulo inexeffabilis[6] gracie unionis. Ideo dicit Apostolus Hebr. iº quod *est tanto melior angelis effectus quanto differencius*[7] *pre illis nomen hereditavit.* Heb. i. 4. Est enim Cristus pure dei filius[8] naturalis propter unionem yppostaticam assumpti hominis.

[Digression to show that Christ is the natural, not the adoptive, son of the Father.]

Et hoc innuit apostolus cum adiungit: *Cui enim angelorum dixit umquam ffilius meus es tu, ego hodie genui te*, ubi patet quod loquitur de Cristo sub racione qua filius naturalis. Et hinc dicit glossa super iº Rom. 1º. Rom. i. 4. *Qui predestinatus est dei filius* sub auctoritate Ieronymi: *Volvi et revolvi scripturas et numquam filium adoptivum inveni.* Nam racio filii adoptivi stat ingraciosa accepcione accidentali filii non habentis respectu[9] illius adoptantis racionem filii naturalis, quod non potest Cristo competere. Sicut ergo predestinatus est sic est minus bonus quam sua ecclesia, et

[1] Non enim *pro* Nam non, B. [2] est, B. [3] per se potest, B.
[4] cuique, A. [5] excedit, B. [6] ineffabilis, B. [7] differencius, *om.* A.
[8] filius dei, B. [9] respectum, A.

minus honorandus quo ad racionem humane nature, sed infinitum magis honorandus et bonus humanitus secundum racionem gracie vel virtutis. Tercio sequitur quod nemo sit honorandus simul ex conneccione proprie dignitatis potestatis vel officii clerici cum dignitate potestate vel officio laicali. Patet ex hoc quod nemo est honorandus secundum racionem quo, ut sic, sapit vicium: sed huiusmodi foret quecunque talis conneccio: ergo conclusio. Nam virtutis est et implecio mandati apostolici quod raciones que sese impediunt permanent impermixte. Ideo dicit I.[1] Cor. vii° *Unusquisque in vocacione qua vocatus est in ea permaneat.* Et super isto fundantur leges multiplices de clericis vel monachis qui vivendo seculariter a statu suo degenerant. Quis[2] ergo laudaret hominem secundum racionem qua offendit dominum turpiter deteriorando se ipsum? Nam laudare vel honorare hominem quia talis, foret blasfeme[3] laudare patrem mendacii tanquam deum. Nam in omnibus creatis honorificandus est deus, tamquam auctor eorum, ut patet ex dictis. Ideo qui honorat hominem, tamquam talem, honorat deum tamquam auctorem mendacii vel peccati, et cum deus mentiri non potest, ut dicit Anshelmus primo *Cur deus homo* (et Apostolus 2ª Thimoth. ii° dicit quod deus *se ipsum negare non potest*, et idem sentenciatur in v° de trinitate capitulo xvi°) patet quod in omni laudacione peccatoris, ut huiusmodi, est occulta blasfemia. Et nunc[4] ecclesia efficaciter cognosceret istam scolam, tunc enim ex verecundia qua abhominaretur mentitor a fidelibus dimitteret sic mentiri. Que, rogo, maior blasfemia quam constanter asserere quod licet homini facere quod deus non potest? Quia tunc oporteret concedere quod homo habet licenciam et maliciam laudis et honoris a patre mendacii quam non potest habere a deo vero; et per consequens ipse non foret plenus deus, sed indigeret perfeccione iuvantis diaboli eciam in bono factibili. Quod ipse non potest facere, quia foret horrenda blasfemia, cum cuncta peccatorum[5] genera

Thirdly it follow that no one is to be honoured by reason of the connexion of his clerical officewith any lay dignity, such connexion being vicious, and any honour paid to it blasphemous.

1 Cor. vii. 20.

7 c.

2 Tim. ii. 7.

For it asserts that the devil can give license to do things while God can not.

F.

[1] I., *om.* A. [2] quia *pro* quis, A, B. [3] blasfemie, A. [4] nun A, B. utinam *corr. Edd.* [5] genera peccatorum, B.

sint connexa. Unde inter omnia peccata nostra videtur mihi quod plus invalescit homine calidior cautela diaboli in laudando ac honorando membra eius propter peccata. Nec dubium quin ut sic directe[1] non deus sed diabolus honoratur.

And this blasphemy is the more inexcusable because mostly committed for some miserable gain.

Et est hec blasfemia eo inexcusabilior quo collentes sic diabolum pro vili precio temporalium sunt conducti. Ille igitur, qui pro lucro mundano vel vicissitudine honoris consimilis honorat diabolum in membris suis vel legibus, manifeste convincitur * in amore postponere deum suum. Fol. 112 b.

He who thus prefers gain to God is unworthy to say 'Hallowed be Thy name.'

Et quicunque talis valde indigne deo diceret *Sanctificetur nomen tuum, fiat voluntas tua*, vel quicquam aliud in se bonum.

For his whole position is one of falsehood.

Nam existens ex parte patris mendacii, et per consequens contra deum, in mente, in gestu, verbis et opere sibimet mentiretur. Sic itaque facit quicunque clericus, cum suis fautoribus, qui dimissa sollicitudine clericalis officii servit mundo.

An office which would be honourable to a layman becomes disgraceful when joined by a priest to his other work.

Quamvis autem tale officium in laico foret laudabile, est tamen in clerico propter repugnaticiam[2] legis dei et professionis * facte ordini nimium monstruosum. 7 d. Sic enim videmus in natura quod apostema vel gibbus, qui per se foret pulcer et bonus, ex inordinata copula gignit monstrum. Liquor eciam vel cibus duplex, quorum uterque foret[3] in se sanus atque laudabilis, ex comixtione inordinata redditur venenosus. Sic est de presbitero qui super sacerdotale officium assumit officium laicale.

Since he neglects his true work for a lower one.

Et exhinc redditur eius presumpcio magis dampnabilis, quod nitendo secundum ultimum sue potencie servire seculo pro temporalibus, dimittit officium ordinis fructuosum, ad quod strictissime obligatur.

For if anyone could perfectly fulfil his clerical office and yet have time to spare, then the assumption of worldly office would be more praiseworthy than idleness; but this is impossible.

Si enim quis plene et inculpabiliter sufficeret perficere actus G. clericalis officii, sic quod ociaretur nisi officio seculari intenderet, foret culpandus ex hoc quod ipsum obmitteret[4]. Sed modo nemo nostrum facit nec sufficit sine defectu omissionis perficere minimum officium clericale. Ideo non dubium officium seculare ex comutacione ceca dampnificat et ab officio superiori dampnificando brachium utrumque

[1] non directe, B. [2] repugnancian, A. [3] fore *pro* foret, A; in se foret, *ord. inv.* B. [4] dimitteret *in marg.*, A.

ecclesie nimis retardat. Patet secundo[1] quod talis duplicatus clericus est secundum utramque dignitatem simplicem honorandus, sed minus propter mixturam, racione cuius tamquam vir duplex animo ponens maculam in sua gloria est culpandus. Et utinam[2] nos sacerdotes aspirantes ad honorem secularem et eius dominium, cum secularibus ad illud iuvantibus, attenderemus perfecte istam sentenciam.

A priest holding both lay and clerical office is to be honoured on account of each of them, yet as one who as staining his glory is worthy of blame.

Tunc enim conformaremur triumphanti ecclesie, considerantes illud, Hester vi°, *Sic honorabitur quem rex regum voluerit honorare.* Quia indubie ex deformitate, qua in honorificencia adversamur infideliter et proditorie ecclesie triumphanti, sumus dampnabiles nisi fructuose penitentes ab ista mendaci et infideli blasfemia revertamur. Et istam sentenciam inculcatam breviter sine formis argumentorum credo esse tam clare demonstrabilem ex principiis fidei, sicut in suo genere conclusionem aliquam doctrinalem, sicut demonstrari potest quod brachium seculare, quod est brachium inferius vel sinistrum matris ecclesie, nedum potest[3] mereri beatitudinem aufferendo caritative temporalia quibus brachium dextrum oneratur sed tenetur[4] in casu sub pena dampnacionis utriusque partis attomos quibus maculatur ecclesia sic * aufferre. Et cum pater mendacii sic cecavit nostros prepositos quod procurant et defendunt omnes illos esse hereticos qui docent vel asserunt quod liceat seculari brachio possessionatos clericos sic iuvare; et tamen certum est, si clerici possessionati non poterunt sic iuvari a laicis, sunt summe indurata membra diaboli; et sic phariseice colamus culicem et deglutimus camelum, horrentes in sacerdotibus corporale[5] coniugium ut venenum, sed negociacionem eciam simoniacam cum quantumcumque seculari conversacione tanquam tyriacam sanativam ac defensivam ecclesie approbamus. Augustinus autem e contra in *de questionibus veteris et nove legis*, postquam racione multiplici probavit coniugium esse[6] est laudabile, sic subinfert: *Et ut hoc loco aliquid de apostolis dicatur, ad* [*quod*]

Esther vi. 9

8 a.

H.

Aug. Quæst. ex utr. Test. 127.

Would that we priests might take this to heart, and so in the matter of honour bring ourselves into harmony with the Church triumphant.

The opinion here set forth is as easily demonstrable as any doctrine could be, as demonstrable even as that the secular arm may merit bliss by depriving the clerical of the temporalities with which it is laden and defiled, and that it risks damnation by not doing so.

In this then we are like the Pharisees, that we strain away the gnat of clerical marriage and yet swallow the camel of priests taking worldly office.

This is, throughout, the view of Saint Augustine.

[1] ergo *pro* secundo, B. [2] utrum *pro* utinam, A. [3] mereri potest, B. [4] tunc *pro* tenetur, B. [5] carnale, B. [6] este *pro* esse, A.

Who shows by the instance of S. Peter that marriage is no obstacle to merit much less a sin.

robur cause pertinet; certe sanctus Iohannes sanctimonie fuit
custos, condiscipulus autem eius, sanctus petrus, uxorem et filios
*ha*buisse cognoscitur, eciam primatum ut acciperet inter Apo-* **Fol. 113 a.**
stolos non ei obstitit generacio filiorum; quomodo ergo condemp-
nandum putatur quod non impedit meritum. Hinc Apostolus
eum qui uxorem habeat, si in ceteris servet mandata, sacerdotem
fieri posse ac debere ostendit. Et sequitur expressio erroris in
clerico quem laudamus. *Est*, inquit, *quod omnino generaliter*
omnibus non licet; est idem quod aliis licet et aliis non licet; et
est quod aliquando[1] *licet, aliquando vero non licet.* Et ponit
triplex exemplum huius divisionis trimembris, et[2] *fornicari*
omnibus semper non licet; negociari vero aliquando non licet,
et aliquando licet. Antequam vero quis ecclesiasticus fit licet ei
negociari, facto iam non licet. Et cum uxore sua aliquando
convenire licet, aliquando vero non licet; ut in diebus proces-
sionis convenire est illicitum. Quandoque[3] est eciam a licitis

And shows also that there are many things lawful for laymen, which are unlawful for priests, or even acolytes, from whom, as the ministers of God, a higher standard of purity and unworldliness is demanded.

abstinendum: Cum enim maior reverencia debeatur dei causis
et maior mundicia eius ministris: *Si ergo non omne*[4] *quod* **I.**
inter ceteros licet ante Imperatorem liceat, quanto magis in dei
causis ac per hoc Antistitem eius puriorem ceteris esse oportet.
Ipsius enim personam habere videtur, quia necesse habet cottidie
Cristi vicem agere, aut orare pro populo[5] *aut offerre aut ungere.*
Nec solum huic non licet laicale officium sed neque ministro eius,
qui debet esse ceteris purior, quia sancta sunt que ministrat.
Et ponit exemplum quadruplex, per quod ascendemus ad
considerandum divinam excellenciam et per consequens pro-
porcionabilem excellenciam in ministris[6]. *Sicut*, inquit, *in*
comparacione[7] *lucerne tenebre non tantum obscure, sed sordide*
sunt; ad comparacionem autem stellarum, lucerna caligo; ad
solis vero comparacionem stelle nebule sunt; ad dei autem
*claritatem * sol nox est; sic que ad inferiores sunt licita atque* **8 b.**
munda sunt aput superiores quasi illicita et immunda. Quam-
quam enim bona sunt, persone tamen superiori non competunt.

[1] au^{ce} = autentice, autonomatice? [2] et, *om.* B. [3] quando, B. [4] esse *pro* esse, B. [5] pro, *om.* A. [6] excellencia in ministris, *in marg. infer. alia manu*, B. [7] comparacionem, B.

Et ponit exemplum de vestibus que debent esse in personis superioribus, ut Imperatoribus ac Senatoribus, mundiores, et correspondenter in ministris eorum debent esse ornatus secundum ordines pulcriores. *Sic*[1], inquit, *Antistites dei debent esse puriores quam ceteri*, quia *Cristi habet personam, et ministros dei mundiores esse oportet.* Deus autem, qui lux et spiritus est, ministros requirit plus splendidos in spiritu et virtute. Nam terreni homines sepe plus appetunt ministerium peccatorum quam virtuosorum, sed deus quamvis a tenebratis peccato requirit ministerum paciendi, tamen accio eorum est deo abhominabilis pro peccato. In via autem requirit ministros mundos tamquam lucerna ardens et lucens, ut Cristus asserit de baptista, quia oportet quod habeat secundum gradum suum caritatem et graciam licet remissibilem ab extrinseco venientem[2]. In patria vero, ubi membra sua uniens corporaliter et inseparabiliter eis illabitur, habet bonos lucentes ut stellas in suis gradibus, sed humanitatem Cristi ut solem de cuius lucis plenitudine omnia membra ecclesie K. splendorem virtutis accipiunt. Et ideo, ut dixi alias, si papa vendicat esse sol ecclesie oportet quod faciat proporcionabile solis officium, conversando scilicet in celestibus, preservando se ab inmixtione cum terrestribus, circumrotando in circulo spere intelligibilis et illuminando ac vivificando subiectos; quia sole illo obscurato, ociante vel dislocato deturpatur eius dignitas et sibi inferenda est irrisio tamquam monstro. Unde, ut tetigi, magna et culpabilis est cecitas mundanorum qui principaliter querunt de clerico quantum potest expendere, quam splendide vel sumptuose disponitur in persona sua, in domo sive familia, et secundum illam monstruositatem ac Fol. 113 b. materiam habundancionis * dedecoris attribuunt sibi irregulariter plus honoris. Et correspondenter irreligiose querimus quantum valet beneficium ecclesiasticum quod optamus, intendentes indubie lucrum seculi non meriti, sicut opera propria nos convincunt. Ex istis discretus katholicus potest colligere quod inclinaciones, genuflecciones et quecumque

How great and blameworthy then is their blindness who honour a priest in proportion to his expenditure and magnificence!

This leads us to distinguish bowing, genuflection

[1] si. [2] veniente, A.

and other outward marks of honour from true honour itself.

For these outward marks have no uniformity nor proportion, and are shown as abundantly to man as to God; which could not be the case with true honour.

Also as honour is the reward of virtue, it must be something which exceeds virtue, and therefore cannot be a mere sign, which may be bestowed by anybody.

alia signa corporalia non sunt veri honores, licet in casu sint signa honoris per accidens. Patet, sicut[1] materia honoris est in omni persona eque honorabili uniformis, sed ista signa variantur, nedum in diversis climatibus sed in eadem terra pro diversis temporibus, ymmo et eidem persone honorabili secundum eandem racionem honoris fiunt simul valde disparia a diversis, quod non foret consonum si signa huiusmodi[2] sint honores. Ergo conclusio minor videtur per 8 c. hoc, quod omnis rectus honor debet esse proporcionalis honorando. Item, quantum ad signa huiusmodi, tam varie et tam copiose et satis religiose impenduntur hominibus sicut deo, quod non foret si signa huiusmodi sint honores: ergo conclusio. Cum enim honor et honorandus debeant correspondere patet quod infinitum excederet honor quicumque deo debitus honorem debitum creature, sicut patet de latria et dulia. Cum igitur[3] non possumus aptare taliter signa huiusmodi videtur quod in natura alia honor proporcionalis est querendus. Item cum omnis talis honor sit premium L. virtutis videtur quod deus[4] ordinans illum in premium non ponit honorem in signis huiusmodi. Nam premium tam magnifici debet esse melius quam suum meritum. Sed quecumque huiusmodi signa sunt infinitum minus bona virtute; non igitur sunt eius premium. Quid rogo meliorat virtuosum quod virtuosus, viciosus, bestia vel corpus inanimatum facit sibi irrisorie vel in testimonium tale signum. Videtur autem quod talia signa vana sint incitamentum inanis glorie, sicut evenit Aman Hester iii°, vel aliter magis procurarent habere amplius honoris huiusmodi et toto facto virtutes philosophie[5] forent insufficienter et indebite premiate. Quia scurre et inferiores non sunt apti ad premiandum in corpore vel anima suos dominos per nutus tales corporeos, sicut patet consideranti legem accionis corporee. Talia igitur sunt signa honoris facti tam deo quam homini, sed valde per accidens; quia si non sit honor subiectatus in anima, sed nude sophis-

[1] sic *pro* sicut, B. [2] s. h. [3] illa *pro* igitur, A. [4] deus, *om.* A.
[5] plurime *pro* philosophie, A.

ticans cum talibus signis, tunc sunt signa falsa et inutilia. Honor autem primus creature racionalis est dicere dei[1] eternum quo wlt creaturam suam sic vel sic honorare, et sic tota trinitas est essencialiter honor noster. Sed dicere effectuale Cristi quo in actu dat suis mercedem in patria est finale premium virtutis. Et sic premiat quamcumque virtutem in inferno[2], in via, vel celo, cum ex omni virtute reportatur lucrum vel mitigacio mali. Summus autem honor noster foret quod verbum dei poneret nos in beatitudine tamquam fratres suos conregnantes cum eo. Et ad istum honorem querendum subdividitur honor quo creatura racionalis virtuose dicit correspondenter ad virtutem nostram excellenciam laudis nostre. Nam ut sic ex vi communionis sanctorum meretur nobis, quod est fructus et premium virtutis nostre, et ad talem laudem vel honorem requiritur virtus in laudante et laudato. Nam sicut non est speciosa laus in ore peccatoris, eciam persone laudabilis, sic sive bonus sive malus laudaverit peccatorem * secundum racionem virtutis facit sibi dedecus et menciendo se ipsum dampnificat. Ex istis patet sexto utrinque pars laudis et honoris humani, quod non debet fieri vel appeti nisi de quanto consequitur ad virtutem. Unde videtur michi quod requisicio vel exaccio signorum honoris, virtute postposita*, foret iudaice assimilari ficui maledicte, de qua Math. xxi. Nam sic querens talia folia manifeste ostendit se vane querere mundanam gloriam, et sic intelligitur scriptura Iohannis 8: *Ego gloriam meam non quero*, Hebr. v°. *Nec quisquam sumit sibi honorem*, et secunda Cor. x°. *Qui gloriatur, in domino glorietur. Non enim qui se ipsum comendat, ille probatus est; sed quem deus comendat.* Iactet itaque viator cogitatum suum in domino serviendo, sibi instanter trahiciendo opera meritoria futura in preteritum, et de quanto purius sic fecerit confidendo plenius in laude dei, postposita affeccione laudis humane, de tanto acrescit sibi honor copiosius apud deum, et penes hoc tamquam per se men-

8 d.

M.

Fol. 114 a.

Matt. xxi. 19.

John viii. 50.

Heb. v. 4.

2 Cor. x. 17, 18.

The first honour of a rational creature is the eternal utterance of God by which He wills to honour His creature thus or thus; and so the whole Trinity is in essence our honour. But the effectual utterance of Christ by which He gives to His own their reward in Heaven is the final crown of virtue. Thus all virtue is rewarded in its degree, but the highest honour is to reign with Christ in Heaven.

Again a species of honour is that whereby a rational creature virtuously speaks the excellence of our praise in proportion to our virtue.

For this species of honour there must be virtue both in him who praises and in him who is praised.

Human praise and honour, therefore, must only be sought or granted in as far as it follows upon virtue.

To seek the signs of honour without regard to virtue is to liken ourselves to the figtree cursed by Christ.

[1] deum (i. m.), A. [2] futuro *pro* inferno, A.

Pursue worldly honours, and they will elude you like shadows; fly from them, and like shadows they will follow. May I and my fellows especially lay this to heart, for this sin is most rife among learned bodies.

suram honor noster attenditur. Stultum igitur foret viantes ad folia honoris mundani attendere, cum illis dimissis[1] honor exinde non diminuitur, nec illis habitis augetur, sed pocius minoratur. Quis ergo quereret[2] passionem dimisso subiecto, et specialiter[3] ubi non est, vel ex eius diligenciori scrutinio frustratur eius invencio; est indubie maior stulticia quam foret nitentis comprehendere umbram suam. Fuge ergo honores mundanos et insequentur te de tanto clarius instar umbre. Et istam sentenciam vellem me et michi similes signanter attendere, quia hoc peccatum communius regnat in castris scolasticis.

Another objection is taken from the letter of Innocent III in which he defends his censure of the emperor.

N. Decret. Lib. I. Tit. c. xxxiii. 6.

Sed contradicta arguitur per decretalem libro io 'De maioritate et obediencia,' capitulo *Solite*[4], ubi Innocencius tercius scribit Constantinopolitano imperatori sub hiis verbis: *Mirata est Imperalis sublimitas quod te visi fuimus in nostris libris increpare. Huic*[5] *autem tue admiracioni non causam sed occasionem prebuit quod legisti, beatum Petrum apostolorum principem sic scripsisse: 'Subditi,' inquit, 'estote omni humane creature propter Deum, sive regi, tamquam precellenti; sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vera bonorum.' Verumtamen si personam loquentis et eorum ad quos loquebatur ac vim locutionis*[6] *diligencius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim apostolus subditis suis ut eos ad humilitatis merita provocaret. Nam si per hoc quod dixit 'Subditi estote' sacerdotibus voluit* * *imponere iugum subieccionis et eis prelacionis auctoritatem afferre*[7], *quibus eos subditos esse monebat, sequeretur ex hoc quod eciam servus quilibet in sacerdotes imperium accepisset cum dicitur 'Subditi estote omni humane creature.' Quod autem sequitur 'Regi tamquam precellenti,' non negamus quin precellit Imperator in temporalibus illos dumtaxat, qui ab illo suscipiunt temporalia. Sed pontifex spiritualibus antecellit, que*

1 Pet. ii. 13, 14.

The chief of the Apostles, he writes, teaches us that we must submit ourselves to Kings for the Lord's sake.

S. Peter wrote to make his readers hmuble, not to inflict a burden.

9 a.

We do not deny that the emperor is supreme in earthly things, but the pontiff precedes him in spiritual things, which are the worthier.

[1] demissis, A. [2] queret, A. [3] spiritualiter *pro* specialiter, A. [4] soli, A. [5] Hinc . . . te admiracior, A. [6] lectionis, A. [7] aufferre *in marg.* A; inferre, A, B.

tantum sunt in temporalibus digniora quantum anima prefertur corpori; licet non simpliciter dictum fuerit 'Subditi estote,' sed adiectum fuit 'propter deum,' nec pure sic subscriptum 'regi precellenti' sed interpositum forsitan non sine causa 'tamquam.' Quod autem sequitur 'ad vindictam malefactorum laudem vero bonorum' intelligendum est, non quod rex vel imperator super bonos et malos gladii acceperit potestatem, sed in eis solum modo qui utentes gladio eius intersunt iurisdicioni[1] *comissi.* Et sequitur[2], *Potuisses autem prerogativam sacerdotii ex eo pocius intelligere quod dictum est non a quolibet sed a Deo, non regi sed sacerdoti, non de regia stirpe sed sacerdotali prosapia descendenti de sacer-*
O. *dotibus videlicet qui erant in Anatoth, 'Ecce constitui te super*
Jer. i. 10. *gentes et regna ut destruas et evellas et dissipes et edifices*
Fol. 114 b. *et * plantes.' Praeterea*[3] *nosse debueras quod fecit Deus duo*
Gen. i. 16. *magna luminaria in firmamento celi luminare maius ut preesset diei, et luminare minus ut preesset nocti utrumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur celi, hoc est universalis ecclesie, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, que sunt pontificalis auctoritas et regalis potestas. Sed illa que preest diebus (i. e. spiritualibus) maior est, que vero carnalibus minor, ut quanta est inter solem et lunam, tanta inter pontifices et reges cognoscatur distancia. Hoc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo non faceret aut permitteret Constantinopolitanum patriarchiam, magnum quidem et honorabile membrum ecclesie, iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cum alii reges et principes Archiepiscopis et*[4] *Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, et eis iuxta se venerabilem sedem assignent.* [5]In isto autem oportet primo attendere ne glosatores, sacre scripture et racionis ignari, textum papalem inficiant credentes quod episcopi debent excellere reges in terrenis honoribus et possessione
9 b. civili temporalium, * ipsis dominis temporalibus a quibus

The command was not simply 'submit yourselves,' but 'for the Lord's sake,' &c.

The King is not simply a governor of good and bad, but merely of those who use the sword within his jurisdiction.

The prerogative of the priesthood is explained by God himself through Jeremiah.

Just also as he made two great lights in the firmament,

so he has appointed two great lights for the universal Church, i. the pontifical authority, ii. the kingly power.

The former of these the greater.

If the emperor had attended to this he would not have treated the patriarch of Constantinople with so little respect.

Now in considering this decree we must be on our guard against its ignorant interpreters who hold that bishops should excel their temporal lords in worldly possessions.

[1] iurisdiccione, A. [2] sequeretur, A; sequitur, B. [3] postea, A.
[4] Constantinopoli, A, B; *om.* et, A. [5] Responsio *add* B.

accipiunt elemosinas non subiecti, cum manifestē conceditur regem precellere eos in temporalibus qui ab eis ipsa suscipiunt. Ex quo patet cum verbis quod dominus papa nedum debet esse subiectus[1] Imperatori racione collati dominii, sed et regibus et aliis mundi principibus qui elemosinas suas diffusius in toto Imperio clericis sunt partiti. Nam ea P. racione papa cum clero suo debet esse humilior et prompcior ad serviendum brachio seculari. Et hinc beatus Gregorius assumpsit sibi nomen *servi servorum Dei*, sicut cuicumque maiori[2] in ecclesia pertinet instar Cristi ut patet Luce xxii°. Nam a Cesare accepit papa has elemosinas ut patet tripliciter; primo ex lege vel carta Romani pontificis de occidentali parte Imperii xcvi di.[3] '*Constantinus*;' secundo ex decreto beati Augustini posito viii di.[4] '*Quo iure*,' ubi sanctus docet proprietatem talem non inesse[5] pontifici nisi ex lege et concessione legali; tercio ex decreto beati Bernhardi[6] libro 2° ad papam Eugenium ubi loquens de ampla dotacione papali supra apostolo sic effatur: '*Esto ut alia*[7] *quacumque racione hec tibi vendices; sed non apostolico iure. Hoc enim ille tibi non dedit quod non habuit. Quod habuit hoc dedit, sollicitudinem scilicet super omnes ecclesias. Numquid dominacionem? Audi ipsum.* '*Non dominantes*,' *ait*, '*in clero.*' *Et ne hoc dictum sola humilitate putes, non eciam veritate, vox Domini est in evangelio:* '*Reges gencium dominantur eorum. Vos autem non sic planum est.*' *Apostolis interdicitur dominatus.* Si itaque simul habere volueris Apostolatus dominatum et dominans[8] Apostolatum perdes utrumque. Ideo ut alias sepe exposui non restat fingendum unde papa habet tot predia[9] nisi ex dotacione Cesarea. Ideo ex lege gratitudinis fit papa de tanto[10] Imperatori obligatior[11] nisi forte senserit quod Q. exinde[12] sit ipse cum clero suo imperfeccior. Et patet quod

For the pope ought not only to be humble before the emperor on account of his gift of dominion, but to all kings on account of their alms.

So S. Gregory called himself servant of the servants of God.

Three proofs that the pope derives his alms from the Caesar.

i. From the Decretals.

ii. From S. Augustine.

iii. From S. Bernhard, who distinctly states that the care of all the churches is in the pope's possession; but that by Christ's authority lordship is forbidden to the apostles.

Thus we see that all the pope's worldly possessions come from the gift of Caesar.

The pope therefore is bound to the emperor, (unless indeed

Luke xxii. 26.

D. xcvi. c. xiii-xiv.

D. viii. c. i.

S. Bernard, De Consid. II. vi. 10.

1 Pet. v. 3.

Luke xxii. 25, 26.

[1] subjectus, *in marg.* abjectus, A. B. [2] majori *in marg.* A, minori A *in text.* [3] xxxvi di., A, B. [4] di., 8. [5] in se *pro* inesse, A. [6] Benedicti, A. [7] autem omnia *pro* ut alia, A. [8] dominatis, A. [9] predia, *om.* A. [10] dotato, A. [11] obligacor, A. [12] exhibuit *pro* exinde, A; *in marg. alia manu*: hinc, B.

secundum racionem qua papa cum clero suo suscipit temporalia ab imperatore cum eius tenentibus debet eis esse subiectus in temporalibus, non civiliter sed ewangelice serviendo, sicut reges e contra debent servire sibi dupliciter licet utrobique papa in spiritualibus antecellat. Et ista[1] subieccio est eo specialius a rege Anglie cum suis militibus observanda, quo 9 c. ipse copiosius sine subieccione Cesarea dotavit * gratancius suam ecclesiam. Et hinc nimirum clerus Anglie est[2] regi suo singulariter in multis subieccior. Rex enim reservavit sibi in vacacionibus, in eleccionibus et in castigacionibus cleri Fol. 115 a. sui, super collatis elemosinis dominium singulare. *

the gift of dominion was nothing to be grateful for) and therefore with his dependents should be subject to him in temporal things, not on civil but spiritual grounds, just as on spiritual grounds Kings should be subject.

In England especially this subjection should be observed by the King.

Secundo principaliter oportet attendere ne glosatores tantum ducant in devium clerum nostrum quo per similitudinem decretalem intendant in ea proporcione sacerdotes essencialiter vel inseparabiliter reges excedere, in qua proporcione anima excedit corpus, aurum plumbum, vel sol lunam: sed intendit quod ordo sacerdotalis secundum quamdam similitudinem excedit taliter quemcumque secularem ordinem militarem, non quod sit maioritas[3] secularis vel civilis obediencie pape vel episcopi super regem vel quod papa intendit infundabiliter in aliquo previndicare[4] regie maiestati. Nam exhinc est ordo sacerdotalis sic perfeccior quod est statui Cristi similior, humilior[5], a mundo distraccior et quo ad spiritualem edificacionem ecclesie Cristi utilior. Quod si persona pretendat se esse in tali ordine sine correspondencia racionis, nulla est persona in ecclesia Cristi abieccior vel monstruosior. Cristus autem non potuit civiliter dominari. Ideo papa docet episcopos esse non dominos, sed procuratores vel dispensatores bonorum pauperum, ut patet libro iii^o *De donacionibus* capitulo *fraternitatem*[6]. Et istam sentenciam dicit beatus Bernardus[7] libro ii^o '*Domabis lupos sed ovibus non dominaberis*,' et libro iiii^o in fine, '*Consideres ante omnia*

II. A further precaution against interpreters who represent that priests essentially and necessarily excel kings just as the soul excels the body, gold excels lead, etc.

The decretal really says the priestly order excels the kingly in a special, not a secular or civil sense.

There is no secular superiority over the emperor.

The priestly order is more perfect because more Christlike, humbler, more withdrawn from the world, and more useful for Christ's church, and no one is worse than he who asserts his superiority in any other sense.

Decret. Lib. III. Tit. xxiv. c. 2.

Bishops not lords but guardians of the poor.

S. Bernard, De Consid. Lib. II. c. vi. 13.

Opinion of S. Bernard.

[1] illa *pro* ista, B. [2] *om.* est, A. [3] minoritas, A, B; maioritas *in marg. al. manu*, B. [4] preiudicare, B. [5] humilior, *in marg. manu additum*, B. [6] firmitatem, A. [7] Benedictus, A; Bernhardus, B.

'The Holy Roman Church is mother not mistress of the Churches, the pope not lord of the bishops but one of them.' [Bk. iv.] 'It is a disgraceful thing for those in high office to be unsaintly.' [Bk. ii.]

S. Bernard, De Consid. Lib. IV. c. vii. 23. R. Ibid. Lib. II. vii. 15.

sanctam Romanam[1] *ecclesiam, cui Deo auctore prees, ecclesiarum matrem esse non dominam: te vero non dominum episcoporum sed unum ex ipsis.* Et quantum ad monstruositatem scribit iste sanctus libro ii^o '*Monstruosa res gradus summus, et animus infimus; sedes prima, et vita infima; lingua magniloqua, et manus ociosa; sermo multus, et fructus paucus; wultus gravis, et actus levis, ingens auctoritas, et mutans stabilitas.* Et correspondens est monstruositas in quocumque qui claudicat in complecione actus sui status sive officii ut declarat[2] iste sanctus in fine librii tercii, '*Quid sibi wlt*,' inquit, '*quod elerici aliud esse, aliud videri volunt? Nempe habitu milites, questu clericos, actu neutrum exhibent*[3]. *Nam neque pugnant ut milites, neque ewangelisant ut clerici*, et sic tamquam yppocrite ex professione et operacione sibi ipsis * oppositis eciam tur- 9 d. pissime redarguti, cum,' inquit, '*utriusque esse cupiunt, utrumque deserunt*[4], *utrumque confundunt.* Ideo in finali iudicio *qui* sic *sine ordine peccaverunt, sine ordine* punientur, . . *ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat.* Tales igitur[5] qui gradum summum tenent in ecclesia militante debent correspondenter ad suum nomen exequendo suum officium matri sue proficiendo servire; ut si sunt sol debent perficere inconcusse quadruplex solis effectum[6] non obstantibus fortuitis eventibus corruptibilium; si sunt[7] aurum debent eciam purgati[8] igne[9] tribulacionis pondus amoris celestium retinere, gustati in conversacione debent facere corda subditorum[10] ad celestia hilariter aspirare[11], sicut debent sine sorde peccatorum sapienciam rutilare; et tercio si sunt anima debent secundum virtutem regitivam per totum ecclesie corpus sine personarum accepcione prudentes propositos ordinare. Secundo secundum virtutem nutritivam membra ecclesie formare in loco suo ordine continuare

Ibid. Lib. III. v. 20.

'Why do priests wish to seem one thing and be another? soldiers in bearing, priests by profession, in reality neither.

As they have sinned beyond measure, so they will be punished beyond measure.' Those highest in the office should be highest in saintliness; just as the sun has its quadruple force, overcoming all that is corruptible, and as gold purged by the fire retains its splendour.

If they excel kings, as the soul the body, then by virtue of their power of governing, they ought to regulate those under them; by virtue of their

[1] Roman, A. [2] declaret, A. [3] exhibet, A. [4] defuerunt *pro* deserunt, A. [5] ergo *pro* igitur, B. [6] officium *pro* effectum, B. [7] si sunt *in marg. alia manu*, B. [8] purgari, A, B. [9] igni, A. [10] subiectorum, B. [11] aspirari, A.

S. perficere et nutrire. Tercio vero debent secundum virtutem sensitivam omnia membra corporis ecclesie cui presunt ad officium suum prudenter ducere, et tam in prosperis quam adversis secundum sensum scripture per viam Domini regulare. Quod si ista defuerint remanet nudum nomen dampnabiliter usurpatum. Verumtamen talis vir duplex est dupliciter a subditis honorandus, sed convenientissimus honor vel obediencia sibi exhibenda a subditis staret in amocione attomi vestes anime defedantis. Ideo subditi
Fol. 115 b. debent * illam [1] monstruositatem prudenter seiungere [2] oracione exhortacione vel corporali subieccione [3] materie maculam illam tam [4] turpiter glutinantis. Et utinam debite detecta fuerit scola ista honoris, et obediencie secundum fidem scripture, et facta autentica correccionis [5] fraterne.

power of fostering to foster; by their power of perception, to lead.

If they do not this they are usurpers only, and though a man of such a double nature is to be honoured in two ways, the best way of honouring him is by correction.

Revolvamus igitur quomodo sacerdotalis dignitas est solum per accidens a Deo honoranda; quia si virtus formaverit est secundum aliam racionem quoddammodo infinitum honorabilior quam informis dignitas per se foret. Stat igitur [prae] personam quamlibet inferioris ordinis persona superioris ordinis [6], quantumcumque plus honorabilem, stantibus ordinibus in suis dignitatibus honoratis. patet de ordinibus angelorum quos per se tantum honoramus in dampnatis ut in angelis confirmatis. Sed graciam et virtutem angelorum stancium infinitum plus quoddammodo honoramus
10 a. et sic numquam * debemus virtuosum et viciosum ut sic propter virtutem et dignitatem officii equabiliter honorare. Sed quantumcumque pauperem et mundo abiectum quem scimus esse virtuosum debemus plus honorare quam prelatum vel dominum secularem dum ipsum [7] sciverimus esse viciosum; predestinatum autem quem ex revelacione sciverimus esse heredem regni debemus proporcionabiliter unumquemque honorare honore sibi proprio. Et sic potest
James ii. 1. intelligi scriptura Iacobi 2º de *personarum accepcione* in

Let us consider then how it is that the priestly dignity can be honoured by God solely *per accidens*, quite apart from the infinitely higher claim to honour which virtue may confer on it.

As long as orders endure a member of a higher order takes precedence of any member (though individually more honourable) of a lesser order.

The case of bad and good angels shows us that rank is to be honoured after goodness has been lost, but that the honour we pay to rank must not make us honour good and bad alike.

As poor saints are more to be honoured than bad kings and the predestined most of all.

[1] *om.* illam, A. [2] subiungere, A. [3] subtraccione, B. [4] illatam *pro* illam tam, A. [5] correpccionis, B. [6] persona . . . ordinis *in marg. al. manu addit.*, B. [7] *om.* ipsum, A.

honorificencia inordinata quia cum magis cognovimus dignitatem ordinis vel officii quam virtutis ideo ad illum honorem magis attendimus.

III. A third precaution against misconception of the words of the papacy.

S. Peter's words applied to the whole church, and especially to her vicars.

For by similar reasoning to that by which S. Peter's teaching is made to apply only to the Jews of the dispersion the power conceded to Peter would apply to him alone, and not to his successors also.

S. Bernard explains the text 1 Peter v. 5 as applying to the popes, why should 1 Peter ii. 13, 14 be explained differently?

Tercio vero oportet particulatim attendere ne sinister[1] sensus verborum papalium ducat ignarum in devium. Nam quantum ad textum beati Petri quo dicitur *Subditi estote* etcetera, manifestum est quod non solum scribebat laicali populo sibi subiecto[2] sed toti ecclesie sequenti et specialiter eius vicariis, quia illi magis indigent ad humilitatis merita provocari. Nam pari[3] evidencia qua incarceraretur doctrina huius primi Cristi vicarii ad dispersionem illam tunc presentem, et limitaretur potestas concessa singulariter Petro Math. xvi° ad personam Petri sine participio alicuius sui vicarii, et sic de doctrinis apostoli ad personas, et sic periret papis auctoritas taliter presidendi. Item beatus Bernardus[4] libro ii° ac papam Eugenium exponit illud Petri v. de abdicacione dominii non dominium senioribus[5] vel presbiteris illis debere competere, sed cuilibet sacerdoti sequenti, et specialiter Romano pontifici. Quare rogo non precedens doctrina predicta, cum sit tam necessaria et tam conveniens cuilibet viatori, sicut patet noscenti sensum apostoli *Alter alterius onera portate, subiecti invicem in timore, honore invicem prevenientes*, cum dictis similibus? Ideo sicut Cristus dixit cuilibet Cristiano illud Luce xiiii° *Cum invitatus fueris ad nupcias recumbe in novissimo loco*, sic et Petrus dedit doctrinam predictam cuilibet[6] Cristiano? Cristus enim subiectus fuit apostolis eciam Scariothi. Item si moneat racio que male capitur ex decreto ad limitandam dictam doctrinam ad laicos Iudeorum dispersos, tunc sacerdotes et levite qui *in paciencia*[7] sua quiecius possiderent *animas* suas secundum doctrinam Cristi exclusi forent ab ista doctrina salubri, ymmo ad evitandum conforme inconveniens non foret eis conveniens, cum tunc quilibet * eorum

T.
1 Pet. ii. 13, 14.
Matt. xvi. 18.
S. Bernard De Consid. L. II. vi.
1 Pet. v. 2.
Gal. vi. 2.
1 Pet. ii. 18.
Rom. xii. 10.
Luke xiv. 8.
Luke xxvi. 19.
10 b.

So, as Christ said to Christians generally, 'When thou art bidden to a feast, sit in the lowest place,' S. Peter also did the same.

Why, even Christ was subject to Iscariot.

If, as the decree is made to say, the text applies only to the lay Jews of the Dispersion, the priests and Levites would be excluded, and the decree would subvert all obedience.

[1] sinistra, A. [2] subiecti, B. [3] pari *in marg. a. man. et* Christi *eod. loc.*, B. [4] Benedictinus, A; Bernhardus, B. [5] sanctioribus, A. [6] cui *in text*, libet *in marg.* A. [7] impatientia *pro* in patientia, A, B.

subiectus foret cuilibet, ymmo nedum sibi ipsi, sed tam corpori quam anime. Ideo, ut vere dicit[1] decretalis noluit Petrus in hoc docere sacerdotes esse subiectos civiliter, sic quod auferatur ab eis prelacionis auctoritas. Sed sicut simul sunt divites et pauperes, sic simul sunt subiecti et prelati eisdem secundum disparem racionem. Ulterius non[2] sequitur ex dicto pape quod rex sit *quasi precellens* (non autem realiter * aut vere precellens[3]), quia, ut dixi, tunc Spiritus Sanctus doceret in Petro religionem Cristianam subici secundum racionem fictam et falsam, tamquam auctor mendacii. Ideo (sive forsitan iste terminus *tamquam* non fuit ibi positus sine causa, quia tunc superflue occuparet membranam vel locum in precipua regula cristiana), ideo, ut dixi, '*tamquam*' dicit racionem secundum quam prepositus est honorandus. Et notatur quod variata illa racione oportet honorem[4] proporcionabiliter variari, et sic est forma[5] verborum gravidata sentencia dum dicitur *Sive regi quasi precellenti*, qua sentencia careret[6] sic dicto informiter, 'sive regi precellenti.' Nam si rex vere tenuerit nomen et virtuosum officium regis est honorandus dupliciter, tam secundum racionem ordinis quam virtutis, et tunc oportet eum alios secundum utramque racionem precellere. Et si nuda fuerit racio ordinis, tunc simul racione vicii est culpandus [et] in racione ordinis honorandus, honore tamen alterius speciei quam est honor quem attribuimus sacerdoti, cum honores debent distingwi secundum racionem repertam in honorato, ut secularis dominus est honorandus dupliciter si bene presit in officio seculari. Sacerdos autem est in sua racione honorandus dupliciter si bene presit in officio clericali. Ille autem raciones et honores eas[7] consequentes sunt disparium specierum. Honor sacerdotalis perfeccior, quia a tumultu seculari et a racione superhabundancie bonorum fortune remocior, ut uterque apostolus fuit infinitum

V.

Fol. 116 a.

The decretal rightly says that S. Peter did not intend hereby to teach that priests should be in such civil subjection as to impair their authority as prelates. But as in different senses they are both rich and poor, so in different relations they must be both subjects and prelates.

Further it does not follow from the decree that the King is 'as supreme,' but not really so.

But since the 'as' was not placed there without a cause, it tells us the relation according to which honour should be paid to one set over us.

For the honour here spoken of is solely in virtue of the King's rank, but a good king is worthy of double honour,

and if he is not good then he is to be blamed for his vice and honoured for his rank.

This honour of a different kind to that paid to priests, since honours should be distinguished one from another.

A good secular lord is worthy of double honour.

A priest too, if he fulfils his clerical duties well, is worthy of double honour.

These relations and honours are of different kinds.

[1] *om.* dicit, A. [2] vero *pro* non, A. [3] non autem . . . praecellens *in marg. al. manu*, B. [4] hominem *pro* honorem, A. [5] *om.* forma verborum, A. [6] caret, A. [7] eos, A.

But priestly honour is the more perfect because more removed from the world.

honorabilior Nerone, quia tam ecclesia militans quam triumphans honoravit eos tamquam apostolos, non tamen dedit eis super habundanciam glorie secularis eo quod hoc non fuit eis[1] conveniens. Et patet quod sacerdos aspirans ad honores seculares propter appropriacionem superhabundancie temporalium vel aliam secularem excellenciam deturpat monstruose ecclesiasticam dignitatem. Non sic autem quando ecclesia stetit in paupertate primeva quam Cristus instituit. Unde Beda libro iii°[2] capitulo xxviii° de gestis Anglorum narrat quod tempore Wilfridi[3] et Cedde episcoporum erat magna cura doctoribus Deo servire non seculo, cordi non ventri; quapropter[4] religionis habitus in magna erat veneracione, ita quod * clericus et monachus libenter susciperetur et ab itinerantibus benediccio illorum posceretur, nec eis alia adeundi[5] vicos causa fuit quam predicandi baptisandi et animas curandi gracia, nec aliqua[6] possessiones ad constituenda monasteria nisi a potestatibus oblatas quasi coacti superent, et utinam illud seculum aureum reveniret. Modo autem e contra[7] nituntur clerici plus servire seculo quam Domino, plus ventri quam animo, circueunt vicos iocandi luxuriandi vel excomunicandi gracia, visitant seculares curias transeuntes alpes et maria ad appropriandum eis perpetuo temporalia per suggestiones subdolas atque mendacia et tamen blasfeme garriunt[8] quod non minus debentur eis honores primevi sacerdotibus sanctum ordinem servantibus ministrare[9] et sic sophistice reclamant contra detegentes eorum vicia. 'Nos,' inquiunt, 'sumus sacerdotes Domini, nos sumus sancta Cristi ecclesia, nobis concessa sunt a regibus et populis tot privilegia, nobis non debet quisquam inferre obprobia nec aliquis nos corrigere nisi papa.' Sed laus Deo ista duplicitas equivocacionis diaboli quoddammodo est detecta[10]. Nam nisi sequamur Cristum in moribus, tenentes regulam primevam, nedum non sumus

Pure state of the early Church. — *The witness of Bede to this. 'In the time of Wilfrid and Chad,' he says, 'there was great anxiety to serve God and not the age, and the clergy and monks were held in great estimation.' A.D. 666.* — [Eccl. Hist. l. iii. c. xxviii.] — c. — *Present depravity, worldliness, and lying.* — *The priests try to excuse themselves.* — *Their duplicity is being discovered.* — X.

[1] *om.* eis, A. [2] vi°, A, B; angelorum, A, B. [3] Wulfredi, B. [4] quia propter A, B; *corr. edd.* [5] adeundi alia, B. [6] aliquis, B. [7] nituntur e contra, B. [8] ganniunt, B. [9] ministrare, A. [10] est detecta quoddammodo, B.

eius sacerdotes, sed nec de eius ecclesia, nec nobis donavit Cristus nec rex eius vicarius possessiones istas aut privilegia, cuius indicium foret nostra dissoluta conversacio, insaciabilis appetitus ad temporalia, et potissime legi paciencie Cristi et subieccioni regis Dei vicarii repugnancia.

Unless we follow Christ our conversation shows that we have not received our possessions from Him or His Vicar.

Ulterius vero non sequitur ex decretali predicta quin rex
Fol. 116 b. habeat potestatem super clericos suos legios tam[1] quo ad bona * nature quam fortune et excucionem gladii secundum virtutem civiliter coactivam supposito quod delinquant. Sed tunc oportet quod a statu clericali excessive degenerent, non enim intendit papa quod rex non habet potestatem in servos et famulos gladio non utentes, sed quod in omnes legios suos iurediccionem[2] ad bonos pacifice regulandum et malos in corpore vel substancia castigandum. Et patet quod sacerdotalis dignitas non denigratur sed declaratur ex ista sentencia. Unde Ieremias et alii sacerdotes veteris testamenti non sunt a deo constituti super gentes et regna ad eis civiliter dominandum, sed ad legem dei eis effectualiter predicandum ut alias
S. Bernard, De Consid. L. II. cc. v, vi. exposui. Et testatur beatus Bernhardus libro ii^o ad Eugenium, *Quid ni*[3], *erubescis minimus inveniri in magnis, qui recordaris magnum in minimis extitisse? Non es oblitus prime professionis. Non excidit menti que subducta est manui, sed non afectui. Ipsam ad singula tua imperia, iudicia, instituta, habere pre oculis non erit inutile. Hec*
10 d. *consideracio te facit honoris contemto*rem in honore ipso. Et hoc magnum. Non recedat a peccatore. Clippeus tibi est*
Ps. xlviii. 13. *a sagitta illa, 'homo cum in honore esset, non intellexit.'*
19. *Loquere igitur tibi; Abiectus eram in domo Dei mei. Quale est hoc, de paupere et abiecto levari super gentes et regna? Quis ego*[4] *aut*[5] *que domus patris mei, ut sedeam excelsis*
Luke xiv. 10. *sublimior? Sane qui*[6] *dixit mihi; Amice ascende superius, amicum fore fidit. Si minus inveniar, non expedit quidem, qui elevavit, et deicere*[7] *potest. Sera*[8] *querela: Quoniam elevans*

Further it does not follow from the decretal that the King has no power over his clergy.

For it is not meant that the King has not power over his servants who are not warriors, but over all for right government and infliction of punishment.

This does not blacken the priestly dignity, but explain it.

Jeremiah was sent to preach, not to govern.

S. Bernard's testimony in writing to Eugenius the pope.

'You blush to be found least among the great. Your proper spirit is to remember that you have been taken from the dust to govern nations and kingdoms.

He who took you from the dust is He who said, "Friend, go up higher."'

[1] cum *pro* tam, A. [2] iurisdiccionem, B. [3] Quid tu *pro* quid ni, A, B. [4] ergo *pro* ego, A. [5] *om.* aut, A. [6] *om.* qui, A. [7] deicere, A; deiceret, B. [8] fera, A.

It is a perilous position.

allisisti me. Non est quod blandiatur celsitudo, [*ubi*] *sollicitudo maior. Illa discrimen intendit*[1], *hec amicum probat. Hinc attingamur, si nolumus tandem cum rubore novissimum locum tenere. Factum superiorem dissimulare nequimus. Ad* Y. *quid, inquit, preponimur omnimode adtendendum*[2]. *Non enim ad dominandum opinor. Nam et propheta, cum similiter levaretur, audivit: 'Ut evellas et destruas et disperdas*[3] *et dissipes et edifices et plantes.' Quid horum fastum sonat? Rusticam*[4] *magis sudoris stemate quodam labor spiritualis expressus est. Et nos igitur, ut multum senciamus de nobis, impositum*[5] *senserimus ministerium, non datum dominium.* Ecce sentencia sepe dicta. Nec debet decretali imponi scandalum quod sentit contrarium scripture sacre et sanctorum sentencie nec imponendum est pape quod fingit vel temere asserit sensum[6] scripture Genesis I° de luminaribus diei et noctis esse de papa[7] et imperatore. Sed dum debite perficiunt sua officia possunt per solem et lunam quadam remota similitudine mistice figurari. Non quod oporteat[8] imperatorem capere totum lumen suum a papa, vel quod consequenter ad dignitatem foret celsitudo quo ad corpus ecclesie inseparabiliter confirmata, vel quod papa solum presit clericis et Cesar laicis cum uterque preest utrisque[9] secundum disparem racionem. Et sic intelligendum est decretum Gelasii pape[10] positum xxxvi[11]. distinctione, *Duo sunt*[12], ubi ponit papam excedere Imperatorem ut aurum excedit plumbum.

[Ps. ci. 11. — Jer. i. 10. — Gen. i. — D. xcvi. c. x.]

The text in Jeremiah has a special meaning.

Nor must such a scandal be attributed to the decretal as that its meaning is contrary to scripture.

There is however a certain mystical similitude to the sun and moon, so long as pope and emperor keep their proper places.

Not that the emperor gets all his light from the pope.

The decree of Pope Gelasius should be understood in this sense, where he says the pope surpasses the emperor as gold surpasses lead.

It must not be thought that the pope wished to wrest the dignity of rank from the emperor.

At the end of this decree he

Nec est putandum finaliter quod papa sinistre voluit asserere, vel quod patriarcha predictus vel membrum sancte matris ecclesie, vel quod dignitatem loci corporalis aut sibi aut suis nuncciis voluit a cesare extorquere; sed imperator sine parvipensione[13] consideraret prudenter ordinis

[1] intundit, A. [2] advertendum, A; attendendum, B. [3] disperdes, B; factum, A, B. [4] rusticani, A. [5] *Text,* in appositum *cancellat*; *in marg.* repositum *alia manu,* B. [6] sensii *in text*; sensum *in marg.* A. [7] de papa . . . lunam, *in inf. marg. al. manu,* B. [8] Nam cum oportet, A. [9] utrique, B. [10] *om.* pape, B. [11] xxxvi, A; 96ta, B. [12] et sic dicunt, B; Due sunt, A; *om.* B. [13] parjuripensione, A.

dignitatem, specialiter, cum in fine decretalis affirmat quod non nisi bona[1] et iusta et ad utilitatem ecclesie cesarem invitavit, et per consequens noluit suo legato honorem
Fol. 117 a. secularem * ab imperatore exigere, cum notum sit hoc scripture sacre et perfectioni humilitatis in superioribus Cristi vicariis repugnare. Si enim proporcionaliter ad dignitatem sacerdotalem debet ipse quo ad prioritatem, quo ad posterioritatem, vel quo ad superioritatem loci, regibus anteferri,
11 a. tunc excluderetur[2] comendacio[3] sacerdotis ad laicum, eo quod nedum haberet sedile in celo, sed extra mundum in vacuo infinito quotlibet autem aliud sedile propter improporcionem honoris dignitatis ad locum saperet[4] peccatum, ubi ergo ponerent seculares domini tantum virum? Sed deliramenta
z. sunt ista. Ideo supponendum est instar Cristi et apostolorum eorum vicarios sedem corporalem vel honorem mundanum minus attendere, nisi forsitan fugiendo nunc indignacionem secularium[5] per elleccionem[6] loci humilis, precavendo nunc ocasionem in paciencie derisionis et desperacionem aufferendo, et nunc sine perturbacione aut confusione conventuum locum quem prefectus limitaverit humiliter in sedendo. Debet autem quilibet sacerdos Cristi honores mundanos contempnere, solicitudinem suam in debitam Dei servitutem proicere, et p[er] consequens studere quomodo per humilitatem, per pacienciam, et alias virtutes posset maliciam proximi superare in virtutes edificatorias secundum formam ewangelii et non tradiciones philosophicas complantare[7] cogitando semper de doctrina Christi[8] sedantis contencionem de maioritate inter eius discipulos per hoc quod haberent appetitum[9] maioritatis, que sit condicionis[10] contrarie illi condicioni quam appetunt reges gentium. Et propter talem predicacionem Ieremias vivens vitam pauperem fuit persecutus a sacerdotibus asperius, sed per regem Iudee et specialiter per regem gentilem Nabuchodonosor defensatus

affirms that he only asks what is right, therefore he can not demand secular honour for his legate.

If in proportion to his priestly dignity he is to be placed before kings, then no seat will be good enough indeed for so great a man!

We must take it then that like Christ and the Apostles, their vicars must attend less to earthly things, except under certain circumstances.

The priest of Christ, however, ought to despise earthly honours, trying to overcome the malice of his neighbour,

and not discoursing about priority of rank.

For preaching such as this Jeremiah was persecuted by the priests, but defended by Nebuchadnezzar.

[1] dona *in marg. pro* bona, A. [2] excludetur, A. [3] cominacio. [4] superet, A. [5] *om.* secularium, A. [6] elacionem, A. [7] complacare, A. [8] et *pro* Christi, A. [9] appetum, A. [10] fit *pro* sit, A.

And Christ by the king of the Romans.

et sic Cristus fuit per Regem Romanum de sacerdotibus vindicatus, ymmo sepultus est per principem et militem gentilem ex concessione gentilis iudicis contra benivolenciam sacerdotum.

There remains for us now to see the different particular duties of the King.
Three such duties,
(i) As a man.
(ii) As head of his family.
(iii) As King.
All these are reduced to one, 'Serve God.'
I.
The King's duty as man.
(i) The King must 'be wise.'

Habito comuni sermone de maioritate obediencia et honore fiendis prepositis utriusque membrorum ecclesie, restat videre particulariter in quo stat regis officium in quantum talis. Et patet quod eius officium stat in tribus, scilicet in regendo personam propriam in quantum homo, in regendo suam privatam familiam in quantum pater familias, et in regendo suam rem[1] publicam in quantum rex. Quantum ad omnia ista simul patet quod omnia illa reducuntur[2] ad unum analogum quod est Deo servire comune cuilibet creature. Iuxta illud archiregis David et prophete eximii Psalmo 2°: *Et* 11 b. *nunc reges * intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Servite* Ps. ii. 10, 11. *Domino in timore et exultate ei cum tremore.* Oportet enim regem, (et specialiter post Cristi instruccionem qui est rex regum) habere specialiter intellectum. Ideo primo dicitur *Et nunc reges intelligite.* Unde rex Salomon positus in adopcione de quocunque racionabili a domino postulando non petivit longevitatem divicias vel super inimicos victorias, sed sapienciam ad dei populum regulandum. Quod placuit domino specialiter, quia cor docibile recognoscens omnem sapienciam esse[3] a domino postulavit. Patet historia 3° Regum 1 Kings iii. 5. iii°. Sed quia non omnes reges habent sic sapienciam infusam a domino, sed oportet eos habere sapientes tam in iudiciis quam a latere assistentes, ideo secundo subdit *Erudimini qui iudicatis terram.* Oportet enim reges precipue extra ruditatem wlgarem esse positos vel * per Deum vel per[4] Fol. 117 b. homines. Ideo sapiencie vi°[5] dicitur *Audite ergo reges et intelligite.* Wisd. vi. 1. Si enim regi supra populum non infuerit intellectus, sed inexcusabilis stulticia quo ad etatem et quo ad prudenciam regalis regiminis deficit sibi margarita et pulcherima a qua regnum stabilimentum reciperet. Ideo dicit beatus Bern-

(The instance of Solomon.)

(ii) Because not all kings are endowed with wisdom of the Lord, therefore he must 'be instructed.'

If the King has not understanding the chief pearl of the kingdom is gone.

[1] *om.* rem, A. [2] reducunt, A. [3] a domino esse, B. [4] *om.* Deum vel per, A. [5] v°, A; vi° *in marg.*

S. Bernard, De Consid. Lib. II. c. vii. 15.

There are however many things he need not know.

hardus libro ii° ad Eugenium : *Simia*[1] *in tecto, rex fatuus sedens in solio.* Oportet autem considerare intellectum regis etati statui et aliis regis circumstanciis pertinentem, quia multorum extraordinaria noticia est statui regis impertinens. Ideo tercio

Ps. cxi. 10.

(iii) He must 'serve the Lord in fear,' for fear is the beginning of wisdom :

specificatur sed confuse regis officium cum dicitur *Servite Domino in timore et exultate ei cum tremore.* Si enim *inicium sapiencie timor Domini* patet quod semita introducens ad regis sapienciam est *servire Domino in timore.* Per hoc enim tollitur patenter[2] superbia per quam apostotatur[3] a Domino et[4] ne nomen servitutis regem deprimat statim mixtura prudenti

B.

'and rejoice unto Him with trembling.'

reges exhylarat, dum subiungit *et exultate ei cum tremore.* Cum enim omnis potentatus terrenus infinitum a deo exceditur, nec potest digne habere nomen illius officii nisi de quanto humiliter servit deo, patet quod sibi servire non est condicio

S. Augustine says fear such as this is not a sign of sorrow but of joy. Yet this joy must be within bounds, with trembling.

verecundie sed honoris. Ideo dicit Augustinus quod timor talis non est signum miserie sed gaudii. Sed ne gaudium in dissolucionem ebuliat subditur *cum tremore.* Ille enim bene tremit ad verbum domini qui timore filiali alternat in cogita-

11 c.

cione laudis divine vel conversacionis duplicis * vite. Oportet enim viatores[5] nunc vite active intendere, et nunc ad vitam contemplativam mentem suam alternatim reflectere. Et

Deut. xvii. 14 *seq.*

The teaching of the Old Testament.

patet conclusio scripture deuteronomio xvii° ubi sic dicitur, *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possederis habitaverisque in illa et dixeris : Constituam super me regem sicut habent omnes in circuitu nationes, eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Egiptum, equitatus numero sublevatus, presertim cum Dominus precepit vobis*[6], *ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini. Non habebit uxores plurimas, que illiceant animam eius, neque*[7] *argenti et auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus levitice tribus*

[1] Sime, A ; Simea, B. [2] potenter, A. [3] apostotat, A. [4] et, *om.* B.
[5] nunc viatores, B. [6] vos *pro* vobis, A. [7] nec, A.

quos habebit secum, legetque[1] *illud omnibus diebūs vite sue, ut sciat timere Dominum Deum suum, et custodire verba et cerimonias eius, que in lege precepta sunt*[2]. *Nec elevetur cor eius in superbia super fratres suos, neque declinet in partem sinistram vel dextram, ut longo tempore regnet ipse et filii eius super Israel.* Ista sentencia legis veteris quantum ad moralitatem attinet est a[3] Cristianis regibus observanda et occasione huius legis credo quod filii Israel petierant sibi regem ut patet primi Reg. viii. Nec deficeret regi regimen dum observaverit istam legem. Unde quia Salomon prevaricatus est in equis et[4] in uxoribus et in vasis aureis atque argenteis ut patet II. paralipomenon IX. et infra, ideo dissipatum et divisum est regnum eius in Roboam. Sicut enim patres possunt mereri filiis, sic eciam possunt demereri et peccatum peccato cumulatum auget demeritum, specialiter quando populus errore regis declinat a lege domini. Ideo dicit Aristoteles in libro secretorum capitulo vi°[5] quod summa sapiencia est in lege[6] se ipsum regere. Si enim vita regis sit speculum turpitudinis viciorum necesse est regnum infici et ad ultimum desolari. * Nam propter iniusticias sic multiplicatas oportet quod regnum de una gente circumfferatur[7] in alteram ut dicitur Ecclesiast. x°. Ex istis patet * cum necesse sit quodcumque regnum regi lege domini, necesse est regem et populum ipsam cognoscere. Quomodo rogo leges[8] servaret rex vel populus mandata decalogi nisi ipsa cognoverit? aut quommodo habebit iusticiam vel licenciam ad alia temporalia regni aput Deum qui est fons totius iusticie nisi servaverit legem? Ideo est per se notum ex principiis fidei quod necesse est pro cuiuscumque regni regimine quod sint doctores et cultores[9] legis divine, sine hoc enim non regulabitur lex humana, sine hoc non constituuntur populus regnum vel continuabitur alia possessio vere iusta. Ideo necesse est ad regimen regni quod sint doctores huius legis

This is to be observed by Christian kings.

1 Sam. viii.

(Instance of Solomon's fall.

He disobeyed and the kingdom passed from his family.)

2 Chron. ix.

If the life of the King is bad, the kingdom will become depraved.

Fol. 118 a.

The law must be known.

11 d.

Eccl. x. 8.

There must be teachers of divine law,

[1] legem, A, B. [2] *om.* sunt, A. [3] *om.* a, A. [4] et *om. post* equis, B. [5] x° *pro* vi° A, B. [6] rege, B. [7] *in alt.* transferatur. [8] leges *om.* A; legi, B; *corr. edd.* [9] *om.* et cultores, A.

precipue per quos sit ad alios secunda noticia derivata. Unde Deutronomium dicitur lex secunda et Deutrononius dicitur liber vel noticia secunda legis Dei, unde noticia[1]. Ideo pertinet regibus habere Deutronomium huius legis. Unde quia lex ista est per se sufficiens ad regendum quamcumque rem publicam includitque difficultates solis theologis reservatas, et populus continue declinat ab eis recta noticia, necesse est esse doctores qui ipsam doceant et defendant, specialiter cum nedum illi qui manifeste foris sunt et laici sed et ipsi doctores nostri errant in precipuis articulis fidei, ut patet de Ecclesia Catholica ubi nostri doctores dicunt non ante mortem Cristi fuisse ecclesiam, et per consequens nec salomonem nec alium sapientem fuisse ecclesiasten vel ecclesiasticum, nec circumcisionem, baptisacionem Cristi vel apostolorum, aut confeccionem eukaristie in cena domini fuisse ecclesiastica sacramenta. Non enim stat quod hoc sit ecclesiasticum nisi sit ecclesia, et (ut sepe repetii) fingens significacionem ecclesie contra sanctos doctores et scripturam legis veteris dicendo quod illi habuerunt in fide sensum erroneum, per idem potest eque licite fingere quod non est Deus sed frater[2] est, et sic doctrinam cuiuscumque articuli
D. fidei[3] variari. Ideo necesse est esse doctores verbis et forme legis domini innitentes, quia secundum illam oportet leges humanas et omnia facta fidelium regulari. Unde apostolus
Eph. iv. 11, 12. Ephes. iiii° narrans quadruplicem gradum yerarchie ecclesiastice dicit quod Cristus *dedit alios pastores et doctores ad consumacionem sanctorum in edificacionem corporis Cristi.* Oportet enim quod pastores inseparabiliter sint doctores, sed
12 a. legis divine non tradicionis humane. *

as Deuteronomy shows.

As this law is sufficient for any kingdom, there must be teachers of it.

The teachers themselves err,

e.g. by saying that the Catholic Church did not exist before the death of Christ, and that neither Christ's Baptism nor His Last Supper were sacraments of the Church.

One who held this opinion might overthrow every opinion.

There must therefore be teachers of Christ's law.

Secundo dixi quod speciale regis officium est regere suam privatam[4] familiam Sicut enim ordo caritatis orditur a suo sub-
1 Tim. v. 8. iecto sic mediat in suis domesticis dicente apostolo, Thymoth. v° *Si quis autem suorum, et maxime domesticorum, curam non habet,*

II.
The King's duty as head of his family.
The teaching of S. Paul,
'If any provide not for his own

[1] *om.* unde noticia, B. [2] super *pro* frater, B. [3] *om.* fidei, A.
[4] personatam *pro* privatam, A.

he is worse than an infidel.'

fidem negavit et est infideli deterior. Vicarius igitũr dei debet maxime habere curam de suis domesticis, et hinc magister noster Cristus providit privilegia suis domesticis et specialiter matri sue quando pendens in cruce, tamquam in[1] cathedra doctorali,

Christ also gave example of this in His care for the Blessed Virgin and His disciples.

matrem virginem paranimpho et evangelice virgini comendavit, dum dixit matri *Ecce filius tuus*, deinde dixit discipulo *Ecce mater tua* Ioh. 19. Ubi non dubium effectualiter et vere dixit Mariam esse matrem Iohannis et ipsum esse eius filium, non corporalem sed secundum proprietatem excellencie spiritalem ut vel sic tam dilectus discipulus recordetur aponere teneriorem custodiam matri sue, et ad illum sensum exponit Augustinus super Iohannem Omilia cxix.[2] Sic eciam providit ceteris eius discipulis, dum dixit Iohannis xviii°, *Si me queritis sinite hos abire*, et post baptisavit eos spiritu sancto, dans eis constanciam * ad temporalia contempnendum et pro lege sua fortiter paciendum. Et hoc privilegium fuit militibus eius domesticis magis carum quam fuisset dotacio Cesarea in quodcumque regnum. Omnes igitur Cristiani et precipue Dei vicarii, ut sunt reges, debent quantum sufficiunt

Joh. xix. 26, 27.
Aug. Tract. in Ioh. cxix.
Joh. xviii. 8.
Fol. 118 b.

The household of the King may be divided into
i. priests,
ii. soldiers,
iii. servants.

imitari mores magistri. Cum autem uxores et filii sunt supra familiam residuum domus regie potest dividi in sacerdotes, milites et inferiores ministros. De militibus autem

E.

ii. As to the Soldiers, we have John the Baptist's teaching.

sufficit nunc nobis doctrina baptiste Luce iii° *Interrogabant eum et milites dicentes, Quid faciemus et nos? Et ait illis Neminem concutiatis neque calumpniam faciatis et contenti*

Luke iii. 14.

i. Priests should restrain the soldiery.

estote stipendiis vestris. Sacerdotes autem debent prohibere militibus ne iniurientur suis proximis in bonis nature vel fortune, cum sint ad talem iniuriam proniores. Et sufficit sacerdoti Cristi innuere eis officium militare, quod fecit Baptista sine[3] culpa irregularitatis dum dixit *Contenti estote stipendiis vestris.* Ubi cupido expresse interdicitur et fidele officium militare innuitur. Qui enim recipit militare stipendium, ut sic, obligat se ad eius ministerium, ideo militum regis est diligenter * exequi illa que concernunt

12 b.

[1] *om.* in, A. [2] xix, A; 119, B. [3] sui *pro* sine, A.

eius potenciam coactivam. Quantum ad ministros inferiores sufficit pro nunc dicere quod manuducantur ad mandatorum dei observanciam, ad fidelem ministerii regis ministracionem et ad habendum inter se ipsos mutuam caritatem. Sed quia sacerdotum est doctrinam istam exequi, et utrobique sub rege architectonice regulare, ideo de illis erit sermo diffusior. Debent enim sacerdotes regi assistere instruendo in hiis que sunt ad Deum[1], consulendo ad exemplar legis dei in iusticiis servandis ad proximum. Hoc enim est excellentissimum et necessariissimum officium regis legio[2] deputatum. Nam Deutronomii xvii, ut supra, dicitur quod rex accipiet *exemplar a sacerdotibus levitice tribus quos habebit secum.* Ex quo sequitur per locum a maiori quod reges cristiani, qui debent esse magis religiosi, haberent sacerdotes Cristi, qui sunt genus electum et regale sacerdocium, stantes secum, et gracia huius officii rex noster anglie inter omnes reges cristianos fertilius dotavit archiepiscopos et episcopos regni sui. Ideo nisi rependant sibi vicissitudinem in diligencia[3] huius officii sunt amplius increpandi, et specialiter nisi instruant eum secundum legem dei quid est catholicum et quid hereticum in hiis que concernunt regimen regni sui. Nam obmittendo, fingendo vel seducendo in istis forent dei et hominum maximi proditores. Nec oportet vel convenit quod sint secum cottidie conmensales, sed sufficit quod prudenter in regno vigilent et instruant oves regis et suas in hiis que sunt ad deum, et si quid questionis ardue[4] in domo regis natum fuerit ad ipsos ut satrapas habeant recursum et securum[5] secundum legem dei consilium. Qui autem stant cottidie cum regibus, ut michi videtur, debent secundum episcoporum disposicionem providam limitari; quod si in istis ignorancia vel corpore deficiant necesse est regem aliunde de remedio providere.

F. Oportet autem regem de familiaribus clericis precavere. Primo quod sint immunes a criminibus notoriis et specialiter symonia. Nam symoniaci sunt heretici et excomunicati qui

iii. Servants must serve God and the King, and live in charity.

i. of the priests' functions we must speak more fully. They must assist the King,

as we have seen ordained in the Old Testament.

Deut. xvii. 18.

For this cause the King of England has been very liberal to the episcopate.

If it fails in its duty it is therefore the more to be blamed.

It is not enough to be mere table-companions, they must be ready to give advice.

The King must see (*a*) that the clergy of his household are free from notorious crime and especially from simony,

[1] ad eum, A. [2] legis, A. [3] indulgencia *pro* indiligentia, A.
[4] ardui, B. [5] et securum *in marg. al. manu*, B.

(*b*) that they are not set to lay work.

For rather than this let him disendow the Church and hire good lay ministers with the forfeited revenues.

inficiunt secum conversantes defensione, approbacione, vel arguendi ommissione; et propter vehemenciam huius periculi sunt reges et eorum consilia prudenter secundum ordinem ewangelii * per episcopos arguendi. Secundo considerarent **Fol. 119 a.** reges quod sacerdotes sui domestici non sint[1] ad laicale officium limitati. Nam, ut ostendi alias *, minus malum esset **12 c.** quod exproprietati forent a clericis quicumque redditus regni nostri quam quod clerici regis, et specialiter episcopi, forent sic ad laicalia regis officia limitati. Tunc enim viverent clerici de puris decimis, oblacionibus vel[2] privatis elemosinis, sicut in veteri testamento, et rex haberet de redditibus clero appropriatis unde conduceret ministros ydoneos ad ministerium laicale, et sic undique ponerentur partes ecclesie in statu quem deus instituit. Et illud periculosum periculum ac inseparabiliter symoniacum debent episcopi diligenter dicere regi suo, cum sonat in plus periculosam prodicionem regis et regni quam si quotlibet hostes corporales regem nostrum invaderent et tam corpora regnicolarum quam substanciam eius destruerent. Anima enim specialiter regis custodiri[3] debet ab[4] infinitum maiori periculo plus quam corpus. Nam peccatum regis et peccatum regni in causacione mutua comuniter sibi mutuo correspondent[5]. Ideo totum regnum debet diligenter ad salutem et virtutem regis attendere sed specialiter eius domestici. Tercio vero notaret rex de **G.** clericis eius domesticis quod sint ydonei et diligentes ad suum officium exequendum. Ydoneitas stat in sciencia et virtute, oportet[6] enim omnes sacerdotes Cristi et precipue episcopos cognoscere legem Dei, ut diffuse exposui libro vi°. Quomodo, queso, regularent se excellencius secundum illam legem nisi excellencius illam[7] cognoverint, vel quomodo forent exemplares consiliarii ad regulandum gentes et regna secundum legem Dei, nisi perfeccius cognoverint legem Dei? Quia quecumque privata lex a lege Dei fundacionem non habuerit abici debet a quibuscumque fidelibus, ut iniqua.

The Bishops must see to this. For if the King incur sin the whole nation incurs it with him, and this is worse than a foreign invasion.

(*c*) The King must see that his domestic clergy are fit for their duties both in learning and virtue.

[1] sunt *pro* sint, A. [2] et *pro* vel, B. [3] custodire, A. [4] ad *pro* ab, A. [5] *om.* cor-, A. [6] *om.* oportet, A. [7] eam *pro* illam, B.

Necesse est igitur clericos regum, sicut excellunt in nomine, sic excellere in noticia Dei[1] legis. Et cum sciencia inflat et obest nisi virtus adfuerit[2], patet quod necesse est sacerdotes regum esse[3] proporcionabiliter virtuosos. Particulariter autem descendendo ad virtutes eorum patet ex dictis Aristotelis in Secretis Secretorum, quod precipue stant in tribus, scilicet quod sint contemptores temporalium, quod sint decenter et prudenter affabiles quo ad proximum, et quod sint in verbis veraces, caventes utrobique mendacium. Prima condicio consonat dicto apostoli I^a Thym. vi *Radix omnium malorum est cupiditas.* Racio autem Aristotelis stat in isto per se. Finis ministerii talis cupidi est habundancia temporalium vel honoris, et per consequens plus diligit finem illum quam ministerium suum vel dominium. Et ideo vere dicit Cristus Matth. vi^o *Nemo potest duobus dominis servire.* Qui igitur sic servit mamone * sive diabolo infideliter servit deo, et per consequens cuilibet servo suo. Servicium, inquit, baiuli propter peccuniam variatur secundum eam. Quanto magis crescit peccunia crescit sollicitudo, et intencio adquirendi. Et hoc in baiulo est causa corrupcionis regni multis de causis, quia dissiparet regni substanciam, gigneret in legiis regis inimiciciam, et expectaret ad proditorie conspirandum in mortem regis vel suorum aut saltem in regis iniuriam. Et hec racio quare symoniaci sunt in isto regis officio maxime odiosi. 'Oportet,' inquit Aristoteles, 'quod aurum argentum et cetera accidentalia huius mundi sint contemptibilia aput ipsum et non sit eius intencio nisi in hiis que conveniunt regie dignitati. Quo ad secundam condicionem mundiales racionabiliter notant in omnibus ministris regum, et leges ecclesie notant precipue in sacerdotibus, quod sint dispositi in naturalibus tam quo ad animam quam quo et[4] ad corpus. Talis enim est disposicior * ad moralem prudenciam. *Oportet,*' inquit Aristoteles, '*quod sit affabilis dulcis lingue*[5] *et multiplicis elloquencie.*' Et potest istud ostendi ex hoc quod oportet ipsum in persona

[Left margin notes: Aristotle, Sec. Secret. c. xxvii. — 1 Tim. vi. 10. — Matt. vi. 24. — 12 d. — Aristotle, loc. cit. — Fol. 119 b. — Ibid. — H.]

[Side notes: Their virtues, according to (the pseudo) Aristotle must especially embrace three points. (i) That they despise temporal things. (ii) That they be easy of speech. (iii) That they be truthful. For (i) a covetous servant thinks less of his work than of what is to be gained by it, and 'No man can serve two masters.' He who increases money, increases care and avarice. Hence the danger of simony in the King's service. Aristotle on the contempt of riches. (ii) They must be affable. Aristotle's opinion.]

[1] l. d., B. [2] *om.* affuerit, A. [3] omne *pro* esse, A. [4] *om.* et, B. [5] ligne, A.

For if a minister fail in aught, especially in this, the 'minister's' failing is the King's.

Eccl. vi. 5.

regis alloqui multas gentes. Sed Ecclesiastici vi° scribitur *Verbum dulce multiplicat amicos* et mitigat inimicos. Defectus igitur in tam[1] speciali ministro foret regi quoddammodo imputandus, sicut ministri prudencia reddundat in regem. Quidquid enim facit minister, ut huiusmodi, est opus dǒmini? Et hec racio quare Aristoteles docet quod non sit verbosus

He must be temperate.

aut emittens multos risus, cum temperancia multum placet hominibus. Et ideo docet quod sit sine nota crapula et ebrietate, et specialiter quod sit de numero vitancium vinum, cum ebrietas dissolvit sensum et intellectum, constituens

(iii) The necessity of truthfulness is manifest, from the truthfulness of God.

hominem bestialem. Et concordat fides scripture cum ista sentencia. Quantum ad tercium patet, cum non fuit in Cristo 'est et non,' nec secundum Deitatem mentiri poterit, quod uterque[2] eius vicarius debet esse verax in verbis, cavendo mendacium. Sic, inquit Aristoteles, baiulus regis *verax* in verbis, diligens veritatem et *fugiens mendacium.*

Aristotle, loc. cit.

Ibid. c. iii.

The root of lying is envy, as we see from Aristotle and Genesis.

Gen. iii.

Unde capitulo iii°[3] sic scribit, *Racio invidie elicit mendacium, quod est radix reprobabilium et materia viciorum.* Et patet de invidia diaboli Genesis 3°, qui primo mentitus est in auctorem scripture, et breviter invidia est causa precipua quare de persona odita seminantur mendacia. Ippocrite quidem, quando dolent de bono proximi nec manifeste presumunt sibi nocere personaliter propter percepcionem apparentis malicie, ebuliunt in verba que * ymaginacio et 13 a.
affeccio simularunt, ut vel sic fama persone quam odiunt denigretur[4]. Hoc autem dedecet ministros qui representarent personam regis et baiularent decretum eius ad exteros,

Lying ministers would destroy the credit of the King.

quia talibus mendaciis fides regis ad subditos solveretur et per consequens rex a sua dignitate excederet. Rex enim est vicarius dei qui mentiri non poterit. Et ideo decet[5] quod

The King speaks the truth which he is given of God, and his vicar derives it from him.

verba eius sint pauca atque stabilia ut dicitur xi secretorum[6]. Unde sicut rex non dicit nisi veritatem quam Deus sibi suggesserit[7], ita vicarius eius non exorbitabit augendo vel

[1] causa *pro* tam, A. [2] utraque, A. [3] vii° *pro* iii°, A, B.
[4] denigratur, A. [5] Homo dicet *pro* et ideo decet, A. [6] decretorum, A.
[7] suggessit, A.

Ibid. cc. iii. iv.

Ibid. c. xi.

diminuendo a veritate quam de rege suo conceperit[1]; aliter enim proditorie et blasfemie falsificaret regem cui mendacium tale imponeret. Patet ista sentencia iii et iv[2] capitulo secretorum Aristotelis et expressius capitulo xi°[3] '*Caveas,*' inquit, '*ne infringas fidem datam et federa confirmata . . . quia omnem infidelitatem consequitur malus finis. Scias,*' inquit, '*quod per fidem fuit hominum congregacio, civium inhabitacio; virorum comunio, regum dominacio: per fidem castra tenentur, civitates servantur, reges dominantur. Siquidem* I. *tolle fidem et cuncti homines ad statum pecudum revertuntur.*' Ideo ut dixi superius omne mendacium est naturaliter odiosum Deo et homini, eciam conquestoribus et tyrrannis. Et patet generaliter quod omne mendacium, et specialiter sacerdotis, ponit blasfemiam. Nam iª Petr. iiii°, docetur quod *si quis loquitur quasi sermones dei*, loquens igitur mendacium innuit ipsum esse verbum dei, et per consequens ponit deum auctorem mendacii. Baiulus igitur mendax nedum dedecus facit[4] regi, sed dissolvit ab eo fidem et animum subditorum, cum naturaliter homo discredit mendacibus. Ideo mentiri non est officium famuli regis regum.

All human relations, says Aristotle, are built up upon trust. If trust were destroyed, we should return to the state of beasts.

1 Pet. iv. 11

Thus all lies, and especially priests' lies, are blasphemy.

III.

The King must take thought for the prudent government of his realm.

Tercium ad quod oportet principaliter regem, in quantum talis, attendere est providum regimen regni sui. Stat autem regimen regni in paucarum et iustarum legum institucione, in illarum sagaci et acuta execucione, et generaliter * in status ac iuris cuiuscunque legii sui defensione. Oportet enim regnum cum vivit civiliter non solum rege sed lege taliter regulari, in tantum quod Aristoteles videtur dicere quod lex est necessarior comunitati quam rex, cum lex sit perpetua inflexibilis faciens expedite generalius quibuscunque iniuriatis viris remedium. Unde Augustinus epistula xxxii ad Bonefacium *quia enim* (*rex*) *homo est servit Deo vivendo fideliter; quia vero rex est, servit leges iustas precipientes et contrarias* * *prohibentes, convenienti vigore sancciendo.* Et ponit exemplum de quinque regibus (ut declaravi xxvi°

Fol. 120 a

The good government consists in the ordainment of few and just laws, in their wise and exact administration, and generally in the defence of the rank and rights of every liegeman.

Aristotle says law is more important to a community than a King, and in this Augustine agrees.

Aug. Ep. clxxxv. **13 b.**

Wyclif, De Civili Dominio, c. xxvi.

[1] concepit, A. [2] lxii et lxiii *pro* iii et iv, A, B. [3] xv° *pro* xi°, A, B.
[4] faciat, A, B. *corr. Edd.*

capitulo libri iii). *In hoc*, inquit Augustinus, reges *serviunt Domino tanquam reges, cum ea faciunt ad serviendum illi, que non possunt facere nisi reges.* Oportet igitur regem statuere leges iustas et per consequens lege domini regulatas ut secundum illas tam ipse quam sui subditi serviant in

The laws must be few.

1. Because a superabundance of human laws distracts men's minds from the law of God.

iusticia deo suo. Et patet prudencia quod leges ille sint K. pauce. Primo quia sunt principales excedentes statum innocencie; de talibus autem oportet servos dei solum necessariis contentari, quia superhabundancia distraheret multipliciter a

2. Because many laws are confusing and need many interpreters.

lege dei. Secundo quia multitudo legum talium generaret confusionem et intricacionem ad ipsas cognoscendum et exequendum, et per consequens necessitaret ad multiplicandum populum pro ipsis discendis, et subtraheret occupacionem

[Excellence in this respect of the laws of England.]

sapientum regni pro ipsis interpretandis. Et hinc leges regni Anglie excellunt leges[1] imperiales, cum sint pauce respectu earum, quia supra pauca principia relinquunt residuum

3. Because many laws would be burdensome and useless.

epikerie sapientum. Et tercio colligitur quod talis multitudo foret regno gravis atque inutilis: gravis, quia distraheret homines armorum ad eius intendenciam propter lucrum, et precipue tales secundum mundanam sapienciam multiplicarent in regno iniurias propter questum et libidinem dominandi; et illud minaretur ruinam regni, cum secundum Eccles. x. 8. sapientem propter tales iniurias transfert deus regnum de una gente in alteram. Multitudo igitur legum talium preter L. necessaria foret inutilis et nociva.

Secondly, the executive must be wise and prompt,

or the law will fall into contempt.

Sed secundum est sagax et acuta execucio legis regni, si enim lex regni executa non fuerit sed sopita, tunc dignitas regalis contempnitur, facinus et iniuria in regno dispergitur, et per consequens utrobique Cristiana religio impeditur. Nam proporcionabiliter ut quis diligit regem diligit eius legem, cum sic sit de Cristo dicente Iohannis xiiii. *Siquis diligit me sermonem*[2] *meum servabit.* Joh. xiv. 23. Et per idem sic est de quolibet eius vicario, qui non solum ex persona propria sed ex vi comunitatis totius regni sui mandat ut sic legaliter procedatur[3]. Deum igitur contempnit, regem et regnum, qui frustrat[4] tam racionale et

[1] *om.* leges, A. [2] servitionem *pro* sermonem, A. [3] proceditur, A. [4] frustra, B.

Aristotle, Sec. Secret. c. iii.

13 c.

Fol. 120 b.

M.

solempne mandatum, cum in re dicit legem illam nedum esse superfluam sed stulte ac sacrilege institutam. Unde Aristoteles [iii]o capitulo secretorum docens quomodo fama regis servabitur per ostensionem sue sapiencie atque prudencie, ita scribit: '*Quicumque rex supponit regnum suum divine legi dignus est regnare et honorifice dominari:* * *qui vero in servitutem redigit legem suam, subiciens eam suo imperio, transgressor est veritatis et contemptor proprie legis: qui autem legem suam contempnit ab omnibus contempnetur, quia condempnatus est ex lege* [*sua*].' Prima pars patet ex hoc quod rex ut sic acquirit Dei amiciciam tamquam verus vicarius eius quod facit hominem verissime dominari, et secunda pars patet ex hoc quod contemptus est legis[1] * notorius, cum quis obligatus ad legem incarcerat vel ligat eam sine legis defectu tamquam mortuam. Sic autem quicumque rex qui legem suam suspendens servis suis ipsam subicit, sic quod non habeat libere cursum suum, ipsam legem in servitutem redigit quia persone vel comunitati subicit se et legem gracia cuius dimittit exequi legem. Tercia autem pars verborum philosophi ex hoc patet quod rex sic contempnens legem propriam contempnit deum atque se ipsum. Ideo necesse est quod condempnatus a lege tamquam sacrilegus a dei populo contempnatur[2]. 'Sacrilegus,' dico, quia qui auffert execucionem sacram[3]entum a lege sacra facit iniuriam Deo et regno. Rex igitur qui debet scire legem suam et eius execucionem esse iustam et racionabilem impediendo[4] ipsam facit contra Deum et populum proprium qui exinde haberet iusticie complementum. Quamvis autem rex dispensare potest in casu cum execucione legis tamquam superior lege sua tamen[5] numquam nisi quando[6] dispensabilitatis racio hoc requirit, aliter enim multiplicari possent in regno facinora quousque perversum fuerit in speluncam proditorum Dei et regis. Ideo dicit Aristoteles ubi supra quod

Following the *Secreta Secretorum* we see that (i) a King wins God's friendship by the truth of his rule; (ii) he shows contempt for a law when he treats it as dead by restraining its free course in favour of his servants; (iii) he who thus contemns his own law contemns God and himself, and must therefore be contemned by God's people as guilty of sacrilege. For although, as superior to the law, he may in certain cases dispense with it, he must always have good reason to justify him in doing so.

[1] legis est, B. [2] condempnatur, A; contempnatur, B, *in marg.* A.
[3] sacram tum, B. [4] expediendo *cum* ex *eras.*, B; impendendo, A.
[5] tamquam *pro* tamen, A. [6] *om.* quando, A.

For the King, as says the Secreta, should bow to legal institutions in reality, and not in mere show.

sapientes philosophi et divinitus loquentes dixerunt quod in primis decet regiam maiestatem obtemperare legalibus institutis non in ficta apparencia sed in facti[1] evidencia, ut cognoscant omnes ipsum timere deum excelsum et esse subiectum divine potencie. Tunc enim solent homines vereri regem quando vident ipsum timere Deum. Si autem in apparencia[2] tantum se religiosum ostendat et sit in operibus malefactor, cum difficile sit nepharia opera celari[3] et aput populum ignorari, a Deo reprobabitur et ab omnibus contempnetur. Patet sentencia huius[4] philosophi ex racione principiorum fidei et ab experiencia capta de regibus Veteris Testamenti. Cum igitur lex executa sit anima virtutum in legi subditis non mirum si rex extinguens sic execucionem legis proprie mortificat virtutes[5] et facit irreligiose vicia * pululare. Et patet 13 d.
utrumque membrum de legibus regum et execucionibus earum.

Thirdly, the King as God's vicar ought to act as such.

Sed pro tercio notandum quod licet rex non possit equiperari deo in regimine regni sui, tamen cum sit dei vicarius debet facere cum regno suo proporcionaliter quantum potest.

As God as Father creates, as Son conserves, as Spirit benignantly rules, so must the King assign to his subjects their ranks, defend them in their natural goods, and wisely rule them as regards their temporalities.

Deus autem omnipotenter mundum creat correspondenter ad patrem, sapienter creatum inesse conservat correspondenter ad filium, et conservatum in suo esse benivolenter in suo processu gubernat correspondenter ad spiritum sanctum. Correspondenter rex debet facere proporcionabiliter quo ad corporalia comissa suo regimini, debet enim legios suos in gradibus suis statuere, in bonis nature eos defendere, et tercio quo ad bona temporalia eos in suo iure provide gubernare. Quo ad N.
primum patet quod necesse est partes regni in quantitate et numero coaptari quia si omnes forent domini ubi forent[6] operari[i] sive servi? Si omnes forent presbyteri ubi forent domini gubernantes vel seculariter operantes?

There must be three hierarchies in the state: priests, lords, and labourers.

Ideo necesse est esse tres Ierarchias in regno que omnes unam personam unicordem constituant, scilicet sacerdotes vel oratores, seculares dominos vel defensores, et plebeos

[1] infecti, A, B; in facti, *corr. edd.* [2] tantum in apparentiam, B. [3] celare, A. [4] philosophi hujus, B. [5] virtutis, A. [6] *om.* forent, B.

vel laboratores. Primi sunt tectum domus ecclesie ideo conversacio eorum debet esse celo propinquior, sarcina temporalium levior et proteccio spiritualis superior. Debent enim protegere partes inferiores a caumate carnalis concupiscencie, ab imbribus mundane molestie, et a vento inanis iactancie. Secunda yerarchia debet constanter tamquam tetragonus sine vituperio defendere regnum corporaliter a plagis quattuor correspondenter ad quattuor domus parietes. Due vero differencie sursum quo ad celum et deorsum quo ad Fol. 121 a. inferum[1] sunt specialiter * sacerdotibus reservate. Tercia vero ierarchia debet intendere operi terrenorum et ideo. tamquam sustentans regnum in temporalibus, comparabitur[2] fundo domus[3]. Quando iste tres yerarchie comproporcionantur in quantitate et qualitate secundum dei regulas regnum procedet prospere. Ideo sapiencia regis ac eius prudencia diligencius debet ad illud attendere. Quamvis autem dei sit perficere hos tres gradus, tamen pertinet ad eius vicarium ministerialiter adiuvare. Sed de prima et necessariori ierarchia est nobis sermo diffusior. Si autem rex cum satrapis suis regat se humiliter, perfecte comissus divino regimini; si secundo honorat clerum suum dans eis stipendium secundum doctrinam legis domini[4], et si tercio 14 a. degenerantes a suo * ordine detestatur et punit severius, tunc stabit hoc regnum[5] tectum stabilius spiritu dei duce. Quantum ad medium patet cum secundum Augustinum in[6] secundo de doctrina Cristiana in fine, scriptura sacra contineat omnem veritatem et specialiter regulas necessarias ad regendum ecclesiam militantem. Oportet in ea scrutari regulas secundum quas mensuranda sunt stipendia clericorum. Videtur igitur michi secundum veritatem scripture quod omnes clerici debent pure vivere de decimis oblacio- O. nibus et privatis elemosinis laicorum, sic quod omnia civilia dominia in regno[7] debent esse in manibus secularium

The first are the roof of the house of the Church. So their conversation ought to be nearer heaven.

The roof of the Church should protect the lower parts from spiritual heat, showers, and wind.

The second are the walls of the house which protect it from blows.

The third are as the ground on which the house is built.

The harmony of these three hierarchies ensures the prosperity of the kingdom.

(i) If the King governs himself humbly according to divine will;

(ii) If he supports the clergy according to the law of the Lord;

(iii) If he weeds out those that fall away; this 'roof of the Church' will stand.

S. Augustine, De Doctrin. Christiana, lib. ii. in fine.

The clergy should live upon the tithes and private alms.

For all civil possessions should be in secular hands.

[1] infernum, B. [2] comprobabitur, A. [3] deus *pro* domus, A. [4] dei *pro* domini, B. [5] *om.* regnum, A. [6] *om.* in, A. [7] in regno, *al. man. in marg.*, B.

dominorum. Probatur ex testimonio librorum legalium librorum prophetalium et librorum sapientum legis dei.

This doctrine is supported by the books (1) of the Law, (2) of the Prophets, (3) of the Wise Men.

1. Deuteronomy.

Deut. xviii. 1, 2.

Nam quo ad libros legales ecce *deuteronomio* xviii. Postquam Spiritus Sanctus in proximo capitulo dedit legem pro regibus gubernandis statim dat legem pro sacerdotibus secundum quos reges debeant[1] regulari, *Non*, inquit, *habebunt sacerdotes et levite et omnes qui de eadem tribu sunt partem et hereditatem cum reliquo populo israel*, quia sacrificia domini et eius oblacione comedent et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum *Dominus* enim *ipse*[2] *est hereditas eorum* sicut locutus est illis.

Numbers.

Numb. xviii. 8, 9.

Item numeri xviii° locutus est dominus ad Aaron: *Ecce dedi tibi custodiam primiciarum mearum. Omnia que sanctificantur a filiis israel, tibi tradidi et filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. Omnis oblaçio et sacrificium et quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, et cedit in sancta sanctorum, tuum erit, et filiorum tuorum.*

2. Ezekiel.

Ezec. xliv. 28, 29.

Quo ad libros prophetales ecce *Ezech.* xliiii° sic scribitur: *Non erit sacerdotibus hereditas, ego hereditas eorum,* [3]*et possessionem non dabit eis in Israel, ego enim possessio eorum. Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent et omne votum in israel ipsorum erit.*

3. Book of Wisdom.

Prov. xxx. 8.

Et quo ad libros sapienciales ecce salomon qui figuravit sacerdotes in dedicacione templi et multis aliis, sic deum alloquitur: *Vanitatem et verba mendacia longe fac a me: mendicitatem*[4] *et divicias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria.*

By S. Paul.

1 Tim. vi. 8.

Et Apostolus I° Thimoth. vi.: *Habentes alimenta et quibus tegamur hiis contenti simus.* Et sic vixerunt sacerdotes et prophete sub regibus in veteri testamento.

By Christ.

Sic docuit Cristus verbo et opere episcopos vel apostolos suos vivere, ut patet ex lege ewangelii.

Even the Kings of the Gentiles treated their bishops so.

* 14 b.

Aristotle, op. cit. c. viii.

Ymmo sic reges gentiles pura racione naturali honorarunt et exonerarunt[5] suos episcopos. Nam secretorum 8°[6]. sic scribitur[7], '*Insuper decet reges legiferos honorare, religiosos*

[1] debeat, A. [2] *om.* ipse, A. [3] *om.* et possessionem . . . possessio eorum, A. [4] mendacitatem, B. [5] exonerarunt, B; et *in marg.* A; exhonorarunt, A. [6] con°. *pro* 8°., A. [7] scribit, A.

venerari, et sapientes sublimare; quod facerent servando
P. *eos in statu quem deus eis instituit.'* Ex istis formetur talis racio: aliqua est regula in scriptura sacra ad comproporcionandum tam numero quam officio per totum cristianissimum clerum ad laicos, sed nulla si non ista. Nam ista regula direxit ecclesiam quando fuit maior affecto ecclesie ad terrena, multo magis tempore gracie, quando debent sacerdotes Cristi terrena despicere instar sui. Ad illud igitur oportet regem pro regni sui regimine diligenter attendere, quia vel ordinando inhabiles occupare sacerdotis officium, vel onerando habiles ad sacerdocium cum seculari
Fol. 121 b. officio, foret tam * eos quam subiectos despicere. Nam ambos tales ut fatuos irridet triumphans ecclesia. Quid rogo plus derisibile quam vescum[1] vel monstruosum in gradu altiori quo ad mundum statuere, ubi necesse est bonos ipsum contempnere et ob defectum complecionis sue milicie[2] oportet eum[3] ipsum plus periculose corruere? Et
Dis.lxi. c.5. talis foret regni destruccio, dicente decreto lxi distinccione: *'Miramur quod constitutis[4] indignos vel ambiencium presumpcione vel populari tumultu in pastorale officium. Non est consulere populo, nec prestare regimen, sed augere discrimen . . . . Nec,'* inquit, *'putandus[5] est honor ille legitimus qui fuerit contra divina[6] legis precepta collatus.'* Ecce testimonium decreti et quo ad regimen regni per imposicionem prudentis prepositi et quo ad regulam honoris talis preposito impendendi. Unde videtur quod quotquot sacerdotes tales rex in regno suo instituit, approbat, vel permittit[7], tot proditores[8] sui regni instituit, approbat, vel permittit. Nam pessima est spiritualis prodicio in virtute, sicut preciosior est virtus regnicolis quam bonum aliquod corporale. Sicut ergo non foret signum regiminis tradere castrum in manus proditoris quod castrum foret hostibus calidissimis circumseptum, sic non est signum regiminis, sed destructivi regni discriminis,

If the King appoints unfit priests, or burdens fit priests with secular work, he despises both them and his people.

The Decretal on this.

The King who institutes or permits bad priests institutes and permits traitors.

[1] ves[t/c]ium, *sic* B. [2] malicie, A. [3] *om.* eum, A. [4] constituere, A, B. [5] putandum, A. [6] divine, A. [7] promittit *pro* permittit, B. [8] *om.* tot proditores . . . vel permittit, A.

comittere partem regni in regimen[1] curatoris inhabilis; cum anima, sicut est corpore preciosior, sic virtutum eius possessio atque servacio est deo accepcior et regno preciosior. Cumulus enim lapidum vivencium est preciosor saxis castri, Q. cum deus, in cuius manu sunt regnorum regimina secundum quod ipsi lapides vivi meruerint, ducit regna. Et hinc sepe dixi quod rex tenetur notare diligencius suos spirituales milites ut debite[2] correspondeat in quantitate et qualitate stipendio regni sui, quam debet notare * seculares milites 14 c. secundum quantitatem stipendii ad bella corporalia progressuros, quia profectus insensibilis plus disponit ut deus prosperet et pacificet regnum suum. Oportet igitur regem primo attendere quod domus sua, que est regnum, sit congrue presbiteris tanquam ligno, feno et stipula cooperta. Nam lapides tegentes gravitate et frigore caritatis partem substratam domus oprimerent, nec defenderent fundamentum et parietes a caumate et ymbre irruentibus, quando, abluto caritatis glutinio tanquam materia, depellerentur ab hostibus, quia statim fiet in se regnum divisum et per consequens oportet ipsum secundum veritatis sentenciam desolari. Patet ergo quod necesse est regem pro clero suo quo ad bona fortune disponere, nec est possibile disposicionem plus consonam quam spiritus sanctus docuit in scriptura. Nec valent ficciones quibus dicitur quod nec forent clerici honorabiles, nec sufficientes, nec secure viventes nisi in temporalibus sint dotati; quia, ut patet ex dictis, clerici sunt exhinc tanquam monstra turpissima contempnendi. Numerus eciam apostolorum et hodie fratrum qui exproprietarie vivunt est tam quantitate quam qualitate et opere valde sufficiens. Est iterum magna securitas in Deo pure con- R. fidere, et adhibito ministerio clericali congruo de ministracione[3] corporali temporalium per seculares motos a Cristo confidere, dicente Apostolo *Hebr.* xiii.[4] *Sint mores sine avaricia, contenti presentibus, Ipse enim dixit: Non te deseram,* Heb. xiii. 5, 6. (Jos. i. 5.)

The King must look after and pay his spiritual soldiers even more carefully than his secular ones.

The King therefore must see that his priests are like wood, hay, straw, fit for thatching and roofing. For if they have the qualities of lords (stones fit for building up the walls) they will not do the office of a roof, but will fall from weight, and lack of the mortar of charity.

The King therefore must provide for his clergy as Scripture directs.

The cry that the clergy must have temporal endowments is a worthless one.

The number of apostles and to-day of friars who live without property is quite sufficient in every way.

It is a great security to trust solely in God,

as the writer of the Epistle to the Hebrews shows.

[1] regimen. [2] debito, A. [3] demonstracione *pro* de ministr., A.
[4] viii, A.

neque derelinquam, *ita quod*[1] *confidenter dicamus: Dominus* [(Ps. cxvii. 6.)] *michi adiutor est*, *non timebo quid faciat*[2] *michi homo*. Nec valet ficcio secunda qua dicitur quod leges predicte veteris testamenti non obligant nos in novo; quia, ut replicavi [Matt. v. 17.] alias, Cristus, qui venit non legem solvere sed implere, cuius factus[3] est optimus interpres quomodo vetus testamentum debet intelligi et servari, docuit quomodo ipse, sui apostoli et eorum vicarii debent vivere pauperem vitam exproprietarie, quod duravit per ccc annos et amplius usque ad dotacionem [Fol. 122 a.] Cesaream, * ad cuius crementum proporcionabiliter decrevit possessionata ecclesia in virtute. Item omnia moralia iudicialium et cerimonialium legis veteris sunt hodie observanda. Cum igitur conversacio pauper et[4] exproprietaria sit moralis, videtur quod plus Cristum pauperem debet a suis clericis observari. Sicut enim mater ecclesia est senior, sic debet [14 a.] esse specialiter[5] in clero religiosior et per * consequens deserendo mundum sponso propinquior, sed retrocedit eciam in religiosorum ordinibus, qui plus suis patronis temporalibus sunt affecti, cuius causa[6] est indiscrecio dominorum. Item decimas et illa que sonant in lucrum clericis accipimus, non expressa auctoritate legis nove sed veteris. Cum igitur amplectimur minus religiosum legis veteris, videtur quod magis religiosum pocius[7] amplectemur. Sed constat ex facto Cristi et[8] apostolorum quod minus religiosum est[9] congregare decimas et oblaciones quam vivere pure exproprietarie de elemosinis illorum quibus spiritualiter ministramus. Igitur si auctoritate legis veteris repetimus oblaciones et decimas, debemus eadem auctoritate abdicare dominacionem civilem. Aliter enim colaremus more paganico de utroque testamento nobis placitum, abiciendo quod videtur durum et displicens, sicut introducta est infideliter ex consilio Sergei monachi secta nepharia macho-

The cry that the laws of the Old Testament do not bind us in the New is equally worthless.

Christ, who came to *fulfil* the law, and who is our interpreter of the Old Testament, taught that He and His successors should live the life of the poor. And for 300 years they did this.

When they became endowed, their virtue decreased.

All the moral points of the judicial and ceremonial institutions of the Old Testament are to be observed.

Tithes and similar institutions we take from the Old Testament.

If we take the less religious institutions from it, surely we should the more religious.

The deeds of Christ show us that it is more religious to live purely from the alms of those to whom we minister than to collect tithes.

If therefore on the authority of the Old Testament we collect tithes, on the same authority, we ought to give up all civil power.

Otherwise we should be no

[1] ut *pro* quod, B. [2] faciet *pro* faciat mihi, B. [3] factum, A, B. *corr. edd.* [4] *om.* et, A. [5] *om.* specialiter, A. [6] tam *pro* causa, A. [7] plus *pro* pocius, A. [8] etiam *pro* Christi et, B. [9] est religiosum, B.

better than Pagans taking from each Testament only what was pleasing to us.

meti; quando igitur sacerdotes nostri sunt onerati[1], ut Aaronite, intollerabilibus cerimoniis, nec preparacionibus bestiarum ad victimas nec providencia uxorum cum liberis, possunt facilius currere cum Cristo sine onere temporalium, necessariis contentati[2]. Nec valet ficcio[3] tercia qua dicitur S.

A third cry that the King has no power (i) to transfer alms, nor (ii) to defraud the dead of the help due to them.

quod rex non habet potestatem sic mutandi elemosinas, nec auctoritatem ad defunctos a collatis suffragiis defraudandum. Nam idem foret[4] hoc dicere et dicere quod rex non habet plenam potestatem omnium[5] temporalium regni sui, quia, ut dixi, ad dictum regimen pertinet precipue provida particio temporalium clero regni. Nec dubium quin error potest contingere in tali particione. Ideo ad regem et regnum pertinet errorem illum corrigere. Nam limitacio Cristi, ut asserunt, fuit per cesarem emendata: ymo impetracio temporalium et defectus patronorum precedentium est, ut asserunt, in dies renovata[6]. Convenit igitur conferentes elemosinas perpetuas nedum in extremo deficiente sed in extremo superhabundante mensuram excedere et per consequens licet eis errores corrigere. Iudex autem erroris erit irregularitas[7], paucitas et infidelitas elemosinariorum, attenta necessitate partis residue regni nostri, cum sentencia scripturarum. Blasphemum itaque foret dicere vel quod patroni non possunt tales errores corrigere, vel quod elemosinarii non possunt a condicione sub qua sunt elemosine date deficere. Tunc enim non possent primi converti a suo errore nec alii a sanctitate * vite deficere, quod repugnat dotacioni 15 a. eorum qui ad istam rectificacionem maxime offe[n]dunt. Nam ditissimi religiosi in Anglia occupant temporalia que a secularibus propter ipsorum delectum auctoritate dominorum temporalium sunt ablata. Et quo ad secundam partem T. assumpti patet quod domini temporales non habent potestatem ad fraudandum defunctos a suis suffragiis, sed ad proficiendum tam vivis quam mortuis, qui ex rectificacione elemosine ubique amplius iuvarentur. Unde, ut alias

(i) This would be the same as saying that the King has not full power over the temporalities of his realm, to which a fit provision for the clergy belongs.

And if it was lawful for Cæsar to correct the deficiency of previous alms givers, so it is lawful now to correct their excess.

(ii) Temporal lords have not the power of defrauding the dead, but they have the power of benefiting both the living *and* the dead by rectifying almsgiving.

[1] ordinati *pro* onerati, A. [2] contentari, A. [3] tertiafictio, B. [4] hac foret, B. [5] rationem *pro* omnium, A. [6] renovatur, A. [7] irreligiositas, B.

ostendi, beati in celo, dormientes in purgatorio, sicut dampnati in inferno, reciperent ex tali rectificacione elemosine iuvamentum, nec potest patronus obligare quoscunque heredes suos ad servandum oppositum. Deus enim non potest obligare quempiam ut non possit emendare errorem proprium, quia tunc obligaret hominem ad peccandum. Statuat igitur rex statum cleri in quo deus ipsum constituit, Fol. 122 b. statuat autem ex adverso statum ad * quem anhelat occasione dotacionis cesaree, qui status forte foret ut dominetur civiliter toti mundo, et inveniet quod laborare recta intencione ad priorem statum foret per se iustum, omnis autem nisus[1] ad 2^{m} statum foret illicitus. Et patet regi securitas operandi. Unde propter peccatum rectificacionis status presbiteri credo clerum proditorie insurgere contra regnum quasi in quo quis deliquerit punietur. Conceditur tamen quod domini regni possunt concedere clericis, eciam fratribus, quod sint fructuarii suorum redditum, reservando penes se domin[i]um. Sed oportet cavere ne tales nimis multiplicent, et specialiter ne eos inficiant credentes maniace quod super elemosinis seculariter dominentur, vel quod habebunt illa iure perpetuo quomodocunque vixerint. Domini enim regni nostri possent exuere se ab omni civilitate, sed non possunt concedere clericatui quod civiliter dominetur, quia tunc essent seculares domini conversi in clericos et clerici perversi in apostotas. Rectificato[2] itaque statu cleri facile foret defendere eos in naturalibus et gubernare in temporalibus cum duabus Ierarchiis sequentibus, scilicet pugnatoribus et laboratoribus, quia prima Ierarchia cum predicacione debita legis domini ad hoc efficaciter adiuvaret. Nam secundum Crisostomum *Sanato stomacho residuum corpus foret sanum.*

No man can bind his heirs to take the opposite course, for not even God can bind men to sin.

The King must try to reestablish the primitive condition of the clergy.

The clergy are treacherously rising against any improvement.

If their state were reformed it would be easy to defend them in their natural rights, governing them in worldly matters, on the same footing with the other two hierarchies.

CAPITULUM 4^{m}.

Restat videndum ulterius ad quantum et quomodo potestas regalis regiminis se extendit. Et videtur tamquam per se

We have further to consider the extent of the royal power.

[1] visus *pro* nisus, B. [2] Rectificato *corr. Edd. ex* Rectificacio, A,B.

It seems naturally to extend to everything under the King's dominion.

Therefore he has power over the persons and temporal possessions of all the clergy;

(By temporal possessions I mean worldly riches.

This is what is meant by the prayer of the Church 'so to pass through things temporal.')

notum quod virtus regitiva regis se extendit ex integro ad omne super quo cadit eius * dominium seculare, ut ad 15 b.
omnes homines eius legios et ad omnia substrata sue possessioni civili. Super omnia quidem talia rex capitaliter dominatur, super quibusdam inmediate et super aliis mediate, distancius vel propinquius secundum quod mediant plures aut pauciores subdicioni eorundem. Ex quo sequitur cum veris quod rex dominatur super omni clero suo legio quo ad corpus, et per consequens super omnibus temporalibus bonis suis. Nam super omnibus hominibus legiis et quibuscunque bonis eorum temporalibus dominatur. Omnes clerici sui legii sunt homines sui legii, ergo conclusio. Et ne stetur in sophismatibus vocando virtutes et omnia bona hominis mensurata tempore eius temporalia suppono comunem significacionem usitatam in ista materia de bonis temporalibus, quod omnia et solum illa sint bona temporalia hominis versibilia[1] vel adiacencia super quibus convenit hominem civiliter dominari cuiusmodi vocantur mundi divicie. Sic enim orat ecclesia se sic transire per bona temporalia ut non amittat eterna, non intelligendo per temporalia virtutes[2] partes corporis humani aut partes celi cum accidentibus et minuciis ac corporibus simplicibus, super quelibet non cadit civilis racio. Isto supposito patet conclusio eo quod omnis rex dominatur super toto regno suo, omnis clericus legius[3] regis cum tota possessione sua est pars regni, ergo dominatur super omnibus istis. Aliter enim forent in regno et non de illo regno nec pars eius, quia per se notum est quod totum regnum est illud quod terminat adequatum regis dominium. Et ut ista conclusio magis appareat adiungo terciam conclusionem, quod sicut prepositi[4] spirituales ex prudencia sui regiminis sunt prosperitati regnorum plus utiles, sic prepositi spirituales in isto regimine ex ignorancia scripture vel causa alia negligentes sunt regnorum precipui proditores. Prima pars patet ex hoc quod tales prepositi efficacius docent subditos obedire

Again, as spiritual governors by prudent rule may especially benefit the realm, so if they are negligent they become the chief of traitors.

(i) For spiritual governors have especial advantages for teaching

[1] visibilia, B. [2] vertens, A. [3] regis legius, B.
[4] preposui, A.

virtuose Deo et regibus, in quo precipue stat regni[1] prosperi- Fol. 123 a. tas, quia tunc totum * corpus regni foret virtuose subiectum divino regimini et rex ac regnum virtuose mutuo se iuvarent. Ymmo cum nulla nocet adversitas si nulla dominetur iniquitas patet quod curatis et[2] ecclesiasticis perficientibus ex integro pastorale officium regnum[3] procederet prospere quo ad deum. Ymmo cum infinitum sit melius personam habundare virtutibus quam temporalibus, patet quod infinitum utilior est prudens prefeccio quo ad regulam legis dei quam est secularis prefeccio secundum regulas legis humane.

those under them to obey God and the King.

Good governance with respect to Divine rules is infinitely more useful than with respect to human ones.

B. 15 c. * Nec credo quod nos illud negabimus cum in hoc stat dignitas sacerdotis. Et secunda pars conclusionis patet ex hoc quod quam bonum est aliquid tam mala foret eius privacio. Sicut ergo bonum regimen sacerdotum foret regnis utilius, sic habere defectus huius regiminis foret regnis nocivius. Sic enim destructa sunt regna non nisi ex peccato quod dividit hominem eciam a se ipso, ut patet de regno Iudee sacerdotibus in lege dei torpentibus. Item quicunque est ad officium regno utilius ex precepto dei obligacior foret ex subdola eius dimissione maior proditor. Sed sic est de Joh. xxi. 15. spirituali preposito. Nam sibi precipitur a Cristo Iohann. ultimo et pascere agnos eius et oves, quod sicut striccius precipitur a maiori domino sic est magis necessarius quam pastus vel regnum corporale. Unde irreligiosa et infidelis est consideracio multorum qui putant quod ille curatus est subiectis suis utilior qui est in edificacione domorum curiosior, in pastu sumptuosior, et[4] in apparatu splendidior. Tales enim obliti sunt curam anime. Item exemplariter potest hoc doceri. Si miles regni cuiusquam cui comissa foret custodia castri vel ville subdole consenciendo hostibus traderet eis comissum in eius custodiam, nonne diceretur vere proditor talis regni? Cum igitur quilibet clericus curatus habet comissum ad eius custodiam castrum vel villam regni celorum, quod est ecclesia, videtur quod consenciendo

(ii) In proportion as a thing is good, its loss is disastrous, and therefore bad spiritual rulers are especially dangerous to kingdoms.

The command of Christ was to feed his lambs.

Yet many think they fulfil their duty better in house-building, luxurious food and raiment.

A soldier who betrays his post to the enemy is a traitor to the realm.

A curate who yields his spiritual post to the devil is no less a traitor to God.

[1] regimini *pro* regni, A. [2] et *corr. Edd.* est, A; *om.* B. [3] regimini *pro* regnum, A. [4] *om.* et, B.

diabolo et membris eius ad peccatum in dominum est ut sic proditor dei sui. Consensum dico sextuplicem ut locuntur sancti et leges ecclesie et notatur in istis versibus:

This treachery sixfold, and many laws on the subject are quoted in the Decretals.

Consentit operans, defendens, consilium dans,
Ac auctorisans, non iuvans[1], nec reprehendens.

Et allegat glossa primi decretalium 'De officio delegati,' *quia quesitum est* de tali consensu leges multiplices. Et de tali proditore dicitur Iohannis v. quod *malignus non*[2] *tangit eum* propter simultatem voluntatum. Sic autem loquitur scriptura de sacerdotibus qui debent esse alcior et tucior municio contra diabolum Can. iiii. *Sicut turris David collum tuum, que edificata est cum*[3] *propugnaculis, mille clippei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Super quo dicit beatus Gregorius super cantica[4], '*Collum*,' inquit, '*extendimus, quando longius prospicere volumus. Propterea predicatores qui longe pericula et premia contemplantur vocantur collum ecclesie cum sint capiti proximo copulati. In turre David manu fortis notatur. Specula vite Cristi, cum in illa debent sacerdotes eius fortiter et alte distanter a terrestribus residere. Armatura autem est potestas faciendi* * *miracula, exemplum sancte vite* 15 d. *contra vicia, vel auctoritas aut racio scripture contra falsa*[5] *diaboli comenta. Millenarius autem in quo completur omnis numerus significat perfeccionem universitatis armature spiritualis.* Hec sentencia huius sancti. Et patet ex dictis capituli libri vi^ti quomodo speculator negligens in isto officio est causa periclitacionis plebis subdite et proditor sue custodie, ut patet Ezech. xxxiii^o, et * 2^a Thymoth. iii^o. Et cum Fol. 123 b. necessario iudicium Dei stabit[6] patet quod talis est simpliciter proditor in hiis in quibus est maxime periculosa prodicio, ad quam sequitur prodicio quo ad mundum. Ideo religio regum requirit quod ad primam prodicionem diligencius attendatur, quia sic prodicio sensibilis de levi vitabitur. Unde sic[7] ut recitatur viii. Florum xlix. sub auctoritate

Decret. Lib. i. Tit. xxix. I. — 1 John v. 18. C. — Song of Sol. iv. 4. — Greg. sup. Cant. Cant. iv. 4. — So S. Gregory expounds Song of Solomon iv. 4. — Ib. id. c. vi. 11. — Ezek. xxxiii. 2 Tim. iii.

The religion of Kings demands that they should guard against spiritual treachery, for thus treachery in things sensible will be easily avoided.

[1] portans, A, B, *in marg. al. man.* iuvans, B. [2] *om.* non, A.
[3] *om.* cum, A. [4] can[tica], A. [5] contra flare *pro* contra falsa, A.
[6] scribit *pro* stabit, A. [7] *om.* sic, A.

beati Bernhardi, '*Tres sunt gradus famosiores prodendi Omnino,*' inquit, '*proditorem sese noverit quicumque est ille qui*[1] *vicia quelibet in domum domini conatur inducere et templum domini speluncam wltfacere demoniorum, quia tractat cum diabolo sibi consenciens contra Cristum. Secundum et tercium genus est quando quis in pugna spirituali est negligens*
D. *vel remissus.* Ex istis colligitur, cum omne regnum cristianismi sit secundum partem regnum celorum, quod curatus degenerans a suo officio prodit deum regem eius et regnum. Qua conclusione supposita confirmatur secunda conclusio, primo sic: nullus rex tenetur tam periculosum proditorem suum in persona et bonis sustentare defendere vel fovere sed omnino contrarium, sed spiritualis prepositus negligens in officio corripiendi est precipuus proditor regni regis iuxta conclusionem proximam[2], igitur rex tenetur talem non defendere in persona vel bonis, sed ipsum corrigere vel saltem maliciam suam a laicis amovere, quia aliter consentiret. Sed hoc implicat ewangelicum regis dominium super eum. Item omnis talis clericus legius, in quantum huiusmodi, debet esse subditus regni legibus et sic regi. Sed precipue leges huiusmodi sunt gracia defensionis regni[3]. Ergo omnis talis clericus debet in hoc parere legibus regni et sic exequentibus illas leges, quod implicat corpus et instrumenta talia regis dominium. Unde in confirmacione[4] assumpti Archiepiscopi in Anglia sunt in sua admissione stricte iurati regi et regno quod non est presumendum esse illicitum vel quod[5] in illis capitibus non sic iuratum residuum clericorum. Nam ea intencione recipit clerus a rege sua temporalia, sed non supponitur quod clerus ex avaricia regi illicite sit subditus. Item rex tenetur defendere pauperes suos laicos legios ab eorum iniuriis quo ad substanciam eciam extero invadente, ergo
16 a. multo*ties[6] ab inimico domestico. Sed tales curati per abusum temporalium nedum iniuriant[7] regi et regno sed

S. Bernard says 'There are three degrees of treachery, (i) when the traitor sets himself to introduce vices into his lord's house; (ii) when he is negligent; (iii) remiss.'

A spiritual officer who is negligent is thus a special traitor, and such a man the King is not bound to defend, but to correct or at least remove.

This implies that the King has an evangelical lordship over him.

Every liege cleric as such should be subject to the King's laws and therefore to the King.

Hence the archbishops in England swear obedience to the King, thereby binding the rest of the clergy.

The King is bound to defend his poor liege laity from external enemies, much more then from internal ones. But now the poor are injured, and the King should defend them and enforce restitution.

[1] que, A. [2] primam *pro* proximam, A. [3] Ergo . . . regni *in marg. infer. al. manu*, B. [4] confirmacionem, B; rurati, A. [5] quid *pro* quod, A. [6] multo magis, B. [7] iniuriantur, A.

By the fact of the King endowing the clergy he has subjected them to his jurisdiction.

If they say they must obey an alien cleric, this is contrary to the decretal of Leo IV.

'We hold ourselves bound to observe the imperial commands.'

pauperibus quos[1] spoliant bonis suis. Ergo rex debet eos in hoc defendere et non restat defensio nisi secuta fuerit restitucio. Ergo rex debet secundum leges suas facere restitucionem fieri laicis suis iniuriatis. Et patet quod[2] eo **E.** ipso quo rex dotat clericos regni sui subiecit[3] eos sue iuridiccioni, quia aliter possint[4] quantumcumque iniuriari seculari brachio in bonis fortune et nature sine hoc quod pateret regi defensio contra illos, nec bona sua subicerentur defensioni regni; sed alieno clero cui dicunt se subici moliente regnum destruere tenerentur in destruccionem regni proprii clero illi parere, quod est contra decretum Leonis quarti qui facit obedienciam Imperatori ut scribitur distinccione x^a. sub hiis verbis: *De capitulis vel preceptis Im-* D. X. c. 9. *perialibus vestris vestrorumque pontificum predecessorum irrefragabiliter custodiendum et conservandum, quanto magis valuimus et valemus*[5] *Cristo propicio, et nunc et in evum nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixit vel dicturus fuerit, sciatis eum*[6] *pro certo mendacem.* Iste devotus papa vocans Imperatores pontifices non fuit magis obligatus regi suo Lotario Augusto quam clerus * Anglie tenetur subici regi suo. Unde idem **Fol. 124 a.** Leo papa subicit se corrigendum a Lodowico Augusto, ut C. ii. 9. vii. c. 41. scribitur ii 9, vii sub hiis verbis, '*Nos si incompetenter aliquid egimus, et subditis iuste legis tramitem non serva[vi]mus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio.*'

Leo IV not more bound to obey the emperor then than the clergy in England their own King now.

LeoIV submitted himself to be corrected by Louis II.

Why should not then the English clergy be reformed?

Quare igitur non emendaretur clerus regni Anglie iuxta suum iudicium, supposito quod in preceps ducat populum suum contra tramites legis dei? Nec offendit glossa que dicit istum papam ex magna humilitate sic fuisse locutum, quia tunc ex magna virtute atque iusticia sic loquebatur ut debuit cum debet esse humilimus[7]. Et per consequens pape sequentes, cum debent esse tam humiles et ex ampliori acceptacione[8] beneficii plus subiecti, non debent condere leges istis contrarias sed tam humiliter subici regi suo.

[1] quis spoliat, A. [2] eo, quod, A. [3] subicit, A. [4] possent, A.
[5] *om.* et valemus, A. [6] enim, A. [7] humilius, A. [8] accepcione.

Quod si non faciunt sed rebellant seducendo populum regis sui ad eius obedienciam debent cogi. Unde quicunque 16 b. clerici inhabitantes solium * regni nostri, supposito quod vivant pure exproprietarie non recipientes a rege elemosinas perpetuas, ad huc debent obedire et subici in quantum incole terre regis, cum rebelles potest et debet proscribere Matt. v. 13. iuxta illud Matth. v. *Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nichilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.* Aliter enim posset clerus pervertere gentem regis contra legem dei et legem regni perturbando rem publicam sine hoc quod rex haberet viam ad apponendum emendam, quod destrueret iura regnorum. Si ergo rex debet corrigere vagos laicos, validos mendicantes, multo magis debet corrigere vagos appostotas qui contra legem dei et regni nocent periculosius regno. Unde contradicentes isti sentencie ut sic ostendunt se esse apostotas inobediencie, et filios regis[1] superbie, et per consequens indignos ut ab aliquo rege regnum suum incolere permittatur. Unde loc. cit. decretum Leonis pape ubi supra sic loquitur, '*Si nos, qui aliena debemus*[2] *corrigere peccata, peiora comittamus, certe non veritatis discipuli, sed* (*quod dolentes dicimus*) *erimus pre ceteris erroris magistri.* Si igitur tales discipuli non sunt veritatis discipuli sed a lege Cristi exorbitant, inmediate sequitur quod sint membra diaboli et regnorum maximi turbatores, et per consequens maxime necessarium foret regi purgare regnum suum de talibus. Unde videtur michi quod defendentes pertinaciter isti contrarium nedum sunt sacrilegi sed blasfemi. Nituntur enim aufferre sacram potestatem regalem quam non nisi deus secundum apostolum potest dare, et (quod est inhorribilius) dicunt deum improvide dare potestatem ad gubernacionem regnorum, quia deficere in potestate magis necessaria ad gubernacionem huius exsupplendam, cum, ut inquiunt, rex non habet potestatem ad evacuandum tales apostotas regnum maxime perturbantes. Nec audebant tyrranni tempore

Clerics therefore living on English soil, even though receiving no endowments, ought to obey the King inasmuch as they are English inhabitants.

If they are rebellious he can and should outlaw them.

Otherwise the clergy could turn a nation against the law of God and King, without any remedy.

If then the King should correct wandering laymen and beggars, much more should he correct wandering apostates.

They who deny this show they are unworthy to be received as inhabitants into any kingdom.

Leo IV's Decretal confirms this.

The kingdom must be purged of these apostates.

Those who deny this try to do away with the kingly power, and (what is worse) say that God does not give adequate power for the government of kingdoms.

Even the tyrants of the

[1] et filios regis *corr. Edd.* regis et filios A, B. [2] *om.* debemus, A.

Old Testament or New Testament did not dare to openly assert that.

They killed the holy Martyrs on the plea that they were introducing a sacrilegious sect, which disturbed the people and roused Divine anger, a good plea had it been true.

veteris testamenti vel novi patenter illud[1] asserere, cum Antiochus Nero Dioclecianus et ceteri reges tyrrannisantes sub eo colore peremerunt sanctos martyres quo imposuerunt eis introducere sectam sacrilegam regnum suum et populum perturbantem, et[2] quod Deus indignaretur regi et regno qui tales hostes[3] permitterent secum vivere. Quod si martyres predicti errassent in religione Cristi et fide, potuerunt eos isto colore licite et meritorie peremisse et multo magis suas elemosinas subtraxisse. Et ex istis colligitur * (G. 16 c.) quod sciencia theologie est pernecessaria ad stabilimentum cuiuscumque regni, et per consequens rex in quantum huiusmodi debet habere theologos ad regni sui regimen se iuvantes. Debet enim rex omnis, quantum sufficit, semovere a regno suo hereticos, quod non faceret prudenter * (Fol. 124 b.) nisi secundum doctrinam et iudicium theologorum qui sciunt quod solum illi sunt heretici qui sunt scripture sacre, que est lex dei, contrarii. Unde omnes predicti tyrranni imposuerunt membris Cristi quod erant heretici. Ideo, deficiente illis regimine et doctrina theologie, incidebant et ipsi in heresim. Item cum nec est rex nec regnum nec populus sine fide et gracia, patet quod necesse est in regno esse homines qui fidem et virtutes edoceant, erroresque istis contrarios destruant, quia aliter destruentur populus, rex, et regnum. Quicunque autem sciverint sic docere ipsi sunt veri theologi, sicut erant prophete veteris testamenti. Quomodo ergo sine theologis staret regnum? Quod si legista decretista vel eciam quicunque laicus habet habitum sic docendi, ipse est vere theologus. Non igitur posset stare regnum sine theologis. Quod si obicitur omnem fidelem eciam laicum esse theologum, certum est quod sic: sed cum sint hodie tot errores in fide scripture, in tantum quod nostri theologi errant in simbolo et oracione dominica, necesse est esse theologos[4] doctores docciores[5] qui simpliciores illuminent. Aliter enim sciencie lucrative cum fructu

It will be seen then how necessary theological science is to a realm.

For the King ought to remove heretics.

But the tyrants in trying to do this fell into heresy for lack of theological teaching.

Also as there is no realm without faith and grace, there must be men to teach faith and virtues.

Such teachers are the true theologians.

Perfectly true that every faithful layman is a theologian, but since now there are so many errors, we must have more learned ones.

[1] istud, B. [2] per *ante* quod, *add.* B. [3] *MS. insert.* perimerent.
[4] theologo esse, B. [5] *in marg. al. manu* docciosos, B.

earum cecarent populum in heresim involutum[1]. Nam vix sufficit quantumcumque dispositus in naturalibus qui ab ineunte etate laborat pure in facultate theoloyca adquirere habitum orthodoxe fidei ad debite docendum populum obedienciam impendendam deo et regi et ad defendendum legem nostram contra adversarios legis dei, in tantum quod multi et magni in facto et multi in verbo contradicunt catholice veritati. Multo ergo magis[2] homines brevioris temporis tardati[3] cum secularibus negociis non sufficiunt nisi perfunctorie cognoscere veritates fidei mundo absconditas. Illis igitur pure theologis oportet credere ad interpretandum scripturas secundum vivaces raciones et testimonia sanctorum, quia illi erunt boni iudices in propria facultate. Unde propter defectum et mutacionem[4] theologorum necesse est esse multos hereticos. Item quam necessarium est esse theologos ad rectificandum populum, tam necessarium est esse theologos ad declaran-
16 d. dum * ius regis et famam sui ac regni, tam intrinsecus quam ad extra. Sed sine primo non prosperabitur regnum, cum non sit populus regni terreni nisi prius sit populus dei. Ergo nec sine secundo. Nam certificando de iure regis et eius iusticia in exequendo ministerium a deo sibi creditum debet doceri et declarari per suos theologos. Non enim est ius humanum nisi de quanto fundatum fuerit in lege Dei[5] divina, nec fama regis nisi de quanto exercet iusticiam conformiter illi legi. Cum igitur fama et honor regis sint meliora quam omnia temporalia regni sui, et illa non possunt haberi sine sapiencia theoloyca, patet quam necessaria regi et regno est ista sciencia et per consequens theologi eius ministri debent haberi in debita reverencia.

Theology has become a life study.

Difficult therefore for men of the world to grasp these abstruse truths.

They must therefore rely on theologians.

As theologians have decreased heretics have multiplied.

Also just as there must be theologians (i) to correct the people, so (ii) they are needed to declare the right and good name of the King.

Without (i) the realm will not prosper, and therefore not without (ii).

No human right nor good name apart from Divine Law.

Consequent importance of theologians.

Aristotle, Sec. Secret. c. xii.

Et hinc Aristoteles in secretis secretorum capitulo xii°[6]. sic alloquitur Alexandrum, '*Studia in civitatibus regni tui permitte et precipe tuis hominibus ut doceant filios suos sciencias litterarum et faciant eos studere in nobilibus libera-*

Aristotle's advice to Alexander.

[1] devolutum, B. [2] magis ergo, B. [3] cordati, B. [4] et iuvacionem *in marg.* A. [5] *om.* Dei, B. [6] xviii. *pro* xii. A, B.

libus scienciis. Et tua debet providencia eis in necessariis subvenire. Fac aliquam prerogativam bene studentibus et proficientibus et per[1] *hoc prestes aliis scolaribus exemplum et materiam vigilandi. Exaudi peticiones eorum, epistulas recipe et*[2] *attende. Collauda collaudandos, remunera remunerandos. In hoc excitabis litteratos ad tua preconia extollenda, et ad gesta tua in scripturis perpetuanda . : . In hoc honoratur imperium, decoratur regnum, illuminatur curia, annuales et gesta regalia memorie melius comendantur. Quid sublimavit regnum Grecorum; quid gesta eorum per totum mundum perpetualiter diffamavit. * Hoc certe? fecit* **Fol. 125 a.** *diligencia studencium et probitas sapientum.'* Sciencia ergo regno necessarior honoracior et undique utilior debet amplius affectari. O si omnes patronatus Anglie in manu mortua, saltem de non appropriatis ecclesiis, forent limitati per regem theologis, sic quod ydonei theologi forent ad curatas ecclesias presentati, quam gloriosum foret regnum nostrum atque fructiferum per semen fidei incultis subditis per theologos seminatum! Et cum illud nulli noceret sed regi et regno undique proficeret, videtur quod rex facit sibi et regno maximam[3] iniuriam, quod ab opere laudabili sic retardat. Nam in De Secretis capitulo vi.[4] sic alloquitur **I.** Aristoteles Alexandrum, '*Cum vero rex viderit aliquod bonum * et utile faciendum, faciat, nec nimis cito nec nimis* **17 a.** *tarde ne videatur remissus vel impetuosus.'* Volvamus itaque statum personarum hodie ad ista beneficia promotarum quomodo tam digni quam indigni sumptuose petunt curiam, et hinc persone ac regni substancia destruuntur, illinc multe persone ydonee symoniace admittuntur, et finaliter in contemptu regis et regni periculum inscii elati regi rebelles et populo inutiles perferuntur. Talis enim saltus romepetarum est seminarium zizanie contencionis et odii, unde regnum nostrum lacius intricatur. Rex autem non foret ex tali sustentacione cleri sui quo ad thesaurum sibi proprium

'Importance of good fame, and how to gain it.'

Would that the King would assign all patronage in mortmain to theologians only.

This would harm no one and do much good.

The King therefore does himself an injury in holding back from so good a work.

Aristotle Sec. Secret. c. vi.

At present all benefice seekers apply to Rome at great cost, thus even fit incumbents have practised simony, and as a rule the ignorant, rebellious and useless are preferred.

[1] ut pro *pro* et per, A, B. [2] recipere *pro* recipe et, B. [3] manifestam *pro* maximam, B. [4] ix, A; 10, B.

oneratus[1], et religiosi quibus confertur ius talis patronatus participarent corporaliter tantum fructum elemosine regie sicut modo, et undique acresceret profectus spiritualis in regis[2] regi[mi]ne et tutela. Nec valet fingere quod rex faceret iniuriam patronis et curie, quia de bonis suis et regni provideret sibi utiliter conformiter legi dei, quod non sonat alicuius iniuriam[3]. Cum enim rex potest licite aufferre temporalia a clero suo legio pro contemptu, quia aliter non foret indubie rex eorum, planum est si dicti patroni promovent symoniace cognatos suos vel sui ac suorum confederatorum affines et famulos ut sic, tenentur secundum legem dei et hominum perdere privilegium patronatus. Rex ergo cui comittitur regimen huius elemosine debet pro tali maiori contemptu dei regis et regni, patronatum sic abusum in suis manibus confiscari. Ad habendum autem iudicium de assumpto consideret sagax speculator status regni quod curati promoti fuerunt per tales patronos a tempore Symonis Yslep, Cantuariensis[4] Archiepiscopi, et pueri[5] non[6] secundum racionem qua[7] ad regimen tale ydonei, quin ymo secundum racionem qua patronorum ipsorum vel suorum confederatorum cognati famuli vel affines, et abusus privilegii patronatus foret faciliter convin-
K. cendus. Nec valet ficticia secunda qua dicitur quod multi boni pastores et curati secundum istam viam processerant, ymmo multe iniurie regum Anglie et partes ree erant per appellacionem ad curiam extincte, excomunicatissimum ergo foret negare concursum ad fontem iusticie. Nam ut sepe dixi, Deus non permitteret malum fieri nisi multiplex bonum exinde contingeret. Unde pessima evidencia est
17 b. 'bonum copiosum ex isto evenit, ergo non * est[8] illicitum vel nocivum[9].' Nam ex peccato Luciferi et peccato primi[10] hominis multa bona occasionaliter processerunt. Ideo

1. The King would not wrong the patrons nor the Roman Court.

If the King may deprive a cleric of his temporalities for contempt, surely he may deprive patrons for simony.

Confiscation of patronage for this offence, quite justifiable.

Such abuses have existed since the time of Archbishop Islip.

Boys appointed because the relatives of the patrons.

It is no argument to say that the system has produced good men, that grievances have been redressed on appeal to Rome.

God can always bring good out of evil.

[1] oneratus *corr. Edd. ex* honoratus, A, B. [2] regni *pro* regis, A. [3] patronis . . . iniuriam *in infer. marg. alia manu*, B. [4] Cantuariensis *corr. Edd. ex* Cancelarius, A, B. [5] pueri, A; pure, B. [6] *om.* non, B. [7] qua, A; que, B. [8] *om.* est, A. [9] nocivum, A; necessarium, B. [10] primo, A.

oportet in istis attendere quid directe et in maiori parte ex facto tali contigit et attentis circumstanciis iam currentibus probabiliter melius iudicare, aliter enim nunquam propter culpas clericorum fuissent in possessionibus eorum monachi et canonici introducti. Attendat ergo sic arguens si plures boni pastores in comparacione ad tempus sine

More evil than good has resulted.

institucione illius curie processerunt, vel si boni pastores habent suam iusticiam a scola illius curie tamquam per se causa,* vel tercio si non manifestius malum ex illa provenit. Fol. 125 b.

The Roman Court is to be honoured, but not to be occupied with causes better settled at home, though it may give help in especially difficult cases.

Conceditur tamen quod honoranter obediendum est illi curie, eciam si fons ille versus fuerit[1] in cisternam. Sed non est occupanda per causas profanas ad enervacionem regnorum, que cause potuerunt et deberent infra regna expediencius terminari. Si autem iuvat in aliis causis plus[2] arduis est laudanda.

That some theologians are froward is no objection to my argument, for this is to be expected.

Nec valet tercia ficcio qua dicitur quod theologi quandoque plus ceteris discolisant cum sepe clerici promoti per reges sunt eis[3] meliores. Non ergo valet limitare promociones huiusmodi ad solum theologos. Patet quod si evidencia ista moveret, numquam preponeretur unus status alteri, eo quod de statu altiori quandoque contingit oriri apostotas. Ymmo de statu altiori vertibili, sicut eis stantibus fuerit plus strenui, sic fuerit eis degenerantibus plus perversi. Non tamen propterea debet postponi status humilior ad regendum. Et sic concedo quod de clericis regis contingit esse pugiles gloriosos sicut patet de sancto

The faithful must note that probity is measured by spiritual power of conversion, and is possessed alike by natives and foreigners.

Thoma. Sed notet fidelis quod non penes multiplicitatem L. temporalium vel prosperitatem mundanam, sed penes edificacionem spiritualem convertendo subditos a peccatis ex doctrina legis Cristi, mensuret prepositi probitatem, quod sepe evenit de indigenis eciam ydiotis, et sepe de alienigenis ut patet de Anshelmo et Hugone et ceteris. Et ideo est licitum atque expediens secundum intencionem rectam atque probabilem alternare. Ymo ut credo deus ideo tam varie disponit prepositos ut cognoscamus non ex status dignitate,

[1] fuerit versus, B. [2] quam *post* plus, *add.* A ; quam *cancellatum*, B.
[3] aliis, A ; eis, *in marg.* ceteris, B.

nec ex presentantis aut instituentis famositate, sed ex gracia dei et assidua pastorali occupacione constat bonitas prefectorum. Unde tales leges humane mutabiles debent sub 17 c. condicione institui si prefectus * dicta in sua admissione factis conpenset in sua conversacione, quia operibus debet credi; et ita licet canoniste legiste ymmo idiote possint rite ad curam anime acceptari, tamen solum theologi debent ad officium illud admitti cum omnes cristiani sint secundum plus vel minus theologi. Ideo solum debet talis curatus admitti ea racione qua habet artem regiminis animarum, quod est evidencius de perfecciori theologo. Et utinam curati forent per superiores et subditos domati quod per se percipientes officium regiminis et ad onus eorum atque periculum vel cum formidoloso[1] murmure ipsum acciperent vel pura intencione spiritualiter proficiendi ecclesie postposita ambicione status et temporalium sicut fuit in ecclesia primitiva; quod contingeret si episcopus regulariter ad debitum officium curatum secundum leges ecclesie coherceret, si populus subditus post defectum eius notorium stipendia consueta subtraheret, et omnino si nec temporalis dominus nec alius aliquo genere consensus curatum[2] talem a medicinali correpcione vel complecione sui officii retardaret. Tunc enim non occuparentur curati in alienis officiis.

Benefices should be open to all, yet theologians alone ought to be admitted, since all Christians are theologians more or less.

If bishops kept curates strictly to their proper work, if the people refused to pay the salaries of notorious offenders, and if no one tried to shield the guilty, spiritual purity would be restored.

Ant. in Sec. Noct. in die S. Thomæ.

Et hec causa decoravit martyrium sancti Thome iuxta illud

‘Exulat vir optimus, sacer eciam insignis,
Ne cedat ecclesie dignitas indignis.’

Aristotle, Nic. Eth. Bk. v.

Sed ut officium regis parum lacius cognoscatur, suppono quod inter omnes virtutes decet regem servare iusticiam. Sicut enim iusticia est virtutum preclarissima, lucens inter ceteras, sicut Esperus inter astra, sicut patet v° ethicor, sic decet personam preclarissimam, cuius modi sunt reges, ipsam indui excellenter, ut pulcre declarat Aristoteles in Secretis capitulo vii°[3], per hoc quod iusticia reguntur omnia opera Dei cuius oportet regem esse vicarium. *Iusticia*, inquit, *est comendacio laudabilis de proprietatibus altissimi.* Unde et regnum debet esse eius quem deus

Above all the King must observe justice, the brightest of virtues.

Aristotle, Sec. Secret. c. vii. passim.

This is insisted on in the Secreta Secretorum.

[1] formidinoso. [2] tutatum *pro* curatum, A. [3] lx° *pro* vii°, A, B.

eligit et constituit super servos suos, cui comittenda sunt
negocia et regimina subditorum, qui debet * speculari et Fol. 126 a.
defendere possessiones divicias et sanguinem subditorum et
omnia eorum[1] opera, sicut deus eorum, ergo in hoc assimi-
landus est deo. Et declarat consequenter quod oportet
regem regere regnum suum iusticia, sicut Deus iusticia

2. Three catholic conclusions can be drawn from these passages.

dirigit regnum suum. Et possunt notari ex predictis verbis M.
Aristotelis tres conclusiones katholice, prima quod solum

i. He alone is King whom God chooses.

ille est rex quem Deus eligit et constituit super regnum.
Nam iuxta apostolum Roman. xiii *Non est potestas nisi a* Rom. xiii.
Deo, non est rex nisi habeat potestatem regiam et virtutes, 1.
ergo non est rex nisi a Deo. * Unde fides subditorum capi 17 d.
debet ex virtute regiminis sui et operibus eius iustis. Ideo

ii. The King governs for his subjects' good.

secunda veritas catholica in verbis est Aristotelis, quod Deus
comisit regi pro suo officio subditorum regimina[2] in bonis
naturalibus vel[3] moralibus et fortune. Pro primo dicit
Aristoteles quod rex[4] debet defendere sanguinem suorum[5] op. cit.
subditorum, pro secundo dicit quod rex debet defendere c. x.
eorum divicias que potissime sunt virtutes, et pro tercio c. ii.
dicit quod rex debet defendere eorum possessiones ab
hostibus exstrinsecis et intrinsecis, iniuriatis restituendo quod

iii. All the King's works should be copied from the justice of God.

suum est et ab iniuste occupantibus aufferendo. Tercia
veritas catholica est quod licet rex sit Dei vicarius, ut dicit
Augustinus, et per consequens nec Deus in celo nec in
terris, tamen oportet omnia opera eius esse a Dei iusticia
exemplata. Ideo dicit Aristoteles, Oportet regem imitari[6]
Altissimum in omnibus operibus suis. Et hec racio quare
dixi superius quod oportet regem regulari per sapienciam
theologicam, et quare est nimis impium atque sacrilegum
impugnare verbo vel opere regiam potestatem dicente
apostolo *Roman* xiii *Qui resistit potestati, Dei ordinacioni* Rom. xiii.
resistit. Ideo rex debet precipue cavere de talibus cum 2.

This is the purport of my 33rd conclusion, viz. that the

sint, ut ait, hostes Dei regis et regni. Et patet sentencia
quam dixi in xxxiii conclusione abreviata; quod officium

[1] opera eorum, B. [2] regiam, A. [3] *om.* vel, B. [4] debēt, A, B. debet, *corr. Edd. om.* rex, A. [5] *om.* suorum, A. [6] mutari *pro* imitari, A.

Work of temporal lords, and especially of Kings, is to defend and observe the law of the Gospel.

Chrysostom, Op. imperf. c. xi. 9. iii. c. 86.

dominorum temporalium et regum precipue est legem ewangelicam potestative defendere et ipsam in sua conversacione diligencius observare. Unde Crisostomus omelia xliiii operis inperfecti probat quod tacens vel non defendens est proditor veritatis et ponitur xi qu. iiiª 'Nolite [1]' '*Sicut*,' inquit, '*sacerdos debitor est ut veritatem quam audivit a Deo libere predicet, sic laicus debitor est ut veritatem quam audivit a sacerdotibus prolatam defendat, quod si non fecerit prodit*

N.

veritatem.' Ex istis colligitur quod rex sit ad observandum legiis suis iusticiam strictissime obligatus, nam hoc mandatum habet a deo tanquam precipuus eius vicarius. Ideo ex prevaricacione magis culpabitur [2], cum ubi status est alcior ruina vel culpa est gravior. Et hinc Sapiencie viº dicitur *Durissimum iudicium hiis qui presunt fiet*. Et hec racio quare Apostolus precepit thimotheo coepiscopo, et in ipso toti ecclesie, *primo omnium, fieri obsecraciones, oraciones, postulaciones, graciarum acciones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate constituti [3] sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus* iª Thimo. iiº. Sed hodie illi qui defenderant scripturam nituntur pervertere [4] hunc ordinem,

The King therefore is most strictly bound to observe justice.

(If he does not, he is more than other people culpable.

Wisdom vi. 6.

1 Tim. ii. 1, 2.

This is why S. Paul bids us pray etc. for Kings first.

Now-a-days men change the order,

18 a.

exigentes quod primo oretur * pro episcopis, deinde pro regibus, cuius exaccionis causa multiplex potest esse; prima ut ostendatur in populo superioritas sacerdotum, secunda ut sicut scindebant a regibus regna sua, sic prescindant prenostice spirituale suffragium quod eis impenderent, et tercia ut prenosticent eos maiori irreligiositate oracionum suffragiis plus egere. Aliter autem non video quin staret ordo secundum quem apostolus docuit exorare. Sed reddendo ad

for three reasons, all bad.)

Fol. 126 b.

stricticitatem [5] * obligacionis regalis ad suos subditos, videtur mihi quod rex sit plus seculariter obligatus suis subditis quam e contra. Nam rex debet secundum leges suas legem Dei magis bonum eis tribuere, et ut sic est obligacio maior, ergo conclusio. Nam regimen [6] quod rex debet suis legiis [7]

The King is secularly more bound to his subjects than they to him.

The governance which the King owes his subjects should be more

[1] *om.* nolite, A. [2] culpabiliter, A. [3] sunt constituti, B. [4] pervertere, A; defendere *canc.*; *in marg.* pervertere, B. [5] strictitudinem, B. [6] regnum, A. [7] legistis, B.

precious than the service which they render to him.

debet esse preciosius quam ministerium vel redditus quem rependunt, cum virtuosum regnum[1] in rege sit Deo accepcius quam bonum fortune vel ministerium corporale. Et quo ad bona virtutis patet quod rex debet esse virtuosior et per consequens ex vi comunionis debet esse in retribucione fertilior, aliter enim non servaret leges regis magnifici. Et istam veritatem videtur nos apostolus docere Roman. xiii quando dicit[2] *Ideo enim et tributa prestatis*[3]. Non dicit 'donatis' vel 'datis' sed signanter quod 'praestatis[3],' ad denotandum nobis quod rex debet superhabundanter facere recompensam. Et tercio idem confirmatur ex hoc quod rex debet esse propinquior dei vicarius et ei similior. Sed Deus plus debet suis subditis quam e contra, ergo et rex quo ad subditos regni sui. Quod autem deus obligacior est sue fabrice quam e contra docet Augustinus in 'de verbis Domini' sermone xli.[4] '*Habuisti me largitorem, facito debitorem.*' Et patet cum Deus dat tantum persone homini quantum debet, et dat homini omnia bona sua naturalia et accidentalia, ymmo beatitudinem et se ipsum, homo autem non potest tantum e contra reddere Deo suo, patet quod Deus est plus creditor[5] homini quam e contra. Ideo dicit Augustinus ubi supra: *Fac me debitorem . . . Pauca michi das, plura reddam. Terrena michi das, celestia reddam. Temporalia mihi das, eterna restituam. Te ipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero.* Et patet quod maioritas[6] talis debiti dicit excellenciam debitoris. Unde oportet fidelem scire de debito distinccionem quomodo Deus debet racione graciose promissionis, creatura autem racione beneficii prioris accepcionis, et hoc dupliciter[7], vel secundum superioritatem vel secundum inferioritatem graduum quos Deus[8] instituit inferre debitum ministerii modum. Suis ordinavit * enim ut superior sit obligacior. Deus autem debet ex sua misericordi iusticia solvere quod promisit. Unde Augustinus in 'de verbis

For (i) the King should be more virtuous than his subjects and so more fertile of service.

(ii) Subjects are said to 'lend' to the King, as expecting an ampler return.

(iii) As God's vicar the King must in this also resemble God, Who, as S. Augustine teaches, necessarily confers greater gifts on His subjects than they can repay.

Rom. xiii. 6.

O.

Aug. De Verb. Domini. xli. v.

Aug. ib. in fine.

18 b.

[1] regimen, B. [2] *om.* dicit, A. [3] patratis, A. [4] xliv^o, A, B.
[5] creditor *corr. Edd. ex.* debitor, B; debito, A. [6] majoris, A
[7] duplex, A. [8] *om.* deus, A.

Aug. in De Verb. Apos. serm. xvi. ii.

God's debt to man is His obligation to fulfil His promises.

Apostoli' sermone xvi° [1], '*In hiis, que iam habemus, laudaremus Deum largitorem, in hiis que nondum habemus, teneamus debitorem. Debitor enim factus est, non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo. Aliter enim dicimus homini, debes mihi, que dedi tibi: et aliter dicimus, Debes mihi, quia promisisti mihi. Quando enim dicis; Debes mihi, quia dedi tibi, a te processit beneficium, sed mutuatum non donatum. Quando autem dicis; Debes mihi, quod promisisti mihi, tu nihil [2] dedisti, et tamen exigis. Bonitas enim eius qui promisit dabit, ne fides in maliciam convertatur. Qui autem fallit malus est.* Et correspondenter [3] est de obediencia distinguendum. Obediencia enim qua Deus obedit [4] hominibus est graciosa vel parata audicio peticionis eorum solvendo eis debitum ex promisso. Obediencia autem qua creatura racionalis obedit deo est servilis audicio qua humiliter perficit mandatum domini, et sic omnis obediencia est rata ob audiencia. Ymmo obediencia sumitur quandoque laxius [5] pro quacumque impensione servitutis quam creatura mota divinitus reddit Deo, ut Marc. iiii, *Venti et mare obediunt ei.* P. Unde Augustinus libro ii° 'de mirabilibus scripture sacre' capitulo 3°, exponens illud dictum Iosue x. capitulo 'Sol contra Gabaon' *Iesus filius, Num princeps populi Israel? soli in meridie precepit ne se moveret et lune ubi fuerat staret donec se Dei [6] populus de inimicis vindicaret. Quod et factum est. Nam sol duos dies in uno conclusit et luna diei spacio non occurrit. In qua iussione non humani imperii auctoritate luminaria [7] requiescunt, sed domini imperantis ut starent iussui obediunt. Nil enim propter iubentis hominis verbum dei creature faciunt, sed quod dominus servi sui oracioni obediens precepit hoc efficiunt. Sic enim perhibetur 'Sol stetit * contra gabaon et luna ad vallem Achilon obediente domino voci hominis.' Ex quo intelligitur deum servorum suorum precibus obedire.* Aliter enim oportere

So God's obedience to men is His gracious listening to their petition.

Mark. iv. 41.

Aug. De Mirab. ii. 4.

Josh. x. 12.

Fol. 127 a.

God will therefore obey the prayer of His servant.

[1] lxxxi°, A, B. [2] multis *pro* nihil, A, B. [3] consequenter, B. [4] obedivit, A. [5] latius *in marg.* A. [6] *om.* Dei, A [7] lunaria, A.

negare quod deus inclinet aures suas ad preces hominum, et istam sentenciam cum forma * loyce vellem nostros trac- 18 c. tantes de absolucionibus, de miraculis et de obedienciis quas exigunt parum attendere. Deus enim facit miracula et absolvit, et homo non nisi equivoce; nec quisquam debet homini[1] obedire nisi de quanto debet esse prius obediens deo suo; et ideo debet homo secundum legem çorrepcionis fraterne quandoque obedire preposito resistendo. Et hinc scripsit pape Linconiensis volenti proficere unum inydoneum in sua diocesi, 'Obedienter resisto et contradicendo obedio.' Nam ut sic religiose servit homo preposito suo corripiendo ut debet obediendo Deo; ymo cum facit illud quod alius petit implicite in confuso, patet quod obedit ut debet Deo et suo preposito; ut si dominus freneticus precipiat vicissim duobus famulis quod ministrent sibi gladium, et primus considerans mandatum domini de non iniuriando proximo vel nocendo, et aliunde considerans furiam[2] domini sui qua occideret se ipsum, abscondit ab eo gladium; secundus vero famulus sibi[3] mandatus a domino suo furioso afferre gladium statim affert, in quem dominus statim irruit occidendo se ipsum; patet quod primus est obediens et secundus inobediens sic agendo. Primus enim obedit deo et implicite ipsi frenetico cum ipse confuse petit quod alius sibi faciat bonum, quod cum facit secundus famulus facit utrobique oppositum. Patet quod primus est utrobique obediens et secundus inobediens deo et homini. Et hinc dicit Augustinus libro 2° 'de visitacione infirmorum'; *Absolute dico quia*[4] Aug. De visit. infirm. Lib. ii. c. viii. *docendus est* (sacerdos iniungens talem penitenciam) *non sequendus: nec ibi erit inobediencia, ubi est erudicionis humilis officiositas*[5]. Et istam sentenciam docet septimum capitulum sequens[6]. Unde et hec racio quare nos seculares clerici Q. habemus racionem uberioris obediencie quam claustrales. Possumus enim copiosius et meritorius obedire hominibus

Man is only bound to obey man harmoniously with his prior obedience to God; he must therefore sometimes obey by resisting, as the bishop of Lincoln did in regard to the pope.

The servant who hides the sword his lunatic master bids him bring, shows truer obedience than he who brings it.

Secular priests can obey better than those in cloisters.

[1] homini debet, B; hominum *pro* homini, A. [2] furiam, A; sentenciam, B. [3] *om.* sibi, B. [4] quia, A; quod, B. [5] officialitas, A, B. [6] sequentes, A; sequens, B.

illis et eorum prepositis, quia tam voluntati eorum inordinate et precepto sine incarceracione vel pena retardante resistendo, quam eciam obedire voluntati eorum ordinate voluntati divine conformi meritorie adimplendo; et insuper nostris prepositis possumus copiosius et meritorius obedire quia contingit verbum domini esse restrictum paliatum et ommissum proditorie propter timorem servilem talium conventuum mundialibus deditorum. Sicut enim lucrum est homini, quo ad beatitudinem, habere prepositum cui * private obediat et confratres cum quibus claustraliter vivat dum modo fuerint vere prudentes et comunicacione virtuosa socios adiuvantes, sic e contra est detrimentum professo dum prepositi et confratres [1] in modos oppositos sunt perversi. Ideo necesse est regno habere clerum varium et specialiter prelatos sparsos secundum vitam et regulam primitivam. Nam periculosissimum est regno quando clerus aliquo quinque [2] generum consensus anuit in malo prepositis, in quibus regni regimen salvaretur. Nam, ut tetigi superius, est dare quinque modos consensuum, scilicet auctorisacione, consiliacione, defensione que sit multipliciter, quarto voluntaria cooperacione, et quinto spiritualis iuvaminis subtraccione, et in quolibet istorum quinque generum contingit [3] consencientes peccare gravius quam ipsos principaliter delinquentes. Ideo cavendum est clero precipue de isto consensu quintuplici. Primum genus * consensus comuniter inest regibus et aliis prepositis tam spiritualibus quam temporalibus in sublimitatibus constitutis. Nam quot peccata contingunt in subditis ex defectu regiminis prepositi, totpliciter est culpandus. Et in isto precipue quando cognoscit peccatum subditi et tamen tacet [4], fovet pro pecunia vel defendit. Et in ista manerie peccatum regis nedum se extendit ad laicos sed ad clerum, ut puta si in preteccione persone [5] inhabilis sit carnalis si legitime correccioni cleri repugnat, vel si in correccione cleri, que ad eum attinet, sit negligens vel remissus. Et istam sentenciam veri

18 d. — Fol. 127 b. — R.

As it is gainful for a man to have a superior over him and to live with others so long as they are good, so it is hurtful to do so if they are bad.

It is very dangerous to the realm for the clergy to give their superiors any of the five kinds of 'consent' in evil.

Authorization, the first kind of 'consent,' is the special danger of Kings, who are thus made blameworthy for the sins their defective rule causes in their subjects, both lay and clerical.

The true teachers of the

[1] confratris, A. [2] quandoque, A. [3] convenit, B. [4] trinitatem, A. [5] imperfectionis perpetue, A.

Gospel should often preach on this to princes.

evangelici sepe predicarent principibus, quia[1] cautela diaboli docet suos discipulos quod dum fuerint obstinati et notorie criminosi, et sic corrigi debeant per suos prepositos, quod ex thesauro Cristi faciant sibi amicos de episcopis vel brachio seculari. Et sic tam grex quam uterque pastor dampnabiliter inficitur ex consensu, cum prepositus exponit se ut sic tamquam tironem diaboli contra Cristum. Sed quid dampnabilius et in tremendo iudicio plus timendum? Et ideo dicit beatus Isidorus libro 3º 'de summo bono' capitulo liiiº, et ponitur in decretis xxiii. v. 'Principes': *Quod seculares domini tenent culmen potestatis ad muniendum*[2] *ecclesiasticam disciplinam. . . . Cognoscant*, inquit, '*principes seculi Deo se debere esse* * *racionem reddituros propter ecclesiam, quam a Cristo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes, sive solvatur, ille ab eis racionem exigit qui eorum potestati suam ecclesiam credidit.*'

C. xxiii. Q. v. c. 20.

19 a.

'Princes must know that they must give an account to God for the Church which it is given them to defend.'

Et patet manifeste quod loquitur de ecclesia cleri quam subdit potestati secularium dominorum. Sed que racio municionis deo reddenda in die judicii quando principes consentiunt vel defendunt in crimine apostotas precipuos adversarios legis dei?

What will await princes if they defend apostates!

Unde, ut sepe dixi, non est apercius regis remedium quam subtrahere elemosinam suam, super quam principaliter dominatur, cum occupans ipsam dissolvit condicionem donacionis et ut periculosus proditor minatur regno ruinam.

The King therefore must withdraw his alms, since the receiver of them has broken the conditions.

Nec sunt audiendi sacrilegi qui dicunt quod rex non habet potestatem ad defendendum contra proditores bona propria et pauperum regni sui saltem ab ipsis apostatis abstrahendo: quia pape episcopis et eorum ministris licet, ut inquiunt, temporalia ipsa copiose detrahere, multo magis regi, qui est eorum dominus, cum predictorum prepositorum subtraccio nocet eis altrinsecus atque regno.

If the pope can withdraw temporalities, the King can.

Unde predicti sacrilegi lapsi sunt in tantam demenciam quod negant posse dominos temporales iuvare ipsos aufferendo et exonerando eos sarcina temporalium qua spiritualiter sunt depressi, et

But the sacrilegious say that the temporal lords cannot help them by depriving them of the temporalities,

[1] qui *pro* quia, B. [2] minuendum, A, B.

with which they are spiritually weighed down.

If they are thus beyond help they must be hardened devils.

tunc indubie sunt diaboli indurati, pro cuius declaracione suppono ut alias quod tales peccare potuerunt occasione affluencie temporalium, a quo peccato liberarentur ipsis ducentibus vitam pauperem. Quamvis autem hoc pateat de omnibus dampnatis propter abusum bonorum seculi tamen triplex testimonium sanctorum adducam in fidem eiusdem[1].

S. Aug. Quæst. ex Vet. Test. xxxii.

i. Testimony of S. Augustine to the danger of riches.

Primum est dictum Augustini, in 'de questionibus veteris et nove legis' xxxii capitulo, sic dicentis; post hanc vitam *divites*[2] *seculi egebunt, penitentes se pauperes non fuisse.* Et patet de Divite sepulto in Inferno Luce xvi.

S. Luke xvi. 19.

ii. Testimony of S. Gregory.

Gregory Mor. xxi. iv.

Secundum testimonium est dictum beati Gregorii xxi moralium iiii° capitulo sic dicentis: '*Quanto iniusto temporalia bona suppetunt, tanto eterna negantur. . . Vituli,*' inquit, '*qui mactandi sunt in liberioribus pastibus relinquuntur.*' Et ideo sepe vocat possessionem temporalium * pondus anime. Et hinc dicit Cristus Luce xviii° quod *difficile est divitem intrare regnum celorum.*

Fol. 128 a.

Luke xviii. 24.

iii. Testimony of Grossetête. (His letter to his sister.)

19 b.

Grosseteste, Epist. viii.

Tercium est factum et dictum domini Linconiensis epistula xviii[a][3] quam scripsit * sorori sue. '*Noveris,*' inquit, '*quod omnes redditus quos habui, resignavi, propter prebendam quam habui in ecclesia Lincoliensi. Nec te, que religionis geris habitum, religionis que*[4] *servande emisisti votum, moveat*[5] *aut contristet, si spontanee factus sum pauperior, ut virtutibus fiam dicior; si mundo sim*[6] *despeccior, ut celi civibus sim accepcior; si propter bonum obediencie reliqui quedam temporalia, cum nulla virtus nisi per obedienciam mereatur celestia. Debes autem bonum quod amas in te, tanto ardencius amare in me, quanto coniuncciores sumus carnis proximitate. Amas autem in te ipsa, ut spero, bona vere religionis. Veritas autem*[7] *religionis nititur apprehendere culmen perfeccionis ut iam nulla*[8] *mala proximis irroget, irrogata [a] proximis equanimiter portet; abiectis bonis temporalibus nequaquam mentem leticia solvat; subtractis eisdem non nimio aut omnino nullo merore se afficiat; rerum corporalium umbras nequaquam secum trahat,*

[1] ejusdem, A; quod, B. [2] *post* divites *add.* huius, B. [3] 8ª. [4] religionis quod, A, B. [5] moneat, A, B. [6] sum, A. [7] *post* autem *leg.* vero, A. [8] ulla, A.

sed fortasse tractas manu discrecionis abigat. Abrenuncciat enim mundo vera religio, iuxta vocem veritatis dicentis: Nisi quis[1] *renuncciet omnibus que possidet non potest esse meus discipulus. Et sicut ait beatus Gregorius: pie mentes*[2] *hec temporalia, cum desunt, non requirunt*[3], *et graviter cum assunt, ferunt*[4], *quia per exteriorum curas a se exire pertimescunt. . . Nisi enim mens ab exterioribus desideriis se abscondat, interna non penetrat. . . Neque ad contemplanda interna perducitur*[5], *nisi studiose ab hiis que exterius implicant*[6] *subtrahatur. Cum igitur tu, religionem professa, hec et huiusmodi bona religionis in te ipsa diligas, michi saltem ad hoc aliquem conatum, licet debilem, apponenti non invideas; equo animo tollera quod gravantis sarcine partem deposui graviorem: ymo totis vi[sce]ribus exulta, quod eo exoneror, quod, nisi esset depositum, esset graviter oppressurum.'*

Luke xiv. 33.

T.

Greg. Mor. v. xi. 20.

Ib. xxix. 51.

Ib. xxxi. 55.

If more read that letter, more would defend its tenets.

Utinam nostri religiosi tam possessionati quam expropriëtarii imprimerent et perficerent istam sancti doctoris sentenciam. Tunc enim haberet illa diffamata sentencia tamquam heretica saltem in religiosis plurimos defensores. Petita igitur hac supposicione signo totam multitudinem cleri Anglie que affluencia temporalium oneratur et arguitur sic: Si hec multitudo vel aliqua eius persona potest iuvari per exoneracionem temporalium, domini temporales qui ipsam oneraverant possunt aufferendo * sarcinam sic iuvare. Sed nulli domini temporales possunt eam sic iuvare ut dicitur, ergo non poterit sic iuvari. Et cum sit impedita a perfeccione religionis ut petitur, patet sequi quod omnes illi qui sic onerantur et non potuerunt sic iuvari sunt diaboli indurati. Et patet quod oppositum conclusionis que procuratur dampnari tamquam heretica blasfeme aufferet[7] a Deo potenciam, sacrilege privaret a dominis temporalibus regiam potestatem, et nimis scandalose imponeret clericis possessionatis finalem impenitentiam[8]; et revera si ego sic pertinaciter procurassem pro monachis, ego essem tamquam

If the English clergy are burdened by temporalities,

the temporal lords can remove their burden.

19 c.

The contrary of this makes God powerless, deprives temporal lords of their royal power, and imputes to the endowed clergy final impenitence.

[1] *add.* ab *post* quis, B. [2] mentis, A. [3] querunt, B. [4] fuerunt, A. [5] producitur, A. [6] implicat, A, B. [7] aufert, A.

V.

horrendus hereticus comburendus. Volo igitur pro ipsis procurare saluberius dicendo quod possunt iuvari per exoneracionem [1] a sarcina temporalium deprimente, quia aliter forent in casu illius abbatie que non potest iuvare militem

Fol. 128 b.

captivatum nisi venderet * sibi pro suo perpetuo suum iuvamen. Et patet quod illi qui auctorisant, vel speculative ut sunt scolastici, vel practice ut sunt defendentes intrinseci vel extrinseci, quod domini temporales non possunt sic iuvare possessionatos vel rectificare regnum nostrum tollendo tam generalem iniuriam, peccant gravius primo genere consensus quod est peccatum gravissimum. Si igitur secundum religionem Cristi subiectus debet obedire discolis eciam in rapina bonorum suorum, multo magis legius clerus regis debet obedire sibi in iusta et salubri exoneracione temporalium, per quam fieret regi, ipsis fraudatis hiis temporalibus, et toti regno iusticie complementum. Et istam scolam obediencie rex tenetur docere suos legios, quia aliter consentiret.

Those therefore who declare that the temporal lords cannot so assist the beneficed clergy commit the sin of consent of the first kind.

Ps. xix. 14.

Unde pertinenter potest dicere illud Ps. xviii. *Si mei* clerici *non fuerint dominati tunc inmaculatus ero et emundabor* [2] *a delicto maximo.* Secundum genus sequens ad auctorisacionem est consiliacio, que facta in malum scienter plus inficit consiliarium quam factorem, ut sacerdotes occisores Cristi consilio et affectu gravius peccaverunt quam milites

The second kind of consent is by way of counsel.

St. Augustine in Ps. xix. 14.

C. xxiii. Q. v. c. 19. 19 d.

qui hec corporaliter impleverunt, ut dicit August. super Psalmum, et in decretis xxiii. q. v, 'Cum homo,' patet eadem sentencia. Tales igitur consiliarii sunt comuniter plus subdoli [3]; * plus originaliter maliciosi, et plus causaliter increpandi, quam illi qui opera persecuntur. Et istam sentenciam attenderent consulentes ad bella, ad subiectorum iniusta spolia et ad clero ecclesie privilegie procuranda.

Men of ill-counsel worse than men of ill-action.

X.

Tercium genus consensus magis absconditum est, defensio, que fit multipliciter, quia quomodocunque [4] causa sit forcior actu intrinseco sive extrinseco, ut puta procuracione, congratulacione et

Third kind of consent is that of Defence.

[1] exoneranciam, B. [2] emendabor, B. [3] plus subdoli *al. man. addit.* B. [4] quocunque modo, B.

omissione. Illi autem qui lucrum recipiunt ut iniusticiam defendant tamquam blasfemi contra deum procurant, nec debemus gaudere sed dolere de fratrum facinore, cum Cristus in triplici fletu numquam flevit nisi fleverit pro peccato. Congaudens [1] itaque contra caritatem de crimine consentit in animo, sicut et parvipendens corrigere. Nam qui habet a deo maiora dona ut corripiat, et super hoc negligit, gravius est culpandus, sive fuerit potentatus habens potestatem [2] ad hoc secularem, sive spiritualis habens ad hoc datam scienciam. Et istud est primum peccatum et gravissimum in consensu, in quo sunt omnes verbo cautela vel opere facinus defendentes, de quibus scribitur xxiiii. q. iii, '*Qui aliorum errorem defendit multo amplius est dampnabilior illis, qui errant, quia non solum ille errat sed et aliis offendicula erroris preparat et confirmat. Unde quia magister erroris est, non tantum* [3] *hereticus, sed heresiarcha dicendus est.*' Et de isto periculo caverent temporales domini defendentes clerum ac eius privilegia contra legem Dei et sancte Ecclesie, sicut et scolastici ac eorum defensores qui resistunt impingunt ac proterviunt contra katholicam veritatem. Unde remississimo [4] gradu illius consensus dicit beatus Gregorius libro iii Regulæ [5], capitulo xxix. Et similis sentencia ponitur [6] in decretis 83 [7] d, '*Qui,*' inquit, '*emendare potest et negligit absque dubio delicti participem se ipsum constituit.*' Et isto genere consensus comuniter maculantur prepositi tam seculares quam ecclesiastici. Ymmo et nostri scolastici qui tacent promulgacionem veritatis catholice quam debent cognoscere. Talis enim est proditor veritatis. Quartum genus consensus est culpanda, quia voluntaria, cooperacio. Et de tali scribitur iiª. q. I, 'Notum sit.' '*Facientem et consentientem pari* [8] *pena constringit.*' Et primo decretalium, 'De * officio delegati [9].' '*Quia quesitum est, . . Agentes et consencientes pari pena (testimonio scripture) puniuntur.*' Et patet fides scripture * Roman.

[Left margin notes:]
This may take the form of sympathy with evil, or carelessness in correcting it.
He who defends the errors of others more damnable than he who errs.
This danger the temporal lords should beware.
Fourth kind of consent is voluntary cooperation.

[Right margin notes:]
c. xxiv. Q. iii. c. 32.
Gregory Reg. Past. Lib. iii. xxix.
D. lxxxiii. c. iii.
Y.
C. ii. Q. i. c. 10. 20 a.
Decret. Lib. I. Tit. xxix. i.
Fol. 129 a.

[1] congaudentes, A. [2] ad hoc potestatem secularem, B. [3] tamen, A. [4] remissio, B. [5] xi Registri *pro* iii Regula, A, B. [6] poni, A ponitur, B. [7] 89, A. [8] par, A. [9] legis, B.

Rom. i. 32.

For sin is a thing of the soul.

1º, *Non solum qui talia agunt digni sunt morte, sed qui consentiunt agentibus:* quia cum peccatum sit in anima, patet quod omnis talis consensus tamquam[1] dei proditorius est culpandus. Unde nisi foret talis consensus[1] multiplex, oblita lege correpcionis fraterne, numquam tantum crevissent partes et discipuli anticristi. Hodie namque sunt plures fautores partis diaboli ad defendendum Dei iniurias vel serviliter tacendum iusticiam quam sunt ex parte iusticie, in tantum quod ad tantum invaluit pars adversa, quod aput multos non reputantur isti consensus esse peccata: sed sunt aput alios approbata, aput yppocritas colorata, et aput plurimos pretermissa. Ymmo peccatum Symonie ad tantum invaluit quod comissione omissione[2] vel consensu maiorem partem ecclesie maculavit. Et cum illud sit peccatum gravissimum non mirum si ecclesia sit adeo rethi diaboli intricatum. Unde xi. q. iii: sic habetur, '*Qui consentit peccantibus et defendit alium delinquentem, maledictus erit aput Deum et homines, et corripietur increpacione severissima. Hinc eciam quidam sanctissimus pater ait: Si quis peccata defendit acrius quam ille qui peccavit coherceatur. Et alius pater ait: Si quis alterius errori consentit sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum.*'

It is this kind of consent which has so swollen the devil's army, and made simony so prevalent.

C. xi. Q. iii. c. 100.

Z.

Fifth kind of consent is the withholding of spiritual help.

Quintum genus consensus, in quo generaliter communicant omnes mali, est iuvaminis spiritualis subtraccio. Nam omnes viantes debent pugnare continue contra exercitum tenebrarum et cum ex vi comunionis sanctorum quilibet debet iuvare quemlibet, patet quod laxando ab isto iuvamine consentitur[3] implicite contra Cristum parti contrarie. Sic enim dicimus quod non solum miles qui expresse tractat de prodicione cum hostibus, sed qui se ipsum gratis vinculat quando instaret tempus[4] belli quo iuvaret socios, prodit ducem exercitus. Et sic potest intelligi illud decretum 83 distinccione: *Error cui non resistitur approbatur, et veritas, cum minime defensatur, opprimitur.*

For a soldier who does not fight the enemy is treacherous, as well as he who intrigues.

D. lxxxiii. c. iii. et v.

[1] tamquam . . . consensus *in sup. marg. al. manu*, B. [2] emissione, A; omissione, B. [3] consentit, A; consentitur, B. [4] tempore, A; tempus, B.

Negligere quippe cum posset perturbare perversos nichil aliud est quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occulte, qui manifesto facinori desinit obviare. Et aliud sequens decretum Gregorii, *Consentire videtur* * *erranti, qui ad rectificanda, que* 20 b. *debent corrigi, non occurrit.* (*Sicut autem aliorum vicia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari.*) Et 86 D. lxxxvi. di. dicitur, *Facientis procul dubio culpam habet qui quod* c. iii. *potest corrigere negligit emendare.* Et multa sunt dicta similia ut sepe repetii. Unde quamvis isti consensus sint dampnabiles in principe seculari, tamen consensus et ommissio sacerdotis est culpa gravior, magis perturbans ecclesiam. Unde xxiiii. q. iii, *Transferunt* sub auctoritate Ieronimi sic C. xxiv. Q. iii. c. 33. habetur '*Veteres scrutans hystorias invenire non possum scidisse ecclesiam et de domo Domini populos seduxisse preter eos qui sacerdotes a Deo positi fuerant et prophete, i. e. speculatores. Isti igitur utuntur in laqueum tortuosum in omnibus locis ponentes scandalum.*' Sicut igitur istud dictum sancti presbiteri ponitur legendum in publico [1], ita post eius periculum est publice predicandum ut ecclesia attendat caucius a luporum periculis. Nec desistemus licet fuerimus peccatores, quia tunc nullus citra Cristum corriperet nec plus sollicitabimur generaliter citra privatas oviculas, quia plus proficiemus in casu, tam ipsis quam nobis, exponendo nos discrete ubi est periculum veneni fervencius et magis gloriosus triumphus. Ideo est a defectu capitum ordiendum, sic enim fecerunt Cristus et sancti martires.

These sins of consent damnable in a prince, are worse in a priest.

CAPITULUM V^m.

An attack in scholastic form is made on our theory of the King by the contention, whatever is done by the King's iege-

* Contra dictam sentenciam de rege instatur scolastice. Fol. 129 b. Videtur enim primo quod rex facit quidquid fecerit legius homo suus, ex quo sequitur quod rex sit artifex cuiuscumque genus, mimus nebulo atque prolificus, cum quotlibet similibus

[1] publicum, B.

inconvenientibus reducendum. Sed primo tollo istam instanciam. Nam rex mundi facit omne positivum quod facit aliqua creatura. Et tamen non sequitur ex hoc quod sit sellarius vel artifex talis mechanicus dicens creatum habitum. Nec sequitur quod Deus comedit omnem cibum, cognoscit omnem mulierem, et sic de similibus, licet faciat quotlibet tale opus. Correspondenter[1] dicitur de rege terreno quod non sequitur si faciat omnes istas operaciones[2] vel opera quod[3] propterea sit tam multiplex artifex, ut non sequitur si timor vel aliud substanciale aut accidentale faciat me currere quod tunc currit. Ideo attendendum est ad denominaciones quas actus tales formaliter et inmediate faciunt, et ad denomina-

20 c.

ciones quas[4] mediate * causant, et secundum habitudinem extrinsecam, ut dixi in materia de necessario concursu Dei cum qualibet creatura.

man is done by the King, therefore the King is a craftsman, a mummer, etc. etc. But this is reduced to absurdity by applying equally well to God.

Sed ulterius pro materia videndum est secundum exemplar scripture quomodo tales actus subditorum sunt superioribus ascribendi. Et patet quod quidquid famulus regis auctoritate vel regimine suo fecerit illud est capitaneo[5] ascribendum.

Still we may enquire in what way the acts of subjects may be ascribed to their superiors.

Gen. xiv.

Sic enim dicitur Genes. 14. quod quinque reges percusserunt totam regionem et quod Abraham percussit eos, et tamen multi subditi[6] eorum hec fecerunt.

1 Sam. xv. 3, 4.

Sic eciam 1 Regis 20[7] precepit dominus Sauli quod percuteret Amalech, et tamen plures quam ducenta milia hec fecerunt. Et sic dicitur quod Allexander, rex macedo, percussit Darium regem persarum et interfecit reges

1 Mach. i. 1.

gencium 1 Machabeorum 1º. Et sic de multis operibus que tam scriptura quam philosophia, quam eciam locucio wlgata atribuit capitaneo[5] racione sue familie, et aliter paterentur politici et defensores veritatis scripture nimis magnas

We find in Scripture the feats of armies ascribed to their captains.

B.

angustias. Potest autem racionalitas huius loyce sic suaderi. Totum regnum cum rege est una persona, ut hic supponitur, cuius caput vel cor est rex influens criminis conservacionem sensum et motum. Sed omnem operacionem membri

The actions of the inferior members are often ascribed to a man's heart or head.

[1] communiter, B. [2] istas operones (*sic*), A; operaciones istas, B. [3] que, A. [4] actus tales formaliter et immediate faciunt et ad denominaciones quas, B. [5] capitacio, A. [6] e. s. [7] 15.

secundarii tantam a membro principaliori facit ipsum membrum principalius. Ergo omnem operacionem quam facit legius regis influencia et auctoritate regis facit et rex ipse. Sic enim vere dicimus, quod cor facit vitam in membris

A captain 'does' whatever is done by his people as such. But if his people acted insubordinately, this would not be the 'action' of the captain.

ceteris, caput facit progressum, et sic de aliis. Multo magis ergo concedendum videtur, quod capitaneus populi facit quicquid fecerit suus populus tamquam suus. Si autem fecerit aliquid et non sub racione vel auctoritate quam habet, nec debet habere, de ipso capitaneo, tunc faccio non est ipsi capitaneo tribuenda, ut peccare non atribuitur Deo nec Cristo. Inde prodicio, quia caput ipsum nec auctoravit nec debuit ut sic fiat. Notandum tamen quod[1] sicut prescitus et predestinatus propter divisionem non faciunt unum[2] corpus moraliter sed naturaliter, sic comunicant in substancia

But if a spiritual or temporal ruler lets his subjects err through the defect of his rule, the error of his subjects is his. This is the peril of rulers.

actus et non in merito sive demerito. Si autem temporalis vel spiritualis prepositus habet subditos facientes quicquam inordinate propter negligenciam sui regiminis, tunc faccio subiecti inputari debet preposito suo ad culpam, et ideo periculosus[3] est status utriusque prepositi ex consensu. Nec video quin homines sancti cooperantes * cum aliquo [ad] d. bonum moraliter faciunt illud bonum, sicut omnes presciti cooperantes cum peccatore ad malum faciunt illud malum. Sic enim multi homines et eorum singulus trahit navem, et licet sit[4] in faccione spirituali que non impeditur distancia, tamen rex et alius prepositus vel curatus habet racionem spiritualem[5] ex singularitate suscepti regiminis. Sic quod pro felicitate comunicata ex suo regimine vel deficiente ex defectu[6] sui regiminis * mercedem proporcion- Fol. 130 a. alem recipiet, et sic status prepositi utriusque est alcior sed periculosior quam status sui subditi; quia sicut ex perfeccione sui officii adauget sibi meritum, sic ex defeccione adauget sibi demeritum. Et propter hoc dicunt doctores quod rex

This is why doctors say the

ad similitudinem dei habet triplex esse in regno; scilicet esse

[1] *om.* quod, A. [2] christum, A. [3] periculosius, B. [4] lic sic sunt, A; licet sit, B. [5] spiritualem, A; specialem *in marg. al. manu*, B. [6] ex defectu *in marg. al. manu*, B.

individuale, esse presenciale, et esse virtuale vel potenciale. C. Esse individuale habet in situ per quem extenditur[1], sicut et alie substancie quarum individuacio ex loco et tempore a nobis cognoscitur. Esse presenciale habet extensius per tantum[2] situm per quantum est presens, et[3] hoc est presens presto sensum in sua specie, sicut per locum per quem est sensibilis. Sed esse virtuale habet supra[4] secundum esse extensius per totum regnum suum ubi virtute eius civiliter dominabile regulatur. Et per hoc potest intelligi illud proverbiorum 20 (Prov. xx. 8.) *Rex qui sedet in solio iudicii dissipat omne malum in intuitu suo.* Spectant enim ad regem secundum rigorem iusticie uti sua potencia coactiva, et ideo timendus[5] est dicente sapiente, ubi supra, (Prov. xx. 2.) *Sicut rugitus leonis, ita et terror regis; qui provocant eum peccant in animam suam.* Et sic intelligo dictum Augustini et aliorum sanctorum, dicencium quod ecclesia sancta per orbem terrarum diffunditur. Cum enim quotlibet membrum illius ecclesie sit[6] rex spiritualis dominans toti mundo, non mirum si potestative per totum mundum diffunditur longe extensius quam civilis dominus prescitus, quantumcumque potens monarcha fuerit.

King, like God, has a triple existence in his kingdom: (i) that in the space he occupies as an individual; (ii) that in the space over which his presence is immediately felt; and (iii) that in the space (co-extensive with his kingdom) over which he is virtually present by his influence.

In this sense I understand the saying of Augustine and others that the holy church is spread throughout all the world; since every member of that church is a spiritual King ruling the whole world.

Sed secundo obicitur per hoc quod videtur regem esse subiectum legi proprie, cum sit precipua pars regni et inferior sacerdote, regulatus per legem propriam que est rege prestancior. Oppositum tamen videtur ex hoc quod nemo racionabiliter statueret legem ad tollendum eius libertatem. Oportet ergo quod legis conditor sit supra legem[7], ut dicit Aristoteles de rege, iii° politicorum. (Arist. Pol. iii. 10.) 21 a. Hic oportet notare quomodo lex, cum sit racio vel veritas supra hominum potestatem, obligat omnem hominem, eciam Cristum humanitus, licet secundum divinitatem sit supra omnem legem, que non est deus, ut alias exposui. Sed lex contracta per civilitatem connotat[8] supra talem veritatem,

A second objection is taken, that the King is subject to and ruled by law.

Here we must first note a distinction between law as the embodiment of truth and reason, in which sense it is obligatory on all men, even on Christ himself, as man, and law, in the sense in which it is ordained for the ruling of a

[1] per quem extenditur *in marg. al. manu*, B. [2] partem *pro* per tantum, A. [3] *om.* et, A. [4] supra *in marg.* A; *om.* B. [5] timendus, A; tremendus, B. [6] sic *pro* sit, B. [7] regem *pro* legem, *in marg.* A. [8] connotat *corr. Edd. ex* convocat, A, B.

civil dominion, in which sense the King is the chief founder of his own law. Again, we may note that subjection to a law may be either due in virtue of a higher law or of that law itself. Thus a King is subject to his own law in virtue of the commands of law divine, not of his own law.

ordinacionem et promulgacionem humanam ad civile dominium regulandum, et sic est rex principalis conditor legis sue. Oportet secundo notare quomodo dupliciter potest intelligi legi subieccio, scilicet debita ex pura ligacione eiusdem legis, vel debita ex obligacione legis superioris. Prima subieccio dicitur coacta, et secunda voluntaria. Primo modo omnis Cristianus subicitur legi Cristi, et D. secundo modo ipse Cristus humanitus subicitur sue legi. Ex istis patet tercio quod rex subicitur legi proprie imperio legis divine, sed non imperio legis proprie. Nam ex lege nature, et per consequens ex lege divina, oportet regem defendere legem propriam, et obediendo ac implendo ipsam exemplare aliis quomodo parebunt eidem. Nec est hoc ad regis dedecus, cum lex sua essencialiter intelligendo sit veritas increata, sed formaliter et equivoce intellecta est lex a creatura condita. Ideo oportet distinguere equivocaciones legis et racionem subieccionis ac obediencie in declaracione[1] huius materie.

Thus the King should voluntarily serve his own law for the sake of the higher law; but his liegemen, even priests, may be coerced in virtue of the King's law itself. The condition of a King then is on one view more apt, and on another less, for the earning of merit, just as Augustine compares the conditions of rich and poor in eight different lights.

Rex ergo, in quantum caput regni, debet ministrare legi proprie voluntarie ex imperio legis superioris, et legii regis, si noluerint, debent cogi ex imperio eiusdem legis, eciam sacerdotes, licet sint secundum aliam racionem lege[2] superiores. Et patet quod status regis, sicut est secundum racionem unam ad merendum tardior, sic est secundum aliam racionem ad merendum superior, ut in assimili explanat Augustinus in *de questionibus veteris et nove legis* capitulo cxxiiii° octuplici racione. Primo modo quomodo opus misericordie[3] habet maiorem racionem meriti in paupere quam divite, quia fervenciorem fidem indicat, ut exemplificat de paupercula que de penuria sua largiri non timuit. Secundo dicit quod furtum maiorem reatum facit in Fol. 130 b. divite quam paupere. Tercio vero dicit quod iusticia est magis laudabilis in egeno. Quarto dicit quod superbia est plus dampnanda in paupere. Quinto dicit quod humilitas est plus laudanda in divite. Sexto dicit quod studium 21 b.

Aug. Quæst. Vet. et Nov. Test. cxxiv. (abridged).

[1] declaracionem, B. [2] rege *pro* lege, B. [3] minime *pro* misericordie, A.

excellens etiam est plus laudandum in divite. Septimo dicit quod libido est magis dampnanda in paupere, et octavo quod pudicicia est plus laudanda in divite. *Si*, inquit, *pauper et dives pudici sint*[1], *multum differt pudicicia pauperis; pauperem enim potest humilitas revocare, ne quod wlt valeat implere, sicut et timor legum; dives autem, cum multis suffragari possit causis ad voluptatem illicitam, laudabilis est si avertat hinc animum. Alia ergo remuneracione dignus est dives pudicus, et alia pauper pudicus. Quod si rex sit*[2] *pudicus multum est gloriosum, ut omnia in potestate habens non contingat quod scit*[3] *impune a se posse fieri. Hic vere deum timet, hic vere precepta eius custodit qui in potestate habens leges futurum dei iudicium contemplatur. Multum*, inquit, *merentur quicumque delectacionem superant, sed maxime hii qui in presenti legibus et hominibus dominantur. Ceteri enim et homines et leges verentur; quare propositum custodiunt. Hic autem qui dominacionem nec leges timet nec homines erubescit, magne glorie est si se abstinet.* Ex istis patet[4] verbis primo quod rex habet in potestate sua leges proprias ad sensum expositum; secundo quod non est aliquis status quem deus approbat quin habeat aliquam racionem superioritatis meriti super statum in[5] aliquo plus laudandum. Unde verisimile est multis quod status cleri quem Cristus instituit sit magis autenticus et magis aptus ad meritum quam status super additus, humanitus adiuventus. Et tercio patet quod non absolute in comparacione ad statum, sed in comparacione ad superhabundanciam meriti que statui superiori convenit, est persona status huius plus laudanda. Nam, statu stante immobili, est persona status talis infinitum plus laudanda vel culpanda propter virtutem vel vicium quam propter supereminenciam vel inferioritatem status quo habitus talis perficitur. Nam, ex dictis 34 capitulo, minime virtuosus in infimo statu ecclesie meretur plus laudis et honoris quam persona supremi status dum perseveraverit in peccato. Et sic[6]

So, according to S. Augustine, if a King is shame fast, great glory is due to him, since having all things in his power, he yet has the fear of God before him.

Here we see (i) that a King has his laws in his own power; (ii) that there is no lot or condition which is not in some way superior to others for the deserving of merit;

E.

(iii) that a person is not to be praised absolutely in relation to his condition, but in respect to the superabundance of the merit appropriate to that condition. For the virtue or vice of the individual is of infinitely more importance than his condition.

Ibid. c. xxxiv.

[1] sunt, A. [2] est, A. [3] sic *pro* scit, A, B. [4] verbis patet, B.
[5] in quo modo *pro* in aliquo, A. [6] sic *corr. Edd. pro* hec A, B.

ingeminata [1] fuit [2] sapiencia increata, ut nec status ecclesie contempnatur, nec persona proporcionaliter ut in statu altior plus laudetur; sed sicut virtus et perseverancia sunt nobis incognite, sic materia laudis humane, dum peregrinamur a domino, occultetur et tota laus creature creatori a quo emanat laudis materia prudenter et principaliter imputetur. In brachio itaque temporali status regalis 21 c. est alcior et in brachio spirituali status apostolatus sublimior.

As we see in the cases of King Pharaoh and the Apostle Judas Iscariot.

Sed quis Pharone vel Iuda abieccior? Oportet ergo quod rex iuste statuat iustam legem et ipsam, ad exemplar [3] legis dei, virtuosus exequatur, quemlibet prudenter secundum dignitatem sui [4] status et meriti honorando, ut bonos duces, comites et barones, et milites tamquam tales, fideles operarios tamquam tales, et clericos procedentes debite in suis statibus tamquam tales, et demum honorando decore vindicte eos qui [5] a statu suo degenerant, tanquam tales.

The King, therefore, must decree just laws, and set the example of obeying them, honouring all men according to their respective classes.

Nam corpus regni tunc constat in sanitate politica quando cor eius, quod est regia potestas, influit tam superioribus clericis quam inferioribus wlgaribus quod est iustum. Et quia animal homo magis attendit ad bona temporalia, ideo sunt prudencius in temporalibus moderandi inferiores qui nutriuntur temporalibus, tanquam grossis cibariis debent Fol. 131 a. librari quo ad possessionem et officium temporalium, superiores qui nutriuntur claro et leni spiritu animati debent ab amplexu sanctorum semoveri. Unde quo ad primam partem nihil potencius [6] destruit regna, quo ad vitam politicam, quam inmoderate aufferre ab inferioribus bona fortune. Nam suffosso fundamento oportet domum corruere. Unde Aristoteles 4º capitulo secretorum. *Sicut per uniformem obedienciam subditorum servatur regis dominium, sic per eorum inobedienciam debilitatur et subicitur potencia dominantis.* Et ego ostendam tibi causam propter quam inducimur [7] subditi obedire. Prima causa est ut rex iusticiam exerceat circa possessiones et quesitas peccunias subditorum parcendo

The lower classes will care most for their temporal goods, and the King must show wisdom in regulating these.

For nothing is more destructive to political life than to rob the lower classes of their property.

This agrees with Aristotle's doctrine, that the obedience of the subject springs out of the King's generosity and moderation, and his defence of his subjects' right.

[1] ingeniata, A. [2] fuerit, A. [3] exemplat, A. [4] status sui, B.
[5] quo *pro* qui, B. [6] patencius, B. [7] inducuntur, B.

Sec. Secret. c. i.

et miserando. Oportet, inquit, ut rex dispenset eis suas divitias, sapienter tribuendo eis large secundum merita singulorum. Secunda causa est moderacio in opere et possessione ne superbiant[1]; oportet enim prudenter domare subditos ad honorem dei et utilitatem regni ac sui. Et hec duo, scilicet magis pertinentis operacionis limitacio et iuris subiecti defensio, faciunt populum obedientem debite suo

F.

domino. Nec obest istis, sed consonat, quod rex in tempore necessitatis sui aut regni capiat tam a laicis quam a sacerdotibus suis, cum discrecione tamen, temporalia tamquam sua. Sic enim cor trahit pro sua necessitate calidum et humidum a membris exteris quibuscumque. Et quantum ad

This does not conflict with the King's right to take, always with discretion, the goods of his subjects, both lay and clerical for his own, in times of necessity.

21 d.

sacerdotes, qui sunt collum ecclesie sive * regni, debet rex dare[2] eis temporalia puriora, sine onere suo vel sollicitudine, quantum est necessarium ad suum officium secundum regulas legis dei. Nam nimia declinacio sacerdotis ad temporalia inducit vertiginem, sicut fumosa et grossa generant in capite spiritus turbulentos causantes in capite sompnum et morbos alios, ex quibus corpus destituitur a regimine

The King should give to the priesthood purer temporalities, sufficient for their sustenance, and which should not breed these gross humours.

Arist. De Animalibus, I. xv.

capitali. Et hinc secundum Aristotelem xiiii de animalibus solus homo de numero animalium errectum habet caput ad celum, propter substanciam divinam qua participat. Erreccio enim capitis in altum a stomacho facit sibi spiritus puriores et perversim contingit contrarium. Et propter talem discrasiam videtur prophetam dicere ad sensum misticum

Isaiah i. 5.

omne caput languidum et omne cor merens, Yesaias i°.

Deut. xix. 14.

Consideret igitur rex illud *deuteronom*. xix°. *Non assumes et transferes terminos proximi tui quos fixerunt priores*. Nam rex nec debet inordinate appropriare sibi terras sue milicie, nec transferre, vel permittere transferri, perpetuo ad manum mortuam hereditatem vel redditus brachii secularis. Sic[3] enim deficiendo a regis regimine offenderet in deum, dampnificaret totum regnum suum, eciam eos quibus videtur ex prurigine innaturali proficere. Ex hinc enim periret in

For a King has no right either to assign, or to permit to be assigned, the lands of his Knighthood into the dead hand; such assignations being ruinous to the kingdom and displeasing to God.

[1] superbiat, A. [2] eis dare, B. [3] Sicut, A.

Moreover they encourage his almsmen to such a phrenzy of ingratitude and rebellion, that they contend that only the pope or the presbyters can confer temporalities, as does the Abbot of Chertsey.

regno Cristi religio, depauperaretur regnum in multiplicacione diviciarum et populo diminuto, et, quod plus est, elemosinarii ingrate insurgerent in regem et regnum destruerent proditorie, recte obediencie fracto freno. Sic quod illud psalmi quadragesimi posset regi contingere: *Qui edebat panes meos* [Ps. xl. 10.] *magnificavit super me supplantacionem.* Nam quidam abbas de Cartesii[1], inter alia sanguinea[2] argumenta que multiplicat[3] contra sentenciam quam dixi, in ista materia arguit in secundo argumento suo quod solus summus pontifex vel saltem presbyteri sunt domini temporalium vel possunt conferre temporalia, eo quod illi soli possunt conferre graciam, *ut patet*, inquit, *ex fide.* Nec debet supponi quod tam discretus Abbas, suspenso plangendi et orandi officio[4], ex tanta deliberacione mitteret istam racionem solvendam Oxonie, * nisi crederet ipsam in materia non peccare. [**Fol. 131 b.**] Posset enim minus irreligiose temperare suos novicios in argucia quam crederet deficere in materia vel in forma quam tam distanter preconisando suam stulticiam. Sed magnificata [G.] ista demencia supplantarentur reges et domini temporales a suo dominio[5], cum solum sacerdotes forent domini regnorum et seculares domini forent nude eorum famuli vel vasalli. Non * sic sentit auctor scripture, cum Iª Thymoth. 6º.[6] [**22 a.**] [1 Tim. vi. 1.] Apostolus precepit servos Cristianos obedire dominis suis, eciam infidelibus, ne nomen domini blasfemetur. Videat abbas beatum Bernhardum monachum 'Ad papam Eugenium' [S. Bernard, 'De Consideratione.'] si liceat clerico, et specialiter monacho, adquirere sibi tam amplum seculare dominium per hoc blasfemum mendacium quod solus sacerdos habet potestatem graciam conferendi.

Such a contention would hand the whole country over to the priests.

Let the Abbot ask S. Bernard whether the clergy, and above all, whether monks, can hold this vast secular lordship.

A third objection is taken, that on our showing the whole kingdom would owe as great obedience to its King as a monk to his spiritual superior: and that this is against the religion of Christ.

Tercio principaliter contra dicta arguitur per hoc quod videtur totum regnum tantam obedienciam suo regi quantam monachus vel alius clericus tenetur suo spirituali preposito, ut episcopo vel abbati, quod videtur impugnare religionem Cristi. Hic oportet primo supponere dicta de obediencia et religione privata. Secundo oportet racionem

[1] de Cartusiensis, *Text*; Carthesey *in marg.* B. [2] saginea. A. [3] multiplicavit B. [4] beneficio, B. [5] domino, A. [6] v *pro* 6º, A.

notare secundum quam obediendum est homini tam experte dignitatis persone quam experte materie. Et tunc videtur mihi tercio concedendum quod in preceptis neutris Cristiane fidei legius homo regis plus vel tantum tenetur obedire sibi, specialiter in hiis que concernunt gubernacionem[1] regni, sicut monachus tenetur in talibus neutris parere suo privato abbati. Patet ex hoc quod obediencia regi est plus fundabilis in scriptura, et plus per Cristum et apostolos exemplata.

H. Contra istud arguebam tripliciter, primo per hoc quod proporcionabiliter ut opus obediencie est magis meritorium tenetur subditus amplius obedire; sed opus obediencie monachi ad abbatem est magis meritorium quam opus obedienciale hominis legalis ad regem; ergo oportet quod maior et soliciticior obediencia impendatur. Nam religio monachorum est maior quam religio secularium, sicut patet ex fructibus qui secuntur. Hic concessa fuit maior et negata minor, cum Cristus obediendo terrenis principibus, quos psalmus secundus vocat reges, (Ps. ii. 2.) summe promeruit, et post Cristum apostoli, antequam introducta fuit privata regula monachorum. Ex quo patet quod veritas[2] obediencie non attenditur penes bonitatem cuiuscunque prepositi cui obeditur, sed penes gradum caritatis obedienciarii; et sic omnis obediencia creature non est meritoria nisi fuerit racionabilis et principaliter facta deo; et per consequens quicunque ex maiori caritate cuicunque pro deo obedierit plus meretur, ut Cristus plus meruit eundo gratis ad domum Caiphe ad presenciam Pilati et Herodis quam Petrus vel alius meruit obediendo abbati Cristo. Cristus autem, (Phil. ii. 8.) *factus obediens usque ad mortem*, non solum obedivit deo suo, sed didicit ex hiis que passus est obedienciam (22 b.) * impendendam tyrranis, ut dicunt apostoli petrus et paulus. Unde solet dici quod racione multiplici est creatura obligacior ad obediendum, vel racione maioritatis accepti beneficii, vel racione pene quam incurreret ex defectu obediencie premisse. Et, ut videtur,

First argument—The duty of obedience is proportionate to the merit to be won by it; the obedience of monk to abbot is more meritorious than that of liegeman to King; therefore the monk's obedience must be greater.

Here the major is granted and the minor denied; for the obedience of Christ shows that the merit of obedience lies not in the goodness of the person obeyed, but in the charity of the person who gives obedience, e. g. the obedience of Christ to Pilate was more meritorious than that of the Apostles to their abbot Christ.

Christ thus showed that even tyrants are to be obeyed.

The force of the obligation to obey may be increased either by the greatness of benefits received, or by the penalty in-

[1] gubernatorem, A. [2] bonitas *pro* veritas, B.

curred by disobedience. Both of these considerations apply in the case of Christ.

ista consecuntur se. Ex quibus videtur quod Cristus fuit infinitum obligacior ad perficiendum suam obedienciam et ministerium deo et homini quam alia reliqua creatura, tum propter acceptum beneficium gracie unionis, tum eciam quia, posito per impossibile quod obedienciam illam qua deus suus precepit[1] sibi obedire dimitteret, infinitum graviter puniretur. Nam infinitum plus debuit ipse obedire deo quam homini. Ideo ut dicitur luce ii° sapienter respondit[2] **Fol. 132 a.** matri querenti *fili quid fecisti nobis sic? Quid est,* inquit, Luke ii. 49. *quod me querebatis? nesciebatis quia in hiis que patris mei sunt oportet me esse.* Quamvis enim Cristus fuit subditus suis parentibus tamen infinitum plus fuit subditus deo suo, (quod et docuit nos facere cum omnis obediencia debet fieri deo.)[3]

Those who make the obligation to obey depend on the dignity of the person obeyed, stultify themselves, since all obedience is owed to God, and there can thus be distinctions.

Illi autem qui dicunt quod maioritas obediencie, debet I. attendi penes dignitatem persone cui debet fieri obediencia, sicut et hii[4] qui quarto mensurant eam penes abieccionem persone elemosinarie (vel abieccionem)[3] sui ministerii, sine fundacione attendunt ad seculum. Sed et intricant se ipsos, cum iuxta primos obediencia quelibet[5] legitima, cum debet fieri deo, foret par cuilibet.

Nor does it help thus to say that the immediate variations of the obligations to obey depend on the dignity of the proximate superior, for this would not explain Christ's tribute to Cæsar nor the obedience due to froward prelates; also it would ordain obedience to any good man, whatever his station.

Nec valet dicere quod obediencia immediate et appropriate facta proximo preposito attenditur penes dignitatem persone illius cui est obediencia facienda; primo quia bonitas obediencie non dependet a bonitate illius ersone, cum obediencia qua Cristus obedivit dando tributum Cesari *Matth.* 17. non attenditur penes Cesaris excellenciam. Matt. xvii. 26. Item tunc evanesceret obediencia facienda prelato perverso eo quod variaretur obediencie bonitas penes bonitatem talis prepositi. Sed 1ª. 9. 1ª. dicitur *Vilissimus computandus est* Decret. C. 1. Q. i. c. 45.

[1] precipit, A. [2] ostendit.

[3] *In inf. marg. ad fol. T. haec nota alia manu scripta est*: Qui autem attendunt penes abieccionem persone elemosinarie, aut abieccionem ministerii, asserunt e sanctis eos sic sentire, quod quanto persona impendens obedienciam est abieccior seu vilior, tanto impensa obediencia est minor; et quanto persona reddens obedienciam est honoracior aut gravior, tanto obediencia est maior; aut econtra, ubi persona abieccior obediencia maior, et ubi obediencia persona honoracior, obediencia minor, B.

[4] et hii, *om.* A. [5] quilibes, A.

nisi precellat[1] *sciencia et sanctitate qui est honor[e] prestancior.* Et patet ex dictis superius de honore. Item multi sunt laici, eciam de statu infimo quo ad mundum, plus boni et plus honorabiles quam isti pape vel reges, et per consequens ipsis foret maior obediencia impendenda, cum cessante bonitate moralis prepositi cessare debet obediencia quo ad Eph. vi. 5. illum, quod est contra apostolum Eph. vi. Et ex isto videtur quod quarta sentencia se ipsam[2] inficiat, sic quilibet secularis 22 c. teneretur ad maiorem obedienciam seculari domino * quam aliquis clericus suo preposito, cum status secularis sit clericali abieccior et utrobique ministerium minus dignum. Item prepositi supremi ecclesie, posito quod necligant execucionem[3] sui officii, sunt pessimi; et per consequens subiectis suis vilissimi debitores; et per consequens quando reconsiliantur eis, ut debent, petendo remissionem debiti, sunt eis maximi obedienciarii, quia persone abiectores turpissimi ministerii in confitendo tantum reatum. Item nulla istarum viarum discutit utrum subiectus debet plus obedire spirituali vel temporali preposito, quia abieccio[4] persone obedientis utrique est utrobique tanta, et ministerium impendendum spirituali preposito in corripiendo eum, sicut paulus obedivit Gal. ii. 11. petro Gall. ii°, videtur esse dignius, quia meritorius quam ministerium impendendum seculari domino, et per consequens falleret de maioritate obediencie, quia de indignitate

The converse theory, that the duty of obedience is in proportion to the unworthiness of the person who owes it, would make lay obedience more imperative than clerical, and bad prelates would owe obedience to the subjects they have wronged.

K. ministerii. Quinta autem via dicit quod ministerium debitum in sua natura est inpertinens minoritati obediencie, sicut et eius multiplicitas, sed attenditur penes bonitatem mandati prepositi. Contra illud videtur primo quod tantum tenetur quilibet obedienciarius obedire cuilibet preposito mandanti eque salutiferum mandatum[5], quod tolleret ordinem et maioritatem obediencie quo ad deum et quoad homines. Item Cristus fuit ita obediens in faciendo opera neutra, ergo ad bonitatem moralem, sicut aliquis potest esse; et tamen illud quod mandarunt sui iudices non fuit proporcionabiliter bonum;

Another theory makes the duty of obedience depend on the goodness of the command of the superior. This would make us owe equal obedience to all who gave us equally good orders, and does not show whom we should obey in preference to others.

[1] precellaret, A. [2] ipsum, A. [3] execucione, A. [4] obieccio, B.
[5] mandatum, *om.* A.

ergo non penes illud attenditur regulariter maioritas obediencie. Item ista responsio videtur diminuta, cum non docet quomodo obediendum est in neutris, vel cui plus, precipientibus prepositis duo neutra contraria. Pro ista materia oportet notare quod triplex est obediencia humana, scilicet spiritualis, secularis et ecclesiastica. Spiritualem voco obedienciam que est pure secundum legem dei debita, sub quali * obediencia vixerunt Cristus et apostoli et debent vivere Fol. 132 b. singuli cristiani. Obediencia secularis est obediencia debita secundum leges civiles. Et obediencia ecclesiastica est obediencia debita secundum adinvenciones sacerdotum ecclesie preter auctoritatem expressam scripture. Et quia due prime sunt satis cognita et tercia modo incognita, ideo circa illam est maior dissensio. Videtur igitur ex dictis quod maioritas obediencie simpliciter attendi * debet penes 22 d. maioritatem caritatis vel gracie persone obedientis; et debitum maioritatis obediencie debet attendi penes hoc quod maior humilitas et gracia debet inesse persone obedienciarie, quia ut sic debet esse obligacior ad serviendum deo et cuilibet eius membro. Ex quo videtur quod dominus papa debet maiorem obedienciam suis subditis quam e contra, quia debet habere maiorem graciam et per consequens plus servire, quod si omittat peccaret graviter ex inobediencia. Sed secundo arguitur contra dicta per hoc quod nedum L. queritur quis debet esse simpliciter obediencior, nec solum queritur utrum melior debet esse peiori obediencior quam e contra, sed queritur utrum legius homo regis debet esse in neutris obediencior suo regi quam suo episcopo vel abbati. Et videtur quod suo patri spirituali, sicut spiritus precellit corpus. Nam monachus tenetur parere abbati in talibus tamquam domino Iesu Cristo; sed non sic tenetur parere regi suo; ergo conclusio. Confirmatur ex hoc quod Abbas potest precipere multa monacho que videntur nedum neutra sed racioni contraria ad experiendum eius obedienciam, in quibus omnibus secundum beatum Bernhardum[1] tenetur

Here we may distinguish between (i) spiritual obedience, due according to the law of God; (ii) secular obedience, due according to civil law; (iii) ecclesiastic obedience, due according to the invention which priests have added over and above the scriptures.

From our examination we conclude that regarded *simpliciter* the degree of obedience varies with the degree of charity or grace in him who obeys.

So that the pope, as possessing more grace, is more deeply bound to obey his subjects than his subjects to obey him.

But we are told that the question is not one of obedience *simpliciter*, but of the comparative obligation of a liegeman to obey King or abbot in things neutral. And it is argued that the greater obligation is to obey the abbot, because the spirit excels the flesh, and the monk must obey his abbot as he would Christ, but is not so obliged to obey his King.

[1] Bn. = Benedictum sive Bernhardum.

monachus sibi parere non querendo racionem precepti. Cum igitur exemptus sit a tali obediencia fienda regi videtur quod plus tenetur obedire abbati. Nam secularis regis legius tenetur tantum parere sibi in pauco servicio, debito, limitato. Hic dicitur quod, sicut obediencioribus simpliciter attendi debet penes maioritatem carismatum, sic melior debet esse inferiori obediencior, tam ad faciendum correpcionem et comodum quam eciam ad recipiendum[1] instruccionem et comodum a subiecto. Homines enim ordinantur recipere instruccionem et comodum a iumentis, ut patet Job xii, quare igitur non ab hominibus quibus deus dedit ad hoc noticiam ut comunicent eam[2] suis prepositis? Et istam doctrinam approbavit Petrus discendo a Paulo, Gal. 2°. Sed et decretum pape hoc idem edocet 22 distinccione *de constantinopolitana ecclesia, quam dicit esse subiectam sedi apostolice*[3]. *Si tamen*, inquit, *quid boni vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego eciam minores meos quos ab illicitis prohibeo in bono imitari paratus sum.* Stultus est enim qui in eo quod se primum existimat ut bona que viderit discere contempnat. Quia ut docetur xxxviii. distinccione. *Nullus episcopus propter*[4] *obprobrium senectutis vel nobilitatem generis a parvulis vel minimis eruditis, si quid forte est utilitatis aut salutis, inquirere negligat; qui enim rebelliter vivit, et discere atque agere bona recusat, magis diaboli quam Cristi membrum esse ostenditur.* Tales sunt multe leges que idem sentenciant, et utinam ista regula maioritatis obediencie scripture sacre, sive in pellibus mortuorum, sive in humilibus vasis viventibus, esset in nostris sacerdotibus bene capta; tunc enim gaudenter recognoscerent se esse obligaciores ad discendum scripturam sacram de quacumque creatura que ipsam docuerit quam sunt eorum subditi plus ignari. Sed modo videtur quod capitula de maioritate obediencie sonant in pompam et questum secundum scolam diaboli, quam membra eius nituntur discere studiose.

Job xii. 7.

Gal. ii. 11.

Decret. D. XXII. c. iv.

Decret. D. XXXVIII. c. xvi.

23 a.

Thus too an abbot may give unreasonable commands for the sake of trying the monks' obedience, but the King may not, since the obligation to obey him is confined to a small and limited kind of service.

Here it is observed that obedience to an inferior both in administering reproof and in receiving instruction, is especially good, as is shown by the lesson S. Peter took of S. Paul, and by papal decrees ordering bishops to be ready to learn of all.

[1] faciendum *pro* recipiendum, B. [2] ea, B. [3] apostoli, A [4] preter, A.

Coming now to our point, it appears that a loyal priest is bound to obey his King (*a*) on more numerous grounds, (*b*) on prior grounds, (*c*) under a greater penalty, than to obey his abbot.

Sed plus accedendo ad dificultatem videtur quod sacerdos legius regis tenetur plus obedire sibi quam suo privato preposito, ut episcopo vel abbati. Nam multiplicius, prius, et sub maiori pena, tenetur obedire suo regi; ergo plus tenetur **M.** obedire sibi. Quo ad primum videtur quod omnis claustralis in obediendo debite suo preposito spirituali * legio regis obedit **Fol. 133 a.** et regi; et super hoc tenetur obedire regi exigenti ab eo consilium, in veritatibus continentibus regimen regni sui; ergo tenetur obedire regi multiplicius. Assumptum patet ex supra dictis, eo quod omne factum per legium regis auctoritate sua fit eciam per regem. Cum igitur rex limitat et licenciat quodcumque tale capitulum ad habitandum terram suam ad finem ut meritorie serviat deo, regi et regno, sub qua condicione dat sibi temporalia regni sui, videtur quod quicumque talis obedienciarius, in quantum sic obedierit[1] suo preposito, obedit et regi; et patet quod non oportet e contra. Ideo omni obediencia qua obedit tali preposito obedit et regi, et aliquam obedienciam tenetur ulterius regi suo. Et quo ad prioritatem consequencie patet ex dictis. Ymo quo ad prioritatem dignitatis videtur idem, cum ex regula religionis quam Cristus in testamento suo instituit, et tam facto[2] quam verbo edocuit, tenetur quicumque legius regis obedire sibi. Sed nullum votum vel cerimoniale[3] superadditum debet solvere illud forcius ligamentum; ergo cerimonie vel religiones private non debent religionem illam dissolvere. Non enim licet vovere[4] vel statuere quidquam contra statutum[5] domini vel ius regis. Item quod pena infligenda sit gravior videtur ex hoc quod rex, cum sit dei vicarius, debet proscribere quemcumque talem apostotam **23 b.** sibi et regno inobedientem, vel negare sibi corporale regni sui suffragium, quod foret maior pena quam spiritualis prepositus debet sibi infligere, quia solum auctoritate regia debet regis legios sic punire. Si enim non liceret regi punire talem apostotam, cum quotlibet tales possent multiplicari in regno

(*a*) All obedience to a spiritual superior is obedience to a liegeman of the king and thus to the King himself. Obedience is also due to the King's demand for counsel.

(*b*) The priority of the duty of obedience to the King is proved by its assertion in the Gospel, which cannot be made void by any later religions.

Nor may any vow or statute be made contrary to the statute of the lord or the King's justice.

(*c*) The greater weight of the penalty is shown by the King's duty, as God's Vicar, of proscribing, or outlawing all apostates and rebels, heavier

[1] obediet, A. [2] sancto *pro* facto, A. [3] criminule *pro* cerimoniale, A.
[4] fovere, B. [5] statum *pro* statutum, B.

ad eius subversionem videtur quod rex non haberet plenam[1] potestatem coactivam corpoream ad gubernacula regni sui. Et istam credo fuisse racionem decreti 18 distinccione, ubi sic scribitur: *Si episcopus metropolitanus ad comprovinciales episcopos epistulas dirrexerit, in quibus eos, aut ad consecracionem summi pontificis aut ad sinodum invitet, postpositis omnibus excepta sola gravi infirmitate corporis ac precepcione regia, ad constitutam diem adesse non differant.* Ecce quod deus et rex possunt resistere eciam mandato papali quo ad suos legios in causis precipuis, quia aliter posset papa subtrahere personas et thesaurum a regnis ad eorum consumpcionem sine regis potencia resistendi.

penalties than any spiritual lord may inflict.

Decret. D. XVIII. c. xiii.

The King's business also is a valid excuse for a bishop disregarding the summons of his metropolitan.

N. Quantum ad primum verbum patet quod tam rex quam abbas est tam corpus quam spiritus, sed hoc wlt similitudo quod monachus tenetur plus parere spiritualibus sui abbatis quam corporalibus[2] sui regis, sicut si eversi preceperint, et sic utrobique tenetur subditus parere domino Iesu Cristo. Et patet quod minor 2[i] argumenti assumit falsum, dicente apostolo Eph. 6: *Servi, obedite dominis carnalibus cum timore, et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Cristo: non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Cristi facientes voluntatem dei.* Et credo quod nemo inveniet in scriptura sacra tam expressam auctoritatem de obediencia fienda claustrali preposito. Quantum ad tercium dictum patet ex dictis quod obediendum est cuicumque preposito, sive bonum precipiat sive malum; precipua autem pars obediencie est[3] ut subditus exponat se ad operam et ministerium edificacionis ecclesie, et per consequens in casu ut corripiat suum prepositum errantem. Et ne quis innitatur prudencie proprie oportet scripturam sacram iudicem esse in talibus. Et hec racio quare leges ecclesie tam arte precipiunt quod sacerdotes, et specialiter episcopi, sciant precipue illam scripturam. Unde luciferinum porisma est hodie in ecclesiam introductum, dum creditur: si debeo obedire

Reverting to the argument that the priest corresponds to the soul, the King to the body, we see that priest and king alike are both body and soul.

Eph. vi. 5, 6.

Again, the obligation to obey the King as one would Christ is expressly stated in Scripture, whereas that to obey an abbot is not.

The argument from the monastic discipline in things unreasonable overlooks the fact that obedience must be for the edification of the church, and that an inferior may sometimes have to show obedience by reproof.

The disregard of this has led to the fallacy that because

23 c.

[1] plenam, *om.* A. [2] carnalibus, B. [3] est, *om.* B.

obedience is due to a prelate commanding things neutral, therefore it is due to him when he commands such and such specific things. This imputes to prelates an infallibility which belongs only to God.

prelato precipienti mihi facere opus neutrum, tunc de[be]o obedire sibi faciendo illud opus. Nam solum de deo hoc[1] Fol. 133 b. sequitur, qui non * potest mihi[2] mandare nisi utilius. Ideo quilibet prepositus peccabilis illud credens blasfeme innuit quod sit deus. Conceditur tamen quod subditus debet frequenter perficere opera neutra que non videntur sibi racioni contraria; sed mandatorum talium complecio non debet generaliter trahi in consequenciam quorum iudex erit scriptura sacra, ordinis professio, et fama prudencie sui prepositi.

We must cleave fast to the doctrine that to postpone useful work to that which is less useful, is a sin. Otherwise were one in office to command one subject to him continually to gather rushes, the latter would be bound to obey.

Semper enim inniti[3] debet huic principio quod non mediocriter peccat qui postponit sibi utilius minus bono, ut dicit decretum. Aliter enim preposito precipiente subdito continue stramina colligere vel facere alius opus neutrum debet continue hoc facere, dimittendo opus salubrius quod deus et ordo suus[4] precipit faciendum: quia ipsum foret continue opus neutrum et dimittendo foret obediencia dissoluta. Quomodo ergo foret religio, quando Cristus supe- O. rior precipit vel consulit mihi unum facere et prepositus nimis ignarus mandat oppositum, dimittere preceptum Cristi, et perficere opus privati prepositi?

This claim that obedience to any command of a superior is meritorious amounts to a claim of impeccability for the superior.

Ista enim foret obaudiencia que regulariter sonat mandatum, et dicere quod eo ipso quod prepositus precipit mihi quidquam facere est mihi meritorium hoc implere foret implicare ipsum esse impeccabilem in onerando subiectum suum ad quidlibet faciendum; et tunc indubie foret deus, quia ex indiscrecione mandati huius posset prepositus talis peccare facilius.

We must obey the wise command of the superior prelate even against the unwise command of our immediate officer. Hence as a general rule we may disobey the command of the officer to do work that is not the most useful. And in view of this the Apostles avoided binding themselves by

Item possibile est quod prelatus meus superior precipiat mihi discrete facere datum opus, et prepositus meus proximus precipiat mihi facere contrarium indiscrete, tunc nulli dubium debeo facere mandatum superioris prepositi obedienter, contradicendo inferiori preposito. Et hoc est generaliter verum, quando prepositus meus mandat mihi indiscrete facere minus utile. Quod quia sepe contingit ideo apostoli fuerunt contenti de abbate suo Cristo, non obligati ad tales privatas

[1] hoc de deo, B. [2] mandare mihi, B. [3] debet inn., B.
[4] sumus *pro* suus, B.

obediencias. Et discreti patroni ordinum succedencium fuerunt contenti de paucis tradicionibus humanis ab ewangelio exemplatis, preponderantes utrobique mandatum legis divine. Ideo profuerunt multum ecclesie, sed ad profectum priorum non venerant. Quod si multiplicent cerimonias et magnifice[n]t seculariter potestatem suam de maioritate

Private obediences, and the earliest founders of new orders made as few rules as possible.

The present priestly theories are a danger to the kingdom.

23 d. obediencie subditorum super reges, prenosticum est * quod inperficient se et reges, obliviscendo[1] obedienciam debitam regibus eorum fundatoribus. Et cum *melior est obediencia*

1 Sam. xv. 22. *quam victima* 1 Reg. 15[2], patet quod inperficient se ipsos[3]. Et cum luciferine subtrahant sacram regum obedienciam dominacionem suam continue extollendo patet quod reges imperficerent, quia seminarent dissensionem ex superbia et traherent legios regis ab obediencia sibi debita tam blasfemo colloquio quam exemplo. Tanta enim posset esse multitudo talis cleri in Anglia quod ex luciferina superbia inficerent residuum regni nostri. Non enim acceperunt a Cristo tale dominium, sed temporalium substancie et honorum reliccionem; et pacienciam, et humilitatem[4] ad sufferendum iniurias et exprobracionem docuit dominus clerum suum. Non enim dixit: '*Beati* dominantes et fama mundi ac gloria rutilantes,' sed '*spiritu pauperes* cum eos oderint homines et exprobraverint' propter Cristum. Tales enim non era[n]t alicui seculari dominio repugnantes, sed pacifici regnis[5] et omni bonitati composibiles[6]. Et illius perversionis cecitas simulate sanctitatis et negligencia prepositi est in causa.

Christ did not say, Blessed are ye when ye rule, but Blessed are the poor in spirit.

P. Confusio itaque religionis private stat in isto precipue quod eliguntur ignari religionis preposito plus seculum sapientes. Et cum hoc, ex similitudine ceca, exigitur quod virtute obediencie omnis subditus eorum faciat quicquid precipiunt ita regulariter sicut fuit in religione primeva, quando sapientes et sancti fuerunt prepositi; et humiles propter igno-

Fol. 134 a. ranciam sui regiminis ad tales ordines obligati. Consideret

Nowadays, wordly men are chosen as spiritual heads, and these claim the same implicit obedience as was accorded to the holy rulers in primitive times.

[1] se *ante* obliviscendo, *add.* A. [2] 17 *pro* 15, A, B. [3] *verba* patet . . . ipsos *in marg. al. manu*, A. [4] humilem *pro* humilitatem, B. [5] regis *pro* regnis, B. [6] componibiles, A; composibiles, B *et* A *in marg.*

The King should demand of all foreign clergy, entering England, an oath of obedience and loyalty to his authority.

Such as was sworn to by Arnoldus de Garnario, the collector of Gregory XI.

Such an oath would be no hardship, since it is sworn to by our own Archbishops, and might diminish the number of foreign traitors.

Hence we conclude that every loyal monk in things neutral pertaining to the government of the kingdom owes greater obedience to the King than in such neutral matters to his private head.

itaque iniciative regnum Anglie utrum foret consonum aliis sanctis, clero suo legio, et sibi utile quod rex non admittat in Anglia sacerdotem vel clerum suum elemosinarium gallicum vel alienigenam quencunque nisi prius prestito iuramento quod erit fidelis regi et corone sue, nec contra prosperitatem regis et regni cum inimicis in aliquo conspirabit. Sic enim iuratus est Arnaldus de gravario, collector Gregorii XI, iuramento solempni diviso in decem articulos; et suspecto clerico legio regis a nativitate deberet compelli ad simile iuramentum, inventoque fidelitatis defectu puniri deberet legitime utrobique. Nec credo quod impugnari posset de jure * 24 a. statutum huius modi, cum alias[1] diceret[2] contra legem dei quod rex de patrimonio suo et de bonis pauperum collatis cristo foveat inimicos dei, regis et regni. Quod si alienigene promoti in Anglia dixerunt se servare, cum regnum Anglie sepe seductum fuit a talibus, quid obesset eis iurare coram consilio regis solempniter quod fidelitatem legalem regi et regno cum aliis clausulis legalibus observabunt? Sic enim iuratus est Archiepiscopus solempniter regi nostro, et in ipso virtualiter clerus suus, quare igitur non alienigena? Revera qui non vult in propria persona venire, et secundum istam formam elemosinanti suo humiliter se offere, est valde indignus elemosinas tales de rege et regno recipere. Et ista ordinacio excluderet alienigenas proditores et multiplicaret indigenas cultores utiles regni nostri. Omnis itaque claustralis legius regis in neutris ad gubernacionem regni[3] sonantibus debet plus obedire regi suo quam in talibus neutris suo privato preposito.

A fourth objection is taken thus: (*a*) We owe greater obedience to that which is more perfect. (*b*) The religion

Sed quarto principaliter arguitur[4] contradicta per hoc Q. quod generaliter plus obediendum est plus utili et perfecto; sed religio obediencie monachie est perfeccior quam religio obediencie regalis; ergo plus obediendum[5] est Abbati quam regi. Minor videtur ex decreto 19 q. 2, *Duo sunt*, ubi docetur quod lex privata est lege comuni prestancior. Con-

Decret. C. XIX. Q. ii. c. 2.

[1] alias, *om.* B. [2] dicit, B. [3] regis *pro* regni, B. [4] per *ante* contra *add.* A. [5] est obed., B.

firmatur ex hoc quod omnis forma superaddita est perfeccior quam forma elementariter presupposita[1], ut patet de formis substancialibus et accidentalibus mixtorum super formas simplicium; aliter enim[2] natura deteriorando procederet. Cum igitur obediencia monachia sit forma superaddita obediencie regalie videtur quod ipsa sit priori perfeccior; aliter enim foret perfeccius remanere hominem in seculari statu quam intrare ordinem claustralem. Hic dicitur quod primum exemplar obligacionis nostre et obediencie est in Cristo. Ipse enim secundum divinitatem est summe obediens creaturis cum inclinat aurem suam audiendo quidquid ecclesia in nomine suo petierit, in tantum quod *dat iumentis escam ipsorum et pullis corvorum invocantibus eum*, ut dicitur psalmo cxlvi. Cristus eciam secundum humanitatem fuit creatura summe obediens, quia unam perfectam obedienciam consumavit ab instanti sue incarnacionis usque ad instans mortis, serviendo quoddammodo cuilibet creature; quia restituit quamlibet creaturam inferioratam ex lapsu ad perfeccionem secundum, qua aliter caruisset. Et totum hoc fecit per obedienciam quam habuit ex supereffluencia humoris[3] gracie. Ex hinc verificatum est de Cristo illud Matth. 12: *Non contendet, neque * clamabit, neque aliquis audiet in plateis vocem eius: arundinem quassatam non confringet, et lignum fumigans non extinguet*, et capitur de yes. 42. Cristus autem, licet fuit omnibus nobis magis debitor et obediens quam e contra, tamen hoc fuit equivoce, non ex dato nostro[4] quo indiguit preaccepto, sed ex promissione graciosa magnifica qua voluit servare fidem et obedienciam deo patri. Et ita est magis debitor eis quos magis premiat, et plus temporalis obediencie debuit mundi principibus quam aliis de populo, et in hoc docuit nos obedire similiter. Debemus enim plus obedire melioribus quo ad obedienciam spiritualem, iuvando eos ad magis bonum ex eorum capacitate; et sic debemus plus obedire spiritualiter

Ps. cxlvi. 9.

24 b.

Matt. xii. 19, 20.

Isaiah xlii. 2, 3.

Fol. 134 b.

of monastic obedience is more perfect than that of obedience to the King.
(*c*) The Abbot is more to be obeyed than the King.

The minor premiss rests on the doctrine that every superadded form is more perfect than the elementary substance underlying it.

On this it is observed that one chief example of obedience is Christ.

His example teaches us that, as regards spiritual obedience, we should obey the veriest pau-

[1] propter supposita, A. [2] nulla *ante* natura *add.* B. [3] humilioris *pro* humoris, A. [4] modo *pro* nostro, A.

per, if he be a better man, rather than pope or Cæsar, if they be worse. But obedience in things temporal is another matter, and this is especially due to kings.

meliori abiectissimo pauperi quo ad mundum quam pape vel cesari minus bono. Sed alia est obediencia temporalis R. iurediccionis, vel in temporalibus, et illa preeminenter debetur regibus. Verumtamen illi plus tenentur nobis in temporalibus quam nos illis secundum legem dei ac eciam secundum leges humanas, quia tenentur nos gubernari et defendere, ymmo solum regni et multa alia concedere, dum modo servamus[1] nostram obedienciam, quod est plus quâm aliquod temporale quod eis tribuimus. Et sic de obediencia spirituali si debite superant nos virtute. Et tota ista sentencia detecta sonat in excellenciam secularis dominii et virtutis. Nam virtus est dominacione prestancior, et sic omnis dominus sumpsit suum seculare dominium ab ecclesia, licet prius fuit dominium seculare quam clericus. Et sic capiunt seculare dominium non a clericis nostris auctoritative, sed a Cristo et ecclesia laicali. Nam ante tribum Levi non erant clerici.

And secular lords derive their authority from the Church; but not from the clergy, but from Christ and the church of the laity.

This doctrine applies also to the major premiss.

Et patet in parte ad maiorem. Nam si prelatus spiritualis sit perfeccior in virtute quam dominus secularis, tunc secundum illam racionem obediencie est obediendum plus sibi. Et quantum ad nudam obedienciam potestatis vel officii obediendum est plus regi vel salubrius imperanti. Sed quantum ad temporalem obedienciam obediendum est plus regi. Ulterius, quantum ad minorem, videtur mihi quod sit falsa, cum obediencia regalie eo quod est prior et generalior est melior, eo quod eius privacio foret peior. Unde Cristus et[2] apostoli militarunt sub illa religione obediencie. Nec video tantum sacramentum in obediencia claustrali humanitus introducta, licet per accidens multum profecerit. Nam religio Baptiste et apostolorum fuit multum perfeccior, non enim prodest nisi in quantum habilitat ad observanciam * legis 24 c. Cristi, nec ultra obediendum est tali preposito faciendo quod precipit, dicente decreto beati Isidori posito xi 9. III *Si is qui preest fecerit quidquam quod a domino prohibitum est, aut facere iusserit, vel quod scriptum est preterierit aut preterire*

Reverting to the minor premiss, this now appears to be false, since obedience to the King is superior, in priority, in generality, and in the greater harm resulting from its being withheld.

This was the obedience in which Christ and the Apostles lived, nor is there any great sacramental force in the human invention of monastic obedience, which is not binding except as it agrees with Scripture.

Decret. C. xi. Q. iii. c. 101.

[1] servianius, A. [2] et, *om.* B.

Gal. i. 8. *mandaverit, sancti Pauli sentencia ingerenda est sibi, dicentis: 'Eciam si nos vel angelus de celo ewangelisavit vobis preter quam quod ewangelisam, anatema sit.'* Et ista videtur dura sentencia contra claustrales prepositos, cum sepe iubent a Cristo prohibitum, sepe pretereunt consilia scripturarum ex ignorancia vel negligencia, sicut et nostri pontifices, et tunc incurrunt nodum anatematis iuxta decretum. Unde sequitur: *Si quis prohibet vobis quod a domino preceptum est, vel rursus imperat fieri quod dominus fieri prohibet, execrabilis sit omnibus qui diligunt deum.* Et sequitur: *Is qui preest, si preter voluntatem dei vel preter quod in sanctis scripturis evidenter precipitur vel dicit aliquid, vel imperat, tamquam falsus dei testis aut sacrilegus habeatur.* Et patet primo quia necesse est prelatum scripturam sacram scire. Patet secundo quod cavendum est sibi de excomunicacionibus, exaccionibus et aliis cerimoniis infundabilibus in scriptura; propter talia enim excomunicatur a deo. Et patet tercio quod scriptura foret per se sufficiens ad regimen ecclesie, sive predicando, sive subditos regulando. Unde 24. q. iii. exponitur a beato Ieronimo textus deuteronomii 19. ad sensum misticum *Transferunt,* inquit, *principes inde terminos quos posuerunt patres*[1] *eorum quando immutant in mendacium veritatem et aliud predicant quam ab apostolis acceperunt.* Tunc enim non foret ecclesia obediencia ecclesiastica a deo occupata. Et patet quod secundum legem dei, et leges utriusque partis ecclesie, plus obediendum est regi quam privato abbati, cum adinvencio introducta in regnum non debet dirimere obedienciam prius regi debitam ex auctorisacione scripture et legis imperatorie. Nam utriusque illius iuris sanxit auctoritas quod clericus legius regis faciat sibi obedienciam suum officium debite exequendo ad honorem regis et regni, quidquid fecerit. Verumtamen posito quod abbas suus sit maior rege coram domino, sicut fuit Baptista maior Cesare, tunc debet sibi maiorem obedienciam pure spiritualem, sicut

S.

Decret. C. xxiv. Q. iv. c. 33.

Deut. xx. 14.

Fol. 135 a.

This shows us (i) the necessity for prelates knowing the Scriptures, (ii) the caution they should exercise lest their own excommunications lead to their being excommunicated by God, (iii) that Scripture is of itself sufficient for the regulation of the Church.

To this effect we have S. Jerome's explanation of the alteration of landmarks as referring to the falsification of Apostolic truth.

Thus the human invention of monastic obedience may not impair the Scriptural obligation to obey the King.

Again, a loyal cleric in discharging his office is obeying the King. But if his Abbot is in God's eyes greater than the King, then he owes the Abbot the greater obedience. But

[1] fratres.

Christ did not pay the tribute to the Baptist.

Cristus debuit Baptiste baptisatus ab eo. Verumtamen non solvit sibi didragma, sicut nec debuit. Sicut enim in honorificencia attendenda est racio honorificandi, sic in obediencia est racio precipue attendenda; obediendo utrobique deo principaliter et virtute illius[1] obediencie obediendo cuilibet alteri homini modo suo, cavendo semper a perpetracione * vel 24 d. ommissione contra Cristi consilia vel precepta, quia talis obediencia non foret canonica. Ille igitur qui submittit se divino impulsu, non obligans se stulte ad faciendum quidquid ignarus prepositus suus contra consilium divinum mandaverit, deserit prudenter propriam voluntatem et obligat se voluntati dei comunissime, cui omnes angeli nunc[2] et omnes sancti[3] appetunt quoddammodo conformari. Sed claustralis dimittens hanc professionem sequitur privatam et T. propriam voluntatem. Et hec racio quare multiplicantur in claustralibus tam varie voluntates. Nec refert que creatura dicat mihi voluntatem dei[4], cum plus obediendum est regi David et suo filio Salomoni, cum sint organa Spiritus sancti, quam in neutris omnibus aliis episcopis citra Cristum. Patet in isto psalmi cxvii *Confitemini domino quoniam bonus*, et in Ps. cxvii. isto Ecclesiastes xii *Time deum et mandata eius serva*[5]. Post- Eccl. xii. 13. ponenda est[6] igitur auctoritas creature mandantis et preponderabiliter[7] obediendum est certo imperio creatoris.

He who will not bind himself to obey the commands of an ignorant head, but submits to the Divine leading, is surrendering his own will, while the Monk follows his own will in his very surrender of it.

Coming now to the comparative perfection of states, it appears to me that the status of the extraclaustral clergy instituted by Christ is the most perfect, though the claustral life may be best for this or that individual.

Ulterius quo ad perfeccionem statuum videtur mihi quod status cleri extra claustrum quem Cristus instituit sit status perfectissimus viatoris. Non enim propter privatam cerimoniam que est in casu private persone utilior sequitur generalis status perfeccionis excessus; ut non oportet, si Baptiste vel alteri foret utilius penaliter vagari in heremo quam conversari inter homines apostolice conversando, quod propterea status heremiticus vel anacoriticus sit perfeccior quam status episcopalis vel apostolicus. Sepe namque in statu imperfecciori est persona virtute perfeccior. Unde pro maiori declaracione materie notandum est primo quod

[1] eius, B. [2] nunc, *om.* A. [3] natura *pro* sancti, A. [4] dei, *om.* A.
[5] serva, *om.* A. [6] igitur est, B. [7] prepoderatis (*sic*) A.

Here we must notice the double meaning of the word secular, (1) as applied to laymen living in the world, (ii) as applied to all, whether lay or cleric, living outside the cloister.

secularis intelligitur famose dupliciter; vel proprie pro laicis civilibus aut mundanis, et sic prohibetur clericis vivere seculariter; vel comuniter pro quocunque clerico aut laico vivente inclaustraliter, extra privatum ordinem, secundum cerimonias extra scripturam canonicam adinventas. Sic enim vocantur episcopi, rectores, et presbiteri clerici seculares, dum tamen debent esse claustralibus religiosiores et eque expropietarii, quia quantuscumque cumulus temporalium eis affuerit debent esse bonorum pauperum nude[1] procuratores et fideles distributores, non domini civiles, ut pulcre declarat

Decret. III. xxiv. 2. Ib. III. ix. 2.

glosa super capitulo *fraternitatem* in tercio decretalium, et cardinalis in sexto *de rebus ecclesie non alienandis* '*hac*[2] *consultissimo*.' Et idem dicunt sancti doctores concorditer, ut

Fol. 135 b.

beatus Augustinus, Ieronimus, Isodorus, * Crisostomus[3] Bernhardus. Sicut igitur tales leges et sentencie sanctorum sunt edite ad regulandum ecclesiam ita sunt ecclesie generaliter edocende,

25 a.

* dicente Augustino in simili super Iohanne Omelia i^a quod animal homo non percipit subtilitatem

August. in Ioh. Ev. Tract I. c. i. 1.

conclusionum decuplicem evangelii Iohannis *In principio erat verbum: Quid*, inquit, *fratres, silebimus huic? quare ergo legitur, si silebitur? Aut quare auditur, si non exponatur? sed ut quid exponitur, si non intelligitur?* Non sunt igitur fraudandi capaces propter incapacitatem eorum qui capere non possunt. Sic est de legibus quas ecclesia ordinat

V.

It must have been owing to the irregular and worldly life of some of the clergy that these were called *secular* in opposition to those whose holiness won the name of *religious* or *regular*.

scolastice pertractandas. Unde credo propter irregularem vitam clericorum ad cupidinem seculi perversorum sortiti sunt nomen *clerici seculares*, et alii propter sanctitatem vite in suis primordiis dicti sunt antonomastice *religiosi* et *clerici regulares*, cum tamen religiositas debet competere cuicumque clerico eciam cuilibet Cristiano. Olim enim fuerunt, sicut[4] multi sunt hodie, in privatis ordinibus religiose persone laudabiles que observant secularibus perfectius legem Cristi. Quod si multi eorum cum satrapis perversi sunt phariseice ad dimittendum[5] substanciam regule et inordinate sapiendo

[1] nudi *pro* nude, B. [2] hac *pro* hoc, A, B. [3] et *ante* Bernhardus *add.* B. [4] sicut, *om.* A. [5] mittendum, A.

I

Monks who live worldly lives may be called regulars living irregularly.

seculum ad preponderandum tradiciones suas legi evangelice, tunc perverso ordine possunt dici regulares irregulariter viventes et religiosi nudo nomine seculum deserentes. Et de talibus yppocritis prophetatum est, tam in scriptura sacra quam in spiritualibus prophetiis, ne fuco nominis sanctitatis diabolus ecclesiam Cristi decipiat. Signum autem talium foret, quod viventes in se seculariter deserant[1] primevam vitam apostolicam, et propter confederacionem cum mundo ad continuandum hanc vitam non audeant pro defensione veritatis ewangelice usque ad mortem se opponere[2] si[3] oportet, nec veritatem illam, vel ex ignorancia vel desidia, audeant sine duplicitate publice predicare. Quod si seculares clerici 2º modo intellecti faciunt fidelius ipsis claustralibus, tunc sunt in statu perfecciori et vivunt conformius legi Cristi. Constat quidem, tamquam per se notum fidelibus, quod varia capitis rasio, corporis dispar inducio, et ad ritus preewangelicos privata obligacio, licet quandoque prosint[4] per accidens, sunt inpertinencia sanctitati. In cuius signum Cristus apostoli martires et confessores, sub quibus crevit ecclesia, erant extra istos privatos ordines quoddammodo seculares, in tantum quod Augustinus in epistula ad cives ypponenses testatur quod non vidit peiores claustralibus, sed vidit, licet rarenter, in seculo meliores. Et quantum ad X. obedienciam patet quod obediencia nostra est extensior, liberior, * et obediencie apostolorum conformior. Nam b. posito quod indiscretus abbas iniungat monacho officium sterile vel[5] servicio debito deo contrarium, aut prohibeat ab opere quod monachus scit fore ad maiorem profectum sui atque ecclesie quam aliud opus iniunctum, debet prudenti resistencia obedire. Ut posito quod abbas precipiat monacho contemplativo vel disposito ad predicandum ut illo dimisso colligat stramina vel faciat alium actum neutrum, licet cum paribus monacho obediendo resistere, faciendo bonum quod prelatus mandat implicite. Et confirmacio

These are neither ready to die in defence of gospel truth, nor to preach it without guile.

The tonsure and other monastic customs may profit accidentally, but have ño real connexion with holiness.

Aug. Epist. lxxviii. 9.

The obedience also of seculars is wider, and freer and more agreeable to that of the Apostles.

[1] deferant, A. [2] exponere, B. [3] si, *om.* A. [4] prosint *corr. Edd. pro* profuit, A, B. [5] velut, A.

excellencie obediencie nostre est in hoc quod claustrales periciores impetrant multis modis exempcionem ab obediencia claustrali. Et cum papa non habet potestatem ad dispensandum cum talibus nisi mutando in melius, ut patet 3º decretalium *de statu monachorum* '*Cum ad monasterium*' per Bernhardum, patet quod perfeccior est obediencia dum obedienciarius a talibus ritibus est exemptus. Non enim donat deus eius vicario potestatem nisi ad edificacionem. Et revera imponere pape errorem in quantum sic dispensat foret nimis magna presumpcio.

This is shown by the frequency with which clever monks seek exemption from claustral obedience.

Decret. III. Tit. xxxv. c. 6.

Sed ulterius ad legem Urbani pape[1] allegatam oportet notare predicta de * lege communi et lege privata. Vocat enim decretum legem privatam specialem impulsionem spiritus sancti, que cum superaddit legem comunem, sicut forma superaddita formam elementariter substratam, patet quod est ipsa[2] perfeccior. Ideo dicit decretum *qui spiritu dei ducuntur lege dei ducuntur; et quis est qui possit digne spiritui sancto resistere?* Et patet ex illo decreto supradicta sentencia quod quicunque religiosus habuit spiritualem instinctum spiritus sancti ad faciendum illud quod videtur contrarium regule professionis debet illud insequi, contradicente suo proposito. Unde sequitur in decreto: *Quisquis igitur hoc spiritu ducitur, etiam episcopo contradicente, est liber; iusto enim non est lex posita, sed ubi spiritus domini, ibi libertas.* Unde sepe contingit prepositos privati ordinis in ducendo suos subiectos spiritui sancto resistere. (Et cum contingit tales subiectos fingere ubi non est impulsus Spiritus sancti, ideo oportet quod in preposito sit magna discrecio.) Non[3] igitur credendum est quod leges private ordinum legi Cristi superaddita legem constituunt plus perfectam: sed se habent ut forme * accidentales formis substancialibus contingentes, et sepe contingit quod propter formam artificialem quiditati substancie superadditam fit ipsa substancia monstruosior ac imperfeccior. Et quandoque contigit quod forma artificialis perficit substanciam ipsam per accidens. Sic quodammodo

Fol. 136 a.

Our next step is to examine what has been said as to the relations of the common and the monastic law, viz. that the monastic law is more perfect, because every superadded form is more perfect than that which underlies it.

Decret. C. XIX. Q. II. c. 2.

Now the forms which accrue to underlying forms may be accidental; it may happen that they render the subject monstrous and less perfect; it happens too that the perfection they bring to a substance is accidental.

25 c.

[1] xix^a. q. ii^a. (*i. m.*), A. [2] ipsa est, B. [3] Non *corr. Edd. pro* Nam, A, B.

est de tradicionibus supra additis legi dei. Sicut enim caritas increata est lex comunissima, sic caritas[1] creata est lex creata eminentissima, dicente apostolo 1ª Cor. 13, *Adhuc vobis*[2] *excellenciorem viam demonstrabo.* Nam alie leges quecumque non valent nisi de quanto preparatorie sunt ad illam, in tantum quod si sine cerimoniis vel humanis legibus superadditis eque perfecte diligentur[3] deus et proximus a quocumque sicut cum quotlibet cerimoniis a vicario eius impositis, tunc ceteris paribus habet[4] dileccio petri[5], Cristi discipuli, eminenciam perfeccionis, quia cum paucioribus mediis tam perfectum finem attingeret plus unice. Nec dubium quin contingit[6] servantes vitam apostolorum pure Y. sine ritibus superadditis vivere tam arte, tam perfecte, et undique tam religiose, sicut umquam vixerunt religiosi primi ordinum privatorum. Ideo in nobis secularibus non est defectus nostre regule ordinis sive status, sed totus defectus est in remissione vel defectu observancie nostri status. Quis enim crederet quod leges vel religio introducte humanitus excellerent[7] religionem apostolicam vel legem Cristi per hanc evidenciam quod illud superadditum cum lege Cristi presupposita constitueret unum aliquid plus perfectum? In tanta enim mensura datur lex ewangelica quod ipsam perficiens non deficiet ab inspiracione sancti Spiritus, que ut epi[ei]keia ducet discipulum in actibus particularibus longe perfeccius quam regula humanitus adinventa. Aliter enim religiosiarche dantes legi Cristi finale complementum excellerent ipsum legiferum! Ideo videtur multis quod ipsi fundatores privatorum ordinum non dederunt novam legem, sed exposuerunt ewangelium, nec obligarunt quoscumque suos discipulos ad suam totam privatam regulam, sed eos qui utiliter possunt, et dicunt, hanc capere; cum aliis autem dispensacio est adeo credita, quia aliter non excusaretur dis-

I Cor. xii. 3.

Obviously if we can attain the same perfection without monastic forms as with them, it is simpler and better to do without them.

It is impossible to believe that laws or a religion of human introduction can excel the religion of the Apostles or the law of Christ.

This makes many hold that the Founders of orders intended them as expositions of the Gospel, not as a new law; and that their rules are not made for all their followers, but for those who can use them with profit.

[1] communissima . . . caritas *in marg. al. manu*, B. [2] exc. vobis, B. [3] diligeretur, B. [4] haberet *pro* habet *in marg.*, A. [5] pure *pro* petri, B. [6] contigit, A. [7] excelleret, A; *text.* excellerent; *in marg.* excederent, *al. manu*, B.

pensacio regularum[1]. Unde cum hinc sint sinistre interpretaciones regule, illic superaddite cerimonie onerose, et istic preposituire ac comitative intrancium, [verisimile[2]?] videtur quod securum foret sub voto solempni tale capitulum non Fol. 136 b. intrare. Nam intrans * est sepe particeps criminis comissionis vel negligencie ex aliquo quinque modorum consensuum. Melius, inquam, foret pugnare remocius cum membris diaboli quam sic ex * voto cum eis insolubiliter colligari. Tunc 25 d. enim posset maturus in moribus seminare instar pluvie semen suum. Cum igitur votum vel obligacio talis non sit fundabile nisi de quanto magis disponit, sive facilitat, ad diligendum abbatem Cristum quam faceret eius ommissio: sed totum hoc, si evenit, est valde per accidens; ergo securius[3] foret servare antiquam regulam certiorem. Sic enim vixerunt sancti heremite et monachi in maiori parte sanccius ante suam collecionem conventualem quam post, et ante illos vixerunt alii sanccius illis[4], cum religio cristiana sit innovacione tradicionum continue peiorata. Et patet quod dicta sanctorum de eminencia et perfeccione religionum huiusmodi intelligi debent similibus paribus undique observatis. Tunc redibitur ad statum primevum, cum ille fuit et foret hodie Z. perfeccius debite observatus. Ex istis videtur quod, sicut peccant qui credunt vel credere debent quod extra claustrum magis proficerent[5] matri ecclesie et tamen in claustro se cece incarcerant, sic magis videntur peccare qui seculares in statu securiori dolose illaqueant. Unde decretum beati Gregorii Decret. c. xvii. Q. i. 4. 17. q. 1 sic loquitur: *Qui bona agunt, si meliora agere deliberant, et post deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perseverent, in conspectu[6] dei ceciderunt.* Querat igitur temptatus ut intret religionem si temptatori sit evidens quod vivet perfeccius intra claustrum. Nam primevus status sacerdotalis extra claustrum est perfeccior quo ad meritum, sed ad hoc[7] eque meritoria opera potest facere extra claustrum et longe liberius quo ad multa. Quo ad bonum perseverancie et alia iuvamenta que

If this be so, the question arises whether it is not safer to abstain from monastic vows altogether, especially as such vows may make us partners in the sins of others.

For since vows are only defensible if helpful to a better life, and this helpfulness is only accidental, it is surely safer to follow the ancient rule.

For monks and hermits lived more holily before they were gathered into monasteries; and the primitive Christians were more holy than the hermits.

Thus as it is a sin to choose the claustral life unwisely for oneself, so it is a much greater sin to entrap others into it.

[1] regularium, A. [2] vsīmē, A.; îſtm̄e, B. [3] securus, B. [4] aliis *pro* illis, A. [5] perficerent, B. [6] consensu, A. [7] huc, A.

haberet in claustro temptator nescit si disposicio sua sit illis contraria, et sic ex introitu deterius sibi contingeret. Cum igitur persona temptata scit melius statum proprium quam talis vocans, videtur quod temptat proximum inprudenter. Querat igitur vocatus si eo ipso quo intrat privatum ordinem sit disposicior ad merendum; et si quilibet talis ordo sit vocato inpertinens, vel unus celebrior aut conveniencior; et quis ille; et credo quod secularis manebit perpetuo in religione primeva, si non obliget se antequam talis questio sit edocta. Ille autem qui seducit ignaros promittendo vitam voluptuosam dominativam, vel alio mendacio seducit inscium, demonio meridiano phariseice faciendo divisiones et sectas ex sibi dubio, peiorat proselitum. Ymmo, cum secundum beatum Augustinum in De questionibus veteris et nove legis, *Libertas contradiccionis adauget meritum*, videtur quod seductus * in sua professione non offerens gratis et meritorie lignum et fructum, et continue post necessitatus ex sua professione temeraria ad ritus huiusmodi observandum, est, ut sic[1], indisposicior ad merendum. Servent igitur religiosi ritum paternum quos tantum comendat in ingressu in ordinem, progressu tenendo ordinem, et egressu comendando ordinem[2], et iuvabunt ad primariam unitatem.

Any one who is tempted to enter a monastic order should ask his tempter whether by the mere fact of entrance he is more inclined to earn merit; whether it is indifferent what order is chosen, or whether one order is better than others, and if so which? He who waits for these questions to be answered will never enter at all.

Aug. De Quest. Vet. et Nov. Test. 26 a.

Liberty to take a contrary course, says St. Augustine, *increases merit*. Thus to enter a monastery makes it harder to earn merit.

CAPITULUM VI.

We have now to consider the extent of the royal jurisdiction as regards place, matter, and cause.

Pro maiori declaracione dictorum restat clarius videre de extensione iurediccionis regalis, quo ad locum, quo ad materiam et ad causam. Cum enim iurediccio non sit nisi diccio iuris dei patet quod quedam est actualis et quedam habitualis, que videtur esse potestas ad exequendum legittime iura dei, sive in foro seculari, sive spirituali, secundum varietatem * brachiorum ecclesie. Ex quo patet quod preter subiectum iurediccio individuatur a loco, a populo et a causa. Nec dubium quin potestas iurediccionis regis se

Fol. 137 a.

[1] sic *corr. Edd. pro* sit, A. [2] ordinem *post* comendando, *om.* A.

extendit per totum regnum suum, super omnes legios suos, et in causa qualicunque super qua cadit viantis iudicium quod induceret pacem regni. Patet ex dictis 36 capitulo. Ex quo patet ulterius quod rex potest et debet cognoscere in quocunque facto vel defectu sui regnicole per quod pacis tranquilitas turbaretur; et huiusmodi est qualecunque peccatum sui regnicole[1]; ergo conclusio. Nam constat ex fide scripture quod nemo potest peccare nisi debilitata vel turbata fuerit pax cum deo et per consequens cum qualibet creatura. Unde Iob ix dicitur *Quis restitit*[2] *ei et pacem habuit?* ymmo cum inpossibile sit servare pacem cum deo, nisi ex parte servantis habita fuerit pax cum qualibet creatura, patet quod inpossibile est nisi peccato regno contingere nocumentum. Confirmatur ex hoc quod rex fecit quid ex eius auctoritate fecerit legius homo suus; sed episcopi, sui officiales et curati sui tenentur in qualicunque tali causa spiritualiter cognoscere auctoritate regis; ergo rex per illos. Sunt enim tales legii homines regis, quibus concessit in regno suo solum, vite necessaria, defensionem et gubernacionem, ad finem ut in exequendo suum officium proficiant regno suo: ergo hoc tenentur. Confirmatur secundo per hoc quod omnes tales sunt episcopi, regis sacerdotes, vel tales regis officiarii; ergo sunt ministri regis. Consequencia apparet ex hoc quod episcopus, in quantum talis est nomen officii, et per consequens episcopus regis, quidquid fecerit, in quantum talis, fecit
26 b. auctoritate regis; in quo * concedendum est quod rex faciat in illo. Sic enim facit missam celebrari et alia divina officia, sicut papa propterea dicitur servus servorum dei. Non enim foret dignus percipere a rege tantum corporale suffragium nisi in spirituali ministerio faciat superhabundancius recompensam. Tercio confirmatur ex hoc quod rex potest auctoritate sua a peccatis aliquibus cohercere, ut patet de furto, de homicidio et raptu virginum. Sed iurediccio sua

Job ix. 4.

It cannot be doubted that it extends over his whole kingdom, over all his subjects, and in every cause which can concern the peace of the kingdom.

Since the sin of any individual weakens the kingdom, the King may inquire into all sins.

First proof:— What the king's liegeman does by the king's authority is done by the King; the jurisdiction of the bishops in spiritual causes is derived from the king's authority; therefore it is the King who acts through them.

Second proof:— All such judges are bishops, king's priests or officials, and so servants of the King.

Third proof:— From the king's power to punish sin.

[1] Per quod . . . regnicole: *haec om.*; *sed in marg.*, *alia manu*; in qualicunque causa peccati sui regnicole. Probatur sic rex potest et debet cognoscere, B. [2] resistit, B.

non est restricta quantum ad illa que eque concernunt utilitatem regni in suis legiis. Castiganda ergo omnia peccata eque turbativa regni potest rex per suos subditos castigare. Sed in omni genere peccatorum contigit esse peccatum gravius tribus datis, et per consequens regni[1] amplius turbativum. Ergo rex potest per suos ministros castigare quecumque genera peccatorum. In hoc enim potissime servirent episcopi regi[2] suo[3], et habet rex auctoritatem a deo ad dandum temporalia suis episcopis gracia huius finis. Non igitur derogat honori episcopi ad mandatum sui regis punire inimicos dei, regis et regni, cum obedit sibi in ministeriis plus abiectis. Et patet confirmacio huius 22° capitulo libri v^{ti} per leges multiplices. Unde **B.** Ieronimus super Ieremiam, ut ponitur in decretis 23. q. v. Decret. Causa xxiii. Q. v. c. 23. *Regum est proprium*, declarat sextuplex regis officium. *Si*, inquit, *hec feceritis, o reges Iuda, tenebitis pristinam potestatem.*

That this power to punish sin may be exercised upon the clergy is proved by Pope Urban VI hiring the secular arm to crush the Antipope; for if clerics may be killed, much more may they be deprived.

Et quod dicta potestas[4] * non solum potest exerceri in laicos, **27 a.** sed eciam in ipsos clericos, clamat factum Urbani sexti, qui ad debellandum antipapam conducit, ut dicitur, brachium seculare, quod indubie evidencius aufferret ab eis temporalia quam vitam suam corporalem. Et illi a verisimili sunt clerici de sancta ecclesia, si demum convertantur, non perpetuo obstinati.

It is clear also that temporal lords may deprive the Church when in a state of transgression of its temporal goods.

Et patet quod domini temporales possunt aufferre temporalia ab ecclesia delinquente. Unde si ista * potestas deesset a regibus nimis sacrilege preiudi- **Fol. 137 b.** caretur ecclesie. Ideo dicit[5] Leo papa, ut recitatur 23. q. 5, Decret. Causa xxiii. Q. v. c. 21. *Res omnes ecclesie aliter tute esse non possunt, nisi que ad divinam confessionem pertinent et regia et sacerdotalis defendat auctoritas.* Unde confidenter assero[6] quod quicunque in animo senserit et constanter defenderit quod nulli domini temporales possunt vel habent potestatem ad aufferendum temporalia ab ecclesia delinquente tenent sentenciam qua verificata destrueretur ius canonicum, ius civile et pax ecclesie militantis. Nam ablata illa potestate ab ecclesia

Otherwise who could cope with

[1] regis *pro* regni, B. [2] regni *pro* regi, A. [3] suo, *om.* A. [4] *Hic incipit lacuna in B. ad 27^a ad fin.* [5] dicet, A. [6] assencio, A.

false popes and other heretics?

quis sufficeret pseudopapis et aliis hereticis qui de clero exeunt depopulantes bona utriusque partis ecclesie? Ideo necesse est ecclesiam cleri habere in tali oppressione presidium de brachio seculari, ut quod non prevalent sacerdotes efficere per doctrine servicionem potestas secularis hoc imperet per discipline terrorem, ut dicit beatus Isidorus, et ideo dicit decretum ubi supra: *Ipsis autem principibus et potestatibus fidem et reverenciam servari oportet, quam qui non exhibuerit aput deum premia invenire non poterit.* Nec dubium quin principes sunt necessariores ad defendendum ecclesiam contra inimicos eius domesticos, qui venientes ut clerus in vestimentis ovium rapiunt subdole bona pauperum, quam ad defendendum ipsam contra exteros inimicos. Sed quis auderet asserere quod non licet dominis temporalibus aufferre villas, castra, et thesaurum ecclesie quem occupat Robertus Gibonensis cum suis sacerdotibus tamquam suum? et revera latet nos utrum ipse vel Gregorius XIus occupat patrimonium Cristi iniustius. Unde Crisostomus, de laude pauli omelia iiiia, *Talis est*, inquit, *condicio erroris, eciam nullo sibi obsistente consenescit ac defluit; talis autem e diverso veritatis status, eciam multis impugnantibus suscitatur et crescet.* Unde nedum confessione verbali sed effectuali practisatur dicta conclusio ut scripta[1] melius memoriter teneatur. Ideo laus trinitati quod[2] papa noster Urbanus VIus practisat et facto approbat conclusionem de inesse quam predecessor eius Gregorius eciam de possibili dicitur condempnasse, ut vel sic doceatur ecclesia quam necessaria est matri sue potestas secularis brachii; et ut doceatur iterum quomodo illi qui profitentur se esse defensores veritatis vacillant cum siligine, licet ipsa veritas non vacillet. Non enim propter venalem prodicionem consensus in oppositum * veritatis wlt sponsus ecclesie aufferre sinistrum brachium sponse sue. Ideo garriant adversarii veritatis quicquid voluerint, necesse est matrem ecclesiam habere seculares dominos, ut reges, dei vicarios. qui potestative ipsam defendant ubi vicarii Cristi

Decret. Causa xxiii. Q. v. c. 23.

So too princes are necessary for the defence of the Church against her domestic enemies.

C.

Who will gainsay the right of temporal lords to strip the Anti-pope of his temporalities, and was Gregory XI better or worse?

Chrysost. De Laud. Paul. Hom. iv.

27 b.

Thus the need for the secular lords (the vicars

[1] scriptura, A. [2] quod, *om.* B.

of God) to supplement the power of the spirituality (the vicars of Christ) is evident.

deficiunt, et illam potestatem immediate habent a deo. Cristus enim simul fuit rex et sacerdos, ideo ipsum caput habuit unde impertiretur utrique brachio potestatem. Sed papa cum non habet sic potestatem portandi gladium vindicte non dat ipsum domino seculari, sicud[1] nec graciam, sed ministrat ungendo vel alias solempnitates adinventas preter necessarias conferendo. Et hinc innotescit populo quod persona quam deus prius acceptaverit sit Imperator, rex, dux vel dominus, dati dominii secularis. Ex ista videtur sentencia decreti xxiii. q. viii in principio.

Decret. Causa xxiii. Q. viii.

For that the clergy may not bear arms is clear from Christ's command to St. Peter to put up his sword, and by the teaching of the Apostles.

De episcopis, inquit, *vel quibuscumque clericis, quod nec sua auctoritate nec Romani*[2] *pontificis arma aripere valeant, facile probatur. Cum enim Petrus, qui princeps apostolorum a domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, ut magistrum a Iudeorum defensaret iniuria, audivit: 'Converte* * *gladium tuum in vaginam, omnis enim qui gladium acceperit gladio peribit.' Ac si*[3] *aperte diceret ei: actenus tibi tuisque predecessoribus inimicos dei corporali gladio licuit persequi; deinceps in exemplum paciencie gladium tuum, id est tibi actenus concessum, in vaginam converte et spiritualem tantum gladium*[4], *qui est verbum dei, in mactacionem veteris vite exerce. Omnis enim qui preter illum vel auctoritatem eius qui legitima potestate utitur, qui, ut ait apostolus, 'non sine causa gladium portat,' cui eciam omnis anima subdita esse debet; omnis, inquam, qui preter eius auctoritatem gladium acceperit, gladio peribit. Unde Ambrosius: Arma episcopi lacrime et oraciones sunt. Item illud*[5] *apostoli 'Non vosmet ipsos defendentes karissimi,' quamvis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen prelatis intelligitur dictum.*

Fol. 138 a.

D.

Thus we gather (i) that priests may not fight in their own persons for their temporalities, and that the Old Testament instances to the contrary are of no force;

Ex isto textu mihi videtur primo quod nec sacerdotes nec episcopi post mortem Cristi pugnarent corporaliter in persona propria eciam pro bonis naturalibus defendendum, et multo minus pro bonis temporalibus vel primatu; cum Petrus increpatus est a Cristo quia voluit vitam eius sic cum gladio materiali. Et patet quod non sequitur: Si licuit moysi Samueli, Machabeis et

[1] sed *pro* sicud, A. [2] Racioni, A. [3] si, *om.* A. [4] gladium tantum, A. [5] aliud *pro* illud, A.

ceteris sacerdotibus sic pugnare in veteri testamento, per illud et[1] licuit Cristi sacerdotibus sic pugnare; quia secundum beatum Gregorium debent esse altilia et non thauri. Secundo videtur mihi quod licet meritorium sit imperatori vel alii domino seculari iuvare papam nostrum contra Robertum cum gladio, tamen religiosius foret undique si non ad procuracionem[2] pape sed fieret mero[3] motu brachii secularis. Et sic intelligi potest dictum beati Ambrosii in libro suo, positum in decretis xxiii. q. III; *Non in inferenda*, inquit, *sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit a socio iniuria, si potest, tam est in vicio quam ille qui fecit. Unde sanctus Moysis hinc prius orsus est temperamenta inbecillis fortitudinis. Nam cum vidisset hebreum ab egipcio iniuriam pacientem defendit ita ut egipcium prosterneret atque in arena*[4] *absconderet. Salomon quoque ait: 'Eripe eum qui ducitur ad mortem.'* Sed secundum glosam sic intelligitur: *Si potes, hoc est, si habeas legitimam potestatem.* Et tercio videtur mihi expressum quomodo papa et clericus debet sic iuvari[5] auctoritate brachii secularis. Quamvis enim papa habet utrumque gladium, ut docet beatus Bernhardus libro 3°[6] ad Eugenium, tamen non habet gladium civiliter coactum ad suum exercicium temporale[7] personale, sed iuvare debet et regere exercicium inferioris gladii conformiter legi Cristi. Ideo dicit Bernhardus quod gladius inferior exercendus est sane ad nutum sacerdotis et iussum imperatoris, et illud declarat Linconiensis epistula xxiii[a], ut dixi alibi.

(ii) that though the secular power may rightly come to the aid of the spiritual against its enemies, such action should be spontaneous on the part of the secular arm;

Decret. Causa xxiii. Q. iii. c. 7. 27 c.

(iii) the manner in which the spiritual arm is to be helped by the temporal.

S. Bernard, De Consid. Lib. III.

Grossetête, Ep. xxiii.

Si autem dicatur quod hoc dictum Graciani non est autenticum et sic non allegandum ut decisio decretalium, dicitur quod dictum Graciani melius fundatum ex scriptura et sanctis doctoribus est magis autenticum quam decretales epistule que non sunt a deo fundate, in cuius signum epistule ille sunt extra librum ordinarium decretorum. Si, inquam,

(Digression in defence of the authority of Gratian.)

[1] idem *pro* illud et, B. [2] curacionem, A. [3] mos *pro* mero, A. [4] aliena *pro* arena, A. [5] iuvare, B. [6] 4°, D. [7] *om.* temporale, B.

aliqua pars decretorum non sit[1] catholica, sed abicienda, tunc est falsa, quia veritati opposita, et per consequens tota illa lex in quantum huiusmodi est suspecta, sicut beatus Augustinus arguit de scriptura sacra epistula ix[a] ad Ieronimum. Ymmo cum papa et cardinales qui debent cognoscere totum ius canonicum permittant ita[2] legi nec reprobant, ut videtur, ex taciturnitate consenciunt approbando. Aliter enim forent nimis culpabiles dampnando testucam, ymmo lucem veritatis * ewangelice, quam non noscunt, et tamen trabem in propriis libris non considerant.

Augustine, Ep. ix.

Fol. 138 b.

We have then the authority of Augustine and other saints for the transference by the secular lords of the temporal goods of heretics to the righteous.

Unde quantum ad ablacionem temporalium sepe repetii **E.** quomodo beatus Augustinus et alii sancti, quibus plus credendum est quam isti pape et cardinalibus, docent quomodo temporalia debent aufferri ab hereticis et per seculares dominos dari iustis, ut patet xxiii. q. vii, *Si de rebus. Quid,* inquit, *indignum, si ea que tenebant heretici secundum domini voluntatem catholici tenent, cum ad omnes iniquos illa vox domini valet Matth. xxi*[o] *'Auferetur a vobis regnum dei et dabitur genti facienti iusticiam eius.' An frustra scriptum est Sapientie xi. labores impiorum iusti edent? Propterea magis mirari debetis quod ad hoc tenetis*[3] *aliquid quam quod aliquid amisistis.* Et quantum ad obiectum de concupiscencia rei aliene dicit Augustinus quod ista evidencia septem naciones que male utebantur terra promissionis et expulse sunt potestate divina possent obicere dei populo occupanti, et ipsi iudei, a quibus ablatum est regnum secundum verbum domini et datum genti facienti iusticiam, possent obicere Cristi ecclesie de concupiscencia alieni. Sed responsio * Augustini est : **27 d.** *Non ideo,* inquit, *concupiscimus aliena quia illius imperio cuius facta sunt omnia facta sunt nostra.* Ideo ipsi concupiscunt culpabiliter aliena, cum omnino non debetur nisi vere Cristi ecclesie, cuius sunt omnia, ut dicitur 2[a] Cor. 4. Unde in fine questionis bene concluditur : *hiis ergo auctoritatibus liquide*[4] *monstratur quod ea que ab hereticis male possidentur*

Decret. Causa xxiii. Q. vii. c. 2.

Nor is the argument from the danger of covetousness of any more force than it would have had against the spoliation of the Canaanites by the children of Israel.

Ibid.

2 Cor. iv. pass.

[1] erit *pro* sit, B. [2] istam *pro* ita, A. [3] timetis, *text.* A, B ; tenetis, *in marg.* A. [4] liquido.

Decret. Causa xxiii. Q. vii. c. 4.

a catholicis iuste auferuntur, nec ideo aliena possidere dicuntur. Unde, ut sepe innui, non licet dominis temporalibus aufferre temporalia ab invitis, nisi dumtaxat ab hereticis. Et si queratur qua auctoritate debent hec fieri, patet quod cultores scripture debent docere dominos seculares de heresi, et dominorum ipsorum auctoritate debent temporalia ab ipsis aufferri.

The searchers of the Scriptures must teach the secular lords as to who are heretics, and the lords must deprive these of their goods.

Ibid. c. 3.

Ideo dicit Augustinus in questione vii. 'Quicunque donatistis hereticis': *false res appellatis vestras quas nec iuste possidetis; sed secundum leges terrenorum regum amittere iussi estis.* Et infra, capitulo 'Quod autem.' *Quidquid ergo nomine ecclesiarum et*[1] *partes donati possidebant, cristiani Imperatores legibus religiosis cum ipsis ecclesiis ad catholicam ecclesiam transferebant.* Et patet sentencia dicta superius xxxiiii. capitulo quod necesse est ad stabilimentum regnorum esse theologos qui soli sciunt discernere quid sit hereticum, et quorum est detegere potestatem regum nimis diu sopitam et blasfemum excessum potestatis vendicatum a pretenso Cristi vicario.

It is thus necessary for the security of the kingdom that there shall be theologians able to discern what is heresy, and to discover the real power of the King and the blasphemous excess of power by which Christ's pretended Vicar claims to control Kings.

F.

Dicitur enim quod propter questum eciam a clero defenditur quod non licet a regibus quicquam facere nisi ad quod ipse prius licenciat, cum tamen non est plus credendum sibi quam alteri nisi de quanto fundaverit se patencius in scriptura. Et si innitamur evidencie topice, quod plus est credendum ipsis quam aliis propter gradum, verum est si gradui recompensam faciant in virtute. Si enim in scriptis et verbis se ostendant esse ignaros scripture, et in vita indicant se declinare a conversacione vite apostolice, plus credendum est aliis qui noscuntur in istis precellere. Basis autem cuiuscumque talis iudicii est scriptura.

The true foundation of all judgment is the Scripture.

Unde plus credendum est sensui sanctorum quam sentencie omnium paparum et suorum cardinalium a tempore quo ceperunt aspirare ad seculare dominium, relicta Cristi pauperie, specialiter in hiis que concernunt fidem scripture, ut patet ex suis epistulis decretalibus, que vel fundantur in scriptura et dictis sanctorum vel sub fuco sophistico sapiunt in eis declinacionem ab humilitate ewangelica ad aspeccionem * excel-

We should rather follow the saints than all the popes and cardinals who aspire to secular lordship, as is especially shown in the two decretals I have explained above.

Fol. 139 a.

[1] et, *om.* B.

This is the interpretation of S. Ambrose and S. Bernhard, which was allowed to pass unchallenged.

Decret. Lib. I. Tit. xxxiii.

Decret. Causa xi. Q. i. c. 28 & c. xxiii. Q. viii. sub init.

lencie secularis, ut patet specialiter in duabus decretalibus quas supra èxposui, scilicet *Unam sanctam* et *Solite*. Unde cum decretum Ambrosii, xi. q. Iª *Magnum* et xxiiii. q. viii. *De episcopis*, et beatus Bernhardus exponunt predictam decretalem *de maioritate et obediencia* ad sensum ibi expositum, et beatus Bernardus scripsit illam sentenciam pape Eugenio, videtur quod illi consenserant approbando. Taciturnitas quidem in tali casu est una species consensus, ut patet ex dictis de consensu et fundatur sufficienter in assimili Iohannis viii, ubi Iudeis inponentibus Cristo *Nonne bene* * *dicimus quia samaritanus es tu et demonium habes?* primum tacendo concessit et secundum negavit. *Ego*, inquit, *demonium non habeo.* Unde per istam maximam probant doctores iuris canonici multas conclusiones de papa ex hoc quod tale opus scienter permittit. Cum igitur permisit stare sentenciam beatorum Ambrosii et Bernardi inexpugnatam, et indubie vel est catholica[1] vel heretica, videtur quod plus postea notando[2] Bernhardum, sine imposicione sensus heretici omnes quinque libros eius 'De consideracione,' quantum in eo fuit patule confirmat, et per consequens qui pertinaciter defendit contrarium est hereticus. Nec scriptura pape[3] in qualicunque[4] decretali epistula est maioris auctoritatis quam quelibet bulla sua, nisi forte maiorem auctoritatem susceperit ex scriptura. Ideo illum librum beati Bernhardi tenetur precipue tam ex fundacione scripture quam ex auctorisacione approbacionis sue tacite confirmare. Et patet quod illa heretica imposicio, qua G. diffamatur istam catholicam veritatem esse hereticam *licet dominis temporalibus aufferre bona temporalia ab ecclesia delinquente*, obviat multipliciter sibi ipsi, primo in hoc quod hereticarent illud quod licet dominis Anglie auferre bona temporalia ab ecclesia Francie delinquente. Non enim videtur tantam vel saltem maiorem iurediccionem habere in illam ecclesiam quam in suam domesticam, nec tanta heresis vel tam ingrata iniuria per clerum Francie in dominos Anglie

John viii. 48.

28 a.

Those who deny that temporal lords may deprive the Church of its temporalities are fighting against themselves. For (i) they cannot allow that the King of England may so act with regard to the Church of France, if he may not do so to the Church of England; (ii) if the

[1] catholicus, A. [2] notanda, A. [3] papa *pro* pape, *et* pap. script., *ord. inv.*, A. [4] quacunque, B.

Matt. x. 36. est commissa, quia Matth. x°. *Inimici hominis domestici eius.* Secundo non liceret clero colligere pecuniam[1] de subiectis, quia tunc liceret regibus sic facere in persona suorum legiorum quos licenciavit ad hoc opus, cum possunt prepositos excedentes super extorsione convincere. Et tercio non liceret dominis temporalibus pulsatis iuvare ecclesiam auferendo temporalia ab ecclesia heretica delinquente. Nam nulli qui impugnant istam sentenciam sciunt ostendere quod illi sunt de Cristi ecclesia, vel quod alii sunt ecclesia heretica quin pocius ipsimet impugnantes. Veritas itaque militat primo in eius adversarios, ostendens ex propriis ipsos incidere[2] in inconveniens quod evitant. Nam tam ex scriptura sacra quam decretis sanctorum, quam eciam factis paparum, ostenditur quomodo licet dominis temporalibus aufferre bona temporalia ab ecclesia heretica delinquente. Ipsi autem ostendunt se ipsos esse hereticos oppositum illius veritatis catholice tam pertinaciter defendendo. Secundo videtur quod persona stulte[3] illud hereticans cum suis procurantibus ac consulentibus sit heresiarcha, et per consequens ex proprio iudicio et lege ecclesie sunt ab eis temporalia aufferenda. Non enim oportet expectare iudicium illius ecclesie, sicut nec expectavit Imperator iudicium Donatistarum, qui se dixerunt
28 b. esse caput ecclesie * quia capitales ecclesie Affricane. Et tercio patet quod omnes Cristiani debent ipsos auffugere, et speci-
Fol. 139 b. aliter seculares domini elemosinas proprias * subtrahendo, cum contrariantur tantum sacre potestati regali blasfemia, rapina et sacrilegio suos subditos seducendo; aliter enim dimittendo regis officium infideliter consentirent. Et sic adversarii multipliciter ostendunt se ipsos esse mendaces, quia de quanto quis contra veritatem offenderit de tanto semet ipsum dampnificat et condempnat.

King may not exact money from his liegemen the clergy can not exact it from their subjects; (iii) the temporal lords, if beaten, might not use the goods of a heretical church for the support of the (true) Church.

Now this right of the temporal lords is allowed by Scripture, by the saints, and by popes; and they who oppose it are themselves arch-heretics, and should be spoiled of their temporalities.

We must not wait for them to agree to this any more than the Emperor asked the opinion of the Donatists on their own claims.

All good Christians should shun such persons.

Sed contra dicta arguitur primo sic: Videtur quod papalis auctoritas precellit ubique in cristianismo, cum sit spiritualis et alia temporalis, sicut patet ex tribus similibus predictis, de

We now come to another main argument: the Papal authority is supreme in

[1] penitenciam *pro* pecuniam, A. [2] incidere, *om.* A. [3] stulte, *om.* A.

Christendom because it is spiritual, and any other temporal; and the Pope has actually deposed an Emperor.

Answer: it is true that many terms like *authorisation, conferment, confirmation* have been invented to give colour to these blasphemies, but there is no support for these doctrines from Scripture.

H. Decret. Lib. I. Tit. vi. c. 34.

sole, de anima et de auro. Et confirmacio est ex hoc, quod papa deposuit imperatorem, ut patet primo decretalium de eleccionibus *Venerabilem*. Hic dicitur quod postquam prepositi blasfeme aspirarunt ad maioritatem seculi, sicut fecerunt Apostoli post cenam antequam fuerant confirmati, sunt multi termini ad colorandum tales blasfemias adinventi, ut auctorisacio, collacio, confirmacio, cum quotlibet eis similibus. Unde, si non fallor, non fundabitur in scriptura quod oportet Cristi vicarium auctorisare[1] facta a subditis, vel quod oportet eum dare cuique regnum vel Imperium seculare, et sic de absolucione, de gracie dacione, et de similibus. Ideo oportet ecclesiam prudenter cavere de veneno latente sub istis verbis sophisticis introductis ex libris gentilium.

But as these terms have been used by holy doctors we must inquire into their true and false meanings.

Sed quia loquendum est ut plures, et sancti doctores ac leges ecclesie de aliquibus sic locuntur, ideo aliqui modi loquendi admitti debent ad sensum catholicum et alii abici ut venenum.

The word *author* denotes a person who has a primary authority in accordance with which he may increase his own work: thus God is the author of all creation.

The members of Christ possess authority participatively for the forwarding of Christ's work.

Auctor igitur vocatur persona habens potestatem primariam secundum quam augeat opus suum, et sic deus est auctor universitatis create et diabolus auctor universitatis malicie. Membra igitur Cristi dicuntur habere participative auctoritatem ad eius opera faciendum, sicut membra diaboli usurpant sibi auctoritatem ad tyrrannides et alia facinora perpetranda. Papa igitur et alii Cristi vicarii habent auctoritatem participative vel subautentice ad faciendum opera Cristi in quantum sacerdos et rex ac alii seculares domini

Pope and King both possess such participative authority for their respective functions.

habent a deo potestatem auctoritativam ad faciendam vindictam et alia opera Cristi, in quantum rex et sacerdos. Et hinc vocantur reges dei vicarii atque pontifices, que auctoritas quoddammodo precellit aliam tam tempore quam natura.

If a Pope has deposed an Emperor (or rather has taught that he should be deposed), an Emperor has more often deposed Popes.

Higden. Polychr. IV. 27 [?].

Nec movet quod papa deposuit (vel verius deponi docuit) Imperatorem pro sua tyrrannide, quia sic crebrius Imperator deposuit papas pro sua blasfemia, nec docebitur quod una deposicio fuit legitima quin evidencius et reliqua. Assumptum declaravi de cronica Cestren. xi capitulo libri quarti et declaratur diffuse alibi. Et patet quod clerus noster domesticus et specialiter predictus abbas, tanquam discipuli

28 c. Sergei heresiarche, * incidunt in predictum periculum. Postquam enim arguebat quod solus papa vel saltem sacerdotes eius sint[1] domini temporalium, ut recitavi superius, facit duo argumenta, primum ad aufferendum iurediccionem regalem, et secundum quod non debent subici principi seculari. Capit enim in confirmacione quinta[2] quarti argumenti sui, quod iudex secularis nescit discernere inter lepram et lepram, nec habet scienciam de gravitate peccati. Ex quo concludit quod non pertinet ad iudicem secularem de omni peccato cognoscere. Ex quo infert quod non pertinet ad iudicem secularem de facto religiosi possessionati, et per consequens (cum racione peccati solum sunt ab eo temporalia aufferenda)
Fol. 140 a. sequitur quod non pertinet * seculari aufferre a clerico temporalia pro peccato. Suppono autem abbati quod argumentum suum, quoad conclusionem quam intendit, nec peccat in materia nec in forma. Ex quo patet primo[3] quod argumentum suum vadit ad hoc, quod iudex secularis non debet in aliqua causa cognoscere, sed tota discussio causarum debet esse ad clericos devoluta, quia omnis talis cause decisio[4] presupponit noticiam peccati. Sed abbas imponit iudici tantam stulticiam quod non habet scienciam de gravedine peccati. Et per consequens omnino superfluum foret[5] habere iura civilia, cum ipsi debent super omni dominio seculari[6], ut arguit, principaliter dominari et de omni peccato principaliter iudicare, cum solum clerus, ut false asserit, habet noticiam
1 Cor. vi. 4. de peccato, consequens contra preceptum apostoli Iª Cor. vi. *Secularia*, inquit, *negocia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum.*

Our English clergy, and especially the Abbot of Chertsey are in danger of falling into heresy on this point: for the Abbot brings forward two arguments, (i) to abolish the royal jurisdiction, (ii) to prove that the clergy should not be subject to any secular prince.

His first argument, which rests on the assumption that secular judges are incompetent to pronounce on questions of sin, involves an assertion of their incompetency even in secular cases, and contradicts 1 Cor. vi. 4.

Patet secundo quod abbas implicat omne iudicium ecclesiasticum cessare debere[7] in ecclesia militante. Nam iudices ecclesiastici ignorant generaliter peccata et eorum gravedinem tantum vel plus quam iudices seculares, ergo

Again, if a judge's acquaintance with the enormity of sin must be exact, the clerg are as unfit as the

[1] sunt *pro* sint, A. [2] unum *pro* quinta, A. [3] primo patet, *ord. inv.*, B. [4] discussio *in text., sed ead. man. in marg.* decisio, B. [5] for. superf. *ord. inv.*, B. [6] secul. dom., *ord. inv.*, B. [7] deb. cess., *ord. inv.*, B.

laity. For the enormity of sin is proportioned to God's punishment of it, and the clergy know not whom He has chosen and whom rejected.

iuxta evidenciam non deberent in causa alicuius peccati ferre sentenciam. Assumptum patet ex hoc quod proporcionaliter ad penam quam deus pro peccato deputat consistit eius gravitas; sed omnis clericus cui non fit de hoc revelacio ignorat cuiuscumque talis pene gravedinem, cum ignorat quis sit prescitus vel cuius peccatum pena temporali purgabitur. Et si dicatur quod sufficit generalis vel confusa noticia, tunc indubie oportet dicere quod iudices seculares habent de multis peccatis religiosorum evidentem noticiam, ut puta furta, homicidia, adulteria, et quando false appropriant sibi temporalia vel dissolvunt condiciones sub quibus recipiunt a rege elemosinas quibus vivunt, et generaliter quando sensibiliter dimittunt obedienciam debitam regi suo. Ymmo de omni peccato habent confusam noticiam. Unde non video quomodo monachus[1] qui vendicat de omni peccato cognoscere haberet sibi specialem peccati noticiam, nisi forte experimento discat iudicare de peccato luciferi.

But if a general acquaintance be enough, this secular judges may gain from the patent sins of the clergy, and the only advantage left for the monk is his *experimental* knowledge of the sins of Lucifer.

Thirdly, the Abbot (asserting that we seculars are ignorant of logic, etc.) claims for the monastic clergy lordship in chief over all temporalities; so that the monk is to have not only church and mill, pit and gallows, but the tenants' wives to be the hand-servants of his order!

Tercio implicat abbas quod omne forum iudicii de peccato debet ad religiosos[2] devolvi, quia sepe inpropriando imponit mihi et aliis secularibus nescienciam materie quam evidencius debemus cognoscere, ut logice et triplicis philosophie; et sic sicut capitaliter debent * dominari super omnibus temporalibus 28 d.
huius mundi, ut vendicat[3], sic debent in persona sua de omnibus negociis secularibus iudicare. Et sic quilibet monachus haberet nedum ecclesiam appropriatam et molendium et furcas et laqueum sed et uxores, sicut arguit alius monachus, suo ordini ancillantes, de quo mirum est, quia quando erant generaliter laici et sancciores quam modo tunc non superfluit eis titulus tanti dominii. Et quantum ad sacros ordines vel actus scolasticos clerus secularis non est ipsis inferior, ego tamen in me ipso profiteor quod nescio illam peccati gravedinem quam pompat se vel suos cognoscere, sed credo quod nullum homicidium sit gravius quam mendacium, licet enim monachi multum comendent menda-

As to the relative merits of seculars and regulars, we are no whit inferior in orders or scholarship.

[1] monachus *corr. Edd. pro* monacho, A, B. [2] reliōs = religiones, A; religiosos, *corr. Edd.* [3] vendicant, A.

cium; ego tamen credo quod sit peccatum gravissimum. Vix, inquit Abbas, aliquis secularis novit utrum periurium sit gravius quam homicidium; ego autem credo periurium in Fol. 140 b. quo fundatur apostasia * monastica sit peccatum viatoris gravissimum.

Secundo assumit Abbas in quarto articulo [1] suo principali ad improbandum, ymmo hereticandum, conclusionem predictam quomodo non est credibile ab aliquo cristiano quod Cristus pateretur ecclesiam, quam sibi spirituali matrimonio copulavit, in tantum a se ipso recedere ut meretur ancillari mundo et ab ipso serviliter iudicari, ex quo concludit oppositum sentencie quam impugnat.

Again the Abbot assumes that Christ would not suffer His Church to become the handservant of the world nor to be judged by it.

Sed in isto dicto considero istum abbatem innuere tres errores, primus quod omnes dotati clerici sunt membra sancte matris ecclesie Cristo matrimonialiter copulati. Sed tunc cognosceret quod omnes clerici sunt predestinati; credo tamen quod hoc ignorat de se ipso et quolibet fratre suo. Ideo foret necessarium abbatem addiscere quiditatem sancte matris ecclesie quomodo stat ut plurimum in laicis, et quod rex predestinatus et sui unam personam [2] constituunt que agit opera sua, tam clericalia quam laicalia, auctoritate regia. Tunc enim non sic divideret incomunicabiliter clerum et laycos, sed consideraret quod sibi subiecti altrinsecus mutuo se iuvarent.

Here (i) he identifies the endowed clergy with the members of Christ's Church (as if he had knowledge of their predestination), and ignores the laity.

Secundus error quem abbas innuit est quod repugnat Cristum permittere virginem Cristo exhibitam ancillari. Sed constat ex
2 Cor. xi. 2. fide scripture quod membra sancte matris ecclesie, que sunt virgo talis, nedum ancillatur mundialibus sed peccato, ut docet socius in responsione completa ad argumenta abbatis.

(ii) He implies that it is incredible that the Virgin dedicated to Christ should be a servant. But Scripture shows that the members of the Church *are* to be in service not only to the world but to sin.

Tercius error quem innuit est iste quod repugnat perfectum statum [3] ecclesie tribulari et servire et in egestate carere mundana gloria. Sed consideret quomodo Cristus et eius cariores apostoli erant servi egentes et supra alios persecuti, immo in illo pocius consistit sponse Cristi perfeccio, dicente apostolo I° Cor. iiii quod deus destinavit ipsos apostolos
1 Cor. iv. 9-13.

(iii) He implies that it is incredible that the Church should be in tribulation and bondage, forgetting that in this consists her perfection.

[1] argumento *pro* articulo, B. [2] partem *pro* personam, A. [3] statum, *om.* B.

tamquam morti, ut sint spectaculum in mundo tamquam stulti et infirmi ac ignobiles. *Usque in hanc horam*, inquit, *et nos esurimus et sitimus et nudi sumus, et colaphis cedimur, et instabiles sumus, et laboramus manibus nostris: maledicimur, et benedicimus: persecucionem patimur, et sustinemus: blasfemamur, et obsecramus: tanquam * purgamenta huius mundi* 29 a. *sumus, omnium peripsema usque ad huc.* Unde quando cessavit persecucio sanctorum martirum sancti monachi deserentes mundi divicias se ipsos meritorie cruciarunt; non sic igitur imperficitur, sed perficitur, clerus Cristi. Unde rogo deum meum quod abbas et socii sui, cessantes defendere sectam Epicuri, cognoscant quod in paupertate, in mundi despeccione, et non in eius affidacione, stat cleri perfeccio. Rogo insuper quod fratres ex maiori habundancia caritatis servent in se perfeccionem primevam, doceant et desiderent[1] clerum totum comunicare cum eis de perfeccione[2] sicut lincoliensis ostendit sororem suam debere appetere. Et rogo tercio quod sic discamus regum obedienciam et servemus quod ipsi, tamquam asinus balaam, cogant nos et doceant hec servare.

Grossetête, Ep. viii.

Returning to our main argument, it is objected that whatever the clergy do by the King's authority is done by the King, then whatever laymen do by the pope's authority is done by the pope, so that the King celebrates Mass and the pope fights battles and begets children.

Sed[3] secundo obicitur per hoc quod si rex faciat quecumque que clerus suus facit auctoritate sui, tunc sequitur per idem e contra quod papa facit quicquid laici faciunt auctoritate sui, et multiplicatur utrobique inconveniencia, ut quod rex celebrat, conficit et ministrat omnia sacramenta, quod papa pugnat, procreat et seculariter dominatur. Hic videtur mihi quod conclusio prima est concedenda, sed ut dixi residue non secuntur, cum deus facit quicquid creatura sua fecerit. Unde non sequitur si rex facit missas celebrari et sacramentum confici, et sic celebraciones et alias ministraciones ecclesiasticas, quod propterea sic celebrat vel ministrat. Ubi oportet notare equivocaciones, descripciones et omnino personales predicaciones, ut aliud est facere matrimonium et aliud matrimonialiter affidari. Sic igitur nedum rex et papa,

[1] desiderent, *corr. ex* considerent, B. [2] defeccione *pro* de perfeccione, A. [3] *in marg.* 2ª obieccio, B.

Fol. 141 a. * sed omnia membra ecclesie commilitancia, faciunt quicquid meritorie fit a suo toto[1] ad quod adiuvant, ut multi homines et eorum quilibet trahit navem. Aliter tamen capitales quorum auctoritate fiunt talia et aliud eorum ministri, ut aliter facit Cristus cum ecclesia triumphante et aliter eius vicarii militantes. Cristus enim fecit hec opera tamquam per se causa et essencialis, vicarii vero eius tamquam per accidens causa. Unde periculosum foret introducere in ecclesiam istam servitutem blasfemam quod nullus laicus[2] posset procreare, comedere vel alios actus licitos facere nisi auctorisante papa et rege. Nam si concurrunt per accidens, tanto eis melius; et si deficiunt ab ista auctorisacione, sicut deficiunt omnes presciti et omnes extra statum merendi, omnes eorum subditi habent inmediate potestatem a deo ad plene procedendum in causa dei, et cum devio sui prepositi habent potestatem per se beatitudinem promerendi. Unde auctorisacionem[3] operum supernaturalium et naturalium Cristus appropriate sibi vendicat, auctorisacionem[4] actus ecclesiastici atque politici vendicant sibi isti secundo prepositi, et sepe iniuste exigentes excedunt limites scandalisantes in proximos meliores. Omnes enim predestinati sunt reges et sacerdotes inmediate subiecti capiti, et infinitum maioris honoris et auctoritatis, licet abscondite,
29 b. * quam papa vel Imperator prescitus. Tales tamen iuvant ecclesiam et subditi debent eis obedienciam, sive sint boni, sive mali. Verumtamen si errant in regimine dampnificant se ipsos per accidens proficiendo ecclesie. Cum itaque messis sit multa, operarii vero pauci, patet quod existente tanto errore in subditis spirituales prepositi gauderent habere seculares dominos adiutores. Gaudet enim deus habere
1 Cor. iii. 9. adiutores eos, ut patet I^a Cor. 3°, quare[5] non eius ergo vicarii? Ex hoc foret enim[6] eis labor facilior, iocundior ac meritorior. Facilior, quia iuvarent radices peccatorum evellere quas hii non sufficiunt, et sic debilitaretur cuneus inimici. Foret secundo iocundior, quia melius et iocundius

Here the parallel holds good, but not the conclusion. For it is only the authorisation of Christ which is essential to all acts, that of pope and Cæsar is only essential in matters ecclesiastical and political.

Rulers unjustly endeavour to extend the bounds of their essential authority; yet they profit the Church and must be obeyed, good or bad.

The harvest is plenteous, the labourers few; if our spiritual heads would accept the help of lay lords their work would be easier, pleasanter and more meritorious.

[1] toto, *om.* A. [2] laicus, *om.* A. [3] auctoritatem, B. [4] auctoritatem, A, B. [5] quare ergo non, *ord. inv.*, B. [6] enim foret, *ord. inv.*, B.

foret quod plures merendo et sine iudicio supportando sese reciproce ambulent recte in domo domini cum consensu. Et foret tercio meritorior, quia notum est quod plures fideles N. cooperantes in vinea ex vi comunionis adaugent merita, et ex iuvamine mutuo et consolacione fructus sequentis addunt ad premia. Unde apostolus Iª Cor. xv non dicit 'plus omnibus merui,' sed dicit *plus omnibus laboravi*, ut notat Bernhardus libro 4º ad Eugenium; et adhuc labor suus fuisset desolabiliter plus frustratus [1] si cum istis paribus non invocasset in adiutorium contra pseudoclericos brachium seculare. Proditorum igitur sacrilegium foret in tanta necessitate et periculo cause dei presbiterum negligere agere viriliter in persona propria et non excitare adiutorium secularis brachii habentis ad hoc datam a deo potenciam. Hoc enim est magis privilegiosum et meritorium regis officium, quod qui nititur celare sophistice indubie nititur sacrilege et proditorie decipere regem suum. Et ad declarandum hoc officium regum esse legitimum sufficit pro nunc adducere tria [2] dicta sanctorum incorporata in iure canonico. Primum est dictum Cipriani positum xxiii q. v: *Rex*, inquit [3], *debet cohibere furta, adulteria punire, impios de terra perdere, et* [4] *parricidas et periuros non sinere vivere, filios suos non sinere impie agere.* In istis sex continentur indubie omnia genera peccatorum. Secundum dictum est beati Augustini epistola 32 [5] ad Bonifacium: *Quis*, inquit, *mente sobrius nostris dicat regibus 'Nolite curare in regno* * *vestro a quo teneatur vel oppugnetur ecclesia domini nostri: non ad vos pertineat quis velit esse sive religiosus sive sacrilegus,' quibus dici potest 'Nonne ad vos pertinet in regno nostro quis velit esse pudicus quis impudicus?'* Quod dicit in hoc stat principaliter regimen regni nostri. Tercium testimonium [6] est dictum beati Gregorii in registro libro xi capitulo xxix Regine Francie sic loquentis: *Cum scriptum sit* * *'iusticia elevat gentem, miseros autem facit*

It would be treacherous sacrilege for the clergy in such times as these to neglect either to play a man's part themselves, or to arouse the help of the secular arm, gifted by God with power for this very purpose.

That this is a true view of the kingly office, we have the authority of SS. Cyprian, Augustine, and Gregory, and many others.

I Cor. xv. 10.

Bern. de Consid. Lib. iv.

Decret. c. XXIII. Q. v. c. 40.

S. Augustine, Ep. xxxii.

Fol. 141 b.

Gregory, Reg. xi. 29.

29 c.

[1] fructuosus, A. [2] tam *pro* tria, A. [3] debet inquit furta cohibere, *ord. inv.*; *in marg. al. man.*: Officium regis est corripere peccata, B. [4] et, *om.* B. [5] Nota, *in marg.* A. [6] testimonium, *om.* A.

populos peccatum,' tunc regnum stabile creditur cum culpa que cognoscitur cicius emendatur. Ideo cum causa ruine populi sunt sacerdotes mali (*quis enim pro peccatis populi intercessor se obiciat, si sacerdos qui exorare debuerat graviora comittat?*), *ac in vestris partibus sacerdotes impudice et nequiter conversantur, ad hec ulciscenda debemus ardenter consurgere ne paucorum facinus sit multorum perdicio. Et sequitur: personam, si precipis, cum nostre auctoritatis assensu transmittimus, que una cum aliis sacerdotibus hec et subtiliter querere et secundum deum debeat emendare. Nec sunt dissimulanda que dicimus, quia qui emendare potest et negligit participem se*[1] *procul dubio delicti constituit. Providete igitur anime vestre, providete nepotibus vestris quos cupitis regnare feliciter, provide provinciis, et priusquam creator noster manum suam ad feriendum excuciat de correccione huius sceleris studiose cogitate.*

30 a. Ecce sentencia quam dixi de regis officio tripartito[2]. * [3] Unde qui dogmatisat regibus contrarium huic sentencie est manifestus eorum proditor, cum molitor perdere precipuam regiam potestatem. Ideo procul a clericis, et precipue a papa et regis legiis[4], contrariari isti sentencie. In hoc enim precipue debemus honorem regibus, et propter ommissionem eos contempnere, dicente decreto xxiii q. v: '*Dicat aliquis,' Sicut principibus et potestatibus fidem et reverenciam coguntur exhibere, ita secularium dignitatum administracionibus defendendarum ecclesiarum necessitas incumbit. Quod si facere contempserint a comunione sunt repellendi.* Et propter istud officium reges vere dicti sunt pontifices, ut patet xvi distinccione, *de capitulis*, et xxi distinccione, *Cleros*. Nec valet dicere[5] quod licet secularibus punire simplices sacerdotes non autem superiores, quia in illis est culpa gravior, inobediencia regi maior, et irregularitas regno periculosior. Nec temporalium

Decret. c. xxiii. Q. v. c. 25.

Dis. xvi.

Dis. xxi. c. i.

The higher the rank of a priest, the more necessary is the King's power of punishing him.

[1] se, *om.* A. [2] et ripertito, A. [3] *Hinc* (*a media col.* 29 *c. MS.* B.) *usque ad finem col.* 29 *d. nihil scriptum est, impedientibus litteris paginae praecedentis ob tenuitatem cartulae necnon aframenti acritatem.* [4] ligeis, B. [5] *In marg.*: Reges dicuntur pontifices, B.

dotacio facit quod dignitas sacerdotalis sit maior, cum tunc nostri episcopi in hoc excederent sanctum Petrum. Plus igitur foret necesse regi et regno disponere contra expensas extraordinarias[1] superiorum clericorum quam contra culicem simplicium sacerdotum. Ideo quod illi singulariter in stricto stipendio limitantur, ex procuracione potencioris presbiteri carceri mancipantur, et multipliciter per laicos castigantur, non racio, sed mammonica racionis depressio, introducit. Unde reor solum eos isti sentencie contradicere qui sitiunt dominium vel questum seculi, in cuius signum contradictores tales non querunt nisi in altera istarum causarum auxilium brachii secularis. Et quantum ad omnes leges vel raciones in oppositum alligandas patet quod tolluntur per hoc, quod rex non debet hec facere in persona laica nisi deficiente ministro suo clerico, vel si corrigat per laicum hoc erit secundum disparem racionem. Iudex enim secularis punit peccatum secundum racionem contra perturbatum reipublice, et iudex ecclesiasticus secundum racionem contra turbatum ecclesie. Alie autem sunt argucie de confusione iuridiccionum que non sunt digne solucione, nec testes credendi sunt in ista materia nisi de quanto se fundaverint in scriptura.

But the King must only do this through lay ministers when his clerical ministers fail him, or else on a different ground of action; for the lay judge punishes for the protection of the kingdom, the ecclesiastical judge for the protection of the Church.

Unde videtur mihi quod rex debet ordinare ut tota * peccunia **Fol. 142 a.** extraordinaria quam prelati a clero vel laico subiecto colligunt sit pauperibus suis, quibus multatis iniuriatus fuerat, distributa, vel docto de extorsione quod sit illi qui patitur iniuriam restituta. Quod si prelatus iustificare non sufficit currat in eum lex regis de debito, sic quod ipsum convincens reportet * duplum[2] ad peccuniam levatam de subdito, que **b.** distribuatur pauperibus. Tunc enim discerni poterit si multans sit plus affectus peccunie quam saluti anime subiecti et purgamento regni a crimine. Nam aliter simoniace facit furtum, et aliunde providit rex talibus suis officiariis in temporalibus, licet bona pauperum ad fomentum peccati

Hence I conclude that all the extraordinary levies which prelates have exacted from their lay and clerical subjects should be either given to the poor or refunded.

[1] exordinarias, A.   [2] *In inferiori marg. hujus paginae a prima manu haec verba scripta sunt*: Vasa figuli probat fornax et homines iustos temptacio tribulacionis, B.

presbiteri non fuerint inbursata. Rex autem debet servare iusticiam de suo dominio suis legiis [1].

P.

A third objection; if there are to be two jurisdictions, which is to have precedence? 'Surely the secular must be regulated by the priestly.'

Sed [2] tercio arguitur contra dicta per hoc quod non clare docetur que istarum auctoritatum iuredicciónalium debet precedere. Non enim concurrent ex equo [3], nec est putandum quod secularis potestas, indignior et tempore posterior, antecellat. Oportet igitur quod temporalis potestas non sit executa nisi ad excitacionem [4] et imperium potestatis sacerdotii regulantis. Hic dicitur quod non est dependencia essencialis inter has duas iuredicciones, cum utraque [5] sine [6] reliqua potest [7] procedere, ut dictum est. Sed difficultas est que istarum auctoritatum sit in se perfeccior, et ex quo, cum perfeccioritas [8] status stat sine repugnancia inferioris auctoritatis. Difficile videtur arguere quod auctoritas papalis sit perfeccior quam auctoritas imperatoris ex hoc quod status est perfeccior. Sic enim foret cuiuscumque sacerdotis quecumque auctoritas perfeccior quam regis auctoritas cui subest. Ideo [9] videtur mihi probabile quod regalis auctoritas precellit auctoritatem sacerdotalem secundum racionem multiplicem. Primo quia illa habet similitudinem vicariam deitatis, et sic vindicandi potestatem [10]; auctoritas autem sacerdotalis habet similitudinem vicariam humanitatis Cristi, et sic racionem paciendi iniuriam. Unde Cristus quedam fecit ut Imperator, ut ementes et vendentes in templo flagellando eiecit. i q. iii [11] *Ex multis*, quedam ut sacerdos cum se ipsum in cruce obtulit. Cum igitur prior potestas habet racionem agentis eciam in sacerdotes, secunda vero potestas habet racionem pacientis eciam ab eisdem sacerdotibus, videtur quod ex hoc naturali principio 'agens est prestancius passo,' potestas regalis sit prestancior potestate sacerdotali. Et hinc dicit decretum xxiii q. viii quod *omnis qui preter auctoritatem regis gladio percutit gladio peribit*. Et beatus Gregorius regine Francie dicit quod transmittit personam si ipsa precipit. Et

The more perfect state has not necessarily the higher authority. If it had, any authority of any priest would be more perfect than that of the King to whom he is subject! But the King's authority is for many reasons more perfect as answering to Christ's Godhead, whereas the priest is the Vicar of His manhood.

As Emperor Christ chased priests from the Temple, as Priest He suffered death at their hands, and as the agent takes precedence of the patient, so the royal power is superior to the priestly.

Decret. C. I. Q. i. c. 9.

Decret. C. XXIII. Q. viii. *sub init.*

[1] legeis, B. [2] 3ª obieccio *in margine*, B. [3] quo *pro* equo, A. [4] exercitationem, A. [5] utroque, A. [6] fine, A. [7] posset, A. [8] perfeccioritas *corr. Edd. pro* perfeccioritate, A, B. [9] conclusio, *in marg.* B. [10] potenciam, B. [11] i. A.

Again, it is more excellent to command than to obey, but in human affairs Bishops obey Kings, and Kings owe no obedience to Bishops.

Decret. Dis. x. c. 9.

Leo quartus profitetur obedienciam Cesari, ut patet x distinccione *de capitulis*, ut diffuse superius recitavi. Item excellencior est illa potestas que habet imperare vel mandare quam est potestas que tenetur ad hoc humanitus obedire, sed[1] potestas episcopalis tenetur humanitus obedire regie potestati, non sic e contra, ergo potestas regalis est ad hoc prestancior. Rex enim, cum dat episcopo suo largum stipendium ad perficiendum suum officium, videtur quod habet potestatem precipiendi execucionem illius officii. Cum igitur episcopus sit iuratus legius regis, obligatus humanitus impendere regi servicium, videtur quod nullum impenderet pertinencius * quam complendo ad perfectum regis et regni 30 c. proprium eius officium, ad quod habet tantum stipendium.

That priests can celebrate the sacraments and Kings cannot, does not affect their relations; for the authorizing power is superior to the celebrating, as Christ's Godhead to His Manhood.

Nec moveat quod sacerdos est rege prestancior ex hoc quod conficit vel ministrat ecclesiastica sacramenta, quia maioris potestatis auctoritas est[2] personam precipere conficere quam ipsam conficere. Sic enim deitas precepit Cristo humanitus conficere, et tamen ipsa deitas non potuit conficere * vel mori[3]. Fol. 142 b.

This view is supported by the Decretals and by the inscriptions of papal letters to the Emperor.

Decret. c. XXIII. Q. v. c. 21. Ibid. c. II. Q. vii. c. 41.

Confirmatur tripliciter: primo per hoc quod decretum xxiii q. vª, *Res omnes*, premittit auctoritatem regalem in defensione rerum ecclesie que ad divinam confessionem pertinent. Similiter II q. vii *Nos si incompetenter . . . Due sunt persone quibus mundus iste regitur, regalis scilicet et sacerdotalis.* Nec valet dicere quod verba tante legis sic ordinantur sine misterio, sic enim arguitur Petrum esse caput ecclesie[4] ex tali supposicione nominis. Similiter papa premittit nomen Imperatoris scribendo sibi epistolam, codice *de summa trinitate*[5] *et fide catholica*, in principio illius epistole, '*Interclusas.*' *Gloriosissimo*, inquit, *et clementissimo Iustiniano Iohannes, episcopus urbis Rome*, et eandem formam habet epistola Imperatoris ad papam. *Nota*, inquit glossa[6], quod premittit *Imperatorem*, quod hodie non faceret, et tamen forsitan tanta caussa[7] subest. Item vel oportet illas potestates ex equo

One or other authority must be

[1] *Verba* sed potestas ep. ten. hum. obedire, *om.* A. [2] auctoritas est, *om.* A. [3] maiori, A. [4] esse *pro* ecclesie, A. [5] sentencia trinitatis, B. [6] gloria, A. [7] cum *pro* caussa, A.

haberi vel unam subordinari alteri. Si enim neutra subordinaretur alteri secundum leges humanas vergeret ad confusionem ecclesie. Et quod ecclesiastica potestas non sit secundum obedienciam mundanam superior patet ex multis. Primo quia bona ecclesie sunt elemosine collata sibi a terrenis principibus, ut patet per Augustinum, Bernhardum et decreta plurima. Secundo quia aliter liceret appellare in temporalibus ad papam, quod prohibet Allexander dicens, ut recitatur, secundo decretalium *De appellacionibus* capitulo *Si duobus*, quod illa non contingunt suam iurisdiccionem. Unde papa Paulus appellavit Cesarem Act. 25. Et eadem sentencia patet quarto decretalium *qui filii sunt legitimi* capitulo *Causam*. Et tercio quia ecclesie solvunt tributa imperatori: unde xi q. I dicit decretum beati Ambrosii: *Si tributum Imperator petit*[1], *ei non negamus: agri ecclesie solvant tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandi. Tollat eos, si libitum est*[2]. Et sequitur evidencia huius dicti: *Magnum quippe est et spirituale documentum quod Cristiani veri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti, ne quis constitucionem terreni regis putet esse solvendum. Si enim filius dei censum*[3] *solvit, quis tu tantus es qui non putas esse solvendum? Item apostolus*[4] *dicit Roman.*[5] xiii '*Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*' *Idem Petrus apostolus generaliter omnibus fidelibus scribit:* '*Estote*[6] *subiecti dominis vestris sive regi quasi precellenti,* * *sive*
30 d. *ducibus tanquam*[7] *ab eo missis*. Propter talia dicitur comuniter quod rex precellit in temporalibus et episcopus in spiritualibus. Sed per hoc non docetur simpliciter que auctoritas sit reliqua maior. Nam si rex est maior, tunc consequens debet concedi simpliciter, et per idem concedendum foret quod episcopus est maior. Similiter, cum uterque sit magnus
R. in temporalibus, videtur quod maior in temporalibus sit maioris auctoritatis, et sic spirituale dominium et spiritualis potestas

Decretal, L. II. Tit. xxviii. c. 7.

Ibid. IV. Tit. xvii. c. 4.

Ibid. c. XI. Q. i. cc. 27, 28.

superior, and it is clear that it is not the ecclesiastical.

For (i) the goods of the Church are conferred on her as alms by earthly princes.

(ii) There is no appeal to the pope in temporal matters.

(iii) Churches pay tribute to the Emperor.

To say that the King excels in things temporal, the Bishops in things spiritual, gives no help as to which excels *simpliciter*.

Nor must we allow the Bishop's temporal inferiority

[1] petet, A. [2] est, *om.* A. [3] cens. fil. dei, *ord. inv.*, B. [4] Petrus *ante* apostolus, *add.* B. [5] dicit Roman. xiii, *om.* B. [6] Subditi estote. B. [7] tamquam *pro* quasi, B.

to decide the spiritual question, nor from the Power of the Keys deduce secular authority.

Decret. Dis. x. c. vi.

Matt. xvi. 19.

foret corporali inferior, quod est contra decretum x. di. *Suscipitis*, ubi Gregorius papa sic dicit Cesari: *Dedit enim deus et nobis potestatem, dedit et principatum multum perfecciorem vestris principalibus.* Et illa indubie est principalis potestas de qua Matth. xvi *tibi dabo claves regni celorum*, sed quanta foret cecitas ex illa arguere potestatem secularem. Illa, inquam, videtur maior in rege, quia rex habet superioritatem in personis, in privilegiis, in bonis ecclesie. In personis patet Di, 18, ubi textus docet quod citatus eciam ad eleccionem pape excusari debet per regem imperantem * oppositum. In privilegiis humanis patet illud, cum illa conceduntur a principe: unde codice *De episcopis et clericis* autentica *Nullus* sic scribitur: *Nullus episcopus invitus ad civilem vel militarem iudicem in qualibet causa producatur vel exhibeatur, nisi princeps iubeat.* Et quantum ad temporalia patet codice *de sacrosanctis*[1] ecclesiis lege *Iubemus* et lege *Neminem angariis vel perangariis*, et patet superius ex decreto beati Ambrosii xi q. I., *Si tributum.* Nec fas est imponere pape[2] tantam negligenciam et consensum ut dicatur ipsum permittere istos nidos errorum si scirent[3] heretici in lege tam[4] publica residere.

For in respect of person, privilege, and temporalities, the King has the superiority.

Decret. Dis. xviii. pass.

Fol. 143 a.

Justinian, Cod. Lib. I. Tit. iii.

Ibid. Lib. I. Tit. ii. cc. 10, 11.

Decret. c. XI. Q. i. c. 27.

My own view of the question is as follows: Greatness is predicated of power or authority, (i) absolutely, in the case of the greatness of self-existing power, such as God's. And in the case of communicated power either (ii) simply, or (iii) with respect to a special function.

Hic dicam quid ego sencio conformiter ad scripturam. Unde[5] pro declaracione notandum quod potestas vel auctoritas dicitur magna tripliciter; vel absolute penes magnitudinem ex se potentis (et sic potestas eterna dei est equivoce[6] infinitum maior quam alia potestas creata); potestas autem participative[7] dicta, creature comunicata, potest dupliciter dici magna, vel simpliciter vel quoad speciale officium. Primo modo potestas spiritus creati, eciam diaboli, excellit quamlibet potestatem nature corporee, iuxta illud Job 41, *Non est potestas super terram que comparetur ei.* Potestas autem humana vel est secularis, vel ecclesiastica, vel spiritualis simpliciter; et sic est potestas circa[8] quam est contencio

Job xl. 24.

This third kind of power is bipartite, having respect either to things temporal or things

[1] sacramento sanctis *pro* sacrosanctis, A. [2] pape, *om.* A. [3] forent, A. [4] causa *pro* tam, A. [5] *In marg.* Responsio, B. [6] est *ante* infinitum *add.* A. [7] participancie, A. [8] contra, A.

bipertita, scilicet vel quo ad temporalia vel quo ad spiritualia, et utrumque membrum subdividitur divisione multiplici. 31 a. Primo modo est potestas regis, * qui est dei vicarius, antecellens, ut suasum est; sed secundo modo debet potestas sacerdotalis precellere, cum debet habere maiorem graciam servando in se statum perfecciorem in hoc quod vivit Cristo conformius. Sed minoritas talis potestatis est variabilis in Cristi vicario, sicut Cristus. Nec negabitur talis modus loquendi, cum Matth. xi dicit Cristus *Inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne baptista*, ubi planum est quod non loquitur de maioritate molis, vel de[1] maioritate mundane auctoritatis, sed de maioritate virtutis. Sicut ergo homo fit maior coram domino proporcionaliter ut crescit in virtute, sic auctoritas sua est ea racione maior ut crescit in virtute. Et ad istam racionem debet sacerdos attendere. Unde non plus confunderetur, minoraretur vel extingueretur sacerdotis auctoritas quam presumendo assumere in eodem sacerdote istam duplicem potestatem. Unde xª di. *Quoniam idem*, dicit Priscianus Iuliano quod *mediator dei et hominum Cristus Iesus, sic propriis actibus*[2] *et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discernit, volens utramque ecclesiam medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia in inferiora demergi, ut et cristiani Imperatores pro eterna vita pontificibus indigerent et pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis accio a carnalibus distaret incursibus, et 'deo militans minime secularibus negociis se*[3] *implicaret,' ac vicissim non ille rebus divinis presidere videretur qui esset secularibus negociis implicatus*, ubi manifestum est quod papa intendit quod hec duo officia sint impermixta, sic quod quilibet clericus sit sub nostro[4] gradu auctoritatis quo ad temporalia, sicut omnis creatura est sub nostro[4] gradu auctoritatis prime; aliter enim non foret clericus sub nostro[4] gradu secularis dominii. Spiritualem autem potestatem pugnandi cum diabolo, ut

Matt. xi. 11.

S.

Decret. Dis. x. c. 8.

2 Tim. ii. 4.

spiritual; each part being further divisible.

In the first mood the power of the King, as God's vicar, is pre-eminent; in the second the power of the priest as the more full of grace. But the degree of this power in Christ's Vicar is variable according to his virtues.

In no way can the true priestly authority be more destroyed than by the pretension to double it with the kingly.

[1] de, *om.* B. [2] act. prop., *ord. inv.*, B. [3] sese negociis, B.
[4] non *pro* nostro, B.

But the maximum of the second kind of power (the purely spiritual) is possessed by the predestined heir of heaven, not by either pope or emperor as such.

filius dei, * habet omnis homo, sed unus plus et alius minus, Fol.143 b. et talis potestas vocatur auctoritas a quibusdam. Simpliciter autem maximam potestatem inter viantes habet filius adopcionis qui est excellencius heres regni[1]. Absit autem quod papa vel imperator, membrum diaboli, habeat a deo maiorem potestatem vel auctoritatem simpliciter quam heres regni celorum qui dabit beatitudinem accidentalem coherentibus, ut dicitur luce vi°. Quantum autem[2] ad potestatem regendi Luke vi. rempublicam ille habet maiorem cui deus comisit virtutem ad regendum populum efficacius conformiter legi sue; sed quantum ad potestatem ex accionibus, coaccionibus[3], vel humanis legibus institutam videtur mihi quod rex debet precellere, licet sacerdos quo ad deum sit alterius potestatis equivoce amplioris. Et sic illis facientibus conformiter suis statibus sacerdos debet auctoritate et potestate precellere, * sed ut in sacerdote servetur humilitas, et non nominetur 31 b. maioritas sive contencio. Potestas secularis sibi interdicitur et potestas spiritualis est sibi abscondita. Secularis autem potestas est mundo patula, et sic ordinavit deus prepositum cleri precellere in sacerdotali officio ex humilitate refrenante superbiam secularis. Et sic utraque iuvante reliquam gradu suo sacerdotale officium, dum fuerit mundum a secularitate, precellet aliud officium sanctitate. Aliter enim iuxta decretum est status vilissimus. Et hec racio quare tam crebro prohibetur in iure sacerdoti dominium: hoc enim venenum ex monstruosa mixtura in clerico inficit et turbat nimis magnam partem ecclesie. Et hec racio quare dixi quia illicitum foret pure[4] clerico civiliter dominari. Unde, si notamus, papa moderat stilum refrenantem imperatoris superbiam, non negans quin sacerdocium indiget regalia, non solum in administracione temporalium sed in spirituali suffragio, sed sacerdote superante in superbia secularem foret necessarium loqui stilo verso. Sic ergo videtur quod regalis potestas sit simpliciter maior quo ad temporalitatem quam

Thus of the power of ruling a state he has the most to whom God has given virtue to rule most thoroughly in conformance with His laws; in power founded on human laws the King is pre-eminent, but the priest is possessed of another kind of power still more honourable in God's sight.

Where all work harmoniously the priest may thus have the pre-eminence, but a pre-eminence which involves humility, and all secular power is forbidden him.

To sum up: the kingly power is greater than the priestly as regards the

[1] regis *pro* regni, B. [2] autem, *om.* A. [3] coaccionibus, *om.* A.
[4] pugnare *pro* pure, A.

sacerdotalis potestas, que est longe alterius racionis. Et tamen sacerdotalis potestas est maior quoad spiritualitatem, sicut linea dicitur maior puncto; hoc est, ipsa magna et punctus non magnus. Sic enim negative intelliguntur multe locuciones comparative scripture, et sic intelligenda sunt dicta in oppositum alleganda. Utraque autem potestate existente nuda, sine gracia maioritante regalis potestas est minor et sacerdotalis turpior. Nam uterque existens in mortali habet potestatem ad serviendum ecclesie, sed modo alio quam sic facit, et sic manet substancia operis predestinatis valida utrobique. Et patet ex dictis quod querendo simpliciter sine modificacione que potestas vel auctoritas viantis est maior alia, responderi debet ab eo cui non fit revelacio ignorando 'Quis queso scivit quod Baptista fuit maximus citra Cristum?' Placet quibusdam laicis concedere utrumque simpliciter quod iste rex est maior isto episcopo, et e contra eo quod maioritates dicuntur equivoce sic quod rex est maior sacerdote, et ipse non minor illo. Et sic loquitur decretum beati Ambrosii *cum script[ur]a* de precellencia regis et sublimioritate potestatis sue super sacerdotes. Sed non discucio istam materiam hic, sicut nec maioritatem[1] pape super alios sacerdotes; sed unum audenter assero, quod nec clamor cleri nostri nec scriptura faciunt quod papa iste sit maior cesare, * vel quo ad seculum vel quo ad deum. Nam ministrare sacramenta non est opus auctoritatis sed vicarie servitutis, sed conducere et precipere taliter ministrare. Quod autem papa sit sic magnus reputative quo ad mundum * hoc habet a cesare. Potestas autem sic ministrandi non vocatur in scriptura auctoritas, sed ille terminus ex libris gentilium est exortus. Si autem sit[2] auctoritas, est maior[3] auctoritas civiliter regulandi, cum sit supra temporalitatem immediate a deo, nec est materia sacerdotis magnificandi se ipsum, sed humilius ministrandi et de inferioritate dampnabile formidandi. Sed[4] dubitatur que istarum potes-

T.

Decret. c. I. Q. i. c. 83 [?].

Fol. 144 a.

31 c.

temporal state; but the priestly power is greater than the kingly as regards the spiritual state.

But to say which power is the greater *simpliciter* is as impossible as it would have been to know that John the Baptist had no greater than himself before Christ declared this.

One thing I dare boldly assert: that the pope cannot be greater either before God or the world than the Emperor, by whose hiring and command he ministers, and from whom he derives all the greatness of his reputation.

It is doubted which of the two

[1] maioritatem *corr. Edd. pro* minoritatem, A, B. [2] sit *corr. Edd. pro* sic, A, B. [3] quam *post* major *add.* A, B; *om. Edd.* [4] *In marg.* dubium, B.

powers is the older and more necessary to the Church.

tatum sit antiquior et ecclesie necessarior, in qua materia est aput nonullos vana contencio. Certum itaque est quod a deo qui semper fuit imperator et sacerdos, licet prius fuerat imperator, processit utrumque officium, dicente decreto pape Innocentii xxiii. q. iiii[a] *Quesitum est. Nichil de hiis* (suple dicendum çontrarium) *legimus*[1] *a maioribus*[2] *diffinitum. Meminerant enim a deo potestates has concessas fuisse, et propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, et dei ministerio esse datum in huius vindices. Quomodo igitur reprehenderent factum quod auctore domino viderent*[3] *esse concessum? De hiis igitur, ut hactenus servatum est, sic habeamus, ne aut disciplinam avertere*[4], *aut contra auctoritatem divinam venire videamur*[5]. Teneamus igitur quod deus immediate per se instituit utramque potenciam sine hoc quod una reliquam instituat vel eciam auctoriset. Sed pro antiquitate notandum quod Adam fuit rex secundum Augustinum De questionibus veteris et nove legis cvi capitulo, et Caym dicitur[6] fuisse primum sacerdotem racione primogeniture, et sic imperium vel regnum tempore vel natura precessit sacerdocium, cum tam in statu innocencie quam statu lapsus fuit imperium. Nam Adam fuit in statu innocencie Imperator tocius mundi sensibilis et rex uxoris sue[7] civili dominio. Et si contendatur quod et fuit sacerdos[8] adhuc, hoc foret posterius natura et abieccio officii. Si loquamur autem de civili imperio certum est quod Caym, Nemroth, Nabuchodonossor et multi reges gentiles in quatuor monarchiis processerant sine hoc quod habuerunt potestatem datam eis a creato sacerdocio. Quin pocius ipsi instituerant sacerdotes, ut patet de sacerdotibus Egipti et aliis sacerdotibus regum gentilium, ut meminit Aristoteles vii° politicorum. Licet autem plurimi istorum regum fuerant infideles, deus tamen dedit eis potestatem regiminis, et aliquibus dedit spiritum sanctum et potestatem leges sanctas[9] condendi, ut patet de sancto Nabuchodonossor

Both powers are from God.

Decret. C. XXIII. Q. iv. c. 45

But according to S. Augustine Adam was a King, and it is said that Cain was the first priest; the kingship thus preceding the priesthood.

Aug. Quæst. ex utr. test cvi.

Again, Nimrod, Nebuchadnezzar, and many other Gentiles were Kings without any license from a created priesthood. Rather they themselves instituted priests.

And though most of these Kings were unbelievers, yet God gave them the power of governance, and in some cases

Arist. Pol.

[1] legibus, A. [2] amatoribus *pro* a maioribus, A. [3] viderunt, A. [4] aliquam, *add.* A. [5] *In marg.* conclusio, B. [6] dicit, B. [7] sine, *add. ante* civili, B. [8] sacerdos, *om.* A. [9] factas *pro* sanctas, A.

et Dario. Sic eciam post incarnacionem successerunt multi Imperatores de quarta monarchia sine[1] hoc quod receperunt potestatem a sacerdotibus in sacramento sensibili, cum
V. Cristus apostoli et alii sancti ante dotacionem ecclesie non presumpserunt sacramenta huiusmodi suscitare; et continue postquam ritus iste introductus est ad extorquendum maiori-
31 d. tatem pape et obedienciam cesaris decrevit romanum * imperium, et si non fallor decrevit sacerdocium occiduum in virtute. Si autem loquamur de sacerdotibus Aaronitis patet quod deus immediate Moysen instituit sacerdotem, et per
Exodus xxviii. 1. eum consecravit Aaron fratrem suum, ut patet Exodi 27°; sed longe ante instituit imperium, licet imperium vel regnum in iudeis successerat, nec obest quod deus instituit reges per ministerium sacerdotum vel prophetarum, ut patet de Samuel
1 Sam. x. 1; xvi. 13. quo ad Saul et David 1 Reg. x et xvi°. capitulis[2], et de
Fol. 144 b. unccione Yeu per prophetatum vocatum insanum * patet
2 Kings ix. 6, 11. ivi Reg. ix. Scriptura tamen non dicit quod prophete vel sacerdotes dederant eis regnum, sed esto quod expresse diceret[3] sacerdotes dare regibus regna sua, modo loquendi
Decret. Dis. xxi. c. 1. quo decretum beati Isodori, positum 21. di. *Cleros*, dicit quod episcopi dant spiritum paraclitum, supple faciunt signa sacramentalia in confirmacione cum quibus deus dat spiritum sanctum, ad hoc non sequitur quod sacerdotes illi sint maioris auctoritatis quam rex qui ab eis accepit[4] hunc spiritum. Unde ad tollendum cecitatem illius argucie ponam triplex exemplum. Primum rex terrenus dat duci vel comiti iocale per nuncium, ymo ducatum vel comitatum per iusticiarium vel alium ministrum, et tamen non oportet quod minister dans hec ministerialiter sit maioris potestatis quam dux vel comes. Et negans quod minister dat modo suo hec temporalia non fundabit quod sacerdos vel propheta dat spiritum sanctum vel dona spiritualia. Nam utrobique non est nisi dacio ministerialis. Secundum exemplum: simplex[5] sacerdos dat in casu pape absolucionem, eukaristiam vel alia

His Holy Spirit and the power to make good laws.

The priestly consecration of Kings was not a rite of the primitive Church.

That God instituted the Jewish Kings by the ministry of priests and prophets does not affect our argument.

The minister through whom a King confers a rank or office is not *ipso facto* of superior authority to its recipient.

The simple priest who confesses or administers the

[1] sive *pro* sine, A. [2] capitulis, *om.* A. [3] deberunt *pro* diceret, B.
[4] accipit, B. [5] octuplex *pro* simplex, A.

Eucharist to the Pope is not of greater authority than the Pope. For then the Baptist would be of equal authority with Christ.

sacramenta, ymmo laycus dat baptisacionem, et hoc indubie facit auctoritate dei non auctoritate sui; et tamen non ex hoc sequitur quod potestas illius sacerdotis sit maior potestate papali. Tunc enim omnes sacerdotes forent paris potestatis, eciam maioris, quam imperator, et Baptista paris auctoritatis cum Cristo in baptisando eum; ymo episcopus consecrans maioris auctoritatis est[1] quam suus consecratus; et generaliter baptisans maioris potestatis quam suus baptisatus.

So with a College of Electors and the Pope or Emperor they may elect.

As a pope confers empire on a King, so a King (e. g. Constantine) makes his bishop to be pope.

Higden, Polychr. iv 26.

Tercium exemplum est de camerario dante regi gladium vel coronam, de terra dante fructum, de collegio electorum dante electo papatum sive imperium. Ymo sicut papa dat regi imperium sic rex terrenus facit suum episcopum esse papam, ut patet de Constantino, et generaliter imperatores fecerunt quod romani episcopi forent tante preeminencie super alios episcopos, ut patet in Cronica Cestrensi libro 4º ciiiº, ubi dicitur quod nicena synodus hoc privilegium contulit romano pontifici, ut sicut Augustus pre ceteris regibus ita Romanus pontifex pre ceteris haberetur episcopis et papa velud principalis pater vocaretur. Unde quia * tam nominacio quam **32 a.** dignitas illius loci videtur infundabilis in scriptura, Bonifacius 4us impetravit a Foca cesare[2] ut ecclesia beati Petri Rome caput esset omnium ecclesiarum, quia ecclesia Constantinopolitana se scribebat primam, ut narrat capitulo lvii libri quinti.

Ibid, v. 1 sub init.

Hence England in especial is only bound to obey the pope in so far as such obedience can be extracted from Scripture. And Scripture says nothing as to the pope's secular lordship over things temporal.

The pope may advise on temporal matters which relate to God, but may not authoritatively enjoin or confer lordship.

Bernard, De Consi Lib. II.

Et patet quod regnum Anglie specialiter non tenetur parere pape nisi secundum obedienciam elicibilem ex scriptura. Sed non est elicibile ex scriptura quod ipse X. dominetur seculariter super temporalibus regni nostri. Ideo consulere potest super talibus in hiis que sunt ad deum, sed non auctoritative precipere vel dare dominium, cum in persona propria non potest habere illud dominium, ut ostendit beatus Bernhardus libro 2º ad Eugenium. Rex autem auctoritate propria, sed data a deo, potest conferre clero elemosinam. Nam ad talem usum seculariter possidet, sicut et clerus habet ad suum spirituale ministerium potestatem. Illi autem qui sompniant quod papa auctoritate propria det

[1] est, *om.* B. [2] a Foca Cesare, *om.* A.

seculare dominium, sicut dat illa que per se spectant ad suum officium, non sunt credendi nisi fundaverint; Cristus enim dicit quis eum constituit iudicem aut divisorem super eos? Aliud itaque est fieri auctoritate hominis et aliud eius consilio.

Sed dubium est si semper sit clerus cum sacerdocio, et certum est quod non: pro quo notandum quod ecclesia instar hominis etate crescentis primo vixit indistincte et uniformiter quasi planta. In prima, inquam, etate mundi simul fuerunt homines reges et sacerdotes, ut dicit Ysidorus vii etymologiarum[1] capitulo xii. Sed tempore legis date cepit corpus ecclesie habere distinccionem inter clerum et laycos, vivendo magis dispariter, quasi animal secundum animam sensitivam. Tunc enim * divisa est tribus Levi ab aliis tribubus, et terra promissionis divisa in xii sortes hereditatum, ut patet Iosue 18. Et prima tribus Levi accepit deum in sortem vivendo pure de decimis, oblacionibus et privatis elemosinis, ut ostendi superius ex scriptura. Sed tercio tempore legis gracie cepit corpus ecclesie habere maiorem distinccionem inter clerum et laicos, clero pure exproprietarie tanquam animal racionale ad celestia aspirante.

Isidore, Etymolog. Lib. VII. c. xii.

Fol. 145 a.

Joshua xviii.

Another point for discussion: Is the priesthood inherent to the clergy? The answer: No!

At first men were both Kings and Priests. The division between clergy and laity dates from the giving of the Law.

Lastly, with the advent of the Law of Grace the distinction was completed.

Et ita sicut dicit Aristoteles 18 de animalibus capitulo vi° quod homo primo vivit in utero vita plante, secundo vita animalis, et tercio vita hominis, sic concipiendum est de homine qui est ecclesia, et sic sunt tres gradus in clericis, scilicet regali preparacione, actuali disposicione et sacramentali institucione. Moyses enim fuit principium clericorum in lege veteri, qui fuit per se et immediate ordinatus a deo sine sacramento sensibili, ut reges et sacerdotes priores qui non erant clerici. Oportet enim medium continuans convenire * quoddammodo cum extremis. Toti itaque tribui Levi preparata est sors vel hereditas de parte domini, Aaron vero et alii sacerdotes qui consecrati sunt secundum ritum sensibilem erant in secundo gradu clerici. Sed tercio, quando per Christum[2], qui fuit summus clericus, fuit regale sacerdocium introductum, instituti sunt clerici secundum sacra-

Aristotle, De Animal.

32 b.

These three stages correspond to the three stages of plant-life, animal-life, and man-life, which Aristotle traces in the growth of a man.

Thus the clergy had a way prepared for them by the Kings; the assignment to them of a definite position dates from Moses; and they were sacramentally instituted by Christ.

[1] ethicarum, A, B. [2] proximum *pro* per Christum, A.

mentum ordinis, inpresso caractere aliter quam in veteri testamento. Et sic in duplici latitudine cleri secundum ista duo principia, Moysen et Cristum, est dare quotlibet gradus cleri.

This helps us to understand the language of various saints in the Decretals, who explain the derivation of *clericus* from κλῆρος, a lot, (i) by the election by lot of Matthias; (ii) by the Lord God being the 'lot' of the Levites.

S. Isidore.

Decret. Dis. XXI. c. I.

Et patet via ad intelligenda decreta sanctorum in ista materia. Nam beatus Ysidorus sic scribit ut recitatur 21ª dist. *Cleros et clericos hinc appellatos esse credimus quia Mathias sorte est electus quem primum per apostolos legimus ordinatum.* Κλῆρος[1] *enim grece, latine sors vel hereditas dicitur: propterea dicti sunt clerici quia de sorte sunt domini vel quia partem domini habent. Generaliter autem clerici*[2] *nuncupati sunt omnes qui in ecclesia Cristi deserviunt.* Ecce iste sanctus videtur innuere quod de genere cleri Cristi Mathias fuit primus qui ordinatus est sacramentali institucione. Et hinc credo ipsum fuisse sorte electum[3], ut notetur nomen clerici a divisione hereditatis facta per sortem sumpsisse exordium. Secundo Y.

S. Jerome.

Decret. C. XII. Q. i. c. 5.

intelligitur dictum beati Ieronimi positum in decretis xli q. i: *Clericus qui Cristi servit ecclesie interpretetur primum vocabulum suum et nominis diffinicione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim* κλῆρος *grece latine sors appellatur, propterea clerici dicuntur quia de sorte domini sunt, vel quia ipse dominus sors et pars clericorum est. Et quia vel ipse pars domini est vel dominum*[4] *partem habeat talem se exhibere debet ut ipse possideat dominum et ipse possideatur a domino. Qui dominum possidet et cum propheta dicit 'pars mea dominus' nichil extra dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit praeter dominum pars eius non erit dominus verbi gracia 'si aurum vel*[5] *argentum,' si possessiones, si varia supellectilia cum istis partibus dominus non dignatur fieri pars eius. Si autem ego pars domini sum et funiculus hereditatis eius*[6], *non accipio partem inter ceteras tribus, sed quasi levita et sacerdos vivo de decimis, altari*[7] *serviens altaris oblacione sustentor. Habens victum et vestitum hiis contentus ero, et nudam crucem nudus sequar.* Et patet sentencia dicta de clerico

[1] Cleros, A, B. [2] *verba* quia de sorte . . . autem clerici, *om.* A. [3] clericum *pro* electum, A. [4] domini, A. [5] si *pro* vel, B. [6] eius, *om.* A. [7] alteri *pro* altari, A.

quomodo incepit tempore legis date. Patet eciam quomodo multi hodie sunt[1] nudo nomine clerici cum vita et pro-
32 c. prietate possessionis sunt laici, * et ista duplicitas creditur
Augustine, Enarr. in Ps. lxvii. 14 *ad sensum.* confundere matrem nostram. Tercio intelligitur dictum beati Augustini super illo psalmi lxvii: *Si dormiatis inter medios cleros penne columbe deargentate etcetera*[2]. *Cleros*, inquit, *grece sors dicitur, et sortes ex promissione dei partes hereditatis vocantur, que sorte sunt populo distribute. Unde tribus Levi* S. Augustine.
Fol. 145 b. *precepta est non habere sortem inter * fratres suos, sed quod*
Numb. xviii. 20. *eorum decimis sustentetur. Nam et clericos hinc appellatos puto qui sunt in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati. Unde Mathias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus*
Acts i. 26. *ordinatum.* Unde quia pro secundo testamento datur hereditas, quasi sors eorum qui eis voluerint adherere signanter dicitur modo loquendi Grecorum. O vos clerici qui debetis esse *penne columbe deargentate*, si sopiti[3] sitis quasi in extasi auctoritate duplicis testamenti, et posteriora dorsi illius columbe radicata fuerint in palore auri et in caritativa sapiencia, dum caput ecclesie, qui est homo celestis, discernit viros ewangelicos quasi reges super edificacionem ecclesie, tunc fideles *nive dealbabuntur in monte Selmon*, sicut contigit spiritu sancto misso. Ex istis primo colligitur, secundum istos tres sanctos doctores lingwe et sensus scripture peritissimos, quod clerici ceperunt per divisionem speculativorum a laicis viventes de decimis et privatis elemosinis, laicis Hence we learn, (i) that the clergy are distinguished from the laity by living on tithes and alms.
Decret. c. XII. Q. I. secularibus negociis intendentibus, ut dicit decretum xii q. i. Patet secundo quomodo non oportet quod quis sit clericus, licet sit philosophus, pontifex et sacerdos. Nam Iob gentilis fuit magnus philosophus, Mechisedech vero fuit sacerdos Gen. 14, et principes seculi sunt pontifices, ut patet in (ii) That a man may be a philosopher, a pontiff, and a priest, without being a clerk.
Isidore, De Sum. Bon. Lib. III. c. xxxix. duabus legibus superius allegatis, et beatus Ysidorus tercio de summo bono capitulo 39 *dedit deus principibus presulatum pro regimine populorum.* Et patet tercio, secundum exposicionem doctoris tam noti et tanti, Augustini, et concordancias (iii) That the clergy are the 'wings of the Church, and as

[1] habent *pro* sunt, B. [2] *nota in marg.*: penne columbe dicuntur sacerdotes, A. [3] duplici, A.

such are alluded to in Ps. lxviii. 13.

scripturarum, quomodo signanter ponuntur termini in predicta auctoritate psalmi. Nam Canticorum vi dicit sponsus de sancta matre ecclesia *Una est columba mea*; clerici autem (Cantic. vi. 8.) ewangelisantes vocantur penne ecclesie quia partem laicalem grossam et carnalem predicacione ewangelii ferunt[1] sursum. Unde in visione Ezechiel primo dicitur quod *facies eorum et* (Ez. i. 11, 8.) *penne eorum extente desuper* et similitudo *manus hominis sub pennis*[2] *eorum*, etc.[3] Quod exponit beatus Gregorius vi° (Gregor. Mor. Lib.) moralium in fine: *Quid enim per pennas animalium nisi contemplaciones possumus dicere sanctorum, quibus ad summa transvolant et terrena deserentes sese in celestibus librant.* Sic (Z.) igitur per pennas columbe signatur in predicacione[4] secundum essenciam clerus Cristi. Ille penne secundum Augustinum (Aug. loc. cit.) sunt deargentate quando sunt *divinis eloquiis erudite*. Eloquia namque domini dicuntur psalmo xi *Argentum igne examinatum* (Ps. xii. 6.) *probatum et purgatum terre sep*tuplum*. Tunc, inquit, *dabit* (32 d.) *dominus verbum ewangelisantibus virtute multa* si in duum testamentorum[5] auctoritate quiescentes utriusque probacionibus quasi dormientes pacifice quietantur. Ale autem ecclesie ex parte dorsi *inter scapulas* originantur a corde, quod significat[6] sapienciam et caritatem ecclesie a Cristo, qui est fons sapiencie, derivari. Nam onus Cristi, quod in duobus preceptis caritatis impletur, est leve amanti cum gratanter moritur, quod est dormicio in hiis cleris. Clerus enim signat secundum Augustinum duo testamenta vel duo precepta aut duas hereditates ex eis causaliter procedentes. Omnia enim ista tria predicantur de clero secundum diversa genera predicandi. *Hereditas*, inquit, *veteris testamenti in umbra* (Ibid. op. cit. § 20.) *figurativa hereditatis future est, terrena felicitas; hereditas vero novi testamenti est eterna immortalitas.* Et sic cum idem sit secundum Grecos dormire *inter medios cleros* et secundum[7] nos dormire in medio clerorum, sicut probat exemplo Grecorum multiplici, patet quod penne ecclesie tunc

These wings are 'covered with silver,' when the clergy are instructed by the 'words of the Lord.'

[1] fuerunt *pro* ferunt, A. [2] subtus pennas, A, B. [3] erat *pro* etc. A.
[4] *verba* in predicacione *bis*, A. [5] testamenta, A. [6] signat A.
[7] servos *pro* secundum nos, A.

The 'sleep' is the rest from the desire for earthly happiness.

dormiunt inter medios cleros quando non terrenam felicitatem querunt ardenter sed expectant aliam pacienter. Et sig-
Fol. 146 a. nanter dicitur * quod dormiunt quia qui serviunt deo serviliter propter felicitatem terrenam ablatus est sompnus ab eis et instar Iude non dormiunt. Inflammantibus enim cupiditatibus agitati in flagicia et facinora propelluntur, nec omnino quiescunt desiderando ut adquirant et metuendo ex alio latere ne amittant. Unde hec dormicio mortis foret felicissima a terrenorum cupiditate, ligando sensus quiescere et in spe pacienter ad hereditatem patrie aspirare. Tales enim volant cum domino in finali iudicio. Nam secundus
I Cor. xv. 22. Adam de celo celestis, ut dicit apostolus i^a Cor. 15, discernit
Eph. iv. 11. spirituales reges super corpus ecclesie, cum Eph. iiii. dicitur. *Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam vero prophetas, quosdam autem ewangelistas, quosdam autem pastores et doctores in opus ministerii, in edificacionem corporis Cristi.* Isti enim sunt discreti a numero prescitorum; spiritus autem dividens hec dona Cristi officiariis ipsos albi-
Ps. l. 9. ficat *super nivem*, ut dicitur psalmo 50. Et notat Augustinus quomodo nive dealbabuntur in Selmon, quod interpretatur umbra, quia non sic meritis aut virtute discernuntur propria[1],
I Cor. iv. 7. cum i^a Cor. 4 dicitur *Quid habes quod non accepisti?* Ab eo,
Is. i. 18. inquit, accipiunt qui Iesai. 1° dicit *Si fuerint peccata vestra ut coccinium quasi nix dealbabuntur.* Cristus autem est nix ad sensum misticum in abstracto. Sed matri sue dicitur

The 'snow' is the purification from sin.

Luke i. 35. luce 1° *Virtus altissimi obumbrabit*, hoc est umbraculum faciet tibi, i. e. defensaculum ab estu carnalium voluptatum. Umbra, inquit, constat[2] ex luce et corpore, et sic Verbum caro factum est ex luce vera et corpore assumpto ex humili
33 a. Maria, et sub ista umbra humanitatis Cristi proteguntur * qui se recognoscunt humiliter nihil esse ex sese[3], sed causari a lumine velud umbram. Unde ista umbra est mons aliis, ut
Is. ii. 2. dicitur Iesai. 2° *In verticem moncium*, et est parvulis[4] in Cristo mons caseatus vel coagulatus, sed[5] proveccioribus est

[1] prop. disc. *ord. inv.*, B. [2] constat, *om.* A. [3] se *pro* sese, B.
[4] parvulus *pro* parvulis, A, B. [5] vel *pro* sed, A.

mons pingwis, ut loquitur apostolus i[a] Cor. 3° *Tanquam parvulis in Cristo lac dedi vobis.* Ex istis colligitur quam periculosum foret pennas ecclesie versas esse pennas vespertilionum crepusculariter in timore volancium, aurum eius versum in scoriam et dormicionem eius quietam in vigiliam freneticam et exsortem. Talis enim columba necessario ad inferos demergetur.

1 Cor. iii. 1, 2.

They who know not this sleep from the restlessness of earthly desire are doomed to perdition.

CAPITULUM VII.

It remains to declare three laws which would be for the good of both State and Church.

I. The first, that bishops shall be obliged to look to the state of the clergy in their diocese.

Ulterius restat detegere tres leges[1] que forent regibus ad stabilimentum regni et episcopis ac ecclesie ad tutelam. Prima quod episcopi necessitentur in sua diocesi secundum formam legum ecclesie ad statum cleri sui attendere, defectus cleri corrigere, iniurias emendare et virtutes eorum secundum debitum premium comendare. Nec dicat aliquis quod non pertinet ad regem, qui debet esse sacerdos et pontifex regni sui iuxta decretum 21 di. *Cleros*, exequi istam legem, quia lex dei, et per consequens lex ecclesie, est lex regis, non solum sub racione qua cristianus, sed sub racione qua in istarum legum custodia stat precipuum regimen regni sui. Ideo debet istarum legum custodiam potestative defendere. Nam ix di. sub auctoritate beati Isidori sic habetur: *Iustum est, principem obtemperare legibus suis: Tunc enim vita sua ab omnibus custodienda existimet, quando et ipse illis reverenciam prebet.* Et istam sentenciam dixi superius de Aristotele. Unde gentiles et grossi philosophi ex lege naturali illud convicerant[2], ut (digestis de officio prefecti urbis lege prima,) *Omnia omnino crimina prefectura * urbis sibi vendicabit, nec tantum ea que intra urbem admittuntur verum eciam que extra urbem intra Ytaliam*[3]. Sic enim fuit in primitiva ecclesia, sacerdotibus ewangelisantibus tradentibus sathane induratos et secularibus utentibus potencia[4] coactiva. Videamus igitur quid dicunt leges ecclesie in hac parte. Nam xviii[a] di. ex

Decret. D. xxi. c. 1.

The execution of this law is the King's duty.

Decret. D. ix. c. 2.

Fol. 146 b.

For in the primitive church the priests preached and delivered over to Satan hardened sinners, and the secular

[1] reges, A. [2] communicant, B. [3] Nota *in marg.* A. [4] Nota, Potencia coactiva, *in marg.* B.

Decret. Dis. XVIII. c. 51.

consilio pape Martini sic scribitur: *propter ecclesiasticas causas et altercacionum significaciones bene placuit per singulas provincias bis in anno concilium fieri, convocante metropolitano episcopo omnes provinciales episcopos. Ad quod concilium veniant omnes presbiteri et diaconi vel hii qui se lesos existimant, ut in concilio cause examinate ad iustum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi, presbiteri aut diaconi inventi fuerint in offensa secundum racionem excomunicentur quamdiu cum consensu placuit de hiis dare sentenciam.*

lords exercised restraining authority.

In accordance with this was the disciplinary power of the provincial Church councils.

33 b. Unde quod episcopi debent notificare suis ecclesiis * que in hiis[1] conciliis statuuntur patet ex diffinicione concilii Tolletani: *Decrevimus ut dum in qualibet provincia concilium agitatur unusquisque episcoporum admonicionibus suis infra sex mensium spacia omnes abbates, presbiteros, diaconos atque clericos, seu eciam omne conventum civitatis ipsius ubi preesse dinoscitur, nec non et cunctam diocesis sue plebem congregare nequaquam moretur quatenus coram eis plenissime reseret omnia que eodem anno in concilio acta vel diffinita esse noscuntur. Quod si quispiam hec parvipendenda esse crediderit sentencia excomunicacionis duorum mensium circulo persistat usquequaque multatus.* Et multe sunt legum concordancie pro ista sentencia. In istis autem synodis debet diligenter inquiri de cleri quantitate et qualitate absolute in se ipso, et de exemplari ac humili ministeriali comunicacione cum laicis. Unde quo ad numerum scribitur 3° decretalium De vita et honestate clericorum, *Quoniam, ut ait: Statuimus,* inquit papa, *ut facultatibus ecclesiarum vestrarum proventibus et expensis diligenter inspectis certum in eis valeatis ponere numerum clericorum, et statuere ut bona eorum veniant in comuni, et in una domo vescantur atque sub uno tecto dormiant et requiescant.* Super quo dicit glossa: *illi fructus estimandi sunt qui supersunt deductis expensis, et ita tot sunt ponendi clerici in ecclesiis quot ex fructibus illis honeste sustentari possunt,* ut allegatur per legem multiplicem. Sic igitur[2] rex posset cognoscere quantum de bonis Cristi et regni dat

Cf. Decret. c. x. Q. i. c. 10.

In these Councils enquiry should be made as to the numbers and quality of the clergy.

B.

Decret. Lib. III. Tit. i. c. 9.

[Gregory vii.]

Through the Council the King will learn how

[1] istis, B. [2] ergo, B.

much he gives to his clergy in alms. The people also will have the Council to appeal to instead of having recourse to foreign courts.

elemosinarie clero suo, quia de[1] hoc secundum beatum Isidorum reddet in die iudicii racionem. Et iterum populus regis salvari posset intra provinciam, non necessitatus expetere iudicia transmarina in quibus falsi testes conducti deponunt de loco et facto omnino ignoto ac si corporaliter interessent.

Again the enquiries into the quality, and especially the chastity of priests will save the laity from hearing masses said by notorious offenders.

Habita igitur debita quantitate cleri provincie querendum est de eius qualitate et specialiter de eius castitate; non enim debet laicus audire missam presbiteri quem scit notorie tenere concubinam, ut dicitur 32 dis. *Nullus missam*, quia talis excomunicatus et[2] hereticus, licet non inficiat sacramentum, tamen conficiendo ledit se et proximum et iniuriatur utrique ecclesie, cum non resistere est prebere assensum. Et cum idem sit iudicium de aliis sacramentis patet quod laicus non ministrabit tali stipendium. Sed quam heretica est illa glossa que dicit quod debet omnino expectari iudicium et correccio sui episcopi, et quamdiu tolleratur ab eo debet ministrari sibi stipendium. Nam idem est sic dicere et dicere quod quamdiu episcopus[3] dampnabiliter consentit peccato presbiteri * debet laicus dampnabiliter consentire: decretum autem sequens preter hec docet quod talis nec debet in ecclesia ministrare nec ab ecclesia partem suscipere.

Decret. D. XXXII. c. 5.

From such men the laity should withhold their stipend, not waiting until the bishop takes action, lest they incur the sin of consent.

Fol. 147 a.

Again the clergy must not be allowed to live secular lives, but must attend diligently to their cure.

Habita itaque quantitate et qualitate cleri provincie videndum est de eorum * [4] habitudine ad populum relativa. Cavendum est igitur ne vivant seculariter vel fiant laicorum ministri, sed cure sue in sanctitate vite diligenter invigilent. Pro tunc enim non debent[5] sustentari de proventu ecclesie, ut patet 3° decretalium *Ne clerici vel monachi* capitulo *Sacerdotibus*, et capitulo *Relatum est*. Istam itaque legem diligenter debet[6] rex attendere et episcopis suis[7] precipere sub pena ammissionis temporalium suorum rite exequi istas leges. Probatur in observancia istorum precipue conservatur status regni in

33 c.

Decret. Lib. III. Tit. l. cc. 2, 7.

This is a matter of such supreme importance to the kingdom that the

[1] ad *pro* de, A. [2] et, *om.* A. [3] episcopus, *om.* A. [4] *In super. marg. hujus pag. eadem quae textum exaravit manu scriptum est*: Nos autem gloriari oportet in cruce domini nostri Iesu Christi in quo est salus. [5] dicunt *pro* debent, A. [6] deb. dil., *ord. inv.*, B. [7] attendere *ante* precip., *add.* A.

King should confiscate the revenues of bishops who neglect it.

tantum quod segnicies in istis foret maxime prodicionis indicium[1]. Rex igitur et regnum[2] non debent de bonis suis proditores suos defendere sed fomentum prodicionis subtrahere, cum hoc vergeret ad comodum utrobique. Item rex habet potestatem precipiendi episcopo suo sub pena ammissionis temporalium ubi non emergit tam patens casus periculi, ergo evidencius in maiori periculo regni sui. Assumptum patet ex hoc quod propter episcopale officium dedit rex sibi stipendium, nec foret rex regni nisi haberet potestatem ad regimen regni de cunctis suis temporalibus providere. Cum enim lex divina et lex ecclesiastica dicunt quod in hoc stat maximum regni periculum nota infidelitatis
C. foret magis attendere ad pericula regni sensibilia quam ad illud. Item episcopus tenetur obedire regi suo in licitis et canonicis, sed ista forent pertinentissime licita et canonica quia officio episcopali ex legibus ecclesie limitata; ergo honestum foret episcopo in perfeccione istorum suo domino legio obedire. Aliter enim rex pie aufferens ab eo temporalia et dans alteri facienti illud officium posset[3] vere et pertinenter
Matt. xx. 13. dicere: '*Amice non facio tibi iniuriam*, nam tuum non[4] foret illud donatum nisi compleveris tuum officium, sed in maximo regni periculo contra salutem anime mee es mihi inobediens; ideo a te auffero, non tua, sed bona regni mei que contra coronam et legem dei iniuste occupas.' Confirmatur ex hoc primo[5] quod archiepiscopus vel papa debet in tali casu[6] episcopum negligentem suspendere et multare. Sed rex habet plenius dominium super omnia temporalia regni sui quam suus metropolitanus vel papa, igitur regi licet specialiter in eorum negligencia aufferre a suis proditoribus bona sua. Aliter enim, cum illi possunt perverti, plus appreciantes temporalia quam salutem regis et regni, non liceret regi providere de istis bonis regni licet occasione ipsorum precipitent regem et regnum secundum corpus et animam in

For if the services are not performed for which the revenue is paid, the revenue ceases to be the bishop's.

As this power of forfeiture is acknowledged to belong to the pope and the archbishop, it plainly *a fortiori* belongs to the King who provides the revenue and is responsible for the safety of the kingdom.

[1] *In marg.* Conclusio, B. [2] regni, A. [3] potest, B. [4] non *om.* A. [5] primo ex hoc, *ord. inv.*, B. [6] causa *pro* casu, A.

Again as Christ and the Apostles obeyed Kings even in paying tribute, much more ought the clergy to obey the Kings who claim their help; and this especially applies to the richly endowed English clergy.

infirmum[1], quod foret nimis blasfemum summe regalis potencie destructivum. Secundo confirmatur ex hoc quod Cristus, apostoli et sancti succedentes eorum vicarii debuerunt obedire regibus eciam in dando ex*acciones et census, ergo 33 d. multo magis debuerunt obedire regibus petentibus auxilium conformiter legi dei. Et cum nostri episcopi debent esse obligaciores regibus ex augumento donorum videtur quod episcopi nostri debent in istis precipue regibus obedire. Unde decretum Augustini di. viii *Quo iure* sic loquitur: *Sed* Decret. D. VIII. c. I. *dicitis quid nobis et Imperator? Sed, ut * iam dixi vobis, de* Fol. 147 b. *iure humano agitur. Apostolus voluit serviri regibus, voluit honorare reges*[2], *et dixit Regem reveremini*[3]. *Noli ergo dicere, quid mihi et regi? Quid tibi igitur et possessioni? . . . Noli igitur possessiones tuas dicere, quia ipsa iura renuncciasti humana quibus possessiones possidentur. Per iura*, inquit, *regum possidentur possessiones.*

Again Christ's vicars are bound to serve those subject to them, and no service is more appropriate than that of doing these things which belong to their office.

Tercio confirmatur ex hoc quod Cristi vicarii et papa precipue debent servire subditis, ut patet ex doctrina Christi Luce xxii° et ex stilo beati Luke xxii. 26. Gregorii quo vocat eum servum servorum dei. Sed nullum servicium foret eis pertinencius aut religiosius quam faciendo predicta que incumbunt eorum officio. Ergo hec debent facere a regibus requisiti. *Quomodo rogo,* dicit decretum Decret. C. XI. Q. i. c. 27. xi q. i. *Si tributum quod imperator habet potestatem vendicandi agros*, sic quod iste sanctus episcopus dicit, *non denegamus ei* tributum de agris ecclesie quin longe evidencius non negaremus ei spirituale suffragium ad domandum inimicos ecclesie. Si enim censum filius dei solvit, quis tu tantus es ex elemosinis principum mendicatis ut neges in causa dei principibus petentibus contra anticristos auxilium. Nichil enim patencius iudicaret te esse eis consocium. Nam per multas leges prepositi ecclesiastici debent in tali casu humiliter petere auxilium brachii secularis, quomodo ergo negarent conferre regibus auxilium in hac parte? Aliter enim aptari possit eis illud psalmi 49 *Si videbas furem currebas cum eo et* Ps. xlix. 18. *cum adulteris porcionem tuam ponebas.* Omnes enim curati

[1] infimum *pro* infirmum, A. [2] regibus, A. [3] venerari, A.

qui non proficiunt pastoris officium fures sunt et latrones[1], et tales accelerant nonnulli defendere et de[2] adulteris quibus consenciunt dicuntur habere animam porcionem, et revera inter omnes gradus infidelitatis atque periurii tales periuri forent infidelissimi regi suo. Unde signum infidelis ut vecordis ignavie foret talem prepositum pre timore amissionis temporalium indignum pastorem instituere, vel ad residenciam vel alia dei officia non vocare. Talis enim foret proditor dei et hominum timens amissionem temporalium plus quam deum. Et hinc dicit decretum 9 di. *Quicumque legibus Imperatorum, que*[3] *pro dei veritate feruntur, obtemperare non wlt, adquirit grande supplicium. Quicumque vero legibus Imperatorum, que contra dei voluntatem feruntur, obtemperare* [*non*[4]] *wlt,* * *adquirit grande premium.* Nam et temporibus prophetarum omnes reges qui in populo dei non prohibuerunt nec everterunt que contra dei precepta fuerunt instituta culpantur, et qui prohibuerunt et everterunt super aliorum merita laudantur, ut rex Nabuchodonosor, cum servus esset ydolorum, constituit sacrilegam legem ut simulacrum adoraretur; sed eius impie constitucioni qui obedire noluerunt pie fideliterque fecerunt. Deinde cum rex divino correctus miraculo piam laudabilemque legem constituit pro veritate, ut quicumque diceret blasfemiam in deum Sidrach Misak et Abednago cum domo sua penitus interiret. Patet hystoria dan. iii°. Unde inquit *quando imperatores pro falsitate contra veritatem constituerunt malas leges bene*[5] *credentes probantur et perseverantes coronantur, quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges terrentur sevientes et corriguntur male intelligentes.* Cum igitur in Anglia offenduntur[6] presbiteri propter rectificacionem privilegii Westmonasteri[7] factam per reges con*formiter legi dei, quid credimus, si rex iam faciat dictam legem ecclesie sub pena amissionis temporalium innovari, forte pocius annuerent quod rex statueret ut quicumque curati in laicali regis officio ab omni

Decret. D. IX. c. I. § I.

34 a.

Dan. iii. 29.

Fol. 148 a.

No fear of the loss of temporal goods ought to persuade a superior to institute an unworthy pastor.

Bad laws are made for the trial of the faithful (e. g. of Nebuchadnezzar which the three children disobeyed), good laws for the correction of the perverse.

The English clergy who are offended at the rectification of the privilege of Westminster Abbey [as a sanctuary], would perhaps like a law which should exempt from obedience

[1] sunt, *add.* post latrones, A. [2] de, *om.* A. [3] qui, A, B. [4] non, *om.* A.B. [5] unde *pro* bene, B. [6] offendunt, B. [7] Westinensis, B.

to their bishop all clergy engaged in the King's secular service.

obediencia sui episcopi ad perficiendum curati officium sint exempti! Et tamen certum est, cum hoc sit contra legem dei atque ecclesie, excomunicati forent a deo qui talem legem iniquam conderent vel eius practice contra dei iudicium consentirent. Unde episcoporum foret[1] omni timore fortune postposito consuetudini tali resistere et omnes curatos eis subditos constanter ad pastoris officium coercere, dicendo regi, si oportet, sicut Baptista dixit Herodi, illud decretum pape Simachi positum di. x. *Non licet Imperatori* [*vel*] *cuiquam pietatem custodienti*[2] *aliquid contra mandata divina presumere, nec quidquam quod ewangelistis vel propheticis aut apostolicis preceptis vel regulis obviet, agere.* Sed quid magis, rogo, obviet legi dei quam regem proditorem dei defendere et detractum[3] a divino officio suo seculari officio peregrino a clericis mancipare? hoc enim vergeret ad discrimen regni et periculum tam fraudatarum quam hoc defendencium animarum.

Such a law the Bishops would be bound to resist as the Baptist resisted Herod.

Decret. D. x. c. 2.

The third fruit of the law would be to limit the number of the clergy, and so promote the honour of God, health of the people and the establishment of the realm.

Fructus autem tercius predicte legis foret honor dei, salus[4] populi et stabilimentum regni. Hoc enim foret medium cui nemo imponeret colorate columpnam ad practisandum supradictam conclusionem, quod laicis regni foret aptatus numerus clericorum, ipsis viventibus pure de decimis, oblacionibus, elemosinis, tunc residuo secularis dominii existente in manibus
* laicorum. Deus enim aptavit clerum legis[5] veteris secundum 34 b.
numerum in quo sustentaretur de decimis quando fuit magis necessarium habere cleri multitudinem propter legis onera quam est modo. Si igitur capitanei corporalis exercitus debent certificare regi de numero et qualitate suorum militum correspondenter ad datum stipendium, multo magis episcopi, capitanei spiritualis exercitus, debent respondere regi de numero et virtute spiritualis milicie, cum ex fide rex et regnum debent de isto exercitu plus curare. Aliter enim posset contingere quod plus quam tercia pars bonorum regni foret subtractum et consumptum per discolos sine correspon-

If the heads of the bodily army must answer to the King for the number and condition of their troops, much more must the heads of the spiritual army.

[1] forent, A. [2] custodiendi, A. [3] decretum *pro* detractum, A.
[4] stilus *pro* salus, B. [5] regis *pro* legis, A.

dencia numeri vel virtutis. Sed quid minaretur patencius regno ruinam? Numerus igitur cleri aptatus ad possessiones et limitatus per episcopos ad virtuosas concertaciones cum spiritualibus inimicis redderet regnum, tam ex victoria quam

E.

ex derelicta virtuosa mundicia, gloriosum. Unde non dubium rex tenetur plus edoctum defectum in numero et virtute spiritualis milicie correspondenter de stipendio temporali subtrahere; primo quia hoc pertineret ad precipuum regimen regni sui; secundo quia aliter iniuriaretur toti regno nimis culpabiliter ex consensu. Cum enim tales forent, nedum fures et latrones, sed ad tocius regni maximum dampnum, bona regni et specialiter pauperum rapientes, quomodo servaret rex fidem suis legiis nedum omittendo subtrahere, sed defendendo, bona quorum ipse et regnum sunt de talibus inimicis? Quo, queso, colore spoliaret pauperes regni de suis usibilibus, que vix eis sufficiunt, quando tot bona eorum iacent cum proditoribus ociosa. Et si queratur huius probacio, ecce quantitas dotacionis, paucitas et invalitudo istorum militum, respondebit. Quod si dicatur eos esse validos quo ad deum, super quo non cadit improbacio vel iudicium humanum, primo, inquam, foret ista sentencia repugnans factis ecclesie, quia, cum non licet excomunicare nisi pro mortali, si tolleretur omne iudicium humanum probabile [1] de mortali, tolleretur omnis potestas excomunicandi vel aliter

Fol. 148 b.

per censuras ec*clesiasticas puniendi. Et iterum, si sunt tam grati Cristo ut referunt, nedum redderent racionem de excessivis elemosinis secularium dominorum sed gratanter acceptarent exoneracionem eorum ultra necessaria ad sustentacionem sui officii, ymmo susciperent rapinam bonorum suorum cum gaudio, si contingat. Constat quidem quod est de perfeccione Cristi discipuli de paucis temporalibus [2] contentari. Sic enim narrat beatus Ieronymus de tribus milibus monachorum in Egipto propter obolum quem habuit unus monachus in proprio congregatis. Et Cestrensis libro v° capitulo 23° narrat quod ante adventum Augustini in

The King must remedy existing evils by reducing the pay of the clergy.

How can the King tax his poor subjects, while so much of their property lies idle with these traitors?

The objection that the clergy may be strong in the sight of God, as to which we cannot pronounce, fails (i) because we can pronounce on this as easily as on questions of excommunication, (ii) because, if they were so, they would welcome expropriation.

Higden, Polychr. v. 10. *sub fin.*

[1] improbabile, A. [2] temporibus, A.

Angliam[1] erant MMC[2] de monachis Britonum cristianis in Vallia pure exproprietarie de labore manum * sustentati, et 34 c. verisimile est quod vixerunt sanccius quam nostri possessionati, quia regule primeve conformius. Quid ergo obest illos venire ad iudicium regis et regni de quantitate bonorum regni de vita sua et numero responsuros[3]? Tercio moveret ad idem quod omnis institucio humana reperta continere errorem debet racione peccati consensus a constituentibus revocari; sed contingit tam ex parte fundatorum quam elemosinariorum esse in talibus donacionibus defectus multiplices; igitur sentito errore debet a constituentibus revocari; multo magis igitur a rege et regno qui sunt supra constituentes privatos. Maior patet ex hoc quod dato opposito constituentes defenderent vel consentirent ex negligencia correccionis errorem contra racionem, et per consequens contra deum; defendere autem hoc licere foret blasfemia. Unde di. x.[4] *Vides fili*, dicit papa Iohannes, *quod contra leges accipitur, dissolvi per leges meretur*. Idem igitur foret imponere dominis regni nostri quod non possunt corrigere hos errores, vel quod hoc non possunt sine approbacione Romani episcopi, et dicere quod peccantes in spiritum sanctum sunt necessario condempnandi, vel quod eorum satisfaccio essencialiter dependet a dicto pontifice, quorum utrumque dicti domini non aufferent, quia tunc redderentur, ut sic, infidelissimi et excomunicatissimi heretici, secundum leges dei et hominum funditus destruendi. Minor autem non indiget probacione, cum dotantes possunt cecari multipliciter in dotando et elemosinarii possunt deficere a condicione quam oportet intelligi, quia aliter forent impeccabiles ut angeli confirmati. Et confirmatur nedum possibilitas F. sed effectualitas erroris ex hoc quod putantes se[4] proficere clero suo viderentur laboriose et sumptuose altrinsecus sibi officere. Ex hoc enim videtur status ordinis inperfeccior, numerus ex sumptuositate paucior et ad apetendum seculari-

Again when any human institution is found to contain error, its founders must correct it; much more is this the case when the founders are the King and kingdom.

Decret. D. x. c. 10.

For it cannot be said that the right to amend and repent is conditional on the consent of the Bishop of Rome.

If the endowers of the clergy could not have erred the receivers must have been impeccable; that they did err is shown by the ill results of their gifts.

[1] Anglia, A. [2] cccvii *pro* MMC, A, B. [3] Nota, *in marg.* A.
[4] 10 dist., *ord. inv.*, B. [5] esse *pro* se, A.

To this we have the testimony of the Ven. Bede as to the state of the clergy of his own time.

tatem proclivior. Nam ante dotacionem fuit status illius ordinis eque perfectus, sicut in principaliori est status ordinis fratrum, ut dicit Bernhardus. Sed modo est ex dotacione[1] imperfeccior, sicut sentenciant multe leges. Sicut igitur ille imperficeret ordinem fratrum qui copiose dotaret eos in temporalibus, ita videtur de religiosis possessionatis, et ista videtur esse sentencia sanctorum. Unde venerabilis Beda in epistula ad Egbertum Archiepiscopum Eboracensem (Beda, Ep. II.) dicit quod oportet eum subordina[re] coepiscopos ad predicandum ewangelium illi provincie secundum decretum beati Gregorii, cum ipse non sit plene per se sufficiens; et diffiniens sic obicit: *Et quidem novimus quod per incuriam*[2] *regum precedencium donacionesque stultissimas factum est, ut non facile locus vacans, ubi sedes episcopalis nova fieri debeat, inveniri valeat.* Et post conquerens de stulticia dotacionum monasteriorum sic loquitur: *Quia huiusmodi maxima et plurima sunt loca que, ut wlgo dici*[3] *solet, neque deo neque hominibus utilia sunt, quia videlicet neque regularis secundum* (Fol. 149 a.) * *deum ibidem vita servatur, neque illa loca milites sive comites*[4] *secularium potestatum, qui gentem nostram a barbaris defendant, possident.* Ideo, inquit, *Si quis in ipsis locis sedem episcopalem constituat non culpam prevaricacionis incurrere, sed opus virtutis magis agere probabitur*[5]. Et tercio ex testimonio (Is. lviii. 6.) Yesaias lviii *dissolve obligaciones violentarum comutacionum;* (Beda, op. cit.) dat exhortacionem catholicam sub hiis verbis: *Tuam sanctitatem decet cum religioso rege nostre gentis irreligiosa et iniqua priorum gesta atque scripta convellere, et ea que provincie nostre, sive secundum deum sive secundum*[6] *seculum, sint utilia prospicere, ne vel nostris temporibus religione cessante amor timorque*[7] *interni inspectoris deseratur, vel rarescente copia milicie secularis absint qui fines ab incursione barbarica tueantur. Quod enim turpe est dicere, tot sub nomine monasteriorum loca hii qui monachice vite prorsus sunt expertes in suam*

[1] ex dot. est, *ord. inv.* B. [2] injuriam, A, B. [3] dicet, A. [4] comilites, B. [5] probabiliter *pro* probabitur, A. [6] secundum, *om.* A. [7] tenorque *pro* timorque, A.

dicionem acceperant, sicut tu melius nosti, ut omnino desit locus ubi filii nobilium aut emeritorum militum possessionem acciperent: ideoque vacantes ac sine coniugio, exacto tempore pubertatis, vel intendunt[1] luxurie et alii facinori infra regnum aut patriam suam, pro qua militare debuerant, transeuntes perturbent ecclesiam. O si iste sanctus pugil ecclesie viveret iam[2] hic in terris videret quanta possessio regni nostris sit fraudulenter furtive et mendaciter ad manum mortuam spoliata, videretque secundo quomodo pauci ignari religionis monastice[3] nimis seculariter occupant ista bona, et videret 3° quomodo occasione illius tercie discrasie tota religio gentis nostre dissolvitur, clamitaret pre G. monstruositate facinoris 'Ve genti huius peccatrici.' Hodie namque dicitur quod monasteria de illis paucis ineptis quos ad religionem suam accipiunt vendicant symoniace dotem temporalium ab accepto, venduntque corrodia et maneria patrimonii Cristi et elemosine date pauperibus tamquam comercium seculare, et cum precio nunc voluptuose vivunt, nunc redditus impetrant, nunc mercantur. Et ex alio latere ordinarii multiplicant nunc verba et leges blasfemas de sua potencia, nunc inbursant consenciendo facinori extortam peccuniam, et nunc tradicionibus suis onerant laicalem ecclesiam nimis gravi annua pensione[4]. Et ex 3° latere predones seculi nunc tumultuose defendunt hec spolia * pro 35 a. temporali vel annua pensione[4], nunc maiores[5] et minores spoliatis pauperibus simonie participando consenciunt, et nunc regnum nostrum depauperatur milicia, et nedum regnum sed pene totus Cristianismus[6] sentit exinde perplexas iniurias. Ideo vero dicit iste sanctus quod erant donaciones regum stultissime. Stulte, quia credunt dominia[7] eis placencia et licita debere eciam religioni monachice proficiendo ad utriusque meritum complacere. Stulciores, quia credentes quod in istis stat regni prosperitas accumulant sectas et irreligiones insolitas, unde surrexit duplex penuria regni

How much worse would he find matters now; more endowments and less religion!

Now-a-days the monks waste the property and anticipate the income entrusted to them.

Rightly did Bede call these endowments foolish.

[1] incendunt, A. [2] iam viveret, *ord. inv.* B. [3] monachice, B.
[4] annua pensione *corr. Edd. pro* animapensione, A, B. [5] maioris, A.
[6] cristianissimus, A. [7] divina *pro* dominia, B.

nostri. Sed 3º erant[1] stultissime quia credunt placere Cristo dissolvendo religionem et pauperiem quam ipse instituit. Quis igitur negaret quin rex et regnum debent expergiscere intellectum et emendare secundum legem Cristi vocatas elemosinas quas ipsi et primogenitores sui tam stulte donaverunt?

Who then will deny that the King and kingdom should reform these so-called alms according to Christ's law?

Secunda lex est unde redderetur regno stabilitas quod rex ordinet per suos episcopos ut in cunctis suis ecclesiis parochialibus resideant curati qui sint docti et animati in officio Fol. 149 b. * pastorali. Tales enim secundum principem pastorum 1 Pet. v. 3. Iª Petr. vº sunt simplices theologi, *non dominantes in clero sed forma facti gregis*[2] *ex animo*; et per illos, ut dixi superius, scola Cristi et nomen regis diffunditur, cum docere debent populum quomodo deo et regi debeat obedire; et talis gens sancta faciet regem sanctum cum deus facit regnare yppocritam propter peccata populi. Patet ista lex ex lege priori et ex dictis libro viº De pastorali officio. Specialiter autem debet rex ad episcopos suos attendere quod sint iudices diligentes et ydonei in hac parte, quia aliter peccatum ex causa[3] multiplici redundat in regem[4]. Et ex isto primo sequitur quod rex non permittet alienigenam vel indigenam curatum beneficiatum in Anglia, nisi ex causa deo accepta, extra regnum vel intra, extra suum beneficium residere. Nam sive cardinalis sive familiaris pape vel cuiuscumque cari sui assignatus fuerit ab eo ad tale beneficium oportet quod admittatur et assignetur ad correspondens officium tamquam legius homo regis. Sed rex non permitteret in tam necessario officio aliquem cum suis temporalibus discolare. Sic enim iniuriaretur deo, sibi ipsi et regno, fraud-35 b. * ando ipsos a spirituali suffragio, contra quod totus populus H. reclamaret. Item rex rite exigit a suo archiepiscopo iuramentum corporale quod erit fidelis sibi et regno, igitur evidencius vel a pari exigeret a quolibet elemosinario suo inferiori archiepiscopo, vel in se vel in suo preposito. Cum

II. Our second law is that the King through his bishops should enforce the residence in all parishes of learned and zealous curates.

From this it follows that all curates, native or foreign, must reside in their benefices.

Foreign benefice-holders who do

[1] errant, A. [2] et, *post* gregis, *add.* B. [3] tam *pro* causa, A.
[4] *in marg.* Conclusio, A.

not reckon themselves subject to the Archbishop, and therefore are not bound by his oaths, must swear allegiance personally to the King, or lose their benefices.

igitur beneficiatus talis transmarinus non reputat se subiectum nostro archiepiscopo videtur quod vel veniret in persona sua faciens fidem regi ut domino, vel careret tali regis beneficio. Nam omnium temporalium regni est rex dominus, sive sint decime, sive alia iocalia, cum sit dominus corporis clericorum.

If the revenue of one benefice may be bestowed on foreign absentees the revenues of all benefices may with equal justice be transferred to foreign enemies, to the destruction of the kingdom.

Item si alienus episcopus posset[1] licite proventum unius beneficii ecclesiastici extorquere, ditando regno inutiles et quantumcumque inhabiles, cum non sit instandum in uno plus quam in reliquo videtur quod liceret sibi alienare fructum cuiuscumque beneficii ecclesiastici regni nostri conferendo cuicumque inimico vel inhabili ut sibi placuerit. Sed quomodo staret regnum si omnes episcopatus, omnes abbatus et prioratus, omnes prebende, omnes rectorie vel hospitilarie Anglie essent translate ad alienigenas inimicos? Revera nedum medietas temporalium regni nostri, sed, quod gravius est, crementum naturalium temporalium, necnon et spirituale suffragium, foret a regno ablatum.

It is much better that the King should deprive them of the goods they misuse.

Sed longe melius est quod rex et regnum aufferat bonum suum quod spoliant tam multipliciter depauperantes[2] regnum, quia aliter secundum beatum Bernhardum foret rex similis symee super tectum, quia deficeret ex ceca similitudine a precipuo regimine regni sui. Sed oportet omnino aspere castigetur quicumque indigena taliter alienis a fide et religione consenciens vel procurans. Debet enim rex suis legiis ut vacent edificatoriis regni officiis et dimittant tam peregrinum officium, cassando preceptum eciam pape mandantis oppositum, quia in hiis debet legius regis plus sibi obedire quam pape, ut patet ex dictis.

It is no use pretending that the transference of a few benefices to foreigners is harmless, the principle is the same.

Nec valet fingere quod translacio paucorum beneficiorum Anglie non noceret, primo quia si totalis translacio noceat aliquantum minor translacio nocebit proporcionabiliter spoliatis. Secundo, cum tanta iusticia stat in minimo bono ut maximo[3], patet quod[4] ex translacione cuiuscunque beneficii solveretur proditorie iusticia quoad deum. Et tercio idem foret flecti in observancia iuris nostri quoad minimum et cedere hostibus ut faciant fissuram * maximam in processu. Arguunt enim c.

[1] potest, B. [2] depauperans, A. [3] maxime, B. [4] quod, *om.* B.

per locum a simiali[1] similitudine quod, sicut papa habet potestatem transferendi unum beneficium Anglie eciam in Fol. 150 a. * lixam, in parvulum vel sectorem, sic eciam omnia ac singula beneficia, cum sit capitalis et plenus dominus singulorum; et sic infra breve transferret effectualiter beneficia regni nostri in equos, canes et feminas[2] eciam meretrices. Sed deliramenta sunt ista, cum apostolus nec habuit nec habere potuit potestatem super ecclesiam nisi ad eius edificacionem; pape autem interdicitur dominium seculare et asserere quod si discernat sic vel sic[3] esse licitum vel cum quolibet dispensandum eo ipso est licitum faciendum foret nimis magna anticristi blasfemia. Non enim est credendum vel obediendum homini vel angelo nisi de quanto est fundabile ex scriptura.

The justification rests on the argument that the pope is lord-in-chief of all benefices, whereas not even S. Peter had such power, the pope is forbidden all secular lordship, and the assertion of his power to make whatever he decrees lawful is blasphemy.

Sed constat ex scriptura et lege ecclesie quod nemo est vere rector, curatus vel minister ecclesie, nisi faciat quod incumbit I. suo officio. Ideo non est in potestate pape facere quemcunque pretextu peccunie rectorem, ministrum ecclesie vel curatum, nisi deus aptet sibi ministerium et faciat ipsum dignum. Nam nec papa nec Imperator potest facere tabellionem cum scriptura sua signata valere testes xii nisi faciendo quod veritas aut fidelitas sua valeat testes totidem. Si igitur sint[4] promoti regis et sic eius ministri oportet quod faciant sibi fidem in operacione[5], quod sunt tales.

According to Scripture and Church law no one is truly rector or curate unless he do what belongs to his office, and the pope has no power to make a rector or curate unless God make the man worthy.

Si itaque pro causis legitimis rex et regnum licenciant beneficiatum absentare se extra regnum vel intra ad maiorem utilitatem regni et sic ecclesie, salva sufficienti residencia procuratoria, subest causa deo accepta, quia aliter non staret curatus in scola, ubi ecclesie et parochianis suis magis proficeret, sed includeretur irracionabiliter in sua parochia tamquam anacorita[6]. Verumtamen in isto involucro sunt multa subterfugia discolorum, unde deficiente suffragio superioris partis utriusque brachii populus laicalis debet in nomine domini elemosinas suas, ut decimas et ablaciones, a tali ignoto subtrahere et in pauperibus Cristo persolvere. Pro-

Of course the King for good reasons, profitable to the kingdom and acceptable to God, may grant curates leave of absence.

But in other cases the people should take matters into their own hands and stop the curate's pay.

[1] simiali, *om.* A. [2] sciencias *pro* feminas, B. [3] vel sic, *om.* A.
[4] fuit *pro* sint, A. [5] opere, B. [6] *corr. edd. pro* anagorica, A, B.

batur populus debet subtrahere elemosinas a notorie fornicario iuxta dicta, sed ille minus nocet quam omnino fraudans a rectoris suffragio, ergo multo magis debet ab ignoto subtrahere.

If they are going to do this the people must arm themselves against the thunderbolts of excommunication.

Now excommunication can only harm a man in so far as he has previously been harmed by his own sin.

Let a man keep from sin and excommunication will not hurt him.

So Augustine says that wrongful excommunication recoils on its author.

God Himself cannot excommunicate a man save for mortal sin.

Sed[1] ad practisandum istam sentenciam cum aliis obediencìis legi Cristi necessitantur fideles armare se contra versucias fulminis pretense excomunicacionis, per quam multi ab execucione legis domini deterrentur. Cognoscant igitur fideles quod fulmen excomunicacionis non nocet homini nisi de quanto peccatum suum prius nocuerit. Ideo servet se cristianus a crimine et non obstante * quan- 35 d. tacunque fulminacione diaboli trahiciat constanter in preteritum opus bonum, quia deus est tali murus securus ut ictum fulminis in excomunicantem transverberet, dicente decreto Augustini xi. q. iii. '*Illud plane:*' *Si quisquam*, (Decret. c. xi. Q. iii. c. 87.) inquit, *fidelium fuerit anathematisatus iniuste, ei potius oberit qui facit quam ei qui patitur*, nec quisquam tantum insanit quod credat eo[2] ipso quenquam iuste excomunicare alium quo sic pretendit, cum tunc foret plus quam deus. Quomodo[3], rogo, licet vicario dei sive diabolo excomunicare quempiam pro[4] execucione operis meritorii cum deus non potest[5] excomunicare aliquem nisi fuerit pro mortali. Unde xi. q. iii.[6]: *Quomodo sacerdos mundum non facit leprosum, sic episcopus vel presbiter non aligat eos qui insontes sunt, nec solvit noxios.* (Decret. c. xi. Q. iii. c. 44.) Cognoscant secundo fulminantes tales sentencias causam pro qua persone[7] debet inferri talis sentencia. Nam xi. q. iii[a]. (Op. cit. c. 41.) ex consilio Meldensi * sic scribitur: *Nemo episcoporum quem-* Fol.150 b. *libet sine certa et manifesta peccati causa comunione privet ecclesiastica, sub anathemate[8] autem sine consciencia Archiepiscopi aut coepiscoporum ponere nullum presumat nisi unde canonica docet auctoritas, quia anathema mortis eterna est condempnacio, et non nisi pro mortali debet imponi crimine,*

[1] *in marg.* De excommunicacione, A. [2] ex *pro* eo, A. [3] quo *pro* quomodo, A. [4] pre, A. [5] patet *pro* potest, A. [6] xxi., A. [7] per se *pro* persone, A. [8] auctoritate *pro* anathemate, A.

et illis qui aliter non poterunt[1] *corrigi.* Unde glossa dicet quod[2] tunc demum potest quis excomunicari pro crimine K. cum est incorrigibilis. Et patet de racione, nemo enim debet membrum infirmi cauterisare dum remanet ex virtute membri et medicina apponibili spes sanandi. Cum igitur excomunicacio sit cauterium spirituale precidens excomunicatum a communione[3] fidelium, manifestum videtur quod hoc non debet fieri dum suppetit alia medicina. Et hec racio quare oportet ecclesiasticum excomunicantem cognoscere scripturam sacram ut sciat discernere peccatorum gravedinem et medelam. Ymmo videtur mihi quod nemo excomunicaret signanter alium nisi habuerit ad hoc specialem revelacionem quod hoc foret utrobique expediens ne ecclesiam Cristi magis intoxicet vel quod medicina penalis iuvet[4] quod spiritus salvus fiat. Sic enim excomunicarunt apostoli et omnes qui rite exercuerunt illud officium. Sed quis nostrorum excomunicancium attendit vel noscit si suus[5] excomunicatus fuerit in mortali, aut si aliunde competencius non possit corrigi? Cognoscant tercio ferientes hoc fulmine[6] ne ex defectu modi fulmen reverberet in se ipsos, quod fit quando postposito amore excomunicati ferunt[7] sentenciam ad vindicandum suam iniuriam vel lucrum temporalium ad querendum. Unde xi. q. iii.: *Episcopus* postquam declaravit[8] quod sentencia excomunicacionis tripliciter, scilicet ex causa, ex ordine et ex animo, 36 a. est iniusta, sic loquitur * *Sentencia ex animo est iniusta, cum aliquis servata integritate iudiciarii ordinis in adulterum vel in quemlibet criminosum, non amore iusticie sed livore odii, vel precio aut favore adversariorum inductus, sentenciam profert.* Unde Beda super epistulam Jacobi I° ait: '*Ira enim viri iusticiam dei non operatur,*' *quia qui iratus in aliquem sentenciam profert, etsi ipse quantum ad se iustam reportet sentenciam, iste tamen qui non amore*

This is confirmed by the Decretals and by reason, for we do not apply cautery while the limb has any soundness.

For a real excommunication there must be a special revelation.

Those who employ this weapon from interested motives must beware lest it recoil on themselves.

Decret. c. xi. Q. iii. c. 65.

To this effect there are many warnings in the Fathers.

James i. 20.

[1] potuerunt, A. [2] qui *pro* quod, A. [3] comunicacione, A. [4] innuet *pro* iuvet, B. [5] suis, A. [6] fulmen, A. [7] fuerunt *pro* ferunt, A. [8] declaraverit, A.

iusticie sed livore odii in eum sentenciam dedit, iusticiam dei in quam perturbatio non cadit, non imitatur. Talis, inquam, fulminat sentenciam in barbam propriam, quia iuxta decretum Cristi Matth. v. *Qui dixerit fratri suo: Fatue,* [Matt. v. 22.] *reus erit yehenne ignis.* Unde, ut supra tetigi, xi. q. iii. [Decret. c. xi. Q. iii. c. 87.] dicit Augustinus: *Illud plane non temere dixerim, quod si quisquam fidelium fuerit anatematizatus iniuste pocius ei oberit qui facit quam ei qui patitur hanc iniuriam. Spiritus enim sanctus habitans in sanctis, per quem quilibet ligatur aut solvitur, inmeritam nulli ingerit penitenciam; per eum quippe diffunditur caritas in cordibus nostris quem non agit perperam. Pax ecclesie dimittit peccata et ab ecclesie pace alienus tenet peccata, non secundum arbitrium hominum, sed dei.* Et sequitur: *sicut avis in incertum volans et passer quomodolibet vadens sic maledictum frustra prolatum venit super eum qui misit illud.* Et quantum ad vindictam proprii lucri sive iniurie scribit beatus Gregorius Januario episcopo, ut recitat canon 23. q. iiii. sub hac forma. *Inter querelas* [Decret. c. xxiii. Q. iv. c. 27.] *multiplices Ysidorus, vir clarissimus, a fraternitate tua frustra se excomunicatum * anatematizatumque conquestus est;* [Fol. 151 a.] *quod quam*[1] *ob rem factum fuerit dum a clerico tuo qui presens erat voluissemus adiscere pro nulla alia causa nisi pro eo quod te iniuriaverat factum innotuit, que res nos vehementer afflixit, quia si ita est nil te cogitare de celestibus ostendis, sed terrenam conversacionem te habere significas, dum pro vindicta proprie iniurie, quod sacris literis prohibetur, malediccionem anatematis invexisti. Unde de cetero omnino esto*[2] *circumspectus atque sollicitus, et talia inferre * cuiquam*[3] *pro defensione* [36 b.] *proprie iniurie denuo non presumas. Nam si aliquid*[4] *tale feceris in te scias postea esse vindicandum.* Potest[5] autem [L.]

And we have Christ's command to forgive until seventy times seven, and His parable of the ungrateful servant.

ista lex demonstrari ex fide scripture Matth. xviii. ubi [Matt. xviii. 16, 22.] Cristus sic[6] precipit, non cuicumque, sed capiti ecclesie, et in ipso cuilibet eius vicario, usque septuagesies sepcies, hoc est quocienscunque in ipsum peccaverit remittere

[1] quidquam *pro* quod quam, A. [2] estote, A. [3] cuique, B.
[4] tale aliquid, *ord. inv.* B. [5] Post *pro* potest, A. [6] sic *om.* B.

Decret. C. XXIII. Q. iv. c. 28.

fratri suo, ut docet decretum[1] beati Gregorii ubi supra *Si is*. Et patet in parabola Cristi condempnante presbiteros et per excomunicaciones suas iniurias vindicantes. Nam deo debemus x milia talentorum et ipse nobis[2] graciose remittit[3], sed conservos nostros suffocamus nedum pro centum denariis sed pro bonis pauperum que sunt nobis omnino indebita; quomodo ergo digne diceret talis pro populo *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris?* Possumus autem debita nostra observatis tam[4] ordine et animo vendicare, ut alias exposui, et cum hoc iniurias fratrum remittere. Et ex[5] istis patet ulterius quantum ve accumularent sibi laici, ordinantes pro lege quod eo ipso quo subditus durat in excomunicacione sui curati per 40[6] dies debeat postmodum per manum laicam carceri mancipari. Nam Yes. x. dicitur *Ve qui condunt leges iniquas*. Sed sepe contingit quod simplices sunt excomunicati indebite, ideo in tali casu incarcerare insontes foret auctorisacione excomunicancium[7] facinori consentire. Que pietas igitur vel misericordia foret auctorisacione affliccionem addere sic afflicto? Illi igitur qui instant pro privilegiis ecclesie ad tuendum eciam quantuncunque facinorosos in locis refugii, instarent ad tollendum istam legem infundabilem ut immunes exeant inconfracti. Nam Yes. lviii. legitur quomodo Spiritus sanctus precipit per[8] prophetam: *Dissolve colligaciones inpietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, et omne onus disrumpe*. Sed quid onerosius simplicibus quam excoriari tam corpore quam substancia per leges iniquas ecclesie? Et fundari potest hortacio ex decreto viiii[a] di. *Quicumque*, ut superius allegatur. Item secundum leges fidelis debet equanimiter sufferre excomunicacionem pro toto tempore vite sue, et iuxta legem iam dictam debet post xl. dies carceri manci-

Matt. vi. 12.

Is. x. 1.

Is. lviii. 6.

Decret. D. IX. c. I.

Yet we seize our fellows by the throat not for a hundred pence, but for the goods of the poor, which are none of ours. How can one who does this say, *Forgive us our debts as we forgive our debtors?*

What woe then are the laity storing for themselves by their law that anyone who has been under excommunication for forty days shall be imprisoned, a law which frequently results in the imprisonment of the innocent.

Let those who contend that the right of sanctuary should protect even the worst criminals devote their energies to abolishing this law, that the innocent may come forth unhurt.

As it is, a faithful man is bound to suffer excommunication all his life, and be imprisoned as

[1] decretum, *om.* A. [2] graciose nobis, *ord. inv.* B. [3] remittat, B. [4] cum *pro* tam, B. [5] *in marg.* Conclusio, B. [6] xlviii, A. [7] excomunicacionem, A. [8] per, *om.* A.

well, rather than do wrong, and yet by this law he must be punished with imprisonment because excommunicate.

Instance of how this may apply to a marriage between parties not lawfully able to contract.

pari, ergo debet in casu puniri pro opere meritorio, quod de lege dei et de lege ecclesie debet constanter facere. Sed quis dubitat quin lex huiusmodi sit iniqua? Assumptum patet 2° decretalium * *De restitucione spoliatorum* capitulo *Litteras*, ubi papa respondet ad casum propositum dicens, quod coniunx debet in casu illo pocius excomunicacionem sustinere humiliter. Casus autem stat in isto quod coniuges contraxerant in gradu a lege prohibito et, deficiente probacione huius in facie ecclesie, alter habet coniunx conscienciam solvendi debitum. Unde libro v° De sentencia * excomunicacionis capitulo *Inquisicioni* dicitur eadem sentencia. Cum autem omne quod est contra conscienciam edificat ad Iehennam coniunx sciens contractum non esse legitimum debet, licet excomunicatus, non solvere debitum, quia aliter lex necessitaret hominem ad peccandum, cum secundum ewangelium apostoli Rom. xiii. *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Et Eph. v. *Omnis fornicator non habet hereditatem in regno Cristi et*[1] *dei.* Et ex istis videntur sequi due conclusiones mirabiles. Primo quod rite obediendo legi ecclesie oportet sibi et suis scribis negando resistere, ut posito quod sciat se quis non habere animum contrahendi et tamen illudendo sophisticet[2] contractum[3], nominando se nomine alieno, faciendo carnalem copulam, ut tangitur[4] 4° decretalium *De sponsabilibus* capitulo[5] *Tua nos*, tunc talem necessitat coniugium et ad solvendum debitum sub pena excomunicacionis gravissime. Et tamen debet sustinere excomunicacionem et obediendo preceptis resistere, eo quod debet magis obedire deo quam hominibus et sequi forum consciencie[6]. Secunda conclusio infamis est quod iuxta leges ecclesie homo debet excommunicari pure quia non wlt transgredi mandatum ewangelii ut puta fornicari. In talibus perplexitatibus sunt simplices secundum leges hominum involuti, quomodo ergo incarceraretur quicunque volu-

36 c. Decret. Lib. II. Tit. xiii. c. 13.

Fol. 151 b

Decret. Lib. v. Tit. xxxix. c. 44.

Rom. xiv. 23.

Eph. v. 5.

Decret. Lib. IV. Tit. i. c. 26.

[1] et, *om.* A. [2] sophisticaret, A. [3] contractu, A. [4] tangit, A.
[5] capitulo, *om.* B. [6] Conclusio mirabilis, *in marg.* B.

Decret. Lib. v. Tit. xxxix. c. 28.

The Decretals point out the liability of the judgment of the Church to error.

erit leges perficere tam suspectas? Recoleremus igitur illius confessionis veridice v. decretalium De sentencia excomunicacionis *A nobis: Nos*, inquit papa, *respondemus quod iudicium dei veritati que non fallit nec fallitur semper innititur; iudicium autem ecclesie nunquam*[1] *opinionem sequitur quam et fallere sepe*[2] *contingit et falli. Propter quod contingit interdum ut qui ligatus est aput deum ecclesiastica sentencia sit innodatus.* Periculum autem foret in ista materia leges humanas multiplices practisare, quia ignoratur quando erratur; et certum est quod non sine peccato contrariatur iudicio ecclesie triumphantis. Item non mediocriter peccant qui dimissa via legis dei, que non potest fallere, pro lucro temporali innituntur fallacie legum hominum. Et sic est de excomunicantibus simplices propter questum. Igitur innitendum[3] est legi scripture in hac parte, dimissis tradicionibus infundabilibus * humanitus adinventis. Maior patet ex decreto Ieronimi et confirmatur ex dicto spiritus sancti Yes. I° *Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua, principes tui infideles socii furum:* que tria verificantur hodie de excomunicatoribus et suis complicibus. Et patet minor ex hoc quod quicumque excomunicaverit simplicem propter pecuniam, vel preponderanter propter questum proprium aut honorem humanum, ut sic excomunicat se ipsum, licet reus excomunicetur a deo. Sed hoc hodie contingit sepius; ideo ipsos in hoc auctorisans, vel quomodocumque in isto consciens, se ipsum dampnificat, prepositos et subiectos. Sic[4] enim verteretur argentum eloquencie pastoris quo ad predicacionem ewangelii in scoriam causa[5] pecunie, et vinum scripture letificantis corda fidelium in aquam humanarum tradicionum, et per consequens pastores in fures, ut loquitur Yes. Dico autem 'dimissa via legis domini' quia, si non fallor, in toto corpore scripture non inveniet homo excomunicacionem

Great is their sin who leave the law of God and for the sake of lucre rest on the fallacies of human laws. And thus it is with those who excommunicate the simple for gain.

36 d.

Is. i. 22.

In all scripture we can find no instance of excom-

[1] numquam *pro* nonnumquam, A. [2] cont. sepe, *ord. inv.* B.
[3] intendendum, A. [4] Dicet *pro* Sic, A. [5] *corr. edd. pro* cause, A, B.

munication save for four causes: (i) by way of punishment to save the soul of the sinner, e.g. in the Corinthian case of incest.

exemplatam nisi in causa quadruplici. Primo ad puni-
endum excomunicatum a deo ut spiritus salvus fiat, sicut
patet de Corinthio fornicante cum uxore patris sui, quam
1ª Cor. v. legitur apostolum propterea sathane tradidisse; 1 Cor. v. 5
sicut enim in primitiva ecclesia apostoli habuerunt potes-
tatem libe*randi vexatos a diabolo sic et habuerunt Fol. 152 a
potestatem excomunicatos a deo tradere sathane ad tor-
quendum. Unde iste Corinthius 2ª Cor. 2º legitur emen- 2 Cor. ii. 6

(ii) By way of handing over to Satan those who are already his own, and who are harming the Church, e.g. Ananias and Sapphira.

datus. Secundo ad excomunicandum eos quos apostoli
sciverunt membra esse diaboli intoxicantes ecclesiam;
et sic Petrus realiter excomunicavit Ananiam et Zaphiram
act. v., et illo modo legitur Apostolum excomunicasse 1ª Acts v. 1.
Thym. 1º: *Repellentes bonam consciencia circa fidem nau-* 1 Tim. i.
fragarunt, ex quibus est Yemeneius et Allexander, quos 19, 20.
tradidi sathane, ut discant non blasfemare. Et in isto
credunt[ur] esse multi qui preponderant bone consciencie

(iii) By way of forbidding intercourse with those who are impenitent *after* a triple exhortation, as in Matt. xviii.

tradiciones hominum. Tercio modo excomunicarunt pro-
hibendo comunicacionem cum exortatis tripliciter et adhuc
posterius obstinatis, de quibus Cristus Matth. xviii. precipit Matt. xviii.
quod sint *sicut ethnicus et publicanus.* Et incomunicacio 17.
cum talibus notatur iª Cor. v. et Thess. 3º, ad Titum 1 Cor. v. Thess. iii.

(iv) As a general malediction against evildoers, as in Deut. xxvii.

ultimo, iª Ioh. ultimo. Quarta autem maneries excomu- Tit. iii. 10
nicandi est condicionata vel confusa, ut deuteronomio 1 Joh. v. Deut. xxvii.
27 maledicuntur prevaricatores legis et dicit omnis populus 19.
Amen; et apostolus Galla. iº. *Si quis vobis aliud ewan-* Gal. i. 9.
gelisaverit preter id quod accepistis, anathema sit; et psalmo Ps. cxviii.
cxviiiº *maledicti qui declinant a mandatis tuis.* Et in istam 21.
excomunicacionem incidunt multi tradiciones * hominum 37 a.

It is the third kind of excommunication which is used and unscripturally extended by our prelates.

exequentes. Nostri autem prelati, quia non habent potes-
tatem ad exercendum excomunicacionem primam, nec
habent scienciam ad practisandum secundam, nimis im-
provide frequenter ferunt cum 3ª, extendentes hunc gladium
ultra quod sciunt fundare in scriptura ad omnem prohibi-
cionem ecclesiasticam comunicandi corporaliter cum fidelibus
vel recipiendi ecclesiastica sacramenta[1]. Et istum gladium

[1] Conclusio, *in marg.* B.

inventum ad terrendum simplices, ad magnificandum potencias et extorquendum peccunias, foret elemosinas ebetare, specialiter in hiis qui incident laicis tanquam frenetici et nunc tanquam alter[1] Balaam urgent erugiatis[2] calcaribus ad presumendum contra mandata dominica. Nunc vero tanquam alter[1] Olofernes specialiter ad extorquendum pecunias atque dominia verberant ydiotas. Sed[3] angelus debet collidere genua Balaam inter parietes et Iudith scripture modo viduata debet subtiliter occidere Olofernem. Quinque autem instancias faciunt ad roborandum hunc
Matt. xvi. 19. gladium. Primo ex illo Matth. xvi° *Quodcunque*[4] *ligaveris super terram erit ligatum et in celis*, sed restat eis probandum, si poterunt, quod sic ligant. Secundo per hoc quod potestas spiritualis gladii est secundum naturam privilegii amplianda, sed caveant ne rarefaciant gladium quousque excedens potestates limites in rethe diaboli sit perversus. Tercio per hoc quod plures et maiores ecclesie istum gladium approbarunt, sed restat probare assumptum specificando illum gladium ad potenciam sic extensam, et hoc probato restat tollere quomodo non a simili sequeretur quod practisandi forent abusus quos plures et maiores ecclesie introducunt, vel quod illi sint membra sancte matris ecclesie. Quarto per hoc quod multa bona ex vibracione gladii huius evenerunt[5], sed constat quod non tot et tanta bona quot[6] ex peccato primi hominis; bona autem que preponderantur sunt debiti, restituciones et alie exacciones que comuniter fiunt indignis; et per consequens sub fuco sanctitatis et legis mendacio augentur iniurie. Illi enim eccclesiastici magis vibrant hunc gladium ad exigendum peccunias quorum procuratorium est a domino notorie revocatum. Tales autem secundum leges humanas iniuste usurpant procura-
Fol. 152 b. toris officium, querendo proditorie sibi * lucrum. Quinto per hoc quod excomunicacio est exemplata multipliciter in scriptura nec sufficeret gladius sacerdotis nisi fuerit

It were well to blunt the sword in the hands of our new Balaams and Holofernes.

They allege five points in their support.

(1) The text 'Whatsoever ye bind,' but without proving that they do thus bind.

(2) That the power of the spiritual sword is extensible according to the nature of its privilege. Let them beware lest it land them in the net of Satan

(3) That a majority of the Church has approved of the sword; whence would follow that any abuse approved by a majority is to be practised.

(4) That much good has resulted from its use. But more good resulted from Man's Fall, and their idea of good is payment to unworthy curates.

(5) That there is scripture authority for excommunication.

[1] aliter, A. [2] erugiantis, A, B. [3] numeri 22°, *in marg.* B.
[4] Quidcunque, A. [5] eveniunt, B. [6] quod *pro* quot, A.

Then let them abide by scripture precedent as to the cause, the order, and the intention, and excommunicate only in like cases and in like manner.

anceps, severitatem cum miticia comiscendo. Sed notet sic arguens ne loco ab insufficienti similitudine seducatur; secundo notet 3^{s} circumstancias * que excomunicacionem 37 b. rectificant, scilicet causam, ordinem et animum; et 3° habita sufficienti similitudine excommunicent[1] similiter. Causa autem debet esse pure dei iniuria vindicanda; ordo debet esse in ewangelica correpcione fraterna et demum de alia correccione[2] diffidenda; et animus debet esse mundus specialiter a zelo vindicte et avaricia: quibus habitis excomunicacio erit iusta, ab auctoribus scripture sufficienti similitudine exemplata, et, ut creditur, si omnes excomunicantes preter hunc ordinem forent a comunicacione fidelium separati, sicut excluduntur per deum a comunione

Corporal exclusion from the material church may belong rather to legal proscription than to the sword of the priest.

sanctorum, maior pars ecclesie in laicis remaneret. Nec video quin corporalis exclusio a materiali ecclesia foret pertinencior proscriptioni legali quam gladio sacerdotis. Sed illam debet sacerdos notificari populo quando vera causa substernitur, quia aliter excomunicaret se ipsum, cum

Excommunication is not a sacrament, belief in it not binding on the people, nor need they shun its object save when his wickedness is notorious.

tam graviter defamaret mendaciter fratrem suum: nec est talis denuncciacio sacramentum, nec tenetur populus sibi credere vel comunicacionem vitare nisi nephas fuerit eis notorium, ut patet in materia de[3] obediencia et docetur i^{a} Cor. v^{o}. Sed omnino debet vitare istam blasfemiam 'si sacerdos pretendit se excomunicare tunc excomunicat.' Citaciones autem et alie ceremonie introducte sunt ex lege gentili et licet possint bene fieri tamen onerant ecclesiam sine auctoritate scripture et comuniter fiunt

1 Cor. v.

Lengths to which the theory of excommunication is now carried.

male[4]. Ad tantum enim ritus iste invaluit quod exigitur ut plus credatur denuncciacioni sacerdotis quam sensui populi conversantis, plus puniatur vocata inobediencia ecclesie malignancium quam nota inobediencia in preceptum divinum, plus timeatur comunicare cum noto fideli quem sacerdos ad sui dampnacionem et ad pacientis melioracionem defamat quam cum sacerdote quem deus

[1] excomunicet, A. [2] correpcione, A. [3] de *ante* materia, *add.* A.
[4] Nota, *in marg.* A.

excomunicat. Non credamus igitur talem infamiam proximi nisi doctam legitime. Debet igitur acucies sacerdotis esse argentea, arguendo dure inimicos Cristi, tradendo eos sathane, si oportet, et separando eos a fidelibus ne dominicum gregem inficiant. Quod si acucies ista versa sit in rubiginem ferream et excomunicacio phariseica sit venalis, ponendo fidelem extra synagogam et introducendo maleficos propter questum, expediens foret a phariseis huiusmodi separare vocantibus inobedienciam negacionem lucri quod exigunt, et vocant[ibus] ordinem correpcionis fraterne monicionem primo 2° et 3° ut implicite illud 37 c. solvant vel aliter excomunicabunt * ydiotam in vertice, et sic tota medicina excomunicacionem versa est in questum pecunie, sic quod vix invenies excomunicacionem vel aliam censuram finaliter propter aliud fulminatam. Et revera, ut patet in materia de heresi, sic excomunicans fratrem suum imponit sibi heresim pro qua forent omnia eius temporalia confiscanda, et facta execucione cessaret cleri exaccio et excomunicacio foret sibi inutilis, nisi forte cederet cordi excomunicantis vindicta capta de subdito ad solamen. Sicut igitur foret opus supererrogacionis theologum istam dyabolicam[1] fraudem[2] detegere, sic elemosina foret secularem[3] dominum acuciem istam qua simplices seducuntur potenter obtundere. Non igitur necesse est excomunicacionem talem per incarceracionem infundabiliter roborare. Et sic si loco officii pastoralis Fol. 153 a. succedat lupi rapacitas, loco spe*culatoris proditoris dolositas et loco spiritualis curatoris intrusa venenositas, Is. iii. 7. verificatum est de nostris prepositis illud yesaias 3° *Non sum medicus et in domo mea non est panis*, quod evidet si loco benediccionis succedat excomunicacio, loco predicacionis peccuniarum multiplicacio et loco sancte exemplacionis omnimoda scandalizacio, cuius causa precipua videtur quod multiplicantur[4] nomine medici qui sunt de

The triple exhortation is turned into a triple summons to pay. Its whole medicinal power is sacrificed for pecuniary gain.

Such excommunications ought not to be supported by imprisonment.

[1] dialeticam, A. [2] fraudare, A. [3] seculare dominium, A.
[4] multipliciter, B.

The cause of all scandals is the increase of those who in name are physicians, but in reality poisoners.

facto venefici, qui licet ignorant morbum et causam morbi, aplicacionem medicine et virtutem emplastri, tamen auctorisati sunt super inimicos apponere medicamenta corrosiva. Omnis enim excomunicacio debet esse medicinalis, ut patet in Sexto De Sentencia excomunicacionis *Cum medicinalis*. Unde audivi quod quidam subtilis laicus quesivit a suo excomunicante preposito ydiota, si propter medicinam excomunicacionis sue appositam non sit peior, quod tamen oportuit medentem concedere eo quod aliter accusaretur ars medici et dampnificando proximum offenderet[1] in regulas caritatis. Regraciabatur sibi laicus de iuvamine medicine, dicens quod fuit plus animatus ad destruendum errores talis medici et securius comunicabilis quam per ante. 'Non,' inquit, 'cognoscis in me notam criminis nisi tibi voluero indicare, nec debeo nec volo a te medicinam accipere nisi gratis; sed cum video[2] te ignarum artis medendi habeas tibi ipsi et gaudeas tam toxica medicina; non enim est alligabilis non volenti.'

P. Sexti Decret. Lib. v. Tit. xi. c. 1.

So a layman once told the priest who excommunicated him that he was obliged for his medicines, but as the priest seemed ignorant of his art he might keep them in future for himself.

Thus we reach the conclusion that both on the principles of faith and the law of the Church, a King ought to endure excommunication, papal interdict and any other punishment, rather than admit any unworthy person to the rule of souls.

Dimissa igitur ista materia patet luce clarius ex principiis fidei et lege ecclesie quod rex et totum regnum debent pocius sufferre excomunicacionem, pape interdiccionem et quamlibet aliam * penam quantumcumque terrificam 37 d. quam admitteret, vel quomodolibet consentiret, unum ineptum ad regimen animarum ex evidencia sibi probabili de patrimonio sue ecclesie tanquam prepositum sustentari. Patet intelligendo comparacionem negative quod uni parti debet annui et altera pars debet abnui[3]. Nam quelibet talis censura vel est nulla vel meritoria et modica quo ad penam. Sed altera pars foret per se mala. Ad laicum autem pertinet de officiositate sui prepositi iudicare, cum oportet quod habilitas prorumpens in opere sit a deo.

III. Our third law will be one for the extension, defence and reform of the theological faculty.

Tercia lex regnum stabiliens foret dilatacio, defensio et rectificacio theologice facultatis. Nam iuxta leges priores necesse est regnum habere theologos ad conversandum in fide Cristi et ad regulandum in eadem fide suas parochias.

[1] offenderetur, B. [2] videro, B. [3] abimi, A.

Sed ista exigunt continuacionem theologice facultatis, cum sine ipsa, ut dictum est, non est possibile regnum stare. Per ipsum enim fama regis extenditur, per ipsam subditus de recta obediencia deo et suis prepositis informatur; per ipsam versucia diabolica, qua anticristus nititur seducere laicos, declaratur; et breviter quecunque alia sciencia nisi de quanto ministratorie ad ipsum properat est inutilis, et per consequens proscribenda. Unde tercio decretalium in fine narrat papa Honorius *contra religiosas personas exeuntes ad audiendum leges vel phisicam*, quomodo predecessor suus olim statuit in consilio Turonensi, *ut nisi infra duorum mensium spacium ad claustrum redierint sicut excomunicati ab omnibus evitentur; et in nulla causa si patrocinium prestare*[1] *voluerint audiantur. Reversi autem in choro, in mensa, in cubiculo*[2] *et ceteris aliis ultimi fratrum existant et nisi forte ex misericordia sedis apostolice totius spem promocionis ammitant.* Nec subest[3] causa quare non currat hodie tanta pena. Ideo subdit. Fol. 153 b. * *Nos volentes ut de cetero ipso facto sentenciam excomunicacionis incurrant*[4] *districte precipiendo mandamus quatenus a diocesianis et capitulis ipsorum quam a ceteris episcopis in quorum diocesibus huiusmodi student, tales excomunicati et predictis penis obnoxii publice nunccientur*[5]*; quia vero theologie studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco funiculos suos faciat longiores ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum quibus resistere non valeat ascendentibus ex adverso, ad archidiaconos, decanos plebanos, prepositos, cantores et alios clericos patronatus habentes, nec non presbiteros, nisi ab hiis infra spacium prescriptum destiterint, hoc extendi volumus et appellacione postposita firmiter observari.* Nec valent glose duplices quibus fructus talium * decretalium excluduntur[6], ut hii dicunt quod dicti ecclesiastici non debent publice audire leges civiles vel phisicam, sed cameraliter bene possunt. Ista autem frustracio[7] legis non difert a

Decretal. Lib. III. Tit. I. c. 10.

38 a.

Why other science is useless and to be proscribed save as it ministers to this.

Hence the strict decree of Pope Honorius ordering all religious persons attending lectures on law and physic, back to their convents within two months under pain of excommunication.

It is useless to explain this away, as referring only to public lectures, not to lectures in private rooms.

[1] patrare, A. [2] claustro *pro* cubiculo, B. [3] sub *pro* subest, A. [4] recurrant, A. [5] nuncietur, A. [6] excludunt, A. [7] fructus, *post* frustracio *add.* A.

frustracione publica nisi quod magis subdole et profundius frustrat talis discolus causam legis. Quid, rogo, refert discere scolam per quam a lege Cristi distrahitur in scola, in camera, vel sub divo? Sic enim posset[1] fingi Glosa pari auctoritate quod licet dictis clericis discere istas sciencias in quocumque solario vel[2] sophistice baptisando loca et faciendo cameram de scola vel quod intelligendum est de scola tecta stramine. Ubicumque igitur offenditur in causam legis est offensor proporcionabiliter puniendus. Nec valet 2ª glosa Q qua dicitur quod licet curato has leges adiscere, sic tamen quod non per duos menses continuos: aliter, inquiunt[3], non incidit in penam legis. Primo quia sic frustraretur legis intencio, sicut supra; secundo quia nemo hic intendit sciencie per duos menses continuos nec per diem, quale ergo sophisma foret legibus continue lv. diebus intendere et solum alternatim vacare theologie lvi. die? Sicut ergo locus est impertinens frustracionem cause decreti, sic et tempus continuum vel discretum. Et 3º patet, si tantam penam subibit pro tempore studii duorum mensium, proporcionalis pene est reus pro tempore studii brevioris, quia autem tantum puniretur vacacio instantanea vel infinitum brevis in fine et vacacio quantumlibet longa precedens succederet impunita, quod foret sophisma deo odibile. Nec valet tercia legis frustracio qua allegatur privilegium pape vel specialis eius licencia. Primo quia non valet papalis licencia nisi de quanto fuerit fundata[4] racione. Cum igitur precedens papa, ymo consilium, sic decreverit, videtur quod hodie imminente maiori necessitate sicud[5] stat racio sic staret sentencia decretalis. Hodie namque est magis necessaria fructuosa predicacio verbi dei. Item rex habet interesse cum suis elemosinariis racione dotacionis condicionate quam non licet pape infringere. Sed per talia privilegia infringeretur, ergo rex debet in istis resistere. Condicio autem elemosine perpetue est ut elemosinarius serviat regi et regno spirituali

Anything might be called a 'private room.'

Equally useless to maintain that it allows a curate to learn law or medicine, so that he do not study them for two months continuously.

A day every other month would suffice for theology on this plan.

Nor can the pope's privilege or special licence hold good against the law.

[1] potest, B. [2] vel, *add. ante* soph., A. [3] inquirunt, A. [4] fundata fuerit, *ord. inv.* B. [5] sic, A.

servicie ad stabilimentum pacis regni, sed quomodo sic serviret clericus discendo officio suo impertinens? Non enim excitaret eum ad contemplandum, ad predicandum nec ad observandum ordinem vel orandum, sed pocius ab omnibus istis dissolveret. Et patet quam sinistre concipitur decretalis in Sexto *de eleccionibus* 'cum ex eo,' in qua[1], videtur dari diocesanis auctoritas ad dispensandum cum curatis per septennium quod infra sacros ordines positi * non * sint presbiteri. Ex quo quidam eliciunt quod licet eis interim cuicumque legi intendere. Sed papa Honorius et per consequens Bonifacius non habuit potestatem taliter dispensandi, sed scolam fidei ampliandi. Unde v decretalium *de Magistris* capitulo *super specula* sic scribitur: *Volumus et mandamus ut statutum in consilio generali de Magistris theologis per singulas metropolos statuendis*[2] *inviolabiliter observetur, statuentes ut quia super hoc propter raritatem magistrorum se possent forsitan aliqui excusare ab ecclesiarum prelatis et capitulis ad theologice professionis studium, aliqui dociles destinentur qui cum docti fuerint in dei ecclesia velud splendor fulgeant firmamenti, ex quibus post modum copia possit*[3] *haberi doctorum qui velud stelle in perpetuas eternitates mansure ad iusticiam valeant plurimos erudire; quibus si proprii eventus ecclesiastici non sufficiunt predicti necessaria sibi ministrent; docentes vero in theologica facultate dum in scolis docuerint et studentes in ipsa integre per annos quinque percipient de licencia sedis apostolice proventus prebendarum et beneficiorum suorum, non obstante alia contraria consuetudine vel statuto, cum denario frustrari non debeant in vinea*[4] *domini operantes.* Ex istis patet primo racio quare fundatores collegiorum limitarunt clericos suos studere non in lege cesarea sed in philosophica vel theologica facultate. Patet 2º quem sinistre est lex ecclesie executa dum prepositi, nedum non subveniunt studentibus in facultate theologica, quod tenentur, sed pauperes theologos adiscere theologiam

Sexti Decretal. Lib. I. Tit. vi. c. 31.

Fol. 154 a. 38 b.

Decretal. Lib. v. Tit. v. c. 5.

The seven years' leave which the decretals allow at the discretion of the diocesan is for the study of theology, not of any kind of law.

The law orders prelates and chapters to help in the maintenance of theological students.

This shows (1) the reason why Founders of Colleges have restricted their clergy to the study of philosophy and theology; (2) how badly church law is administered,

[1] inquam *pro* in qua, B. [2] statuendum, A, B. [3] potest, B.
[4] via *pro* vinea, B.

since instead of supporting theological students the prelates exact money for allowing them to study; (3) the subversion of holy laws in the appointment of incompetent chancellors who have to hire theologians to do their work. Hence the King must defend the alms of his kingdom more tenderly than his own estates. And must resist all encroachments and exactions on his laity. The clergy may continue to inflict fines, but under the King's supervision of their motives and the uses to which they are applied. It is useless to say that a religious may spend his goods as he likes; they are the goods of the poor, and the lordship in chief remains with the King.

non sustinent nisi de sua substancia aufferant porcionem[1]. Et patet 3° execucionis legum sanctarum subversio dum, existente copia doctorum ad officium cancelarie in ecclesiis kathedralibus, promovent ydiotas, et ad complendum officium limitatum dignitati a lege conducunt theologos, quod non minus perfecte posset fieri a sutore. Ad regem itaque pertinet corrigere hos errores. Et ex istis videtur, cum[2] rex (R.) debet defendere omnes corporales elemosinas regni sui eciam tenerius quam propria predia, quod non permitteret pro talibus privilegiis, exempcionibus, et litibus bona regni sui consumi, privilegiatos irreligiose insolescere, et suos legios pacem regni contra iuramentum suum et ordinem perturbare. Et ex eodem sequitur quod rex resisteret frivolis multacionibus, citacionibus, excomunicacionibus suorum simplicium legiorum; nam super bonis eorum et corpore habet rex suus dominium, ymo super exactores, quos ad hoc ditavit ne forent subditis onerosi. Si igitur velint emendare animas caveant ne frivolis citacionibus et vexacionibus impediant operas debitas deo et regi; caveant iterum ne multent pauperes, sic quod non sufficiant sufferre onus debitum dominis suis * carnalibus. (38 c.) Quod si emendent animas et puniant peccata per subtraccionem temporalium que sunt fomentum voluptatis agrestium, placet, dum efficaciter doceant regem suum quod hec pure faciunt illo fine et non spolient pauperes legios regis propter preponderantem cupidinem temporalium: tunc enim sunt subdoli proditores et raptores regni quos rex tenetur precipue castigare. Ideo, ut dixi superius, oportet quod doceant peccuniam peccati fuisse prudenter distributam pauperibus et non avare collectam in corbanam sacerdotis. Nec movent ficticie, imprudenter clamate, quod licet isti religioso quomodocumque voluerit * expen- (Fol. 154 b.) dere bona sua, quia non licet seculari domino corporaliter fenerari; et iterum propter talia sophismata dicuntur talia bona pauperum; et 3° propterea remanet regi de elemosinis

[1] *in marg.* Corelarium [cor^m] 1^m, B. [2] quod *pro* cum, A.

suis capitale dominium; non usurpet igitur sibi blasfeme[1] pauper elemosinaris regimen[2] quod est proprium domino dominorum. In talibus, inquam, debet appellari ad legem regni, sicut Paulus appellavit non ad Petrum sed Cesarem. Unde videtur[3] quod, coniunctis parliamento et generali cleri sinodo ut se iuvent reciproce, debent iniuriati habere utrumque refugium.

Thus appeals must be to the law of the kingdom, as S. Paul appealed, not to S. Peter but to Cæsar.

Parliament and the general synod of the clergy should be joined together as a refuge for the injured.

Non igitur restat clero nostro via alienandi se a subieccione et correccione regia nisi alienando se a participacione bonorum regni et eorum usurpacione illicita. Sed ulterius quo ad dilatacionem theologie patet quod rex habet potestatem in casu capiendi in manus suas omnes patronatus ecclesiarum parochialium regni sui, et per consequens ad omnes illas promovere habiliores theologos, hoc enim debet fieri secundum iura ecclesie; ideo si regnum suum fraudetur in isto fulcimento regni precipuo[4], sive per curiam Romanam vendentem indignis ecclesias, sive per abbates aut alios cleri prepositos presentantes[5] confederatos suos inhabiles, ad regem pertinet virtute iuramenti sui errores huius[modi] extirpare. Iuratus est enim ad servandum legem ecclesie et legiis suis iusticiam et defensionem ab iniuriis.

The King must exercise his power of appointing theologians to all benefices.

Sed notum est quod prefeccio unius indigni in castro spirituali regni nedum inducit iniuriam illi parochie sed eciam toti regno atque ecclesie, cum[6] quilibet debet iuvare quemlibet[7], et comunio illius servicii ex tali prefeccione periculosius et iniustius est subtracta.

For a single bad curate injures the whole kingdom.

Unde necesse foret theologos instruere dominos in hac fide. Ad tantum namque deest instruccio fidei contente in simbolo quod vix credit comunitas, vel eciam nostri[8] clerici, suffragium spirituale insensibile esse preponderandum quocumque suffragio corporali. Et omnis
38 d. talis indebite credit comunionem sanctorum. * Debet igitur credi quod rex ex omissione negligenti in isto regimine non minus peccaret fraudando subditos a spirituali suffragio quam iniuste temporalia auferendo vel suos legios occidendo.

[1] blasfemie, A. [2] regnum, A. [3] igitur *pro* videtur, A. [4] precipue, A. [5] potentates *pro* presentantes, A. [6] tum, A. [7] quelibet, A. [8] recti *pro* nostri, A.

Cum igitur omnium istorum patronatuum remanet penes regem capitale dominium, eo quod rex non potest a se illud[1] alienare nisi deserat regnum suum, ut patet libro 2o De sacramentis, parte viia, capitulo vii; quondam[2] autem habuit persona laica illud dominium, manifeste videtur quod ad regem pertinet citra istos patronatus errores corrigere.

Hugo de S. Victore. De Sacram. II. x. 5. [?]

The presentation to benefices was originally in the hands of the community or of lay patrons. Next it was transferred to the religious orders and the heads of the clergy.

Unde considerantes successus temporum et status ecclesie notant quod primo modo[3] ad comunitates vel laicos patronos pertinuit presentacio persone instituende; secundo concesserunt religiosis et prepositis cleri tanquam providius presentantibus ius huius patronatus. Et in isto contingit gravius malum ecclesie presentando ex omni genere ineptos et inducendum super parochiales ecclesias symoniacas pensiones.

Thirdly, in the failure of clerical presentation the pope reserved to himself all benefices in mortmain, and at first corrected many errors until the time of John XXII.

Sed 3o in defectu huius presentacionis reservavit sibi romanus pontifex omnes collaciones in manu[4] mortua, et multos errores presentaciorum correxit quo usque symonia tempore Iohannis xxii in collacione primorum fructuum pretextu capitalis dominii surrepsit in clero. Ex tunc enim, partim ex ignorancia et partim ex avaricia, conferebatur beneficium ecclesie licet inhabili ementi carius vel amplius promittenti, et creverunt in ecclesia errores pessimi.

S.

But the ultimate lordship still rests with the King.

Cum igitur semper penes regem remanet basis dominii et officio suo pertinet, sub pena ammissionis, contra tales abusus de remediis providere, patet quod regis est de periculo defectus in curatis theologis precavere.

We must not be disturbed by the contention that this patronage is a sacred thing, conferred on the church.

Nec moveat quod patronatus tales sunt res sacre date ecclesie, quia sic sacerdotes sunt res * magis sacre, et tamen pertinet brachio seculari propter abusus eorum tradere eos laicis puniendos, ut puta, quando prepositi cleri emendare negligunt vel non possunt; multo magis patronatum sacro annexum docet dominos in defectu aliorum[5] ponere in usum sacrum.

Fol. 155 a.

This theory of the sacredness of gifts to the church prevents the use of Church funds to ransom our poor soldiers in Spain,

Sic enim secundum leges ecclesie res deo dedicate debent excipi de ecclesia pre captivorum redempcione, ut patet xii q. ii *Aurum habet ecclesia* ex decreto Ambrosii; et tamen ex fuco phariseico quod non

Decret. c. XII. Q. ii. c. 70.

[1] illud a se, *ord. inv.* B. [2] *in marg.* Hugo, B. [3] primo modo quod, *ord. inv.* A. [4] manu, *om.* A. [5] maiorum *pro* aliorum, B.

despite the authority of S. Ambrose.

licet[1] seculari vel tangere rem sacram per nostros tantum cecantur laici quod consumptis rebus sacris putredine iacent milites nostri ex pugna quam nos auctorisamus miserabiliter in hispania captivati. Spoliacionem autem aliarum ecclesiarum et destruccionem eorum funditus approbamus, sic tamen quod nostre[2] ecclesie sint illese. Diffinimus eciam quod nos proditorie captivati contra legem dei et hominum redempti sumus[3] per bona ecclesie que dicimus esse sacra; sed nostros milites, qui decertarunt pro causa regni viriliter 39 a. atque legitime, negamus debere * de bonis ecclesie a carcere liberari. Unde timendum est quod procuratores militum divident nobis inuitis bona que sacra dicimus et negando incarceratis nostris eorum subsidium spoliando pauperes continue cumulamus. Res igitur sacras, super quibus rex habet capitale dominium, debent usui quem limitarunt leges ecclesie mancipare[4]. Cum igitur leges dei atque ecclesie limitarunt theologis proventus ecclesiarum parochialium culpandus foret rex nisi fieri faciat sic de suis. Cuius igitur oculus foret nequam quia rex sine repugnancia alicuius legis autentice facit de bonis propriis iussum dei? Nec est racio quare papa propter abusum patronatuum capiat eos in manus suas quin per idem liceret sibi capere bona mortificata, eciam regna, abusa. Sed evidencius domini penes quos residet capitale dominium, de quorum elemosinis papa habet lucrum, caperent elemosinam suam ab eo propter maiorem abusum et gravius regni periculum. Semper enim est abusus dampnabilis utrobique, et in graviori persona magis dampnabilis. Nec moveat quod quidam nude alligant decretum Ambrosii xxiii q. viii[a] *Convenior* ac si foret contrarius isti sentencie et per consequens sibi ipsi. Nam iste intendit se non consentire Cesari liberando sibi iniuste petenti basilicam, per quod nimis subtraheret cultum dei. Et ex[5] isto arguunt, cecati per locum a simili, quod non licet principi aliqua bona ecclesie ad usus legitimos limitare. Utinam attenderent

The King must see that sacred things are put to their lawful uses.

On the failure of the present system of preferment the King, as lord in chief, has a better right to take matters into his own hand, than had the pope.

Decret. c. XXIII. Q. viii. c. 21.

That S. Ambrose would not allow the Emperor needlessly to destroy a church is no argument against the King's power: for S. Ambrose says 'everything that is mine, the Emperor may have.'

[1] licet, *om.* A. [2] matre *pro* nostre, A. [3] simus, A. [4] mancipari, A. [5] ex, *om.* A.

quomodo iste sanctus dicit: *Si imperator a me peteret fundum meum, argentum meum et huiusmodi meum, non me refragaturum, quamquam omnia mea sint pauperum.* Quamvis autem omnia ista temporalia sint imperatoris, ut allegat glosa. ex viii di. capitulo *Quo*[1] *iure*, non tamen ad abuten- Decret. D. VIII. c. i. dum vel religioni Cristi preiudicandum, ideo bona que privatim habet ad usum et ministerium potest legitime permittere Cesarem aufferre, eciam iniuste, sine sensibili resistencia vel consensu. Talia enim licet sibi aufferre in casu de ecclesia pro defensione imperii, sed facere stratam de comuni basilica sine urgente necessitate rei publice non subest Cesaris potestati, cum cultus divinus non sit vendibilis. Et in hoc docet preferre bonum publicum bono privato. Unde vere dicit quod si patrimonium petit vel fundum suum vel corpus, cum sint de possessione humana licet in casu invadere, et specialiter clerico possessionato a principe et eius Decret. C. XXIII. Q. viii. c. 20. legibus rebellante. Nam, ut patet precedente capitulo *Si in morte*[2], episcopi qui non contentantur porcione levitica, T. sed de Cesare habent predia, debent sibi tributa et * subiacent[3] Fol. 155 b. terrenis exaccionibus nisi forte eis de benignitate Cesaris sit indultum. Notandum tamen quod de omni subiecto humano dominio deus habet proprium et capitale dominium et ministerium * sibi correspondens. Videtur dominium quod 39 b. non licet creature tollere, sed pro huius defensione debet nedum sacerdos sed omnis cristianus morti se exponere si oportet. Ideo dicit decretum Ambrosii allegatum: *Impera-* Decret. C. XXIII. Q. viii. c. 21. *tori licere omnia ipsius esse universa. Respondeo: Noli gravare te, Imperator, ut putes te in hiis que divina sunt imperiale aliquid ius habere.* Non enim intendit iste sanctus negare quin bona ecclesie subiacent regie potestati, sed ad rectificandum eorum usum non ad deteriorandum, sicut ponit exemplum de vinea Naboth quam non licuit regi transferre in ortum olerum, ut supra exposui. Et sic dicit iste[4] sanctus quod omnia sua temporalia licet Imperatori accipere sed non

S. Ambrose did not deny that the goods of the church were in the King's power, but he maintained that that power must be exerted for good and not for evil.

[1] nono *pro* Quo iure, B. [2] Mortem, A. B. [3] subicient, A.
[4] iste, *om.* A.

bona ecclesie, supple licet imperatori accipere bona sub racione qua sunt sua, sed ad usum ecclesie; non autem licet aufferre illa sic quod non prosint usuariis ecclesie, vel cedat eorum ablacio ad dampnum universalis ecclesie, et istam logicam subtilem ignorant impugnantes istam sentenciam. Et patet quam[1] magna est cecitas nostrorum qui putant ex isto decreto doceri quod non licet regi vel alicui seculari domino rectificare vel meliorare usum bonorum ecclesie. Licet enim in casu quo immineat necessitas ad defensionem civitatis basilicam prosternere et ibi turrim construere; calices vendere vel conflare et precium militibus ministrare; quia, cum lapides vivi sunt meliores saxis terrestribus, tunc melioratur eorum usus quando ad utilitatem ecclesie membra eius corporaliter vel spiritualiter sustentantur. Et ad istam defensionem ecclesie de bonis propriis principes seculi obligantur, spoliando si oportet avaros presbiteros a bonis ecclesie que iniuste occupant tanquam sua. Unde oportet decretistam notare quomodo res divine que non subiacent Cesaris potestati non sunt bona ista materialia, ut aurum, vestimentum vel lapides, sed cultus dei qui instrumentaliter ex eis prevenit; et ille sepius augeretur bonis materialibus ecclesie eciam coacte per laicos distributis egentibus. Hoc tamen non debet fieri nisi auctoritate et consilio sacerdotis; et sive sacerdos superstes affuerit sive defuerit in isto consilio auctoritas Cristi et consilium Ambrosii sacerdotum ecclesie erit presto. Bona, inquam, materialia parvipendit ecclesia. Ideo docet decretum sequens quomodo *Tributum*[2] *in ore piscis piscante Petro inventum est, quia de exterioribus suis que palam cunctis apparent tributum ecclesia reddit.* Illa autem sunt valde extranea et accidentalia ecclesie, ut stater pisci, et fluxibilia sicut aqua; sunt necessaria tegumenta et alimenta, et sic foret ad perfeccionem ecclesie si preter media usui cleri forent ad usus alios resecata. Et hec sentencia movit me ad dicendum quod domini temporales possunt aufferre bona temporalia ab ecclesia

It would be quite lawful to pull down a church and build a tower for the defence of a city, or to melt chalices to pay soldiers.

The divine things not subject to Cæsar are, not gold or vestments, but the worship which these assist.

Decret. loc. cit. c. 22.

'Of material goods the church makes little count.'

They are accidental to the Church as the piece of gold which S. Peter found in the fish's mouth and paid as tribute was accidental to the fish, not one of its necessary parts.

[1] quod *pro* quam, A. [2] *in marg.* Stater pisci, B.

delinquente, contra quod instant quidam scolastice et alii

Parodying my assertion that the temporal lords may deprive the erring church of its temporalities, it is scholastically maintained that a jester may so deprive an Emperor.

pueriliter quando deficiunt argumenta. Ut hii arguunt per locum a simili quod scurra ribaldus vel lixa possunt aufferre a rege omnia temporalia * regni sui, eo quod potest lixa ad 39 c. hoc disponi[1] et Cesar indisponi, et auctoritas potest adesse de dei potencia absoluta. Sed solacium est de sic obicientibus per locum a simili[2] quod nullo modo possunt infringere

My assertion is that in the failure of the spiritual branch of the church the secular arm may rightly intervene coercively.

istam sentenciam. Dixi autem alias quomodo[3] domini temporales habent potenciam datam eis a deo ut ubi spirituale brachium ecclesie non sufficit convertere anticristos ewangelica predicacione, ecclesiastica[4] correpcione, vel virtutum * exemplacione, seculare brachium adiuvet matrem suam Fol. 156 a. severa cohercione, et specialiter in pseudoclericis, quia illi perversi sunt magis calidi et periculosius ac profundius in malicia indurati. Ideo potestatis huius deteccio est necessaria ad gubernacionem ecclesie. Et nec laicus nec clericus timeret sibi de ista sentencia nisi forte sibi conscius

If we must manifest the power of the jester to deprive lords of their goods, it is necessary also to manifest the nature of the 'sword' of the secular lords.

quod iniuste occupat bona Cristi. Et videat fidelis, si sit tam necessarium detegere potestatem scurre ribaldi vel lixe ut aufferat a dominis temporalibus bona sua, est igitur necesse ecclesie habere deteccionem huius potestatis vel gladii. Primo tamen fides scripture ipsam explicat et nimis

It was to Christ's servant, the secular lord, that it was said, 'Go ye into the highways and compel them to come in.'

hodie est relata. Nonne Augustinus et alii sancti exponunt illud Luce xiiii de servo Cristi, seculari domino, cui mandat: Luke xiv. 23. *exi in vias et sepes et compelle intrare*? Oportet igitur detegere officium servi Cristi, propterea enim in fide scripture scribitur

The correction of the clergy by this power is to consist in this small matter, the confiscation of their temporalities.

ut ab eius professoribus exponatur[5]. Secundo, cum laici clericis opido sunt infesti, ad moderandum limites utriusque brachii, ut in bonis minimis, non in bonis nature, fiat clericorum correccio, et circa bona fortune mitigetur eorum affeccio. Sunt enim laici proni, eciam ex consensu prepositorum in clero, ut trahant clerum vinculatum ad carcerem, ubi subtraccio bonorum fortune prius undiquaque magis proficeret. Nec dubium quin corpus Cristi domini sic punitum

[1] disp. ad hoc, *ord. inv.* B. [2] per locum a simili, *om.* A. [3] Nota bene, *in marg.* A. [4] Ewangelica, A. [5] exponitur, B.

sit preciosius bonis fortune que sibi adiacent: micius ergo est consulere ad hanc penam quam ad penam corporis graviorem. Et 3° maxime ut clerus reducatur ad statum primevum, et ne aspirando blasfeme ad seculare dominium inficiat simplices per viciosum exemplum. Ideo, inquam, expedit detegere debitum ecclesie seculare suffragium; et iudicet scolasticus si conclusio de ribaldis scurris et lixis sit
V. tam gravidata[1] sentencia. Et si obicitur quod habet sensum absolute necessarium iuxta quem est alia conclusio concedenda, quero a sic obiciente sermonem alium quomodo habebit dicta conclusio sensum legalem expositum subducto sensu absolute necessario supradicto, vel quid deturpans[2] gravat conclusionem predictam que est rectificativa ecclesie[3] ut
39 d. * habeat illum sensum? Cum enim sit absolute necessarius, non est intelligentibus onerosus, sed in sensum alium inductivus. Quereret 2° a sic arguentibus per locum a simili quid[4] ipsi volunt dicere ad suam conclusionem quam inferunt, et sua responsio ministrabit michi materiam respondendi. Sed hic musitant aliqui quare predicari debet mea conclusio quin per idem predicari debet et alia. Predicent ergo utramque vel taceant, cum mea conclusio sit occasio multi mali. Quantum ad istam imperialem arguciam patet quod mea conclusio habet explicite sensum de potestate legitima secularium dominorum et de causa propter quam debent exercere suam potenciam, et innuitur 3° ubi est magis necesse quod exerceat suam potenciam[5]. Sed sic non est de conclusione alia, nec est occasio data alicuius mali sed correccionis ecclesie. Quererem[6] iterum a Petro sic arguente si sequitur, deus est omnipotens ergo potest se ipsum occidere et post occisionem cognoscere carnaliter matrem suam? Et quare non debet imperari sibi ut predicet consequens cum predicat antecedens? Si dicat quod predicat consequens implicite sed non explicite; eodem modo respondetur ad suum imperium.

The end is to be the return of the clergy to their primitive condition.

How can the trifling about the jester be compared with this doctrine?

In the second place, do its supporters accept their own conclusion?

My conclusion is based on the nature of the secular power and the occasion with which it has to deal. Can this be said of theirs?

If they argue God is all powerful and therefore can give the jester power, I ask, is God all-powerful to commit sin?

[1] gravida, A. [2] deturpatant, A, B, *corr. edd.* [3] quod *pro* ut, B. [4] quod *pro* quid, B. [5] *verba* et innuitur . . . potenciam, *om.* A. [6] Quereret, B.

Since the King is to defend theology he must remove all obstacles to it, and must therefore forbid all lectures on the civil law.

Sed ulterius videtur, dum rex debet theologiam defendere, quod debet omnia impedimenta eius que subiacent sue potestati subtrahere, quod foret multum onerosum. Nam tunc rex Anglie non sineret in regno suo legi iura civilia. Et prima consequentia videtur ex hoc quod sinere[1] impedimenta cuiuscunque facultatis crescere foret sinere ipsam decrescere. Et patet quod rex habens in * potestate remo- **Fol. 156 b.** vere ista contraria approbando vel permittendo ista invalescere approbat vel permittit decrementum illius sciencie, ad cuius oppositum obligatur. Quod autem crementum iuris civilis tendit ad decrementum vel corrupcionem theologie patet ex racione multiplici, scilicet ex detraccione personarum et detraccione occupacionum, et ex contrarietate

The opposition between the Civil and the Canon Law is illustrated by the decree which the King of France procured from the pope forbidding the Civil law to he taught in Paris or the neighbourhood.

tam scienciarum quam eciam subiectorum. In[2] cuius confirmacionem rex Ffrancie procuravit ut papa discerneret iura civilia non esse legenda Parisius. Unde quinto decretalium *De privilegiis* capitulo *Super specula* sic habetur: Decretal. Lib. V. Tit. xxxiii. c. 28. *Sane licet sancta ecclesia regum secularium non respuat famulatum que equitatis et iusticie vestigia imitantur*[3]; *quia tamen in Francia et nonnullis provinciis laici Romanorum imperatorum legibus non utuntur, et occurrunt raro ecclesiastice cause tales que non possunt statutis canonicis expediri, ut plenius sacre pagine insistatur firmiter interdicimus et districcius inhibemus ne Parisius vel civitatibus seu aliis locis vicinis quisquam docere vel audire ius civile presumat, et qui contra fecerit non solum a causarum patrociniis interim excludatur, verum eciam per episcopum loci excomunicacionis vinculo * innodetur.* Ex isto decreto patet **40 a.** primo quod papa intenderet excludere audiciones istorum iurium camerales, cum nedum inhibet in civitatibus sed in locis vicinis legi iura civilia. Patet 2° quod papa non intendit dicere quod omne ius divinum vel ecclesiasticum sit ius civile, sicut dicunt doctores nostri; tunc enim incurreret papa blasfemiam prohibendo ne Parisius vel locis vicinis legatur vel discatur ius civile, quia tunc prohiberet

[1] sineret, B. [2] Hic nota, *in marg.* A. [3] mutantur, A.

iuxta istorum doctorum stulticiam ne discatur vel doceatur x. inibi lex divina.

As there are the same reasons against Civil Law being studied in England, those who oppose these reasons incur the pope's penalty of excommunication.

Et patet tercio, cum eadem sit racio ne ius civile legatur in Anglia, videtur quod contravenientes isti racioni incurrunt quoad dominum tantam penam. Nam tantum vel plus elongatur Anglia sicut et Francia a lege imperii; et iterum tam necessarium est promovere theologiam et fidem Cristi in Anglia tollendo prohibens sicut francia. Cum igitur papa non imponit istam penam nisi quia racio requirit videtur quod ubicunque est par vel pocior racio tanta pena infligitur aput dominum racionis. Et revera excomunicari a deo est gravius quam excomunicari a papa; cum papalis excomunicacio sepius est iniusta, non nocens nodato; excomunicacio vero dei est semper iusta et signum penale insensibilis nocumenti.

The Civil Law is to be condemned independently of the papal excommunication.

Videtur enim quod, sive papa excomunicet sive non excomunicet, cum nota sit contravenientibus vel nosci debet par excomunicandi racio, est eis tam gravis excomunicacio quoad deum, quia tanta[1] inobediencia racioni: ymo, cum ista statuta papalia non sint aliter iusta, videtur quod sicut libere obediens racioni plus meretur sic gratis inobediens racioni amplius demeretur.

For the restriction of this to Paris appears unjust.

Nam statuere exilium scole legis civilis Parisius non videtur per se iustum, cum doctorari in illis legibus sit licitum et a papa per promocionem ad pinguia beneficia ecclesiastica premiatum. Locus enim videtur impertinens doctoratui, sicut est pape incognitus. Item cum cause inhibicionis[2] huiusmodi forent forciores in curia pape atque Bononie videtur quod ibi non legerentur iura civilia, potissime cum pape sit ampliare leges ecclesie, que per se sufficiunt ad totam universitatem fidelium regulandam.

Why should the church be burdened with superfluous law?

Unde ergo racio inutiliter onerandi ecclesiam fidelium cum lege superflua? Item videtur quod si aliqua facultas sit contempnenda, tanquam doctrine cristiane suspecta, ipsa foret potissime in suo generali ambitu lex civilis.

A Law, which has not only been used for the per-

Nam nedum per illos aput quos lex ista plus viguit martirisati sunt sancti ecclesie, sed videtur

[1] tantam, A. [2] inexhibicionis, A.

secution of the church, but which appears hostile to catholic doctrine.

legem ipsam obviare doctrine catholice, dicente decreto Nicolai pape, x. di. In principio: * *leges imperatorum inveniuntur ewangelice ac canonice sanccioni aliquotiens * obviare.* Et revera non licet Imperatori cuiquam legem talem statuere sive defendere ut dicitur x. di. Item, cum idem foret papam permittere has leges scienter et eis tacite consentire, videtur quod debet has leges propter earum iniquitatem generaliter quoad lecturam vel auctoritatem suspendere, secundum doctrinam decreti ix. di. *Quicunque.* Nam secundum beatum Augustinum, epistula ix. ad Ieronymum, illa scriptura que deficit a veritate in minimo ubilibet est suspecta; nec movet quod lex ista dicit plurem doctrinam catholicam, eciam de summa trinitate et fide catholica, quia sic eciam diabolus interserit multa vera. Et cum quidquid dixerit[1] veritatis[2] sit in scriptura sacra, ut patet 2º De Doctrina Cristiana in fine, videtur quod plus saperet pure ab illo fonte exhausta. Que rogo maior evidencia: Cesar dicit hoc, ergo verum; vel hec dicit dominus, ergo verum; aut quomodo non foret ad robur fidei quod totum studium et auctoritas veritatis catholice pure in facultatem theologicam sit collectum? Item non mediocriter peccat qui potens et noscens negligit errores destruere. Sed et ille qui negligit viam faciliorem et salubriorem[3] eligere. Sed error multiplex est in lege civili, cum permittit usuras exigere, meretrices uti in civitate sua arte; nec attendit in conquestibus[4], in iudiciis vel conversacionibus civium iusticiam legis ewangelice. Que igitur necessitas in dominio pape uti illa arte, cum alia lex per se sufficiat, et eque potens est papa a ceteris regnis iura illa excludere sicut a regno Francie? Cum igitur lex Cristi sit per se via facilior, sufficiencior utque salubrior, videtur quod dimisso eciam iure canonico debet cristianus illi solum intendere. Nam par videtur racio distrahendi a theologia in iure canonico,

Decret. D. x. c. I. Fol. 157 a. 40 b.

Ibid. c. 2.

Its condemnation therefore should be general, not confined to Paris.

Ibid. D. IX. c. I. § I. Augustine, Ep. IX. c. 3.

All that is true in the Civil Law is to be found in the Scriptures.

Ibid. De Doct. Christ. Lib. II. *in fine.*

The concentration of all authority in theology would strengthen faith.

The Civil Law permits many things contrary to religion.

Why then should it be used at all in the pope's dominion?

Since the Law of Christ is easier, more sufficing and wholesomer, why should we keep even the Canon Law?

[1] dixerat, A. [2] veritatis, *om.* A. [3] et salubriorem, *om.* A.
[4] questibus, A.

quia subtracta theologia sanctorum a iure canonico totum residuum est civile, nec videtur quod epistule vel littere papales fundant tam eximiam facultatem, ymmo precipuum illius facultatis, scilicet canones penitenciales quos precipitur sacerdotes cognoscere, est suspensum. Non igitur valet fundare legem generalem ex talibus factis particularibus licet iustis. Et defectus argumenti[1] a simili excecat plurimos.

Y.

My own conclusions are (i) that the clergy must obey civil laws in so far as they conform to scripture, and if they clash with God's law, must away with them.

In ista materia videtur mihi inprimis quod, sicut necesse est clerum ecclesie leges civiles secularium principum de quanto scripture sacre consonent veneranter accipere, sic necesse est eos leges civiles, si legi dei dissonant, prudenter tollere. Patet ex decreto di. ix. *Quicumque* et ex facto Daniel 3° de lege Nabuchodonossor.

Decret. D. IX. c. I. Daniel iii.

(ii) That if the papal law clash with God's law, the rest of the Church must away with it.

Secundo[2] videtur mihi quod si lex papalis sonuerit contra legem dei, vel contra leges iustas secularium principum, per residuum ecclesie debet tolli. Nam error talis legis est periculosior inducens suos legiferos * in blasfemiam et perturbacionem ecclesie; ideo eius destruccio debet esse diligentior. Ad tantum enim insaniunt quidam quod ponunt papam legitime dispensare contra apostolum et contra ewangelium, et per consequens contra deum, et multo magis contra principes seculares. Contra istam vesaniam institi alias. Et patet error ex decreto Fabiani pape posito xi. q. iii., qui omnipotentem deum metuit, nec contra ewangelium nec contra apostolos nec contra prophetas vel sanctorum patrum instituta agere aliquid ullo[3] modo consentit, ideo necesse est[4] esse theologos qui ista sane intelligant.

40 c.

Decret. c. XI. Q. iii. c. 95.

(iii) That wherever Civil Law, Canon Law, or any Rite withdraws men from theology, both arms of the church must unite to suspend it.

Tercio[2] videtur mihi quod ubicunque terrarum ius civile, ius canonicum, vel ritus aliquis, distrahit vel impedit simpliciter a theologie noticia, ipsum est ab utroque brachio suspendendum. Notandum tamen quod nunc contemplacio, nunc oracio et nunc quecumque meritoria operacio iuvat ad theologie noticiam, et per consequens studium * et execucio iuris civilis iuvat

Fol. 157 b.

[1] arguendi *pro* argumenti, B. [2] *in marg.* Conclusio, B. [3] volo *pro* ullo, A. [4] est *om.* A.

et promovet ad illam noticiam, quia aliter foret omnino illicitum[1].

On the other hand if the Civil Law be helpful to theology, whether at Paris or elsewhere, excommunication for the study of it must be borne with calmness.

Unde si notum sit homini quod studium vel execucio legis huiusmodi, sive Parisius, sive alibi, dat occasionem ad fulciendum theologie noticiam, debet in casu malediccionem que vocatur excomunicacio equanimiter tollerare iuxta doctrinam beati Augustini positam xi. q. iii; *qui iustus est*, inquit, *et iniuste maledicitur premium illi redditur*. Sed, ut dictum est, licet non teneatur ligatus apud deum sentencie, tamen parere debet ne ex superbia ligetur qui prius ex puritate consciencie absolutus tenebatur.

Decret. C. XI. Q. iii. c. 90.

Such a sentence must be obeyed by rebellion.

Debet, inquam, parere rebellando, ut si quis episcopus vel abbas iusserit presbitero aut monacho cantare missam heretico vel aliud deo vel racioni contrarium, quia ut dixi superius, ex lege obediencie magis obedire oportet deo quam homini.

Otherwise we abuse God's gift of choosing that which is better.

Deus autem precipit servis suis preeligere pociora, ut patet de lege nature et lege scripture; ad hoc enim natura dedit nobis proheresim et ad hoc dicit apostolus se orare ut caritas nostra magis ac magis habundet. Ad hoc eciam dicit sapiens *quantum potest manus tua instanter operare*, tamen non caret nota culpe qui propter tradicionem[2] hominum hoc omittit, ut patet in decretis, in De. con. di. v. *Non mediocriter*. Si igitur prelatus privatus precipit mihi quidquam facere, et lex nature ac lex scripture precipit mihi facere pro tunc contrarium, debeo obedire utrique, primo negative et secundo affirmative, quia Actuum v. docetur quod *obedire oportet deo magis quam hominibus*.

Eccles. ix. 10.

Decret. De Consec. D. v. c. xxiv.

Acts v. 29.

The pope must obey the King in things lawful, and therefore in a just use of his patronage.

Ex quo colligitur cum papa debet obedire regi in licitis, debet obedire sibi in iusticia regii patronatus, cum debet obedire pelli mortue propter ipsam iusticiam in istis; tamen non debet subditus inniti sue prudencie, sed sapiencie legis dei. Unde Ieronymus super epistula ad Ephesos, et ponitur in decretis xi. q. iii. '*Si dominus iubet:*' *si bonum est*, inquit, *quod precipit imperator, iubentis*[3] *exequere voluntatem*. Nec est hoc ad dedecus sacerdotis, cum rex sit dei vicarius et per sim-

Decret. C. XI. Q. iii. c. 93.

[1] licitum, B. [2] tradiciones, B. [3] et *post* iubentis *add.* A.

pliciorem vicarium debet quicumque episcopus obedire. Cristus enim obedivit Diabolo in temptacione triplici, Matth. x. 14°; obedivit diabolo Scarioti in ministerio multiplici et osculo Joh. xiii et xviii; et, ut notat Ambrosius, cristiani milites bene obedierunt apostote Iuliano. In omnibus istis obeditur deo et signum maioritatis obediencie est quod deo obeditur humiliter in abiecciori ministro. Quis igitur color foret papam non obedire regi in suo patronatu et suo dominio, quando prudenter preparat illud divino ministerio? Revera per idem liceret impedire regem ab usu quocumque sui dominii. Non igitur licet regi abuti suo patronatu; sed quando occasione avaricie cuiuscunque episcopi frustratur regis elemosina debet, sub pena amissionis sui dominii, episcopo tali contradicendo resistere et ad curam spiritualem personam magis ydoneam presentare. Sed queritur quomodo prodesset lex civilis ecclesie vel theologie cederet ad fomentum? Et videtur mihi quod omnimodo quo foret licite executa. Debet autem doceri, disci et practisari per laicos. Unde minus dissonum foret in Anglia quod sacerdotes nostri, eciam episcopi, intenderent iuri civili regni nostri, quod magis pertinet eos cognoscere quam quod intenderent civilitati Cesaris.

Matt. xiv. 10.

Joh. xiii. 26; xviii. 2.

When the King finds his alms abused by the avarice of a bishop, he must obey the bishop by resisting, and appoint a fitter incumbent.

Hic tamen dicunt quidam quod in civilitate romana magis viget racionis subtilitas atque iusticia; lex illa est pernecessaria ad intelligendum iura canonica; et omnino oportet ipsam cognoscere ad decidendum casus secundum leges armorum. Hic fateor quod multum racionis viget in civilitate romana, sicut * multe solempnes persone et potentes in racione politica ex illa arte claruerunt. Sed non credo quod plus viget in Romana civilitate subtilitas racionis sive iusticia quam in civilitate anglicana, et cum sit per se notum quod quecumque lingua, latina[1] greca vel alia, sit impertinens clerimonie vel racioni, cum racio sit ante linguam, patet quod non pocius est homo clericus sive philosophus

Fol. 158 a.

It is said in favour of the Roman Civil Law, (i) that it is distinguished for logical subtlety and justice; (ii) that it is necessary for the understanding of the Canon Law; (iii) that it is essential to the decision of cases under the Law of Arms.

As regards (i), Roman Civil Law is good, but no better than English.

(ii) Canon Law does not derive its authority

[1] legitima *pro* latina, A.

from Civil Law, and can be understood without it.

in quantum est doctor civilitatis romane quam in quantum est iusticiarius iuris Anglie. Et quamvis[1] ius Anglie, sicut et[2] ius romanum sit[3] necessarium[4] ad intellectum iuris canonici, sed ius Romanum necessarius, tamen ius canonicum potest perfecte sciri in sua puritate sine iure civili. Nam ius ecclesie non accipit auctoritatem a iure civili, cum sit illo superius; nec obest sibi quod civilitas sit sibi contraria. Ideo allegacio iuris civilis ad robur iuris canonici videtur superflua, cum neque maius neque minus est laudabile propter ipsum. Modus autem arguendi ex philosophia capitur et scriptura, nec est vis[5] quod multe glose que alludunt civilitati in iure canonico ignorentur. Quid, rogo, 41 a.
sacerdoti, qui solum debet intendere auctoritati scripture, quod imperator dicit eandem sentenciam?

(iii) The Law of Arms comes under the general rule that all truth is to be found in the scripture.

Quoad 3^m^ manifestum est, cum omnis veritas sit in scriptura, ut dicitur 2° de doctrina cristiana in fine, quod quecunque lex armorum non habuerit auctoritatem ex scriptura debet repelli ut iniqua. Unde de multis legibus armorum quas scriptura[6] explicat sufficit tres earum adducere, quarum primam explanat beatus Ambrosius in libro primo de patriarchis, et ponitur in decretis xxiii q. v., ubi alludens hystorie Genes. xiiii sic loquitur:

Three instances of Scripture illustration of the Law of Arms, (i) Abraham and the King of Sodom.

Ambrosius, De Patriarc. Lib. I. c. iii. Decret. C. XXIII. Q. v. c. 25.

Dicat aliquis, cum ipse vicerit, quomodo dicit Abraham ad regem Sodomorum 'nichil sumam abs te' cum preda utique in potestate victoris fuerit, decet militarem disciplinam ut regi serventur omnia. Sane hiis qui secum fuissent, ad adiumentum fortasse sociati[7]*, partem emolimenti tribuendam asserti tanquam mercedem laboris excepit. Ideoque quoniam mercedem sibi ab homine non quesivit a deo accepit, sicut legimus scriptum, quia post hec verba factum est verbum domini ad Abraham iu visu dicens, 'Noli timere Abraham; ego protegam te, et merces tua erit magna valde.'* Unde si lex armorum rectificata fuisset pure theologica facultate nunquam fuisset in ecclesia tanta perturbacio ex opinionibus preliorum.

Gen. xiv. 21–24. Gen. xv. 1.

[1] quantum, A. [2] et, *om.* A. [3] sit, *om.* A. [4] necessarius, A.
[5] ius *pro* vis, B. [6] ex *ante* scriptura, *add.* A. [7] saciati, A.

Nam[1] tres artes sunt mihi difficiles, et quartam penitus ignoro. Ars bellandi, ars placidandi et ars irridendi, que nunquam debent fieri nisi propter caritatem quam exercens artem habuerit[2]. Artem autem menciendi[3] ignoro penitus et detestor. Secunda lex armorum est illud primi Reg. 25, ubi David, prudentissimus rex armorum, ordinavit quod occideret de familia Nabal quemcumque *mingentem ad parietem*, quod observatum est pro lege posteris, ut patet 3^i Reg. 14 et 4^i Reg. 9. De infidelibus autem mandavit dominus usque ad bestias eorum occidere, ut patet primi Reg. 15 de Amalechitis. Per hoc autem quod specificata est occisio mingencium ad parietem excepti sunt pueri decrepiti et mulieres a gladio. Tercia lex armorum est illud decretum eiusdem regis 1^i Reg. 30, ubi de lassis remanentibus ad sarcinas statuit sub hiis verbis : *Equa enim pars erit descendentis ad prelium et remanentis ad sarcinas, et similiter divident. Et factum est hoc ex die illa*[4], *et deinceps constitutum et prefinitum, et quasi lex in Israel usque ad diem hanc.* Hoc enim accepit * David ex facto Abrahe Gen. 14, et ita roboravit illud * ex decreto regio tanquam legem scriptura. Ergo est sufficiens ad decidendum quoscumque casus armorum ; sed deficit indagator.

1 Sam. xxv. 22.
1 Kings xiv. 10.
2 Kings ix.
1 Sam. xv.
1 Sam. xxx. 24, 25.
Fol. 158 b.
41 b.
Gen. xiv.

(ii) The slaughter of the household of Nabal.

(iii) David's division of the spoil between combatants and guards.

CAPITULUM VIII.

Finaliter restat addere supplementa in declaracionem materie supradicte : et primo dubitatur quomodo potestas ministerii sacerdotis sit maior quam potestas regis que est ordinata ad conducendum, retribuendum et imperandum sacerdoti hec facere. Videtur enim 38° dixisse oppositum. Hic dico quod aliter loquendum est de magnitudine potestatis quam mundus loquitur. Nam potestas ad propositum dicitur eo maior quo superiori statui datur a deo ad plus et

[? Fol. 38° in MS. Auctoris, *vide* Fol. 31 c in MS. B, p. 138, *ad med. in hac Ed.*]

Some supplementary questions : (i) How is it that the power of the ministry of the priest is greater than that of the King which is ordained to hire, reward and command it ?

The greatness here is not according to the world's estimate

[1] *in marg.* Artes 3^s difficiles, A. [2] habuit, A. [3] meciendi, A.
[4] 2^a, B.

but according to the profiting of the Church.

The state of the clergy is more perfect as more adapted to earning bliss, but it imposes greater need for a holy life.

perfeccius proficiendum ecclesie. Status autem sacerdotis est militari perfeccior, hoc est ad beatitudinem promerendum habilior, sicut status pauper est quo ad deum superior. Sed oportet perfecciori statui vitam addere sañcciorem; aliter enim est status dampnabilior. Sacerdos itaque ordinatur a deo servare humilitatem pacienciam et paupertatem et in istorum actibus congaudere, in mundi vero gloria condolere, sciens quod non in hoc sed in priori posuit magister excellenciam sacerdotis. Et, ut supra dictum est, non circa maioritatem contendere, sed actus humilitatis et servitutis secundum formam apostolorum intendere, sciens quod in hoc expectat vita sua abscondita in Cristo retribucionem maiorem.

This greatness must be wholly apart from the world.

The King's greatness consists in the power assigned him by God.

In itself the greatest power is that by which a man is marked out as heir of heaven; a power which God has therefore concealed from us.

Ista autem maioritas debet abscondi a seculo, sicut thesaurus preciosus absconditur a prudenti hostibus circumsepto. Maioritatem autem secularem ad maius periculum oportet mundo ostendere, et sic rex, vicarius deitatis[1], habet racionem eiusdem maioritatis in potestate quam deus sibi distribuit. Simpliciter autem maxima potestas hominis est qua destinatur dei filius, regni heres, ita quod ne fiat contencio ordinavit deus ut sit nobis incognitum. Patet ista sentencia Matth. 18, ubi discipulis querentibus quis foret maior in tota ecclesia diffinivit magister quod humilior, sicut parvulus quem signavit. Et quia congruit quod de maioritate seculari fuit futura contencio statim subiungit *Ve mundo a scandalis*. Et 3°, ut imprimeret maioritatem simpliciter, dicit quod non nisi humilitate venitur ad regnum; tales autem aput deum sunt[2] honorabiliores, cum angeli eorum attestantur magnitudinem eorum ecclesie triumphanti. Ex istis autem B. et aliis condicionibus concernentibus statum regis manifeste concluditur quod quantum ad secularitatem rex sit quocumque sacerdote suo, eciam papa, maior; cum istam maioritatem non extendimus ad Cristum, quia regalia sua excedit omnem aliam regaliam, et propter inperfeccionem status non est capax maioritatis huiusmodi temporalis. Sed notandum, quantum ad imperium regis super presbiterum ad

Matt. xviii. 4.

Secularly the King is greater than any priest, even than the pope.

[1] deitatis vicarius, *ord. inv.* B. [2] sunt aput deum, *ord. inv.* B.

ministrandum ecclesie, quod aliud est sacramentum et aliud est ministerium. Rex autem non habet auctoritatem inmediate super sacramentum, sicut nec Cristi vicarius, sed 41 c. * super sacerdotis sui ministerium. Et ad istum sensum dixi superius quod auctoritate et precepto regis sacerdos eius ministrat ecclesie sacramenta, quod auctoritas et preceptum regis cadat super ministerio sacerdotis. Nec verecundamur vocari sacerdotes regum, cum papa sit servus omnium sue papatui subiectorum. Ministerium autem sacerdotis, sive corporale sive spirituale, est modicum[1], cum capit maioritatem suam per habitudinem ad Cristi assistenciam consumantis; ut tantum ministerium posset laica persona[2] impendere, excepto quod Cristus promisit suis sacerdotibus singulariter assistere et cum eis ultra humanam virtutem conficere. Modicum[3] itaque est quod sacerdotis servicium subiaceat regie potestati cum corpus illi subiaceat. Verumtamen si rex haberet ex se Fol. 159 a. talem * auctoritatem imperii tunc foret potestatis maioris simpliciter sacerdote. Nunc autem non habet illam potestatem nisi ad tempus atque per accidens, tanquam dei vicarius. Ideo hoc sacramentum dei debemus cum moderamine revelare. Sacramentum autem humanitatis Cristi in suis limitibus quo ad eius vicarios debemus abscondere, quia aliter, relicta humilitate sui[4] sacerdocii, aspirando ad potestatem secularem fieret scandalum toti mundo. Sacerdos autem potest auctoritate dei regi precipere ut compleat legem suam, cum prima Thimo. vi mandat apostolus *divitibus huius seculi* precipere *non sublime sapere*. Sed hoc solebat censeri factum communi auctoritate ecclesie quousque proprietas in clero fuit[5] gentiliter introducta. Nec contendo, sed concedo quod multa fiunt auctoritate episcopi. Sed deus scit quando talis proprietatis declamacio sapit falsum. Non enim fit quidquam propria auctoritate episcopi nisi fiat propria auctoritate Cristi, qui episcopum illum indurat et sibi comunicet potestatem. Et ita videtur quod multis non dat

1 Tim. vi. 17.

Priests should not be ashamed to be called the King's priest.

The King has not his authority of himself, but as God's Vicar.

The priest by God's authority may bid the King fulfil his duty.

But this used to be a matter for the common authority of the Church, not only of the Clergy.

[1] motum *pro* modicum, A. [2] parva *pro* persona, A. [3] medicum, A.
[4] summi *pro* sui, A. [5] fuit in cl. *ord. inv.* B.

auctoritatem, et a multis propter eorum imprudenciam vel abusionem revocat potestatem.

The power and condition of a King are greater because his justice has a wider sway.

Sed videtur adhuc quod potestas et status regis sit pocior C. quia execucio iusticie sue est extensior. Et Proverb. 21 dicitur: *Iudicium et misericordiam facere*[1] *magis placet deo quam victime.* Et idem patet Isai. 1°; et hinc secundum Crisostomum David preponitur Matth. 1°. Confirmatur ex hoc quod status regis est periculosior, ideo eius perfeccio videtur meritorior, iuxta illud Eccl. 31° *Qui potuit transgredi et non est transgressus, et facere mala et non fecit, ideo stabilita sunt bona illius in domino.* Hic dicitur quod plus est facere misericordiam et Iusticiam quam ministerium sacramentale pontificis, sic quod non in illo stat cleri preeminencia sed in operibus misericordie, vivendo Cristo conformius in ampliori iusticia, quod debet competere clerico supra regem. Sed ulterius notandum quod, licet rex auctoritative facit execucionem iusticie per totum regnum, extensius * tamen quam sic 41 d. facit filius regni iusticiam absconditam supra regiam potestatem. Et sic pauper mundo incognitus extensius facit iusticiam quam iste papa cuius potestas quo ad mundum quantum libet declametur, ut patet di. xl. *Si papa.* Conceditur igitur quod rex habet racionem merendi multiplicem episcopo ampliorem, potissime quia habet occasionem meritorie regendi et multiplicius demerendi. Nec ex hoc sequitur quod status sit perfeccior si evadat, quia sic status peccatoribus mundialibus implicati foret perfeccior statu apostolico. Et ex istis[2] colligitur quod peccant graviter qui gratis difficultant statum suum ad meritum ultra hoc quod deus instituit, quia hoc est quoddam genus temptandi deum, sicut videtur facere clerici negociis secularibus involuti.

Prov. xxi. 3.
Is. i. 17.
Ecclus. xxxi. 10, 11.
Decret. D. XL. c. 6.

To do justice and mercy is better than to minister the sacraments.

A second objection is taken as to the vagueness of the phrase 'the King's liegeman.'

I take it that anyone may be called the King's liege-

Secundo obicitur contradicta de homine legio regis, quod nec describitur nec docetur quantum de suis subicitur regis dominio. Hic videtur mihi quod homo legius regis potest dici quicumque homo regis qui subicitur legi regis, sic quod ista non consecuntur se, homo legius regis

[1] Fac. iud. et mis., *ord. inv.* B. [2] isto, B.

et homo a nativitate subiectus regis legibus, cum hoc[1] regi conveniat et multi alienigene deveniunt legii regum terre, multique diffidant vel extraneant a rege suo nativo. Quicunque[2] igitur subditus regis subiectus suis patriis legibus potest dici homo legius talis regis. Ex[3] quo patet quod stat eandem personam esse hominem legium duorum regum sibi non subalternancium, ut posito quod Petrus habeat possessiones in regnis regum talium solvendo utrique regi rata servicia. D. Difficultas[4] autem est utrum stat esse eundem legium regibus contrariis inimicis. Et videtur quod non, cum homo sit impertibilis; ideo hoc dato foret totus legius ubique contradictorius sibi ipsi. Similiter cum uterque servaret fidem, ipsi autem sunt Fol. 159 b. contrarii, videtur quod alteri haberet * fidem in falsitate fundatam. Similiter non stat[5] quod quis sit legius Cristi et principis huius mundi: ergo, cum omnis legalitas alia fundatur in ista, videtur quod non stat eundem simul esse legium duobus capitalibus inimicis. Et ad hoc videtur sonare dictum Magistri Matth. vi, Matt. vi. 24. *Nemo potest duobus dominis servire, aut unum enim*[6] *odio habebit et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum*[7] *contempnet.* Ista autem racio Cristi videtur valere de duobus dominis secularibus sibi contrariis; potissime cum legius tenetur servare fidem et favorem suo domino; alter[8] autem talium[9] dominorum est iniustus et non vere dominus. Hic[10] videtur mihi quod contingit eandem personam esse sic hominem legium[11] talium dominorum: pro quo notandum primo quod dominus autonomastice dicitur sepe pro domino qui non recognoscit superiorem, sicut solus deus est dominus, qui secundum Augustinum non indiget servicio subditi. Sed e contra diabolus autem usurpative et nude 42 a. nuncupative * dicitur dominus, cum sit servus vilissimus

man who is subject to the King's law.

Thus a man having possessions in two kingdoms may be liegeman to two Kings.

Is this possible when the Kings are opposed as enemies?

Yes. For though 'no man can serve two masters,' the word master is then used of one who owns no superior, in which sense it only applies to God.

[1] homo *pro* hoc, A. [2] *in marg.* Conclusio, B. [3] *in marg.* Correlarium, B. [4] *in marg.* Quæstio, B. [5] noscat *pro* non stat, A. [6] enim unum, *ord. inv.* B. [7] alium, B. [8] aliter, A. [9] talem, A. [10] *in marg.* Responsio, B. [11] esse *ante* legium, *add.* A, B.; *om. edd.*

et tirrannus; et racione talis universalis dominii dicit Cristus Matth. xii *qui non est mecum contra me est.* Nemo Matt. xii. 30. enim potest sibi esse indifferens, cum omnis homo qui non congregat secum spargit, ut servus diaboli. Et de istis dominis intelligo auctoritatem predictam Matth. vi°, Matt. vi. 24. ut Cristus explicat consequenter. Nemo enim potest inculpabiliter servire deo et mamone, nec est contradiccio in tali sensu ewangelico equivoco et sensu alio logice replicato.

Secondly, two masters, both faithful and observant of charity, may be accidentally opposed, e.g. through ignorance; in which case both may be served.

Or, if one be a tyrant, his liegeman may serve him by showing him his errors.

Secundo notandum quod stat duos dominos[1] E. fideles, caritatem servando, esse sibi contrarios, ut posito quod ex ignorancia veritatis iusticie contendant pro suo dominio. Aliter enim non liceret hominibus placitare, et correspondenter contingit eundem legium servire utrique. Ymmo altero manifeste tirranisante contingit suum legium quo ad mundum servire et obedire sibi fideliter, procurando concordiam, anuncciando sibi veritatem et errorem, necnon[2] et rebellando, si oportet, contra tyrrannidem obstinatam. Plus enim tenemur Cristo et lege sue quam alicui domino seculari. Unde dispar oportet esse iudicium de Cristo et diabolo et aliis eorum subregulis qui possunt flecti ad bonum vel ad[3] malum per eorum servicium. Per hoc patet tercio solucio triplicis argumenti. Ad primum videtur mihi quod quando duo homines sunt inimici alter[4] est reus criminis, cum iubemur esse amici et diligere inimicos. Ideo aliud est homines contrariari et esse inimicos, cum ex amicicia contingit homines esse contrarios. Cum ergo stat tyrrannum et solum nuncupative regem habere bonas leges convenit eundem totum esse legium talibus contrariis inimicis, non tamen[5] secundum omnem racionem sui, quia tunc foret oppositus sibi ipsi.

Thus a man may serve two opposing masters, but in different ways.

The infidelity of a master does not absolve his liege-

Talis igitur secundum unam racionem serviret uni et secundum aliam serviret alteri. Sunt enim gradus multiplices servicii legiorum. Ad secundum dicitur negando consequenciam; cum enim fides subiectatur in homine fideli

[1] dominos, *om.* A. [2] ut non *pro* necsitnon, A. [3] ad *om.* A.
[4] aliter, A. [5] tantum *pro* tamen, A.

non oportet, licet dominus suus sit infidelis, quod fides sua sit falsa, ut exemplificat apostolus 1ª Cor. 7° de coniuge infideli cui alter[1] meritorie servat fidem. Oportet tamen legem Cristi utrobique regulare fidem in talibus, cum legius quandoque ex fidelitate quam debet domino debet in casu suo legio regi resistere rebellando. Magna itaque est vis et universalis indigencia legis Cristi. Ad terciam negatur consequencia; cum omnis rex temporalis sit subregulus regi regum. Ideo oportet eum habere servum qui utrique servo suo subserviat. Non igitur sequitur si legalitas temporalis exemplatur in legalitate * Cristo debita quod sit in toto conformitas; sed oportet quod sit in multis difformitas. Et quantum ad illud in fine additum patet quod non oportet legium serviendo tyrranno favere sibi in moribus. Favet autem homo nature hominis non solum resistendo sed eciam occidendo, et sic stat eundem sine duplicitate favere * proficiendo duobus contrariis dominis[2] in causa et modo dispari. Et sic[3] videtur clientem licite esse contra suum dominum, et[4] cum ipso contra suam viciosam affeccionem et cum natura et profectu. Ideo oportet in talibus attendere disparitatem racionum, et oculus[5] servientis sit utrobique secundum formam ewangelici rectus; multi enim servientes fideliter reputantur mundum[6] sapientibus inimici, et tamen sunt utilissimi servitores; et e contra qui reputantur servi magis profitui sunt dampnosissimi proditores; et solum in scriptura sacra potuerunt hec discerni. Talem autem divisionem carnalitatis et secularitatis venit Cristus dissolvere, ut patet Matth. 10. Unde si nos sacerdotes secundum legem Cristi servaremus plane fidelitatem legiam nostris regibus non fuisset inter eos tanta dissensio ut est modo.

1 Cor. vii. 13.

42 b.

Fol. 160 a.

Matt. x. 25.

man from loyalty; but the loyalty may have to take the form of rebellion.

Though the loyalty due to Christ is a model for temporal loyalty there are differences between them.

Our support of a tyrant may take the form not only of resisting, but even of killing him.

Thus a man may serve two masters, so long as he is alive to the different ways of serving.

F. Tercio obicitur per hoc quod iuxta dicta omnes sacerdotes, eciam religiosi, forent homines legii regum terre; quod videtur falsum de papa, de exproprietarie viventibus et de

A third objection would except the pope, the mendicant orders and foreign envoys from the class of liegemen.

[1] aliter, A. [2] dom. contra., *ord. inv.* B. [3] sic, *om.* A. [4] *in marg.* Conclusio, B. [5] cyolus, A. [6] mundi, A.

All of these are protected by, and are bound to obey the King's laws and are therefore his liegemen.

alienigenis solum gracia ambasiandi terram intrantibus. Hic dico quod omnes predicti sunt homines legii[1] regum terre, cum proteguntur sub umbra eorum et tenentur parere suis legibus sub pena patrie. Papa autem fuit specialis sacerdos

The pope was the Emperor's liegeman before the dotation, and though the dotation was a mistake, it cannot have absolved him from obligations repeatedly acknowledged.

Cesaris ante sui dotacionem, et sic precipuus legius servus suus: sed absit quod propter tantam dotacionem tam grate, licet cece, exhibitam desinat esse legius regis Romani. Secundum beatum, inquam, Gregorium crementum donorum facit donarium donanti amplius obligatum. Et hinc Leo papa (ii. q. vii *Nos si*, ut explicavi superius,) confitetur se legibus imperialibus obedire. A regibus igitur habet clerus temporalia dominia et privilegia, ymo solum et vite necessaria, sicud[2] et Cristus habuit. Et hic voluit mandatis et legibus imperatorum humiliter subiacere, ut patet ex decreto beati

Decret. c. II. Q. vii. c. 41.

On the other hand no one can be liegeman to a Christian priest, but only to Christ: for Christ cannot make His Vicar God.

Ambrosii xi. q. i *Magnum* superius recitato. Non autem video quod aliqui sint legii sacerdotis cristiani, sed Cristi[3], qui potestative condidit legem suam, ut patet inferius. Ipsius autem oportet omnem salvandum esse hominem legium, cum sit plenus dominus et rex regum. Nec potest comunicare hoc eius vicario, * cum non potest constituere ipsum deum. 42 c. Lex ergo ecclesie ascribenda est autentice sponso eius. Alie autem leges gentilium tamquam imperfecte auctorisantur a regibus. Et hec racio et frenum humilitatis servande, quare G. sacerdos non debet civiliter dominari. Unde quantum ad

Decret. c. XI. Q. i. c. 28.

That anchorites, hermits and the mendicants are the King's liegemen is proved by their being punishable by the King's law.

fratres anagoritas et heremitas exproprietarie viventes non dubium quin sint homines legii regum terre, cum propter prodicionem, depopulacionem, occisionem, vel aliam foris facturam enormem oportet eos convictos de crimine patriis legibus subiacere. Quomodo queso multiplicata hac gente aliter staret regnum? Unde inter alias accusaciones quibus sacerdotes false accusaverant Iesum nostrum hec[4] habuit minimum improbabilitatis, quod imposuerunt sibi, sed false, quod prohibuit tributa dari Cesari. False, dico, quia ipse in persona sua tribuit et alios quod darent verbo edocuit, ut

[1] quod omn. legii sunt hom. pred., *ord. inv.* A. [2] sic *pro* sicut, A.
[3] Christus, A. [4] que *pro* hec, A.

Matt. xvii. 26; xxii. 21.

patet Matth. xvii et xxii°. Unde cum Pilatus audisset hos sermones magis timuit, alias autem accusaciones abiecit ut frivolas. Sicut ergo Cristus fuit legius Herodis et Cesaris, sic debent exproprietarii eius conversacionem propinquius imitantes. Ad hoc enim venit humanitus non hic ministrari sed ministrare et subici, ut docet suos apostolos Matth. xx. Condicio itaque perfeccionis apostolice est clerum subici domino seculari, quia nostri[1] in ista paciencia vicerunt regna, fundarunt et pacificarunt ecclesiam, et intendendo civilitati et dominacioni in oppositum niterentur, et illam subieccionem exproprietariorum vocavi antea subieccionem vel servitutem ewangelicam, non civilem, cum ex*proprietarius debet carere civilitate, licet alii super eo quodammodo[2] dominentur[3], Unde cum illud dominium sit regi preciosius[4] et ad stabilimentum notabile regni sui, debet ipsum defendere et subditis suis officium conveniens limitare. Conveniens dico opus suo statui congruum limitando; oportet enim quod omnes legii regis regi et regno serviant modo suo. Cum ergo servicium illorum sit carnis patet quod diligencius debet servari in suis limitibus. Contencio autem est apud logicos utrum subiectus civilitati passive serviat civiliter domino seculari, sicud faciunt bona fortune, licet non possunt civiliter dominari. Quantum ad alienigenas, eciam cardinales, videtur mihi quod quamdiu licenciantur a rege calcare[5] solum suum, habere vescibilia regni sui, et tenentur moderare se ne offendant in legem regis vel regnum, sunt homines legii[6] talis regis. Et patet quot sunt gradus sub quibus homines deveniunt legii regum terre, propter quod sensibiliter loquentes non[7] attendunt nisi ad grosse et notabiliter legios * regnum civiliter incolentes. Sed certum est cum oportet regem omnes tales ex humanitate tua protegere, beneficia regni sui tribuere et ad observacionem legum patrie[8] cohercere, quod sunt legii regis, sibi subditi et suis

Matt. xx. 28. — Fol. 160 b. — H. — 42 d.

As Christ was the liegeman of Herod and Cæsar so must those who imitate His poverty be of the King.

The subjection of the clergy to the secular lord is a condition of Apostolic perfection.

The King must uphold his lordship in this matter.

As for foreigners, so long, as by the King's license they tread his soil and are bound to observe his laws, they are the King's men.

[1] nostri, *om.* A. [2] modo *post* quodammodo, *add.* A. [3] ducuntur *pro* dominentur, B. [4] preconsius, A. [5] calcari, A. [6] legii, *om.* A. [7] vero *pro* non, A. [8] prime *pro* patrie, A.

The mendicants are indebted to the King for his gifts, for the power of holding land in perpetuity, for license to beg, and for the protection of the law.

legibus obligati. Sic enim castigat rex quoscumque in regno suo vagos validos ociantes. Exproprietarie vero viventibus dat rex uberius bona regni, ut puta solum perpetuat et licenciam edificandi privatas ecclesias, et generaliter licenciam a suis legiis elemosinas procurandi, et 3° privata privilegia et speciale beneficium se et sua sub regni legibus protegendi, qua prŏteccione subtracta illicitum foret eis regnum incolere.

The clergy have the special privileges of citing, fining, and imprisoning the King's subjects for spiritual causes.

Habet autem clerus a regibus triplex privilegium vel privilegium speciale; primo quod[1] potest iurisdiccioni sue subiectum ad locum distantem in correccionem anime sue citare; secundo quod potest legios regis ad tollendum occasionem peccandi pena pecuniaria multare; et 3° quod[1] potest legios regis, eciam religiosos, pro scandalo vitando incarcerare: que omnia tria notum est ex civilitate procedere. Quod si falsigraphus negaverit[2], volvat legem Cristi et inveniat ubi aliquod istorum trium clero suo conceditur, ymo alia forma corrigendi Matth. 18, 2 Cor. v capitulo limitatur. Unde sicut rex concedit clero suo licenciam ad habitandum in unum[3] sic concedit eis licenciam ad utendum aliis que secuntur.

I. Matt. xviii. 15.
I Cor. v. *pass.*

These privileges may be withdrawn, if abused.

Quod si in aliquo istorum deliquerint rex tenetur ad pacem regni et servandum iusticiam sui legii iniuriam innodare, quia iuxta decretum beati Gregorii, positum xi. q. iii, privilegium debet amittere qui sibi concessa abutitur potestate.

Decret. c. xi. Q. iii. c. 60.

Citation is abused when the King's subjects are summoned to distant places for the purpose of extortion.

Contingit[4] autem abuti primo privilegio quando ad loca remota vel incerta aut sub alia cautela vexatur regis legius pro pecunia extorquenda. In quo abusu cum iniuriatum sit regi de sua pecunia, de officio suo quod iniuste vexatus interim regi et regno persolveret, et de iniuria speciali qua laboricium a specialiter conducente subtrahitur, patet quod rex habet ad corrigendum extorsionem huiusmodi precipuum interesse. Scrutetur igitur adversarius scripturas et videat si Cristus vel apostoli sic fecerunt, quin pocius prohibuerunt tales iniurias fiendas gentilibus ne nomen domini blasfemetur, patet Rom. xiii, Titum vi et epistula ad Philemonem. Quan-

Rom. xiii. Tit. vi. Philem.

[1] patet *ante* quod, *add.* A. [2] notaverit, B. [3] suum *pro* unum, A.
[4] Contigit, A.

Tract. De Mandat.

Of fines I have written elsewhere.

tum ad multacionem peccuniariam dictum est tractatu De mandatis 26° capitulo, et quantum ad incarceracionem patet quod contingit religiosos eciam exproprietarie viventes[1] ad Fol. 161 a. tantum * esse secularitati affectos quod incarcerent consocium ex hoc quod publice predicat veritatem, ex hoc quod 43 a. constanter corripit * ipsos vel alios a lege ewangelica declinantes, vel ex hoc quod servando regulam suam perfecte et stricte ad litteram aliis confratribus difformatur: qui si sint onerosi ex hoc, et iniuriantes regno quod incolunt, quis dubitat quin sint[2] emendandi per regem tanquam veritatis proditores periculosissimi et sic regni? Rex autem debet eo diligencius ad ista attendere quo ex omissione emendacionis consensu constituit se a deo et regno culpabilem ex- K. perticio iniurie aliene. Nec dubium quin quecumque pena infligenda cuicumque regis legio ad stabilimentum regni ad auctoritatem ipsius regis pertineat, ut alias penas infligit per clerum suum legium qui forent ad correccionem huiusmodi apciores, et alias[3] per suos iusticiarios vel eis subditos ad hoc ex regni prudencia adaptatos; quod si negligant cum res regis agitur, cui principaliter regni gubernacula sunt comissa, patet quod debet in defectu cleri ipsum corrigere et suum defectum per alios exsupplere. Remurmurantes autem contra istam sentenciam, et novellas tradiciones suas tanquam ewangelium allegantes, oportet certificare[4] catholice et constanter quod omnes non valent nisi de quanto fundate fuerint ex scriptura, in qua cum non sit[5] repugnancia, sed correccio cleri per reges, omnis sua tradicio isti contraria est ut contemptibilis repellenda. Scrutetur igitur scripturas[6] quomodo lex Cristi et apostolica, nulli seculari dominio obnoxia, precipit quod omnia in edificacionem fiant. Videant secundo quomodo non est edificatorium, quin pocius in dominorum[7] secularium dampnum, leges tales dimissa lege Cristi inducere; et[8] deficiente racione oportet seculares in facie illis resistere.

Imprisonment is abused when applied to silence the preachers of gospel truth.

To neglect to remedy these matters involves the sin of consent.

For the King is concerned in all punishments, inflicting some by the hands of the clergy, others by his justices.

The King's duty of correcting his negligent clergy is founded on Scripture, and cannot be denied.

[1] viventem, A. [2] sint, *om.* A. [3] alios, A. [4] rectificare, A. [5] fit, A. [6] per *ante* scripturas, *add.* A; *in marg.* Esdre vii, A, B. [7] dominiorum, A. [8] et, *om.* A.

The conspiracy of the friars to procure for the pope the rights of lordship over all temporalities given them as alms, is prejudicial to the secular lords and should be resisted at the outset.

Ex [1] istis videtur michi preiudiciale dominis secularibus fratres L. confederari Romano pontifici et procurare sibi dominium omnium temporalium que regna eis elemosinarie largiuntur [2]. Nam dominium ewangelicum ex titulo gracie ipsi habent; seculare autem dominium vel civile non licet pape in se suscipere, ymmo sic nimis ampla domicilia haberet in Anglia et scisso regno nostro rex de ipso teneret in capite. Ideo, ut alias diffuse exposui, oportet obstare [3] principiis, quia aliter posset subdole exhaurire peccunias et personas. Sufficit enim fratribus quod sint elemosinarii mundi principibus, quibus servato protectivo dominio seculari [4] papa ipsos protegat modo suo. Nec obest sed convenit, quod multi super eodem habeant iurisdiccionem atque dominium, unus quoad temporalitatem et seculum et alius quo ad spiritualitatem et deum. Ex [5] tali namque paulativa dominacione cleri subdole introducta surrepsit in ecclesia dissensionis materia. Ideo recoleret Cristi vicarius * illius verbi magistri: *Regnum meum* 43 b.
non est de hoc mundo, Ioh. 18. Dominacio quidem Cristi Joh. xviii. 36.
nulli seculari dominio fuit obnoxia, ideo ipse ac eius vicarii et quicumque seculares domini quibant in simul habitare. Nec foret iurgium, sed armonia politica, seculari domino [6] dante clero corporalem elemosinam et ipso retribuente spiritualem elemosinam plus valentem. Nec dubium quin clerus nescit alium titulum vendicare; ideo derisibilis blasfemia est quod oportet sic credere ex hoc quod pontifex Romanus [7] sic decrevit. Nam sic posset assumere sibi * omnes fructus Fol. 161 b
quos reges suis elemosinariis contulerunt, sicut assumpsit sibi patronatus quos seculares clero possessionato contulerant.

The same thing can be held in temporal and spiritual lordship by different people.

Christ's Vicar should remember the words, 'My kingdom is not of this world.'

There should be an exchange of bodily and spiritual alms between the secular lords and the clergy. And the clergy can show no title, (save the pope's decree !) to anything more than alms.

A fourth objection refers to the irredemptibility of things consecrated.

Quarto [8] obicitur contra dicta de ablacione temporalium per illud Levitici ultimo. *Animal*, inquit, *quod ymmolari* Lev. xxvii. 9, 10, 28, 33.
potest domino si quis voverit, sanctum erit, et mutari non poterit. Et sequitur: *Omne quod deo consecratur, sive*

[1] *in marg.* Correlarium, A. [2] largiunt, A. [3] instare, B. [4] sec. dom., *ord. inv.* A, B. [5] et *ante* ex, *add.* A. [6] dominio, A, *text*; domino, A, *in marg.*, *et* B. [7] Rom. pont., *ord. inv.* B. [8] 4ª obieccio, *in marg.* B; Nota, *in marg.* A.

homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur[1], *neque redimi poterit.* Et sequitur in fine: *Si quis mutaverit, et quod mutatum est et pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, et non redimetur. Hec sunt precepta que mandavit* M. *Dominus.* Ex isto textu scripture arguunt multi quod non licet temporalia consecrata ecclesie auffere, sed neque redimere quod est minus. Pro isto textu notandum primo quod illud dicitur sanctum et domino consecratum quod est divino cultui specialiter deputatum, sive sit bestia ymolaticia, ut bos, ovis et capra, sive homo ultra comunem populum vovens se religiose servire Domino, sive sit domus vel ager cultui templi per sacerdotis vel alterius ministerium deputatus.

We must note that (1) by 'consecrated' we mean allotted to divine worship.

Secundo [2] notandum quod multi erant gradus consecracionum huiusmodi, ut aliqui voverunt se perpetuo servituros in templo, ut patet de Samuele 1. Reg. 1° ex voto materno; alii autem de tribu Levi erant ubicunque habitaverunt ut sacerdotes vel Levite singulariter Domino consecrati, ut patet Num. 3°, ubi limitato eis ministerio templi et vasorum sanctorum

(2) There are many degrees of consecration of this sort.

1 Sam. i.

Numb. iii. 1–10.

[1] venditur, A.

[2] *In pedibus pagg.* 43 *et* 43[1], *MS. B. haec nota scripta est manu prima.* —Nota: Non intelligo plane quomodo domus vel ager esset cultui templi per sacerdotis vel alterius ministerium deputatus, sed forte sic intelligit, quod domus vel ager deputatus est divino cultui per sacerdotis vel alterius ministerium quando sacerdos vel alter habet tutelam de huiusmodi rebus seu custodiam quod sint ad honorem dei fideliter ministrata; scribitur autem Levit. 22 saltem sentencialiter, quod si persona consecrans domum vel agrum de hereditate paterna cum vellet redimere, tunc alteri venderetur, quo facto non posset eum post ea redimere. Sed tunc arguitur sic: dato quod alienacio fieret sic quod altera persona a viro consecrante possessionem consecratam redimeret que non foret eiusdem tribus cum persona consecrante, tunc facta foret terminorum proximi translacio contra legem Deutron. 19°; eque sicud si tribus Levi haberet agrum hic aut domum consecratam in sua possessione; ergo ut sic videtur glossa illa adducta tenens huiusmodi agrum aut domum non posset cedere perpetuo in possessionem sacerdotum ne fieret terminorum proximi translacio non est valida, cum consimilis translacio fieret persona alterius tribus a persona consecrante ipsum agrum seu domum huiusmodi redimente. Vel ergo oportet sic opinantem dicere quod nullus alterius tribus a persona consecrante posset rem huiusmodi consecratam redimere, vel quod eque post annum iubileum in possessionem perpetuo cederet sacerdotum, sicud in possessionem alterius fructu huiusmodi rei consecrate sacro usui deputando.

subditur, *Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.* Iudeus autem de alia tribu potuit consecrari ad alium religiosum modum vivendi salvo proprio officio Levitarum, ut abstinendo ab inmundis et potu inebriativo vel ritu alio, [Numb. vi.] ut patet de lege Nazareorum Numer. vi, cuius exemplum [Judges xiii.] est de Sampsone Iudicum 13. Ymo gentiles poterant consecrari ad opera servilia circa templum, ut patet de Gabaonitis [Josh. ix. 3.] Iosue ix. Sic autem non decuit personam Hebream serviliter mancipari propter libertatem servandam in eis, ut patet Levi- [Lev. xxv.] tici 25. Unde pro Levita vovente se servire specialiter in [43 c.] Ierusalem data est eis * lex Deut. 18. [Deut. xviii.]

This premissed, we have a threefold answer to the objection. For (i) the Jewish Law was wholly ceremonial, and so is not to be literally observed by our priests.

Istis premissis est 3º triplex responsiò ad predicta. [N.] Primo quod totum hoc fuit cerimoniale et per consequens non est a nostris sacerdotibus ad litteram observandum. Tunc enim obligarent se perinde ad qualescunque observancias sacerdotibus legis veteris limitatas, quod foret nedum nimis durum nostris[1] cervicibus sed eciam infidele, ut patet in materia de cessacione legalium. Ymo innitendo hiis verbis non liceret nostris clericis vendere decimas lane, garbarum vel alterius decimati; ymmo cum nulla oblata pecunia quidquam emere, cum tale consecratum domino mutari non poterit, sed nude consumi in usibus sacerdotis, et multo magis non liceret nostris dotatis vendere laicis Cristi patrimonia corrodia et alias elemosinas sic civiliter conmutare.

If this rule were carried out tithes in kind could not be sold nor money used in purchase.

(ii) As all lands returned to their original owners at the year of Jubilee there is no analogy with English customs.

Secunda responsio dicit quod ager vel domus de hereditate paterna per divisionem sortis regulate a Deo postquam consecratum est Deo non debuit comutari, sed consecratum ex empcione vel aliunde proveniens oportuit in iubileo redire ad dominum consecrantem, ut patet Levitici 27, ubi textus allegatur. [Lev. xxvii. 24.] Gentiles vero domini et specialiter anglici non habent tali iure hereditario sed conquestu vel comutacione multiplici terras suas. Ideo valde alienum videtur eos ad istam legem restringere per locum a tam nuda et insufficienti similitudine. Sed ulterius videtur mihi quod non omnis talis domus vel

[1] *om.* nostris, A.

ager cederet perpetuo in possessionem sacerdotis, quia sic possent sacerdotes in quacunque tribus hereditate per processum temporis excedere illam tribum, quod est[1] contra legem Deut. xviii ubi limitatur tribui Levi possessio. *Non habebunt*, inquit, *sacerdotes et Levite* * *et omnes qui de eadem tribu sunt partem et hereditatem cum reliquo populo Israel, quia sacrificia domini, et oblaciones eius comedent, et nichil aliud accipient de possessione fratrum suorum.* Et idem dicitur Num.[2] 18 et expressius Ezech. 44°. Quomodo igitur[3] accipient sibi de possessione aliarum tribuum, cum Deutron. 19° dicitur[4] *Non assumes, et transferes terminos proximi tui quos fixerunt priores in possessione tua quam dominus deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidendam?* Et infra 27 scribitur, *Maledictus qui transfert terminos proximi sui; et dicet omnis populus: Amen.* Ex quibus probabiliter colligitur quod tribus Levi non acciperet [etiam][5] sparsim domos vel agros ultra possessionem primevam tam stricte a Deo[6] limitatam; quod recoleret clerus noster possessionatus qui instar Cristi debet esse Levitis pauperior. Vel igitur consecrarunt alie tribus domum vel agrum domino concedendo ad sacrum usum fructum talium temporalem, quod positum est in sacerdotum custodiam quod nec licuit revocare, vel aliter manserunt [consecrata huius modi[7]] * secrete in custodia vovencium fructibus eorum sacris usibus deputandis; et illud est mihi evidencius, cum alie tribus possunt personas suas domino consecrare, multo magis possessiones preter necessarias. Nec est hoc Levitico[8] iuri contrarium, cum de Thobia qui fuit de tribu Neptalim ca° 1° libri sui legitur quod fuit *omnia primitiva sua et decimas fideliter offerens*, ita quod in 3° anno proselitis et advenis ministraret omnem decimacionem. Ecce quod licuit aliis tributus quando tribus Levi non fuit onerata[9] circa ministeria primitiva dare decimas et obla-

Deut. xviii. 1, 2.
Fol. 162 a.
Deut. xix. 14.
Deut. xxvii. 17.
O.
43 d.
Tobit i. 6, 7.

The tribe of Levi could not hold lands, how then could it receive them from the other tribes?

Though these might allot the use and income of house or land to sacred purposes.

The practice of Tobit shows that when the Levites were no longer engaged in their primitive work, alms and tithes might be devoted to strangers.

[1] *om.* est, A. [2] Levitici *pro* Num., B. [3] ibi *pro* igitur, A. [4] scribitur B. [5] *corr. Edd. pro* tam, A, B. [6] domino B. [7] *corr. Edd. pro* secrete hujus, A, B. [8] Levitice jure, A. [9] oneratum citra, A.

But the administration of alms would belong to the priesthood.

ciones suas eciam alienigenis plus egenis. Sed, ut dicit textus Levit. 27°, habere tutelam de talibus quod fiant fideliter ministrata ad ius pertinet sacerdotum. Illud autem ius limitatum est non ad sacerdotum dominium sed ministerium, ut patet Num. xviii: *Cuncta que ad cultum altaris pertinent, et intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur.* Eciam sequitur *Ecce dedi tibi custodiam primiciarum mearum. Omnia que sanctificantur a filiis Israel, tibi tradidi*[1] *et filiis tuis.* Sacerdotes autem debuerunt habere de talibus secundum aliquem gradum custodiam. De sibi necessariis vero haberent possessionem et sic administracionem talium et custodiam dispariter obtinerent. Et patet quod insufficiens et tenuis est evidencia ex istis arguere quod non licet gentili seculari revocare elemosinam quam dedit stricte et temere sacerdoti vel in casu quo notabiliter desit condicio sub qua tales elemosine sunt donate.

Lev. xxvi.

Num. xviii 7, 8.

How slender an argument is this against the withdrawal of temporalities, when the condition on which they were bestowed has ceased to exist.

P.

Whatever Jew or Christian has vowed is to be faithfully observed, but it is no breach of a vow to correct its abuse, or improve its use.

Tercia vero responsio, predictis consona, dicit quod quidquid Iudeus vel Cristianus sancte voverit est fideliter observandum, et nec pro peccunia nec pro fastu vel favore seculi in deterius commutandum; * et propter istum sensum moralem fuit ista cerimonia observata. Sed cum non frangit votum qui mutat in melius, patet quod vovens aliquod sanctum Deo et videns quod eius usus posset corrigi vel eius abusus rectificari innitendo ad hoc non transgreditur sed meretur, quia aliter non liceret intrare religionem perfecciorem nec mutare vitam viantis in melius, nec fuisset licitum genus cleri suscepisse dotacionem, quod videtur multis probabile cum prius vixit exproprietarie plus perfecte. Quomodo igitur religiosi nostri susciperent de manu secularium temporalia ecclesie dedicata nisi emendare eorum usum sit licitum? Correspondenter licet dominis et tenentur, viso quod eorum elemosine vergunt ad detrimentum ecclesie et sophisticantur infideliter in * furto et rapina earum secundum tradiciones et ritus hominum preter ewangelium adinventas, de manu

This was the plea for the Church accepting the dotation, and correspondingly it is not only allowable but incumbent on the secular lords to snatch these temporalities from the devil, and restore the

Fol.162 b.

[1] credidi, A.

diaboli temporalia ipsa venenata potenter eripere, et ad usum quem Cristus instituit [deputare][1] sinistro brachio suo active 44 a. viventi[2] sollicitudinem et curam temporalium temperatam *; brachio vero dextro et potissime clero contemplative viventi, postposita ista turbacione circa sensibilia, totam solicitudinem suam in unum proficere[3], nec preter eius providenciam eciam usque in crastinum aliam securitatem in istis temporalibus exspectare. Patet ista fides Luce 10 et Matth. 6. (Luke x. Matt. vi. 34.) Est 2° fides ecclesie quod melius foret sibi poni in isto statu quem Cristus instituit quam in statu cesareo quo stulta pietate ecclesiam venenavit. Et ex ista fide duplici licet potenti constanter prudenter et pie omnem dotacionem cleri cesaream audacter disrumpere et matrem suam in ordine quem Cristus instituit collocare. Nam isto modo Cristus denuncciavit fiendum sacerdotibus legis veteris per prophetas. Secundo post eorum reprobacionem acutam et ascensionem eius in celum implevit sic per duos principes Romanorum. Q. Tercio vero, invidia diaboli alio Romano principe ad deteriorandum ecclesiam sophistice excecato, pertinet eisdem principibus, et originaliter anglicis, errata corrigere, sicut prophetant et ex antiquis prophetiis denuncciant illis quibus datum est cognoscere per[4] prophetias. Nam Malach 2° (Mal. ii. 1, 2.) scribitur: *Et nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes: si nolueritis audire, et si nolueritis imponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait dominus exercituum, mittam in vobis egestatem, et maledicam benediccionibus vestris, et maledicam illis, quoniam non posuistis super cor. Ecce ego proiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus solempnitatum vestrarum.* Notum est, inquam, quod iste propheta et alii, sed Cristus precipue, invexerunt acucius contra avariciam sacerdotum. Nobis autem non oportet dare ad hoc prophetias recentes cum facta et dicta antiqua satis edocent quomodo est agendum. Oportet enim instar nature paulative agere secundum leges ecclesie, et specialiter leges reci-

Church to its primitive condition.

Hence anyone who can may piously do away with the whole imperial endowment of the clergy.

Malachi prophesied that God should send lack upon the priesthood, and a curse upon their blessings.

[1] deputavit, A; instituit, B; instituit, deputare, *corr.* *Edd.*
[2] vivendi, A. [3] picem *pro* proicere, A. [4] *om.* per, A.

The lack is the lack of the knowledge of God.

tatas 39 ca° ad hoc datas. Primo igitur prophetatur eis, egestas sciencie dei, qua populus pasceretur. Hec enim inmediate consequitur ad avariciam sacerdotum cum intendunt tradicionibus humanis et seculari lucro, sciencia dei postposita.

Bodily lack has not yet befallen them, for they consume the goods of the poor.

Quantum vero ad egestatem corporalem nondum evenit, quia effeminati nec pugnant ut milites nec insudant labori yconico ut cultores, sed domini consumunt bona regni et pauperum ut proditores.

Because they pretend to find special access to God in their prayers it is added (2) that their blessings are accursed.

Sed quia fingunt se esse[1] intimos oratores ideo 2° subditur quod deus malediceret benediccionibus eorum, nam propter oraciones et ministeria talium populus erit peior. Unde deus pocius maledicit illis pro quibus orant propter defensionem et consensum contra observanciam verbi dei. Et quantum ad malediciones quibus post B.
benedicciones sophisticas utuntur ad extorquendum pecunias Psalmo cviii° dicitur, *Maledicent illi, et tu benedices.* * Cristus Ps. cix. 28. 44 b.
enim apostoli et reges in lege Domini eruditi non timuerunt excommunicaciones phariseicas vel positiones sacerdotales extra synagogam eorum qui in Cristum consenserant, sed in hoc lucrum anime reputarunt.

Thirdly, it is said that God would destroy the power in which they trusted, and spread abroad their temporalities, in their sight.

Tercio vero quia oportet quod veniat ex toxica ista provinciarum consumpcio subdit dominus quod proiciet ad terram brachium in quo confiderant, et in conspectu[2] eorum temporalia, que sunt *stercora solempnitatum suarum,* raptores disperserant. Fol. 163 a.
Et indubie malicia et negligencia sacerdotum est causa unde tot dissensiones et prelia sunt hodie seminata.

The laxity of the priests is without doubt the cause of so much dissension now. By their lives they should rebuke the temporal lords.

Nam ex uno latere vite sanctitate, contemptu temporalium, predicacione et reali exemplacione, sacerdotes revocarent dominos temporales ad pacem et concordiam postposito fastu seculi et cupidine terrena.

But now their example is poisonous.

Nunc vero tanquam secularibus dominis in cohabitacione incompossibiles extorquent npharie eorum dominia[3], sunt[4] illis luciferina exemplaria et dispensant illis ministeria venenosa. In cuius signum prope fontem illius malicie est maior dissensio et pars pro qua procurat hec curia magis deprimitur. Ideo rogo Deum ut sic moveat istos declinare ab isto sensu

[1] *om.* esse, B. [2] consensu, A. [3] divina *pro* dominia, A. [4] super *pro* sunt, B.

et negligencia vecordi ne regnum nostrum propter accumulatam peccati gravedinem profundius deprimatur. Nam hec dicitur fuisse causa scissionis et debilitacionis romani Imperii, ut prophetatum est Dani. ii, et causa quare invaluit tantum paganitas extra ecclesiam et secularitas intra ecclesiam.

This was the cause of the weakness of the Roman Empire.

Dan. ii.

Rex autem Anglie non est seculariter subiectus Cesari, qui est dominus pape nostri. Ideo licet sibi, et debet, elemosinas suas corrigere et ecclesiam suam, cum sufficit, ad statum perfeccionis pristinum revocare. Ad hoc autem eventus seculi alludit, si cernimus. Progenitores, inquam, regum Anglie irreligiose et stulte dotarunt[1] ecclesiam. Ideo illorum est defectus patrum corrigere. Sed notent illud Apostoli Collosen. 2° *Videte*, inquit, *ne quis vos decipiat per propheciam et inanem seduccionem, secundum tradiciones hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Cristum.* Evidencie autem topice philosophorum sunt quod perfeccius et honorabilius est clerum principum sic ditari. Inanis autem deduccio est quod in hoc augetur regi et suis meritum et vigoratur regno stabilitas. Quo ad deum tradiciones hominum obiciunt propter lucrum, quod concessio regum perpetuat possessiones in clero. Elementa vero minima vel cuius principia iuvant ad roborandum istam sentenciam, cum pars mundi splendidior de tanto sit melior, sic inquiunt, *Beatius est dare quam accipere* et habundare temporalibus quam egere. Sed et omne adversum de elementis mundi adveniens sompniant[2] ex hinc mundo accidere quod vel non dantur eis temporalia que volunt, vel quod * seculares resistunt eorum versucie; sed per conversacionem et verba Cristi, et sic per Cristum in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter refelluntur omnes iste versucie. Ideo congregatis omnibus religiosis exproprietariis in Anglia qui vita et verbis profitentur Cristi pauperiem si concordant isti sentencie evidencia foret maior, si contrariantur placendo satrapis propter mundum debent repelli de regno tanquam sibi inutiles et contrarii sibi ipsis. Quererem itaque ab eis si status totius cleri Cristi sit imper-

The King of England, as not subject to Cæsar, must himself correct the abuses—in the matter of alms, and restore the Church to primitive purity.

The Kings of England must correct the sins of their fathers in foolishly endowing the clergy.

Col. ii. 8.

S.

According to the philosophers princes should enrich the clergy.

But 'the traditions of men' offend before God.

The clergy pretend that the cause of the present evils is because they are not given all the temporalities they want—a plea refuted by the words of Christ.

44 c.

The religious who profess poverty should be called together to give their opinion on this question.

[1] dotaverunt, B. [2] sompniat, B.

Their own profession will oblige them to pronounce against endowments.

feccior[1] vel perfeccior ex dotacione Cesarea et suppono quod dicerent, sicud olim, quod status ille sit accidentaliter imperfeccior et mamona venenatus, cum propter decretalem Nicolai Tercii in Sexto: *Exiit qui seminat*, tam eciam quia convincerent se ipsos de supina stulticia quod tam penalem et miserum statum gratis subeunt, ubi facilius iucundius[2] et voluntati dei conformius possent servare statum proprietarium plus perfectum, et sic imponerent Cristo et suis apostolis blasfemiam stulticiam, et fratribus recipientibus tam religiosos quam seculares ad suum ordinem cecam et deteriorativam ignoranciam. * Ideo est mihi verisimile quod vita Cristi, sua confessio et conformitas ad statum innocencie, excludens seculi servitutem conformiter ad statum ecclesie apostolice et ecclesie triumphantis, necessitabit eos ad concedendum quod ex dotacione Cesarea imperficitur clerus Cristi. Aliter enim timeret sibi de racione dominorum dicencium quod sufficit regno suo habere de statu cleri perfecciori dotato etsi non oneretur tot et talibus sectis inperfectis[3] regnum irreligiose depauperantibus, que cum possent ad statum perfecciorem ascendere stulte remanent in statu imperfecciori, tamquam yppocrite contra regulas caritatis. Habito itaque quod status cleri racione expropriacionis perficitur, patet quod eadem est racio de omnibus personis et singulis cleri Cristi, sicut patet de papa et cardinalibus usque ad infimum sacerdotem, sicud elicitur ex racione nominis cleri sepius explanata. Unde vocato illo clero quem est utile dotari, patet per idem quod foret sibi utile non esse clericum, et sic hortantes eos ad statum huius modi peccarent consilio dei et utilitati proximi cece contrarii. Quomodo igitur[4] foret dignus esse de sorte et apostolatu capitis qui non esset capax regule quam ipse instituit? Ymo per idem quilibet ordo fratrum vel exproprietarie † viventium foret divisus in se, uno vivente proprietarie †[5] et voluptuose in habundancia temporalium, alio vero modo

Sexti Decret. Lib. v. Tit. xii. c. 3.

T.

Fol. 163 b

T.

If it be granted that the condition of the clergy is perfected by the life of poverty this applies to all and singular of Christ's clergy, from the Pope to the lowest priest.

[1] vel perfectior, *om.* B. [2] jocundius, B. [3] imperfectus, A.
[4] ergo *pro* igitur, A. [5] †† *om.* A.

opposito, et perirent regule ordinum. Habito igitur quod foret de perfeccione status tocius cleri vivere sine dotacione pure exproprietarie, sicut olim, patet cum veris quod domini 44 d. dotando inperfecerunt per accidens statum * cleri; et cum non habuerunt potestatem nisi a deo, nec habuerunt ab eo potestatem nisi ad edificacionem non ad deterioracionem, videtur quod in hoc excesserunt limites potestatis et possunt ac debent evidencius errata corrigere subtrahendo facilius temporalia, vel saltem eorum securitatem civilem, quibus clerus sic imperficitur.

It is plain that the secular lords by their endowments have corrupted the clergy.

Cum enim res usibiles non sunt sacre nisi propter earum sacrum usum, videtur quod tollendo de eis venenum quo imperficiunt clerum et laicos, et inferendo pios usus hac undiquaque proficuos quos deus instituit, de V. non sacris fierent sacra. Sic enim narrat Augustinus epistula Decret. C. XXIII. Q. iv. c. 24. 32ª ad Bonifacium et ponitur in decretis 23. q. iiii, *Ipsa pietas,* quomodo pius imperator Theodosius legem religiose edidit quam generaliter in omnes hereticos promulgavit, *ut quisque eorum episcopus vel clericus ubilibet esset inventus decem libris auri multaretur,* nec exinde sacrilegium est comissum.

As nothing is sacred save in virtue of its use, temporalities now profaned by misuse will become sacred when withdrawn from the clergy.

So Theodosius in his law against heretics imposed fines on their bishops and clergy.

Decret. C. XII. Q. ii. c. 70. Sic eciam docet beatus Ambrosius, ut patet xii. q. ii, *Aurum habet ecclesia,* quomodo res sacre ut fiant plus sacre debent consumi et dari egentibus. Sic enim fecit Laurencius de bonis ecclesie. Et confirmacio huius tercio est dictum regis Eccl. v. 12. sapientissimi Salomonis Ecclesiastes vº, quo dicitur: *Est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole: Divicie conservate in malum domini sui. Pereunt enim in affliccione pessima.*

So S. Ambrose and S. Lawrence held that Church goods were made more sacred by being given to the poor.

Nonne bona eciam religiosis thesaurisata superflue quo ad usum inducunt malum anime tam [1] quo ad dominos dotantes quam eciam quo ad elemosinarios occupantes? Cum enim sint de necessitate corruptibilia, patet quod pereunt affligendo X. utrimque animas dampnificacione pessima. Unde cum cuilibet tali mamone insidet unus diabolus non mirum si regnum huius[modi] sit agitacione pessima perturbatum, et oportet omnino quod talis abusus continuacio finem habeat vel gladio vel Fol. 164a. pestilencia * vel saltem quodam occulto iudicio regis regum,

Do not goods squandered on the religious inflict harm alike on givers and takers?

The continuance of such abuses will call down pestilence or the sword.

[1] tamen *pro* tam, A, B; tam. *corr. Edd.*

quia Eccles. quinto dicitur: *Si videris calumpnias egenorum, et violenta iudicia, et subverti iusticiam in provincia, non mireris super hoc negocio; quia excelso excelsior alius est, et super hos quoque eminenciores sunt alii.* Deus enim cuius sunt occulta iudicia expectans misericorditer est superior rege terre, et angeli ministrantes tanquam principes huic regi sunt potenciores paratiores et excelsiores quam principes subiecti terreno Imperio. Et oportet omnino terram deici[1] que peccando contrariatur divino iudicio. Principes itaque qui contra voluntatem Dei sic imperfecerant matrem ecclesiam tenentur amovendo inficiens iuvare et honorare parentem tam nobilem, quia, ut patet in materia de consensu, qui * emendare potest et negligit absque dubio delicti participem se ipsum constituit. Quod si pietas movet multiplicare in ecclesia clerum Cristi, habeant usum talium temporalium integumentis[2] et alimentis stante consilio Cristi, sicut in fratribus, resecato dominio civili vetito ne elemosinas videatur legi dei instar sathane contraire. Unde videtur mihi quod neglegencia, et per consequens consensus, fratrum in iuvando sanctam matrem ecclesiam sit in isto casu dampnabilis, quia cum ex professione propria debent scire quod in hoc honoraretur ecclesia et ipsi igne caritatis accensi ex virtute quadruplici precepti assimilarent sue perfeccioni quantum sufficerent. Sic enim docet nos ignis qui nititur assimilare sibi ignibile quantum potest. Et vas eleccionis clamat nobis Act. 26, quando sibi fuit impositum insanire, *Opto*, inquit, *aput deum et in modico et [in] magno [non tantum] te, sed et omnes hos qui audiunt, hodie fieri tales qualis et ego sum, exceptis vinculis meis.* Sic enim Paulus non optavit cunctos illos esse virgines, apostolos, vel clericos, sed quantum ad essencialia fidei pertinet, duplicitate postposita, cristianos. Sic quilibet frater vel presbyter predicans populo debet in se servare fidem Cristi integram, et talem integritatem in populo affectare. Non enim oportet vel expedit quod omnes sint conventiculis exproprietarie viventium vinculati, quia posset contingere quod

Eccl. v. 7.

Princes who have helped to corrupt mother Church are bound by removing these abuses to come to her help; else they incur the sin of consent.

45 a.

The negligence of the Friars in this matter is damnable. They should assimilate the rest of the Church to their own profession.

Y.

Acts xxvi. 24.

Not, of course, that everyone is to become a mendicant friar, but that everyone is to keep the pure faith of Christ.

[1] deicere *pro* deici, A. [2] integritatis, A, B; integumentis, *corr. Edd.*

superiores in conventiculis huiusmodi pro ipsis fovendis mandando mandent contra istam Cristi sentenciam, qua purgaretur mater nostra, vel invehere vel tacere. Sed nimis[1] irreligiose summis sacerdotibus simile precipientibus responderunt apostoli quod obedire deo[2] oportet magis quam hominibus, ut patet Act. v. Ymo si iurati sunt specialiter romane ecclesie, tenentur virtute iuramenti prestiti sibi specialiter hic optare, et principes debent scire quod mora[3] in isto facto nedum perturbat regna et specialiter ipsos inficit ex consensu, sed progenitores eorum radices errorum gravat amplius quo error iste processerit incorrectus.

Acts v.

CAPITULUM IXm.

There remain four objections concerning the extension of the kingly power.

1. It is maintained that whereas my doctrine would oblige the Pope and all other clerics to swear obedience to the King, at present the Emperor and Bishops swear to the Pope, on behalf of all Christians.

Ulterius pro complemento finali supersunt alii quattuor obiectus in materia de regia potestate lacius practicandi. Primo, inquam, arguitur contra hoc quod sepe dicitur quemlibet legium regis debere esse iuratum regi et regno. Videtur enim sequi[4] primo quod papa cum cardinalibus, fratres, et alii exproprietarie[5] viventes, debent * esse iurati regibus. Ymmo e contra cum papa habet leges quibus oportet omnem subditum obedire, videtur quod quilibet alius cristianus debet esse legius homo suus, quia legius quasi legi subditus, vel legius quasi legifero ligatus. Sic enim iurati sunt pape Im*perator et episcopi, ut patet lxiii di. '*Tibi domino*,' et 2o decretum De iure iurando[6] cao *Ego N episcopus*. Ex quo videtur quod in ipsis iurentur[7] omnes eorum subditi et per consequens singuli alii cristiani. Hic conceditur assumptum tanquam pertinens principium ad regni stabilimentum, et sic papa cum dicitur esse maxime legius regum terre, ut patet ex dictis, debet esse maxime iuratus regibus. Sic enim deus, sicut fuit obligatus, sic et iuratus est Abrahe. Nam

45 b.

Fol. 164 b.

Decret. D. LXIII. c. xxxiii.

Decret. Lib. II. Tit. xxiv. c. 4.

[1] minus *pro* nimis, B. [2] oportet deo, *ord. inv.* B. [3] moram *pro* mora, A. [4] primo sequi, *ord. inv.* B. [5] et *ante* exp. *add.* A, B. [6] juramento *pro* jure jurando, B. [7] jurent *pro* jurentur, A.

Gen. xxii. 16.

Gen. 22° legitur: *Per memet ipsum iuravi, dicit deus: quia fecisti rem hanc, et non pepercisti filio*[1] *unigenito propter me, multiplicabo semen tuum sicut stellas celi.*

The whole question of oaths must be examined.

Unde correspondenter dicendum est de iuramento sicut dictum est de obediencia, de obligacione, et debito.

A superior may swear to an inferior; an inferior to a superior; an equal to an equal.

Et sic triplex est iuramentum: scilicet maioris ad minorem, minoris ad maiorem, et paris ad parem.

The oath taken may be spiritual, vaguely expressed, distinctly expressed.

Sed triplex est iuramentum creatum, scilicet spirituale, sensibile confusum, et sensibile distinctum.

The expressed oath savours of worldly law, of a desire for pre-eminence or for security against malice.

Sensibile autem iuramentum videtur sapere civilitatem vel declinacionem a statu innocencie, nec unquam comittitur nisi occasione malicie, scilicet vel ut aptetur declinans a fide ad eius observanciam, vel ut exigens iuramentum ostendat suam preeminenciam quo ad mundum vel capiat securitatem ad fomentum sue malicie.

Christ did not enact an expressed oath from his Apostles.

Non credo autem quod Cristus exegit a suis apostolis, vel ipsi ad invicem aut a suis vicariis, iuramentum sensibile.

Nevertheless such oaths are lawful.

Verum tamen licet tam domino temporali quam clerico tam accipere quam solvere huiusmodi iuramentum.

And it is reasonable that his liegeman should take such an oath to the King; the pope and other distant subjects in general terms; those who have special privileges specifically and distinctly.

B.

Ideo ut dixi superius cum rex capit iuramentum a sua milicia et suis episcopis, et in ipsis capitibus a subiectis, consonum foret quod et caperet a quibuscunque legiis suis, a distantibus ut papa et cardinalibus remote in suis institucionibus in confuso, et ab aliis qui volunt privatim et specialiter habere regis et regni beneficium specialiter et distincte.

As a King is sworn to his kingdom, so the Pope to the Empire, thereby incurring like responsibility.

Unde, sicut rex iuratus est regno suo et e contra, sic evidencius videtur quod papa, qui est imperatoris episcopus, sit iuratus imperio. Unde maxima cura atque prudencia debet sibi inesse in observancia sui iuramenti, cum debet omnibus cristianis regibus fidelitatem[2] tanquam eorum legius, et discordes debet trahere totis viribus ad fraternam concordiam.

Decret. D. ix. c. i. 45 c.

Id. D. x. cc. ix, xi–xiii.

Debet enim defendere omnes leges civiles (dum sunt non legi Dei contrarie) ad minimum approbando, ut patet di. ix. *Quicunque* * et di. x^{a}. *De ca*^{is} et ca^{o} *Quis aut[em]* cum duobus sequentibus, et sic debet esse omni creature obediens, sicut subiectus. In hoc

[1] tuo, *om.* A. [2] fidelitate, A.

igitur quod sunt iurati generaliter defendere sanctam ecclesiam, iurati sunt generaliter regnis et regibus et in hoc est onus eorum gravius, et regna debent in eorum desidia subtrahere ab eis elemosinam corporalem tamquam infidelibus. Potest autem exaccio iuramenti talis elici per locum a maiori ex primo decretalium de eleccione, *Significasti*, ubi papa declarat quomodo Cristus dando curam ovium condicionem intelligit[1] et ideo non wlt illi Archiepiscopo dare palium nisi iuramentum prestiterit ad fidem et obedienciam Romane curie observandam. Multo magis reges hoc exigerent[2] de legiis suis indigenis, et specialiter Cesar de suo sacerdote quem a Deo condicionaliter sic dotavit. Quantum ad fratres patet, cum sint humanitus inmediate sub papa et non sub regnorum episcopis, provinciales eorum debent esse iurati regibus et regnis, et in ipsis omnes et singuli eorum subditi.

The lawfulness of exacting this oath may be deduced 'a fortiori' from the pope's demand of an oath from Archbishops.

The Friars, since they are not subject to the Bishops of the realm, but only to the Pope, should take the oath to the King through their provincials.

C. Et si obicitur quod sunt bone fidei ideo nimis grave foret ab eis exigere insolitum[3] iuramentum, hec evidencia in ore episcoporum haberet evidenciam maiorem ad papam quando

Fol. 165 a. incepit ab eis exigere huiusmodi * iuramentum. Et per idem non fierent iuramenta privatis ordinibus. Cum igitur nesciunt tollere istas instancias nec repugnat legi Domini sic iurare procedant ad diffamandum serenitatem fidei sue in populo cum si hoc abimunt sunt suspecti. Potest autem omne genus prodicionis regnorum in societatibus istis contingere, cum possent veritatem prodere et sic regnum. Nam possunt insurgere de uno ordine duo provinciales qui nedum ex divisione sua intrinseca sed ex divisione inordinata facta inter papas et per consequens regni nimis perturbent rempublicam. Possunt eciam tam in publicis sermonibus quam in privatis interlocucionibus conmovere plebem in dominos et clerum in laicos, et preter offensas proditorias personales factas in patria possent cum hostibus forinsecis conspirare, et facto defectu quantocunque aperte consorcii inniti isti lucifero porismati quod non propter peccatum persone debet

For by betraying the truth, or by two provincials following different popes, they may embroil the kingdom, and then plead that the order is not to be punished for the fault of individuals.

[1] intelligit, *om.* A. [2] *corr. Edd. pro* exsiderent, A, B. [3] solitum *pro* insolitum, A.

Yet the community gains from the merit of its individuals.

It is a 'person' and must suffer for the sins of its parts.

comunitas castigari. Nam comunitas participat merito sue[1] partis, quare ergo non demerito? Sic enim puniendum est genus humanum pro peccato primi hominis cuius meritum suo generi profecisset. Item quecunque persona peccaverit est proporcionaliter punienda, sed comunitas est una persona que secundum partem sui peccat, ergo est proporcionaliter punienda. Quid igitur si illa persona auffugerit nonne oportet quod comunitas remanens * satisfaciat cum deliquit? 45 d.

God punished Israel for the sin of David,

Aliter enim deus iniuste punisset populum Israel propter maculam regis David, de quo 2[i] Reg. 24. [2 Sam. xxiv.] Sicut ergo deus regnare facit yppocritam propter peccata populi, sic permittit populum cadere propter peccatum sui prepositi. Sicut enim connectuntur ex vi comunionis in virtutibus, sic et connexe

And Christ shared in the punishment of His brethren.

Moreover the whole community incurs the sin of consent.

sunt nature peccabiles in peccatis, in tantum quod Cristus, quia fuit unum cum fratribus suis, participavit et pena sui criminis. D. Item omnis talis comunitas peccabilis consentit aliquo omnium generum peccato sue partis, sed propter eorum consensum in culpam, est quilibet consenciens puniendus. Ergo peccante una persona comunitatis est tota illa comunitas punienda, (maior supponitur ex declaratis alibi de consensu). Quicunque enim de comunitate non consensit conmittendo nec omittendo iuvamen quod debuit in supportando vel corrigendo simpliciter[2] pro illo tempore non peccavit. Sed quis vians in terris presumeret de se illud asserere? Ideo peccante una persona humani generis conpunitur omne proporcionaliter ad consensum, quod et

So Israel was punished for the sin of Achan.

docetur Iosue vii°, ubi Spiritus sanctus dicit quod filii Israel [Josh. vii. 1.] peccaverunt, quod specificat in hoc quod Achan[3] filius Carmi tulit latenter de anathemate, ut narrat hystoria, et tamen nec fuit principium nec princeps populi. Aliter enim fuisset Deus iniustus puniendo comunitates in bellis, in pestilenciis et aliis penis comunibus, ut narrat Augustinus primo de civitate ix°. [Augustine, De Civ. Dei I. ix.]

This is the blessing of secular colleges that their members

Sicut ergo collegia de bonis habent comodum, sic de malis habent incomodum. Ideo benedicte sint leges

[1] suo merito *pro* merito sue, A. [2] simplex *pro* simpliciter, A.
[3] Achor, A, B.

secularis collegii in quo socii possunt expelli et gratis exire cum plus affectaverint [1] aliam comitivam [2] sine incarceracione vel alia pena mortis. Nisi ergo capitalia puniri potuerunt [3] pro suis partibus forent sathane conventicula, cum gravibus gravia et cum levibus levia plus quam conventicula demonum privilegiata. Verum tamen in punicione tali inprovida homo posset faciliter deficere a medio virtuosos.

can be expelled or can leave of their own accord.

E. Quantum ad 3m peccatum patet alibi quomodo oportuit legem novam induci ad novum cleri dominium. Unde quando episcopus Romanus vendicat se esse regem condidit sibi legem; Petrus autem et alii sancti Cristi vicarii fuerunt contenti de lege Cristi, sed et legi hominum sunt subiecti, sicut patet de Paulo * Act. 25, qui a morte sacerdotum propterea est salvatus. Introducta autem lege tercia necesse est scisma et prevaricaciones blasfemas succedere in ecclesia cum, magnificata lege papali vel verbo vel opere supra legem Cristi, oportet correspondenter censere eius legiferum esse magnum. Et ideo dicunt * seductores huius legis quod papa sit deus mixtus, quod si est deus ille racione conmixtionis extollitur super simplicem deum nostrum. Veritas itaque est quod licet episcopis nostris statuere ordinaciones de quanto fundantur et consonant legi Cristi. Unde religiosus ritus foret vocare illa statuta hominum, tanquam conclusiones practicas ex lege Cristi elicitas, et vel non esse leges vel leges Cristi et sue ecclesie. Et quomodocunque vocentur non plus credendum est verbis epistolis vel legibus romani pontificis, nisi de quanto fuerint fundata in scriptura. Patet primo ex hoc quod omnis veritas est in scriptura, ideo si sit veritas vel racio in istis legibus oportet quod fundamentum habeat in scriptura. Et hec racio quare epistule decretales tociens alludunt partibus scripturarum, et quare dicti prepositi tantum dilatant facultatem theologicam, cum nec facta nec dicta nec scripta eorum admitti debeant nisi de quanto docentur per theologos fundari in legibus Iesu Cristi domini nostri. Secundo probatur predicta

The Bishop of Rome has founded for himself a new Law.

Acts xxv.

Fol. 165 b.

46 a.

The Truth is that it is allowable for our Bishops to establish ordinances so long as they agree with the law of Christ, which is the sole source of their authority.

For (1) All Truth is in Holy Scripture; therefore whatever truth is in these laws must have its ground in Scripture.

[1] affectaverit, MSS. [2] comitiam, A. [3] poterunt, B.

(2) Christ gave us a law sufficient for the whole Church Militant. Therefore the papal law is either part of this or superfluous.

It would be better for the Pope therefore not to claim the title of a new law-giver.

conclusio ex hoc quod legifer noster dominus iesus Cristus legem per se sufficientem dedit ad regimen tocius ecclesie militantis, ut hic supponitur, ergo vel oportet quod lex papalis sit pars legis Cristi vel omnino superflua. Si sit lex Cristi, tunc est pars scripture sacre vel conclusio ex ipsa elicita. Quomodo ergo non foret ad honorem Cristi vicarii inniti scripture, que est suum fundamentale principium, et non presumere assumere sibi auctoritativum nomen novi legiferi? Et utinam ecclesia simplicium cognosceret quomodo non esset credendum tradicionibus satraparum, et per consequens non facienda eorum monita nisi de quanto sunt fundabilia in scriptura! Tunc enim clareret scriptura et[1] detegerentur versucie ad congregandum peccunias paliate. Apostoli enim et sancti eorum vicarii non acceptarunt originare sic autentice novas leges, sed legi Cristi, ut tali, pure intenderant, recolentes illud psalmi cxxxviii° *Dies formabuntur, et nemo in eis*, et legem Deuteron. 25 quomodo semen quod suscitat ecclesia vocabitur nomine fratris mortui senioris. Sed et anatema quod Paulus invehit in omnes qui ewangelisant aliud quam scripturam recoleretur, et illud psalmi dictum de anticristo *Constitue, domine, legislatorem super eos*. Item vel plus credendum est legi private et iudicio papali quam sanctis quattuor doctoribus cum eis similibus, vel non; aut quomodo proporcionaliter auctoritates iste sese recipiunt videtur quod sancti doctores precellunt, cum sint origo decretorum et decretalium a romana ecclesia allegate. Sed ipsi prohibent quod credatur eis nisi de quanto se fundaverint in scriptura, ut sepe patet de beato Augustino. Ergo nec episcopo romano credi debet in talibus nisi de quanto se fundaverit * in scriptura. Confirmatur tripliciter primo[2] per hoc quod in regulis et in iudiciis excomunicandi proximos debet maxime credi illi curie, cum res illa sit periculosior prudencius precavenda. Sed in illis ecclesia ipsa sepe fallit et fallitur ecclesie triumphanti contraria, ut patet ex confessione pape v° decretalium 'De sentencia excomuni-

The Apostles made no new laws, but gave themselves purely to the law of Christ.

Ps. cxxxviii. 16.
Deut. xxv. 5.
Gal. i. 8, 9.
F.

And the four holy Fathers forbid us to follow them in aught outside Holy Scripture.

Three arguments confirm our conclusion: for (1) the Church itself often is wrong, and opposed to the Church triumphant.

46 b.

Decretal. Lib. V. Tit. xxxix. c. 28.

[1] *om.* et, A. [2] primo, *in marg.* A; *om.* B.

cacionis,' *A nobis*. Ergo a pari hoc contingeret in quibuscumque in quibus non inniteretur auctoritati scripture. Cum enim non sit per se credibilis oportet dare aliquod fundamentum cui innitendo debeat credi sibi. Sed nullum est dandum nisi fuerit lex magistri; aliter enim ex confessione propria non crederetur sibi in aliquo. Secundo confirmatur Fol. 166 a. ex hoc quod non est per se credendum bullis papalibus *, cum tunc essent articuli fidei nimis onerantes ecclesiam, et non sic per papam et alios cottidie adversate. Cum igitur ille sint paris auctoritatis cum aliis suis epistulis, videtur quod adiungenda est alia probacio ut indubitanter credatur illis quam nudum dicere presidentis. Non enim habet colorem quod curia illa necessitet hominem ad credendum falsum vel mentiendum, quia sic in casu cogeret ad peccandum. Oportet igitur inniti alicui principio confirmanti iudicia dicta et facta papalia, cum per se non sufficiunt. Nec superest aliud quam speculum scripturarum. Petrus enim erravit, ut Gal. ii. 7. patet Galla. 2°, et multo magis contingit nostros errare qui in dictis et factis tantum a sanctis discrepant. Nec dubium quin blasfemia foret instruere cristicollas ut quidquid fecerint vel dixerint credant quod sit faciendum catholicum sive verum. Sed maior foret blasfemia exigere obedienciam G. credendo defendendo vel exequendo falsum. Tercio confirmatur ex hoc quod si sunt paris auctoritatis cum apostolis et scripture sacre auctoribus, cum possunt, ut inquiunt seductores eorum, scripturam sacram corrigere et contra apostolum ac dominum dispensare, videtur quod fluctuat scripture sacre auctoritas, cum ipsi tam fragiles possint ipsam et eius sensum pervertere [1], et tunc indubie sunt superiores ecclesia triumphante, sicut caput eorum extollitur super omne quod dicitur deus. Istam sentenciam debet fidelis dicere obedienter reverenter et ferventer [2] romane ecclesie, quia tantum dicuntur satrape eius in blasfemiam provoluti quod ignorantes legem fragilitatem et lapsum proprium contradicunt maniace sibi ipsis et legi domini, perdunt plurimos

(2) Papal bulls are not to be accepted on their own authority (else they would be articles of faith), and there is no authority for them to rest on save Scripture.

(Even Peter was once in error.)

(3) If the Pope is of equal authority with the Apostles and the Holy Scripture, then the authority of Scripture will vary with the papal interpretations and amendments of it.

[1] subvertere *pro* pervertere, B. [2] furenter *pro* ferventer, A.

Any bishop claiming such authority for himself, like Antichrist, claims to be Christ.

Matt. xxiv. 5.

inducentes alios in errorem, quia Matth. 24 dicitur: *Multi venient in nomine meo, dicentes, quia Ego sum Cristus; et multos seducent.* Nam quicumque episcopus sic blasfemaverit mendaciter de sua potencia dicit implicite quod est Cristus. Tales autem litargicos oportet rigide a sompno letifero excitare, quia Proverb. 28 scribitur: *Qui corripit hominem graciam postea inveniet aput eum, magis quam ille* * *qui per lingwe blandimenta decipit.* Quod si luciferine et indignanter correpcionem respuerint expectent sentenciam dei, Proverb. 29: *Viro qui corripientem dura cervice contempnit, repentinus ei superveniet interitus. Et eum sanitas non sequitur.*

Prov. xxviii. 23. 46 c.

Prov. xxix. 1.

Christian Bishops must imitate Christ in His self-sacrifice and humility.

H.

Consilium itaque sine quo non sit salus cristiano episcopo foret illud Cantic. ii°: *Similis esto capree hynuloque cervorum.* Hoc est, oportet episcopum et precipue Petri vicarium sequi Cristum in moribus, qui racione sacrificii fuit paratissimus ymolari pro populo instar capre que est animal ymolaticium, et quoad dignitatem regalem humilimus fuit, ut hynulus, et utrobique silvestris, quia a cura questu et fastu seculi alienus. Sic oportet episcopum sive papam. Si vero non per reges recipiat elemosinas Constantini, gaudeat quod de tanto est Cristo[1] similior exoneratus de stercorina[2] substancia deprimente: si provincie conferunt sua beneficia, gaudeat quod a tam ceca distribucione facta indignis dampnabili excusatur; si[3] mundus non sic tumultuose confluit comportans divicias et honores, ut olim, gaudeat quod dignus sit a mundo sic despici tam simili vita in Cristo abscondita; et breviter notet proprietates istarum ferarum ad vitam Cristi moraliter applicatas et sit ei similis. Nec est aliter[4] illi salus. Nam hec vita est brevis, gloria mundi vana; et familiaris consulens[5] * cominativa est periculosius inimica.

Sol. Song ii. 9.

Let them rejoice if by the withdrawal of endowments they are enabled to follow Christ better.

Fol. 166 b.

Bulls and papal mandates must only be obeyed so far as they are founded on Scripture.

Quod si queratur de legibus[6], de bullis et mandatis papalibus, quomodo debet obediri vel credi illis, patet quod precipue tante quante sunt fundabilia ex scripturis. Quo ad

[1] Christus, A. [2] stercorum, A. [3] quod *pro* si, A, B; si, *corr. Edd.* [4] alter *pro* aliter, B; *i. m.* A. [5] consulens, *om.* A. [6] legibus et bullis *pro* legibus de bullis, A.

vitam operibus credite, quo ad mandata vel leges scripturam consulite, et quo ad bullas famam et facta persone respicite.

I. Tripliciter autem contingit bullas pape falsificari vel esse invalidas: primo ex hoc quod pater mendacii excitat personas inhabiles ut impetrando[1] decipiant se et papam; secundo ex hoc quod rex super omnes filios superbie excecat summum pontificem ad improvide preficiendum inhabilem, credendo blasfeme quod nuda bonitas sua licet pro sufficiencia racionis; tercio ex hoc quod mamona iniquitatis excecat consiliarios et alios ad facinus procurantes. Absit itaque error quo creditur quod si episcopo suo papa mandaverit[2] excomunicare quemlibet ut teneatur virtute obediencie excomunicare conformiter ad mandatum. Hoc enim

46 d.

foret peius in casu quam corporaliter * se ipsum vel proximum suum occidere. Nec tenemur credere quod generaliter obediencia excusat a crimine, cum legi Dei et exposicioni[3] sanctorum de excomunicacione oportet plus credere quam mandatis pape. Absit 2° credere fidelem quod tam periculosum foret legi papali sicut legi dei resistere propter istam seduccionem quod offendens in legem papalem punitur ab eo acerbius quam si prevaricatus restiterit mandato domini, sic enim plus timent subditi excomunicacionem episcopi quam excomunicacionem dei, quam tamen debemus credere infinitum plus a fidelibus formidandam. Absit 3° fidelem credere quod plus debeat credi legi vel mandatis papalibus quam doceat efficaciter esse racionabile ex scriptura, cum secundum Augustinum omnis veritas est in scriptura quam magis pertinet pape cognoscere et auctoritati[4] eius intendere, cum eciam quia iuxta iura papalia V° decretalium de privilegiis *super specula* Ecclesiasticus non debet admittere leges cesareas nisi de quanto consonant legi pape. Maior autem est Cristus super papam quam ipse super Cesarem; et sicut se habet legifer ad legiferum sic oportet quod se habeat lex ad legem. Radix autem

Decret. Lib. v. Tit. xxxiii. c. 28 [?].

K.

Bulls may be invalid on three grounds.

1. By the devil's instigation an unfit person may obtain them.

2. The pope, through self-confidence, may make unfit appointments.

3. The Mammon of iniquity blinds counsellors.

Let no one then believe (1) that in excommunications a bishop should not obey the law of God and the exposition of the Saints rather than the pope's mandates.

(2) That it is less perilous to resist God than to resist the pope.

(3) That we are bound to believe in papal mandates except in so far as they adduce scripture reason.

The root of our present evils is

[1] in peccando *pro* impetrando, A. [2] papa mandaverit episcopo suo, *ord. inv.* B. [3] exposicione, A. [4] auctoritate, A.

that now is fulfilled Christ's prophecy about Antichrist.

omnium errorum talium est complecio prophecie Cristi Matth. 24 quo dicitur quod multi venient in nomine suo dicentes quod quilibet illorum pseudocristorum sit Cristus et multos seducent[1]. Vendicant enim quod, quantumcumque difformiter ab ipso vixerint, cum sint amici eius et membra precipua, ipse necessario coasistet[2] eis ex pacto implendo quidquid decreverint. Qualium blasfemiarum est ecclesia modo plena, ut unus dicit, '*Ecce hic est Cristus* caput ecclesie in quo solo residet potestatis Cristi omnimoda plenitudo;' alius autem asserit *ecce illic*. Sed Cristus predicens hoc periculum pseudocristorum, licet fuerit insensibile et tamen[3] gravissimum, sic subnectit *Nolite credere*, supple magnitudini talis potencie nisi de quanto in fide scripture efficaciter sit edocta, quia quilibet Cristianus, ubicunque fuerit[4] formatus, fide scripture habet Cristum sibi assistentem, et sine alio papa vel conversante episcopo sibi sufficiens ad salutem. Concreditur tamen quod, sicut mali multum officiunt, sic boni[5] de quanto imitantur Cristum et apostolos multum proficiunt, et legibus, penis et iudiciis eorum oportet credere de quanto concordant cum ecclesia triumphante. Unde, quia sepe contigit contrarium, ideo attento[6] ad legem Cristi, que per se sufficit, de suis legibus[7] secundarie est curandum. Sicut enim diligendus est legifer, sic diligi debet suum imperium, * cum lex facit legiferum, regem et dominum. Et sic conceditur quod rite excomunicatus est racionabiliter puniendus. * [8] Sed oportet omnino cavere quod tam excomunicacio quam punicio sit legalis quo ad causam et formam. Unde causam eius videtur mihi debere approbandam esse in synodo provincie generali antequam prepositi procedant ad penam publicam. Et ista videtur sentencia legis xxiiii. q. iii 'De illicita excomunicacione:' *lex*, inquit, *Iustiniani*[9] *catholici imperatoris, quam probat et servat ecclesia*

Matt. xxiv. 5.

Witness our rival popes each of them claiming the fulness of Christ's power.

Matt. xxiv. 23.

But Christ bids us not believe in them; for every Christian has Christ helping him, and needs neither pope nor bishop for his salvation.

Yet I grant that we should believe the laws of good men in so far as they accord with the Church triumphant.

47 a.

So too a man duly excommunicated may reasonably be punished.

Fol. 167 a.

But the case should first be tried in the general synod of the province.

The decretals quote Justinian to a similar effect.

Decret. c. xxiv. Q. iii. c. 6.

[1] seducent, *om.* A. [2] coassistit, B. [3] cum *pro* tamen, A. [4] sit *pro* fuerit, A. [5] boni, *om.* A. [6] attentio, A. [7] leviter, *post* legibus *add.* B. [8] de excommunicacione, *nota in marg.* A. [9] justiciarii, A; justiciam, B.

catholica, decrevit, ut nemo presbyter excomunicet aliquem antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent, et ostendit consequenter quantam penam debet incurrere hoc ommittens. Et idem dicitur ii. q. i. *Nemo episcopus.* Ex istis patet primo quomodo Imperator ordinavit legem concernentem execucionem potestatis spiritualis et abusus periculum cleri sui. Ex quo convincitur quod sicut habuit super eos regimen sic et dominium. Patet 2° quomodo probacio cause non contentatur de illusione sophistica facta sub modio in curia episcopi per abreviacionem legis domini, monendo absentem coram ydiotis primo, 2°, et tercio, quod veniat dicturus quare excomunicari non debeat[1] propter terrenum debitum aut inobedienciam[2] factam tanto preposito. Oportet enim quod causa sit clare nota toti ecclesie et precipue ecclesie triumphanti, ne episcopus incidat in istam blasfemiam pseudocristi, *Sic volo sic iubeo, sit pro racione voluntas.* Nisi enim episcopus triumphantis ecclesie, cui soli competit hoc privilegium, prius approbet causam et excomunicet, est excomunicacio dampnabilis inferenti. Et hec racio quare Augustinus tantum timuit excomunicare subiectos ut recitatur 24. q. iii, 'Si habes.' *Audistis*[3], inquit, *ali[qu]os magni nominis sacerdotes quemquam anathematisasse peccancium. Et si forte essent interrogati non reperirentur ydonei inde reddere racionem. Ego autem si quis a me quesierit utrum illud recte fiat, quid ei respondeam non invenio, numquam facere hoc ausus sum de facinoribus unanimiter contra ecclesiam perpetratis, nisi gravissime commoverer*[4]. Et super isto fundo me quod nec credo omnem excomunicacionem quam eciam papa intulerit esse iustam, nec approbo excomunicacionem simpliciter nisi noverim[5] quod persona excomunicatur aput ecclesiam triumphantem. Patet 3° quod regum est cavere precipue de excomunicacionibus suorum episcoporum ne improvide inficiant gregem suum. Mora enim excomuni-

L.

Decret. c. II. Q. i. c. II.

Juvenal, Sat. VI.

Decret. c. XXIV. Q. iii. c. I.

M.

This shows (1) that as an Emperor ordained a law for the clergy he has rule and dominion over them.

(2) That a triple summons called in the Bishop's Court to an absent man is insufficient proof.

Unless approved and pronounced by the bishop of the Church triumphant, a wrong excommunication damns its author.

This was why S. Augustine was so unwilling to pronounce it.

(3) We see that it is the King's duty to look after their bishops in this matter.

[1] debet, A. [2] inobaudienciam, B. [3] audisti, A. [4] commoveret, A, B; commoverer, *ex Decret. corr. Edd.* [5] moverim, A.

candi non includit periculum ubi excomunicacio improvida * officit quaquam versum. Unde 24[1] q. iii. decretum sic loquitur: '*Cum aliquis exit a veritate, a timore dei, a fide, a caritate, exit de castris ecclesie, etsi per episcopi vocem minime abiciatur; sicut e converso, aliquis non recto iudicio foras mittitur, sed si ante non egerit ut meretur exire, nichil leditur.* Quid igitur obesset hominem non excomunicari per episcopum ante probacionem cause ante synodum et parliamentum cum vita sua ostendit evidencius ipsum esse malum a populo fugiendum? In excomunicacione vero precipite contingit regno maius periculum. Unde eadem questione sic scribitur; *Non in perpetuum dampnamur, cum iniuste iudicamur, dicente psalmista; 'Nec dampnabit illum, cum iudicabitur ei.' Multi sacerdotum culpam zelo[2] dei persequi se profitentur; sed, dum indiscrete hoc agitur, sacrilegii facinus incurrunt et dum precipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi[3] quoque multo magis deterius cadunt.* Ex istis videtur quod possibile sit excomunicantem ex[4] ignorancia artis excomunicandi se ipsum inficere, et sic maculare suum ministerium in conferendo episcopalia sacramenta, cum excomunicatus sit aput deum infinitum gravius quam sit excomunicacio humana. Et insuper rex auctorisans penam excomunicati iniuste, sicut minister ipsam exequens[5] sed et totum regnum tacendo consenciens, fedatur eadem macula, et sic ubi rex gloriaretur in regimine * veri populi copiosi habet paucum populum dei sub suo regimine et plurem turmam principis tenebrarum ex ducatu luporum rapacium. Ad regem itaque pertinet de talibus periculis precavere. Declarato igitur in coniunctis parliamento et synodo quod quecunque persona, et precipue pastor cleri, sit excomunicata specialiter aput deum, est remedium penalis correccionis per regnum, proporcionaliter ad culpam, celeriter apponendum, ut (cum omnis talis de facto sit[6] hereticus) punicio quam laudat Augustinus ep. 32 ad Bonifacium, qua Theodosius peccuni-

A delay in excommunication is much less dangerous to the kingdom than overhaste.

On a declaration by Parliament and the Synod, sitting together, that such and such a person is excommunicate, fitting punishment should follow.

47 b.

Decret. c. xxiv. Q. iii. c. 7.

Ibid. c. 5.

Fol.167 b

N.

Augustine, Ep. xxxii.

[1] 23, A. [2] celo, A. [3] ipso, A. [4] ex, *om.* A. [5] ministri ipsam exequentes, A. [6] sit de facto, *ord. inv.* B.

aliter punivit hereticos, foret mitis, vel secundum leges ecclesie suspensio, deposicio vel proscripcio foret conveniens. Unde 24. q. iii. '*de illicita excomunicacione*,' sic scribitur: *Sanctus Gregorius ad Iohannem episcopum iniuste excomunicantem inter cetera scripsit docens: 'Cassatis*[1] *prius et ad nichilum redactis predicte sentencie tue decretis ex beati Petri, Apostolorum principis, auctoritate, decrevimus* 30 *dierum spacio de sacra comunione privatum ab omnipotenti deo tanti excessus veniam cum summa penitencia et lacrimis exorare. Quod si hanc sentenciam nostram te cognoverimus implesse remissius, non iam tantum iniusticiam, sed contumaciam fraternitatis tue cognoscas deo iuvante severius puniendam,' quia nemo prepostere, scilicet*[2] *non commonitus vel convictus est iudicandus*. Et si papa prudenter, perseveranter * et indifferenter scrutaretur illud peccatum excomunicancium prepositorum in Anglia, vel omnes vel maior pars ordinarium iudicum foret per tantum temporis et amplius suspendenda. Cum igitur papa et vicarius eius in hac parte defuerit, et propter longitudinem itineris et viarum et discrimina non assit efficacia querulandi[3], ad regem pertinet spoliare et in casu proscribere tales hereticos. Ab isto igitur originali et periculosiori peccato debent regna incipere, et non instar carnificum tyrrannorum simplices propter lucrum sacerdotum Baal carceri mancipare. Licet autem ymaginari posset casus in quo foret meritorium wlgus aliter incorrigibile punire carcere, raro tamen vel nunquam accidit quin aliud medicamentum foret regno facilius et ad contagionis remedium plus salubre. Ista, inquam, herodiana incarceracio sive Cesarea, quantum occurrit mihi, non habet comendacionem autenticam ex scriptura. Ideo[4] videtur multis quod rex auctorisans istam penam in religiosis, preter hoc quod sciunt fundare ex scriptura vel ordine, periculo[5] anime irreligiose et temere se exponit. Cum enim lex Cristi per se sufficit ad correp-

Decret. c. xxiv. Q. iii. c. 6.

S. Gregory reproved a bishop severely for a hasty excommunication.

47 c.

If the pope were to enquire into the matter in England the greater part of these judges would have to be suspended.

Owing to the great distance, this becomes the King's duty.

Imprisonment is seldom a good remedy.

O.

It has not the authority of Scripture.

The King authorizes it at the risk of his soul.

The law of Christ orders exhorta-

[1] Cessatis, A, B; cassatis *ex Decret. corr. Edd.* [2] sed, A, B; scilicet *ex Decret. corr. Edd.* [3] querelandi, B. [4] Hic nota, *in marg.* A. [5] vel *ante* periculo *add.* A.

tion, and removal.

cionem et correccionem; illa autem non ponit incarceracionem, sed hortacionem et comunicandi subtraccionem, ut patet Matth. 18[1], videtur quod hoc sufficit cristianis, et specialiter sacerdotibus religiosis plus a civilibus ritibus elongatis.

Matt. xviii. 15.

So too Augustine's rule.

Unde Augustinus in Regula: *Si frater emendacionem ferre recusaverit, eciamsi ipse non abscesserit, de vestra societate proicitur ne contagione pestifera plurimos inficiat*[2].

Augustine, Reg. ad Serv. Dei, § 7.

A majority of a chapter may imprison a brother for rightful disobedience.

Item sepe contingit maiorem partem capituli incarcerare[3] confratrem propter inobedienciam[4] qua meritorie contrariatur monicionibus eorum illicitis; sed in tali casu, sicut grave foret peccatum incarcerare, sic et incarceracionem auctorisare.

What is the necessity of imprisonment in this case?

Que igitur necessitas auctoritas vel regno[5] utilitas incarceracionem huiusmodi approbare? Assumptum est notum illis qui moverunt[6] incarceraciones multas procedere quia quis non wlt tacendo prodere veritatem, quia non volt privilegiis et irreligiosis suorum ritibus consentire, vel quia volt religiosius difformiter a fratribus conversari. Periculum igitur foret licenciare capitulum ad taliter puniendum. Item sepe contingit quod incarceratus, eciam reus criminis, usque ad mortem nimis graviter puniatur. Sed omnis talis incar-ceracio est iniusta et penaliter * fratres occisio. Ergo sepe contingit[7] incarcerantes, sicut et eis consencientes, irregularitatem incurrere, qua infectum[8] capitulum necessario inficeret populum cum quo vivit.

Fol. 168 a.

Such a chapter would become a source of corruption.

Perpetrans enim tam detestandum homicidium, sicut et illi consenciens, inficeret multum gregem. Peccat igitur tam stricte obligatus ad Cristi consilia qui hoc tam periculosum eligens dimittit semitam plus securam, et potest confirmari ex dicto Augustini posito xxiii. q. iiii. *Quid faciet ecclesie medicina.* Sepe enim alia medicina foret * corrigendis salubrior et scripture conformior, cum incarcerantes tenentur[9] in casu comunicare cum excomunicatissimo quantumlibet indurato.

Decret. c. XXIII. Q. iv. c. 25.

47 d.

The King therefore must not authorize imprisonment.

Non est igitur opus regis auctorisare talem incarceracionem suis legiis.

[1] Matth. 8, A. [2] cont. pest. plur. inf. A. [3] incarceracione *pro* incarcerare, A. [4] inobaudienciam, B. [5] rogo *pro* regno *in textu*; regno *in marg. alia manu*, B. [6] noverint *pro* moverunt, B. [7] contigit, A. [8] infectu, *et in marg.* A. [9] tenent *pro* tenentur, B.

¶ CAPITULUM DECIMUM.

I am attacked for having maintained that excommunication should not be pronounced on the unwilling, or for disobedience to human ordinances, and how it is not to be feared.

Secundo principaliter arguitur contra tria dicta 39 ca° libri proximi, primo contra dicta de excomunicacione quod non debet imponi invito, quod non est propter inobedienciam[1] obviam ordinacioni[2] hominis inferenda, et quomodo excomunicacio non est timenda. Secundo non plane docetur quomodo licet clerico occupari circa iura civilia, cum sint heretica ex decreto; nec docetur quomodo episcopus debet obedire principi seculari. Quantum ad primum dicitur quod false recitat, cum deus excomunicat dampnatos invitos. Excomunicacio eciam potest dici voluntaria cum peccatum, cuius est pena, sit voluntarium. Qui enim wlt fructum, antecedens ad suspensionem, wlt implicite ipsam suspensionem. Excomunicacionem autem[3] oportet intelligere primo quod potissimum affert vel auffert et quomodo excomunicans facit quod suus excomunicatus sit peior vel melior. Videtur igitur quod omnis vera excomunicacio sit a deo, cum sit pena inseparabiliter consequens ad peccatum. Excomunicacio autem humana non videtur nisi vicaria denuncciacio excomunicacionis divine. Non enim habent isti vicarii potestatem ad dampnandum hominem ad Gehennam vel tradendum sathane, aut aliquod bonum anime auferendum. Si autem vere denunciant[4] excomunicatum aput deum, tunc vere excomunicant[5] modo suo; et aliter est excomunicacio falsa et solum pretensa, cum sit scandalosum mendacium. Interdicere autem homini comunicacionem fidelium conversancium est officium laicale, sicut et excomunicacio que est denuncciacio divine sentencie. Deus enim non potest comunicare cristiano talem potenciam quod eo ipso quo profert ritu suo talem sentenciam eo ipso deus

All true excommunication is from God; without divine authority human excommunication is nothing.

[1] inobedienciam, *om.* B. [2] ordinacionem, B. [3] aut *pro* autem, A.
[4] nunciat *pro* denunciant, A. [5] excommunicavit *pro* excommunicant, A.

assistet sibi perficiendo suam sentenciam; quia tunc foret excomunicans plus quam deus. Ideo dicit papa, ut supra, quod homo sepe excomunicat et deus non excomunicat, sed absolvit; et sepe contigit contrarium, quod melius cognoscitur ex consciencia excomunicati: quia secundum quod peccat vel non peccat in deum deus eum excomunicat vel absolvit. Unde, ne excomunicator temere iudicet, condidit deus duplex testamentum sue ultime voluntatis, sic quod quicunque excomunicat non adversatorem sed observatorem scripture, notatum non excomunicat sed se ipsum. Et patet B. quod excomunicator debet primo in materia sue excomunicacionis cognoscere voluntatem divinam, quia aliter mentiretur. Ideo oportet quod habeat revelacionem et caritatem, ut dixi, si illam medicinam rite debet apponere, ut laicus generaliter excomunicans habet revelacionem generalem quod solum de quanto quis est deo inobediens est realiter excomunicatus. Et patet quod multi cece moventur apponere * medicinam excomunicacionis ex questu vel odio 48 a. fratrum, non attendentes divinum iudicium. Unde excomunicantes * sic invitos ostendunt ex modo suam stulticiam. Si, Fol.168 b. inquam, medicus corporalis non apponeret medicinam nisi noto morbo et virtute medicine cum reputacione probabili quod sanaret, quanto magis spiritualis medicus in casu quo iminet infinitum magis periculum? Et sic, ut dixit subtilis laicus memoratus superius, omnis excomunicatus debet gaudenter sufferre excomunicacionem illatam, quia si prepositus iuste excomunicat excomunicacio passiva est iusta et medicinalis, de qua medicina paciens debet gaudere. Frustra enim apponeretur nisi reciperetur et sufferretur. Et hec racio quare dampnati peccant inevitabiliter quia non gaudenter sufferrunt excomunicacionem tam iuste illatam, quod tamen deberent. Si quis excomunicat innocentem iniuste debet gaudere quod dignus est pro Cristo equanimiter iniurias tantas pati. De tempore vero excomunicacionis facte a deo debet se submittere humiliter divino arbitrio, satisfaciendo deo quanto sufficit. Et quantum ad excomuni- C.

Excommunication ought to be received with joy, as for the sufferer's good.

As for mere human excom-

cacionem humanam, cum sit infinitum facilior et parvipendenda nisi de quanto excomunicacioni divine substernitur, satisfacto deo contempni debet iniuste excomunicans, de quanto tam peccabiliter et fatue excomunicat semetipsum, et tamen[1] diligi debet natura et doleri quod aggravat peccatum proprium peccuniam excomunicati siciens tam dolose. Videtur quod debet sufferendo[2] quantamcumque penam manere in tali excomunicacione non reddendo sibi peccuniam, quia aliter videretur peccato illi consenciens timore pene, et augens sitim avaricie exactoris. Cum autem sufficit ad salutem credere[3] in dominum Iesum Cristum, et absolucio frivola est peccatum duplicitatem sophisticam inducens, et sic nocens simpliciter, in talibus tamen[4] oportet cavere quod excomunicatus habeat rectam conscienciam quo ad deum, non innitens sue prudencie cavendo precipue ab ista blasfemia pseudocristi: 'Ipse[5] precipit hoc fieri vel excomunicat rebellantem. Ergo hoc est racionabile aput Deum[6].' Speculum autem cognoscendi veritatem voluntatis divine est instinctus ex bono opere et sensus scripture, et sic excomunicato non ad humanum sed divinum refugium est currendum, nisi forte ut homo iuvet oracione vel absolucione sacramentali, non dico oportere ab excomunicante, sed a D. quolibet sacerdote. Et patet quam impossibilis est illa pseudocristiana blasfemia quia, post reservacionem absolucionis infundabilem, ut lex statuitur, quod quicunque in excomunicacione[7] celebraverit eo ipso irregularis et excomunicatissimus censeatur. Cristus, inquam, non reservavit sibi absolucionem talem, nec sciunt quare pocius in mortis arti- 48 b. culo quilibet * sacerdos habet potenciam absolvendi quam per ante. Et iterum excomunicatus ex confessione legis proprie est ex eis dubio sanccior quam per ante et per consequens temerarium foret tam sanctum ministerium condempnare. Et hic dubitant logici Utrum papa potest ita

munications, with no divine excommunication underlying them, they should be received with contempt and sorrow for those who pronounce them.

It is a duty to remain under wrongful excommunication, since by paying fines we consent to sin.

How wicked then is the practice of reserving the right of absolution (except *in articulo mortis*) to the excommunicator alone. As their own law confesses, the excommunicated may be, for aught they know, more holy than before he was excommunicated.

Our logicians ask, Can the pope

[1] cum *pro* tamen, B. [2] sufferenter, *in marg.* B. [3] cedere, A. [4] cum *pro* tamen, B. [5] ipse, *om.* A. [6] Deum, *om.* A. [7] communicacione, A.

condemn so utterly as God? and answer, 'Yes'!

profunde excomunicare ut deus. Oportet enim dare gradus excomunicacionis, ut patet de excomunicacione maiori et minori. Et videtur quod sic, quia ad omnem penam perpetuam ad quam deus potest excomunicare hominem potest papa, sicut faciliter convincitur falsigraphus concedens oppositum. Ymmo si non credatur pape anatematisanti hominem eternis ignibus, vel quantum deus potest, per idem nunquam crederetur sibi. Sed deliramenta sunt ista, quia deus excomunicat in aliquo genere ad cuius nullum gradum papa potest attingere, cum sit nudus promulgator excomunicacionis divine, et sepe temere falsum dicit. Et ita videtur omnis excomunicacio humana [nihil] nisi denuncciacio excomunicacionis divine. Et ita sunt gradus excomunicacionum * secundum gradus inobedienciarum. Ideo necesse est cognoscere materiam obediencie[1]. Fol. 169 a.

But such an answer is pure raving.

As to excommunication for disobedience to human ordinances, obedience to these is only due so far as they declare the will of God.

¶ quoad 2^{m} [2] punctum dicitur Quod contrarians ordinacioni humane, cum sit racionalis et debeat sibi[3] esse nota, non est eo excomunicacior aput deum, sed excomunicatus foret contraveniendo, licet nemo citra Cristum taliter ordinasset. Unde videtur quod solum obedire debet affirmative mandatis prepositi de quanto precipit voluntatem dei. Nam deo debet precise[4] obediri ad tantum. Quomodo ergo obediretur homini plus quam Deo? Obediendum est itaque homini negative, et ita secundum aliam racionem quam obediretur inmediate deo. Non tamen multiplicius quam deo, cum omnis obediencia debet referri ad deum, nec umquam debet obedire[5] homini negative, nisi quando cognoscitur quod deus wlt oppositum mandati hominis. Tunc enim cognoscitur quod deus mandat in eo oppositum et cum unum oppositorum dicit reliquum ipse dicit indirecte quod pareatur in eius opposito, et sic non est obediendum homini contra voluntatem dei. Quod si debeat obediri oportet quod deus velit ut sic obediatur. Et si queritur quid valet preceptum hominis vel obediencia sibi facta, dicitur E.

How then are human commands useful?

[1] de obediencia, *in marg.* A. [2] 3^{m}, A. [3] esse sibi, *ord. inv.* B.
[4] þe, B. [5] obedire, A.

quod multum per omnia, cum sapientis scientis voluntatem dei sit illam precipere, et minus sapientis sit credere et preceptum obedienter perficere. Quod si stultus ex superbia luciferina mandat voluntati dei contrarium, racio magni meriti est prudenter sibi resistere. Et ita pseudocristi per accidens prosunt ecclesie, cum difficultant membra Cristi ad faciendum eius voluntatem cuius complecio est eo meritorior et racione resistencie insurgit novum meritum resistenti. Et patet quomodo hii qui presunt[1] debent attendere doctrinam

Because it requires higher wisdom to set forth God's will than to obey it as set forth. But to resist that which is not really God's will is meritorious.

James i. 19. Iacobi 1° quod sint *tardi ad loquendum*, specialiter ad imperandum in neutris, nisi super hoc haberent revelacionem vel specialem noticiam; quia aliter nescirent si deus velit contrarium. Et hinc creditur quod ex multiplicacione pre-

Men must be therefore 'slow to speak,' especially to give commands in things neutral. This, to the great harm of the church, our prelates forget.

48 c. latorum * imprudencium et prepositorum novellarum[2] religionum precipiencium novitates perturbatur ecclesia, cum illi[3] sepe a voluntate dei exorbitant irreligiosius quam domini seculares, cum veniunt tanquam Cristus vendicantes quod debet perfici tanquam voluntas dei quidquid mandaverint. Et ista blasfema[4] civilitas confundit ecclesiam, cum sepe mandant nedum quod Cristus consulit sed multa contra Cristi consilia et precepta; et sic consilium reputacionis cum formidine versum est in preceptum dominativum cum acerba

F. et excomunicativa exaccione. Et hinc multiplicantur mendacia prepositorum dicencium quod est taliter faciendum, et denuncciatum rebellantem eis esse excomunicatum tanquam hostem ecclesie puniendum. Causa autem omnium istorum est quia receditur a religione apostolica, Cesaris novitatibus intendendo. Nemo enim debet precipere, sed neque simpliciter consulere, nisi quod sciret esse de voluntate dei. Sed dominantes in clero faciunt hanc doctrinam corruere machinantes multa media blasfema quibus sophisticent dogma suum, ut hii dicunt quod aliter periret status ecclesie, hii autem blasfemius quod leges et execuciones earum, et quandoque iniuste, faciende sunt ut subditi terreantur, et hii quod hec culpa solum cadit in prepositis sed maius meritum in

All this comes of our falling away from the Apostolic religion.

[1] *corr. Edd. ex* prosunt, A. B. [2] novellorum, A. [3] ille, A. [4] blasfemia, A.

Prelates make their subjects oppose the Divine will, for they fear the punishment of the prelates more than God's.

subiectis. Nam subiecti sepe exinde contrariantur voluntati divine quod omnino desapit culpam. Subiecti eciam exinde plus timent hominem propter eius penam inflictam contradicentibus quam timent deum infligentem penam insensibilem et remotam. Sed si talis titubans * infidelitas continue **Fol. 169 b.** infuisset martiribus quomodo ex eorum agressu tantum[1] viguisset ecclesia! Licet enim persecucio ista yppocritica sit periculosior, ut patet Matth. xxiiii, eo quod est dolo subtilior, **Matt. xxiv. 29.** tamen ex fide scripture est pio cristiano doctrina sufficiens ad declinandum et destruendum has hereses. Nam si cecus prepositus ceco subdito ducatum prestiterit ad agendum contra voluntatem divinam, cum deus wlt generaliter quod homo faciat deo placencius et sibi ipsi utilius, ad tantum posset subditus esse in peccati foveam profundatus quod faciat omnino deo displicens et sibi inutile. Si ergo sancti **G.** apostoli consulentes Deum humiliter peccarunt continue, ut patet Ioh. 1°, quanto magis ignari sequentes ducem superbie? Joh. xxi. [?]. Licet autem capitaneus magis peccat, tamen oportet omnino quod peccent sequentes eius vestigia, et specialiter scientes et negligentes ipsum corripere. Ad hoc enim dedit deus homini scripturam voluntatis sue ut contemptis tradicionibus hominum secundum ipsam eligat pociora. Et sic perversa ecclesia ab unitate capitis in multitudinem capitum, a privilegio in privilegium, et omnino ab obediencia in obedienciam necesse est ipsam ire in precipicium. Omnis enim creatura, eciam pseudocristus, dicit * mihi naturaliter, et per **48 d.** consequens proprie, quod deo est super omnia obediendum, et infinitum plus quam ipsi pseudocristo, qui dicit mihi innaturaliter et inproprie quod debeo ad mandatum suum facere voluntati divine contrarium. Et tamen[2] obaudiens muteo quoad illud quod deus in ipso loquitur et obedio[3] mandato quod lucifer in ipso loquitur. Ideo non mirum si religio ex defectu vere obediencie sit eversa.

If the Apostles sinned, how much more must the ignorant followers of the prince of pride?

Through its perversion in the matter of excommunication the church is going to ruin.

Quo ad 3m punctum patet quod excomunicacio est timenda, et specialiter illi qui excomunicat ne se ipsum inficiat. **H.**

[1] tantum, *om.* A. [2] tantum *pro* tamen, A. [3] obedit, A.

Excomunicatus eciam habens[1] rectam et nudam conscienciam timebit ne excomunicacio noceat proximo inferenti, et sic post error excomunicantis late noceat ecclesie militanti; non tamen timebit vel cessabit a bono opere propter excomunicacionem huiusmodi, sed pocius ad mitigandum excomunicatoris maliciam accuetur. Et ad regulandam conscienciam excomunicati est fides scripture infinitum utilior quam potestas affeccio vel prudencia taliter excomunicantis. Unde inter alias blasfemias quas sibi usurpant vicarii patris mendaci est hec una, quod vendicant divinitus regulare[2] conscienciam subiecti, et quod plus vel tantum credatur sue excomunicacioni sicut fidei scripture; cum evidencius sit humili subiecto quod talis prepositus gravius excomunicat se ipsum, quia non allegat pro se dominum Iesum Cristum.

As for the fear due to excommunication, he who pronounces it may well fear for himself, and the excommunicated may fear for him, but he will not cease from well doing because of it.

He will find the Scripture his best guide; for the claim of the devil's vicars to regulate consciences is their worst blasphemy.

Ad secundum principaliter adductum dicitur, quod leges vocate ecclesiastice sunt multis legibus civilibus plus inique, et circa talia non licet fideli occupari nisi ad contradicendum et destruendum. Unde quia leges iste inveniuntur includere tot errores, ideo plus suspecte sunt carentes auctoritate que caperetur ex racione quam sunt leges civiles, licet veritates incluse in illis ex scriptura sacra vel aliunde capiant auctori- I. tatem. Unde videtur quod si rex Anglie non permitteret canonistas vel civilistas ad hoc sustentari de suis elemosinis vel patrimonio crucifixi ut studeant tales leges (hoc enim non sustinet de lege propria cui racionabiliter plus faveret), non dubium quin clerus foret utilior sibi et ad ecclesiasticam promocionem humilior ex noticia civilitatis[3] proprie quam ex Fol. 170 a. noticia civilitatis duplicis aliene. Sed decens est * ut regnum nostrum sciat leges papales aut cesareas, non solum propter veritates et raciones inclusas in illis, nec solum ut communicetur liberius cum hominibus et libris exteris, sed eo potissime ut videatur quomodo papa debet, sicut olim, esse subjectus Cesari, et quomodo sancti pape priores vel concedendo vel ommittendo isti consenserant. Ad hoc enim allegavi leges civiles superius, sicut Apostolus, arguendo ad hominem, allegat

A second objection is to my views as to the relation of the clergy to the study of Civil Law. Ecclesiastical laws more unjust than civil ones, and should not be the business of the faithful, except for refutation.

If the King of England is to allow endowments to be used for promoting the study of law, it should be in favour of his own Common Law.

Yet we should know the papal and imperial laws in order to prove the Pope's ancient subordination to the Emperor. Hence my quotations of them.

[1] habens eciam, *ord. inv.* A. [2] regularem, B. [3] civitatis, A.

Tit. i. 12.

poetam. Sic enim est Holofernes gladio proprio occidendus, et per hec potest convinci quantum epistule decretales *novelle dissonant ab antiquis. Unde omnes decretales epistule que sonant cleri civilitatem[1] videntur sapere hereticam pravitatem, ut specialiter videtur de illa epistula primi decretalium De Majoritate, capitulo, *Solite*, et secundo decretalium De restitucione spoli[at]orum, capitulo *Litteras*, quod videtur asserere et docere quod prelatus debet in casu excomunicare hominem[2] propter observanciam legis dei, ut tactum est superius. Si enim papa diceret quod ecclesia non debet in tali casu excomunicare coniugem renitentem[3] diminute procederet obmittens hoc tam necessarium et docens suum convertibile[4] quomodo coniux debet sufferre excomunicacionem ecclesie in perpetuum. Necessarium enim foret frenare furiam prelati docendo quod non debet in tali casu excomunicare. Et per idem sequitur indubie quod prelatus numquam excomunicaret distincte nisi specialem revelacionem habuerit quod talis prelatus fuerit quoad aliqua minus malus, quia ignorat si mendaciter fuerit iudicio divino contrarius, et cessaret maior pars execucionis legum ecclesie.

49 a.

Decret. Lib. I. Tit. xxxiii. c. 6, *et* Lib. II. Tit. xlii. c. 13.

K.

To maintain the Civil Law its teachers advance many blasphemies.

Ideo pro salvanda ista civilitate prorumpunt doctores eius in multas blasfemias, ut hii dicunt quod iudicium ecclesie est iustum et tamen iudicio ecclesie triumphantis, ymmo iudicio divino, contrarium ; hii errantes profundius dicunt quod debent iudicare contra veritatem quam noscunt ut persone private ; et hii dicunt nimis heretice quod talia parva mala peccati debent fieri ne maiora mala eveniant : 'ne,' inquiunt, 'impediatur cursus legum[5] imperatoris ac ecclesie talia privata iniusta iudicia sunt agenda.' Et sic dicunt cum infidelibus *faciamus mala ut eveniant bona*, et sic magis magis mala sine fine forent facienda ut magis bona eveniant, et sic peccandum foret propter occasionem acceptam ut bonum deus inde faciat graciose, quod impugnaret totam fidem catolicam. Tercius vero error spissior est et in epistulis pape in vi° et in vii° decre-

'Let us do evil,' they say, 'that good may come.'

Rom. iii. 8.

Decret. Libb. VI, VII.

[1] civitatem, A. [2] hominem, *om.* A. [3] Dei *post* renitentem, *add.* A. [4] convertibilem, A. [5] et *post* legum, *add.* A.

talium, ubi tradit nimis civiliter pro regula tanquam maxima iudicandi quod quicunque in data anterior debet preferri et sic de maximis aliis anticristi ut patet alibi.

L. Ad tercium punctum principalem, patet ex dictis quod clerus ab infimo sacerdote usque ad Romanum pontificem debet pocius humilius et multiplicius obedire domino seculari. Unde dogmatisantes oppositum nedum incurrunt offensam dei qui voluit ex mutua obediencia ecclesiam esse unum, nec solum offensam persone ecclesie que hoc unguento capiti catenatur, sed offensam episcoporum et cleri pro quibus videntur sophistice procurare. Finaliter enim deprehendetur eorum stulticia qui dogmatisant quod clerus non debet
49 b. dominis secularibus saltem proprie obedire. * Ad quod faciam triplicem racionem. Prima talis omnis virtus creature racionalis est exemplariter in suo analogo in sapiencia creatoris. Sed obediencia hominis est precipua virtus, sine qua impossibile est meritorie placere deo vel homini. Ergo oportet quod ipsa sit exemplariter secundum illud quod sapit
Fol. 170 b. perfeccionem simpliciter * in sapiencia creatoris. Si ergo
Ps. vii. 12. deus, *iudex iustus fortis et paciens, irascitur*[1] *per singulos dies*, multo magis vel a pari deus exemplans omnem creatam obedienciam est summe obediens. Et ista conclusio docetur
Jos. x. 14. in fide scripture Ios. x, ubi dicitur quod deus obedivit[2] voci hominis, super quo beatus Augustinus sepe dicit quod Deus
M. obedit[3] hominibus, ut supra exposui. Item quod Cristus obedivit hominibus humanitus, sicut et sui apostoli, patet multipliciter, primo per hoc quod Cristus fuit plenus gracie et virtutis create secundum omnem speciem, et per conse-
Phil. ii. 8. quens fuit plenus obediencie eciam *usque ad mortem ;* nec solum obediens fuit deitati, sed homini, cum aliter non habuisset obedienciam creatam univoce cum alio fratre suo. Virtus enim specificatur ab obiecto. Ideo alia est obediencia quoad speciem qua obeditur deo et alia qua obeditur homini, nisi forte dicatur quod in eodem involucro quo rite obeditur

Again, I am attacked for saying that Bishops should obey their secular Prince.

But (i) for obedience, as for every other virtue, we have the example of God Himself.

For God, as I have shown, obeys the voice of man.

Christ also and His Apostles were obedient both to God and Man.

[1] numquid irascetur *pro* irascitur, A. [2] obedit *pro* obedivit, A.
[3] obedivit *pro* obedit, A.

homini obeditur et deo. Sed notet fidelis largitatem virtutis Cristi et quomodo virtus obediencie in aliis inclinat simul ad obediendum deo et hominibus, et tunc videbit quod virtus obediencie in Cristo (cum non saperet inperfeccionem repugnantem humanitati sue) sit quo ad fratres suos copiosior atque extensior. Cristus enim fuit subditus minister et servus hominibus quod est plus quam obediencia generalis, cum illa competit pari et maiori respectu minoris.

Triple confirmation of this argument.

Confirmatur tripliciter: primo per hoc quod omnis creatura, sicud dicit deum esse creatorem suum, ita dicit deo esse maxime obediendum, et per consequens Cristo dixit creatura ipso inferior illud distinccius, et per consequens Cristus debuit in hoc obedire nunccio dei sui, sic enim obediunt homines vocibus et mandatis, que sunt modi[1] entitatis principium terrenorum multo magis creaturis domini dominorum.

Christ obeyed the words of men, as messages from God.

Secondly, Christ obeyed His parents.

Secundo per hoc quod Cristus loquitur in apostolo suo Collon 3° precipiendo filios obedire parentibus, sicut mandat primum mandatum secunde tabule, sed Iesus noster qui cepit facere et docere implevit omnem iusticiam quam mandavit. Ergo sicut fuit subditus parentibus, ut dicit Luce 2°, sic *fuit illis obediens.* Similiter actus obediencie homini vel consistunt solum in anima, vel solum in signis extra, vel utrimque. Non[2] primo modo, ut testantur mundiales concorditer cum[3] Aman[4] Hester iii° qui propterea offensus fuerat Mardocheo; * nec secundo modo cum stat cum qualibetcunque signis sensibilibus derisissima inobediencia, ut patet Matth. xxvi. Ideo relinquitur 3m, quod actus obediencie est primo in animo et consequenter in opere extrinseco, ut in signo. Cum igitur Cristus omnimodis opus servitutis exhibuit suis fratribus, et non fuit in eo est et non, sequitur quod fuit omnino obediens suis fratribus. Et quod apostoli obediverunt in serviendo hominibus instar Cristi patet ex cronica suorum operum et testimonio scripture Act v, ubi Petro et ceteris apostolis dictum est a principe sacerdotum, *Precipiendo precipimus*[5]

Col. iii. 20.
Deut. v. 16.
Luke ii. N.
Esther iii.
49 c.
Matt. xxvi.

Now all obedience is formed in the mind and carried out in act. Thus we can argue back from Christ's acts to His Spirit.

The instance of Peter and the Apostles in Acts v. 28 indirectly confirms the duty of secular obedience.

Acts v. 28.

[1] modi *corr. Edd. pro* modice, A, B. [2] vero *pro* non, A.
[3] tam. A. [4] Anian, A, B. [5] precipimus, A.

vobis ne doceretis in nomine isto, ait illi petrus et ceteri apostoli pertinenter illi responderunt[1] *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*; quod dictum fuisset valde impertinens nisi oportuisset Petrum et ceteros apostolos obedire hominibus et specialiter regi, cui resistere non obediendo, cum sit vicarius dei, habens ab eo potestatem ut sibi tanquam Deo obediatur, foret spiritui sancto resistere. In obediencia itaque principibus seculi stat meritum prelati apostolici, unde sacerdotes legis veteris obedierunt Iosue, ut patet Ios. 1°, 3°, et 4° cais, et tamen ipse fuit de tribu Effraym, ut patet Num. 13°. Sacerdotes autem legis veteris magis attenderant ad honores mundanos, sed Cristus fuit humanitus humilimus et summe obediens, ut patet Matth. xii. Et ex istis 3° arguitur quod pontifices, vicarii Cristi et apostolorum, debuerunt * obedire mundi principibus et fecerunt. Debuerunt, in quantum collegium Cristi et apostolorum quod debet esse exemplar eorum sic fecerat, ergo multo magis illi qui receperant a mundi principibus elemosinas largiores. Licet enim per accidens ipsos imperfecerint in dotando, hoc tamen videtur factum ex pietate ceca pro qua non foret eis lex obediencie disrumpenda. Unde mirantur logici quomodo pauper obedienciarius de post fetantes factus[2] papa vel episcopus redderetur nulli conversanti secum obediens postquam inmediate ante habuerit virtutem obediencie inclinantem eum ut obediat cuicunque. Cum enim manet eadem virtus et idem[3] summe obediens secundum prudenciam suam inclinans virtutem ex maiori gracia, videtur quod obediencia illa inclinabit ad lacius vel intensius obediendum, cum hoc non repugnat statui sed decorat[4]. Confirmatur triplici testimonio exemplari, primo ex dicto in Summa summarum, in *De maioritate et obediencia* in fine, ubi sub auctoritate beati Gregorii ponitur una subtilis conclusio et plene instructiva ecclesie. *Obedienti*, inquit, *omnia obediunt, creator et creatura.* Et potest ista salubris conclusio * demonstrari ex fide scrip-

Josh. i, iii, iv.
Num. xiii. 8.
O.
Matt. xii. 18.
Fol. 171 a.
Decret. Lib. I. Tit. xxxiii. *ref. incert.* **49 d.**

In the Old Testament the priests obeyed Joshua.

Thirdly, the pontiffs as vicars of Christ and the Apostles were bound to obey the world's princes, and they did so.

Hence our logicians wonder what any one who has taken the vows of obedience would do if made pope.

Surely he would be more obedient than ever.

For (i) S. Gregory teaches, 'To the obedient all things are obedient.'

[1] responderent illi *pro* illi responderunt, A. [2] fructus *pro* factus, A.
[3] subiectum *post* idem, *in marg. add.* A. [4] deceat, A.

ture Romano. viii. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Obediat, inquam, fidelis deo in caritate et deus audiet humiliter preces suas faciendo quod omnis alia creatura obedienter sibi serviat ad salutem, et id[1] est fundamentum spei fidelium.

Rom. viii. 28.

(ii) S. Gregory made a bishop, irregularly appointed, obtain the leave of his lords before he celebrated, professing his own obedience to their command.

P. Decret. D. LXIII. c. 24.

Secundum testimonium est decretum Gregorii lxiii, Distinccio[2] *Salonitane*, ubi sanctus papa narrat de illo episcopo insolite et inordinate imposito quod misit ut non celebret nisi prius cognoverit *a serenissimis dominis* quod hoc fieri iussissent, et dicit, *Ego autem precepcioni eorum causa pietatis obediens*, delicta illius episcopi *ex corde laxavi.* Ubi patet primo quod papa excepit in censura sua episcopo quod non haberet licenciam ab imperatoribus sic agendi, patet 2° quomodo iste sanctus papa non mendaciter confitetur quod sit preceptis istorum imperatorum obediens. Et idem patet de Leone iiii. x^{a}. di. *De capitulis* et ii. q. vii^{a}. *Nos si incompetentur*[3].

Decret. D. x. c. 9. C. II. Q. vii. c. 41.

(iii) S. Gregory often calls the Emperors his lords.

S. Gregory.

Tercium testimonium est beati Gregorii pape libro tercio registri in fine, ubi sepe vocat Imperatores suos dominos suos, confitens clerum esse in manu eorum. *Utrobique*, inquit, *quod debui solvi et Imperatori obedienciam prebui et pro Deo quod sensi minime tacui.* Ex dicto itaque scripture, ex dicto sanctorum doctorum et decreto legum ecclesie patet quod maior obedire debet minori et in quantum maior debet esse magis obediens. Aliter enim tantum confunderetur virtus obediencie quod nullus cristianus obediret in via alteri, cum dubitat quis sit maior, quod confunderet religionem Cristianam. Et patet quomodo ista opinio imponit deitati blasfemiam aufferendo ab ea obedienciam in qua infigeretur spes tota fidelium. Secundo imponit Cristo heresim cuius spiritus docuit in Paulo filios obedire parentibus; et tamen Cristus noluit observare hanc legem propriam matri sue. Secundo induceret rebellionem luciferinam in synagogam sathane implicans quod nullus episcopus obediret domino seculari, quia sacerdocium excedit imperium sicut aurum excedit plumbum. Hoc autem nimium seminaret discordiam inter

From three sources then it is plain that obedience is owing from the greater to the less.

The contrary view imputes blasphemy to the Deity, and heresy to Christ.

Q.

Secondly, it implies that no bishop should obey his secular lord, a Satan-like rebellion, since every act

[1] illud *pro* id, B. [2] dei *pro* distinccio, A. [3] competenter, A.

of humility is an act of obedience and *vice versa.*

fratres. Et dico luciferinam superbiam quia omnis actus humilitatis est actus obediencie et e contra. Ideo idem foret tollere sic actus humilitatis et actus obediencie et implicare omnes racionales naturas instar luciferi superbie. In

Fol. 171 b.

omni enim racionali natura in qua non est * humilitas non est obediencia, et e contra. Et quicunque non obedierit universitati rerum non est vere humilis. Sicut ergo prepositus secularis vel spiritualis post eius exaltacionem ad prepośituram debet esse humilior quibuscunque, sic debet esse obediencior capiendo exemplum de David, gerente typum Cristi, qui 2ⁱ Reg. vi. post regimen adeptum legitur accinctus ephot linio et percuciens in organis armigatis * ac saltasse totis viribus coram archa. Sic in novo testamento Cristus summus rex et sacerdos exultavit ut gigas ad currendam viam coram ecclesia et habuit omnis generis organa spiritualia armis et humeris alligata[1]. Sic enim obedivit lucifero Matth. ivº, obedivit Scarioth Ioh. xiii, obedivit et tyrrannis gentibus luce 23º. Et sicut Michol[2], filia Saul, derisit David, dicens, *Quam gloriosus fuit rex Israel hodie, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus est quasi si*[3] *nudetur unus de scurris,* sic superbus[4] clerus, qui videtur David nostro spirituali matrimonio copulatus, deridet eum proporcionabiliter in effectu, dum obligat se ad vivendum similius vite Cristi, et post hec dicit in conversacione quod talis vita Cristo similis foret omnino eis inconveniens tanquam ignobilis, cum debeat non solum ecclesiis (que sunt ancille principum servorum Cristi, qui sunt domini seculares), sed omnino ipsis dominis secularibus summe seculariter dominari; ideo non decet ut eis obediant, et sic nedum obliti sunt predicacionis armonice citaredi, sed et particionis triplicis de qua legitur in hystoria ubi supra, sic quod verificatum est de nostris illud propheticum Yes. 3º quo dominus sic effatur, *Dabo pueros*[5] *principes eorum, et effeminati dominabuntur eis.* Prepositi, inquam, ecclesie sunt pueri[6] noticia et conversacione et tamen vendi-

Thus every superior, whether secular or spiritual, should become more humble, and so more obedient, after his elevation, following the examples of David and Christ.

2 Sam. vi. 14.

50 a.

Matt. iv. 3. John xiii. 14. Luke xxiii.

But the clergy deride Christ's humility as Michal did David.

R.

Is. iii.

The effeminacy prophesied by Isaiah has come upon the princes of the Church.

[1] honoris allegata, A. [2] Nicol, A. [3] si, *om.* A. [4] superbet, A.
[5] puros, A. [6] pnri, A.

cant esse civiles principes omnium regum terre, et habentes condicionem muliebrem, tanquam Micol[1] sterilis affectant precipue seculariter principari. Ve terre in qua tales effeminati populo dominantur! Quamvis autem temporalis domini istam rebellionem monstruosam principient[2], tamen obediencia mutua faceret quod altrinsecus se iuvarent. Unde pro gubernacione regni conformiter legi dei posui superius tres conclusiones cum suis declaracionibus, ex quarum observancia cum dei gracia staret regnum;—prima quod capitales pastores regni nostri cuiusmodi debent esse episcopi in annali synodo effectualiter visitent statum cleri subiecti, sic quod nec iniuriatur nec morbidus indigeat partes petere transmarinas, sed quod regi (qui secundum philosophos esse pastor debet S. superior) fiat fidelis racio de numero et qualitate ovium, sic quod rex noscat quomodo bona regni sui que appropriate consumunt et numerus ac valor sue milicie correspondent. Scribit enim Aristoteles viii. Ethicorum ca^o xi. quod proprie est amicicia inter pares. *Regis*, inquit, *ad subiectos in superhabundancia beneficii. Si quidem bonus existens curam habet ipsorum ut bene operentur quem ad modum pastor ovium; unde et Omerus Agamemnon, regem Grecie, pastorem populorum dixit.* Et concordat fides scripture de regibus[3] approbatis, ut patet 1^i paralippom. xi. Cum enim proverbiorum xiv. * dicitur, *In multitudine populi dignitas regis, et in paucitate plebis ignominia principis*; rex autem cristianus gauderet prefici plebi Dei et horreret prefici populo principis tenebrarum; patet quod ista est multitudo et paucitas ad quam rex debet attendere. Cum autem Spiritus Sanctus dicat proverbiorum 14 *Iusticia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum*, ac ex eadem fide pastores et populus sese in moribus * ut plurimum consecuntur, patet quantam[4] diligenciam rex debet apponere ut ordinet pastores spirituales ydoneos pro custodiendis ovibus gentis sue. Et cum Deus non dat regi regnum nisi det[5] sibi omnia necessaria ad eius

Woe to the land where these men have rule!

Hence I have put forth my three conclusions for the government of the realm:

(i) The bishops should make a yearly visitation among their clergy, so that the King may know the use made of his alms, and the numbers and condition of his flock.

Aristot. Eth. N. VIII. xi. 1

1 Chron. xi. 2.

50 b.

Prov. xiv. 28.

Prov. xiv. 34.

The King should bestow infinite diligence in choosing fit pastors.

Fol. 172 .

Where God gives a kingdom He gives the power necessary to govern it.

[1] Nicol, A. [2] principent, A. [3] de regibus, *bis* B. [4] quandam, A.
[5] debet *pro* det, A.

regimen, ac potestas ordinandi tales pastores est unum sibi necessarium ad sui regni gubernaculum, patet quam sacrilega foret pseudocristi sentencia que verbis vel factis sophisticis in T. hoc suspenderet vel diminueret regiam potestatem. Papa ergo debet reges instruere quomodo debent ad honorem dei et edificacionem ecclesie uti huiusmodi potestate; quod si nitatur potestatem illam tam sacram a Deo singulariter datam diripere, rex cum gente sua debet sibi resistere tamquam pessimo anticristo de quo veritas prophetavit Matth. xxiv. Cristus enim secundum deitatem[1] dedit regi vicario suo illud officium antequam fuit romana ecclesia. Qua ergo auctoritate subtraheret a rege tam dei populum quam eciam populum civilem? Nam aliunde limitatur ad plenum eius officium.

The pope should instruct the kings how to use this power; but if he endeavour to usurp it the King should treat him as Antichrist.

Matt. xxiv. 24.

Unde 2ª conclusio predicta sic consulit quod omnino provideatur de pastoribus privatis ydoneis quorum voces et opera pastoralia oves cognoscant practice, et quod pastores specialiter alienigene condicionis contrarie timore excomunicacionis postposito[2] detrudantur. Tercia conclusio seriose consulit quod rex conformiter ad leges ecclesie, quam tenetur in suis legibus ex mandato suo defendere, amplificet et foveat theologicam facultatem. Quomodocunque autem pseudocristus cum membris et tradicionibus suis regarriat, execucio istius sentencie secundum leges dei ac ecclesie substernitur sub pena gravissima regie potestati. Quis, inquam, fugaret lupos et pseudocristos de regno si non potestas regia ad hoc data.

(ii) Hence my second counsel; Good pastors should be provided, and others, especially foreigners, fearlessly expelled.

(iii) Thirdly, the King should foster the theological faculty.

CAPITULUM XI.

Tercio principaliter arguitur contra dicta de rege. Videtur enim quod officium regis sit pugnare viriliter monarchiam et aliud dominium sibi debitum conquirendo, et cum non sit maior racio quare una persona foret monarcha tocius habitalis quam quilibet illam potest adquirere, videtur quod quilibet sufficiens per hoc pugnaret cum quolibet resistente[3]. Sic enim stabilite[4] sunt et perdite quattuor monarchie de quibus

Third main objection. The King's office is to fight and acquire dominion.

[1] veritatem *pro* deitatem, A. [2] postposite, A. [3] resistere *pro* resistente, A. [4] stabilitate, A.

Now monarchy has been in many ways approved by God, as well as by natural reason and by philosophy.

Dan. 2°, et nec eleccione populi nec iure hereditario. [Dan. ii.] Nec dubium quin monarchia fuit a deo multipliciter approbata; ymmo racio naturalis et philosophorum testimonia hoc convincunt.

For the body politic must have one head; it is a law of nature that two men cannot be in all respects equally fitted for headship, and Nature does not produce a fit man for him to be wasted.

Oportet enim totum genus humanum vivere politice ut vir unus; et per consequens oportet * unum esse caput vel [50 c.] capitaneum per quem alii regulentur. Non enim permittit natura[1] quod duo homines sint eque dispositi quoad omnia in isto regimine, nec habilitat natura personam ad finem aliquem nisi que debeat ad finem illum intendere, cum aliter deus et natura sua pro fine aliquo frustratorie ordinaret.

Aristotle thought government by one king the best, and a witness to the unity of God.

Unde Aristoteles 3° politicorum dicit quod regalia in qua [Aristot. Pol. Lib. III.] unus principatur est optima policia. Et xii Metaphisice in fine probat per hoc quod oportet unicum esse deum principem [Ibid. Metap.] universi.

Three of the most revered Fathers of the Church testify to the goodness of monarchy.

Sed et tres sancti doctores quos solempnisat ecclesia, scilicet Ambrosius, Augustinus et Gregorius, videntur aludere isti sentencie. Efficacia autem testimonii ipsorum patet in Sexto decretalium in De reliquiis et veneracione [Sexti Decretal. Lib. III. Tit. xxii. c. I.] sanctorum, *Gloriosus deus*, ubi, post conmendacionem eorum multiplicem, iuncto beato Ieronymo parificat eos quoddamodo[2] quattuor ewangelistis atque apostolis; festa eorum annuatim * sub duplici ordinantur officio per universas orbis [Fol. 172] ecclesias, in quo facto videtur eorum approbare sentencias. Testimonium igitur istorum videtur valde pregnans fidelibus ecclesie allegandum, cum insuper fundant maiorem partem iuris canonici.

1. S. Ambrose.

Primum testimonium captum a beato Am- [B.] brosio ponitur 23. q. viii. *Convenior*, ubi sanctus recitat [Decret. C. XXIII. Q. viii. c. 21.] Imperatori licere omnia ipsius esse universa, supple humanitus dominabilia. Unde non contradicit isti allegacioni sed videtur annuere concedendo omnia bona sua esse imperatori subiecta, et per idem omnia que habet legius Romanii imperii. Modificat tamen (ut supra exposui), cum enim Cesar sit servus dei et filius ecclesie non habet aliqua nisi ad usum dei et utilitatem ecclesie limitata, nec licet sibi quicquam consumere nisi in servicio domini capitalis.

2. S. Augustine.

Secundum testimonium est dictum Augustini positum viii. di. *Quo iure*, ubi dicit quod [Decret. D. VIII. c. 1.]

[1] nam *pro* natura, A.

[2] quoddamodo, *om.* A.

nichil possidetur hic titulo iuris humani nisi auctoritate Imperiali vel regia, ut allegat glossa decreti Ambrosii, et confirmatur ex scriptura approbante romanum imperium in quo oportet Cesarem se habere ad totum imperium sicud regulum[1] vel secularem dominum ad illud super quo habet capitale dominium. Unde notant Beda et alii sancti super illo Luce 3°, *Anno xv*[2] *Imperii Tiberii Cesaris*, quomodo Cristus natus est tempore completissime quietissime et convenientissime monarchie, et illam approbat in futurum tam verbo quam opere. Quattuor autem tetrarche in terra Cristi significant divisionem et destruccionem ex demerito gentis sue.

Luke iii. 1.

3. S. Gregory.

C. S. Gregory.

Tercium vero testimonium est dictum beati Gregorii in Registro, libro tercio versus finem, ubi sic loquitur de Mauricio Augusto ordinante sacram legem de clericis quod non intendant secularibus negociis. *Ad hoc*, inquit, *potestas super omnes homines* * *prelati dominorum meorum celitus data est ut qui bona appetunt adiuventur ut clerum via largius pateat, ut terrenum regnum celesti regno famuletur.* Ecce dominacio temporalium principum super omnes conversantes, et per consequens super clerum suum et omnia bona sua, in tantum quod imperator condidit leges sacras pro clero suo, ut recitat hic Gregorius de Mauricio. Decretum eciam xxiv. q. iii. '*De illicita excomunicacione*' allegat legem sacram conditam a Iustiniano, et collacione x. ca° unico ponitur tercia lex sacra condita a Constantino. Non videtur ergo racio quare Imperator non haberet hodie tantum dominium, cum tempore istorum sanctorum hoc approbancium rectius et expedicius quam modo ecclesia militavit[3]. Quantum ad istud dictum est libro tercio diffuse quomodo occasione peccati introductum est civile dominum, cum in statu innocencie non fuisset, et post lapsum tempore utriusque testamenti illi qui vixerunt perfeccius illud dominium abimerunt. Nam vinculum caritatis, subducto timore servili, est liga optima qua homines se iuvarent. Sed supposita inobediencia et contrarietate

50 d.

Decret. C. xxiv. Q. iii. c. 6.

Corp. Jur. Civ. Coll. x.

The Emperor should have as much dominion now as in the time of these saints.

Wyclif, De Civil. Domin. Lib. III.

The bond of charity is the best help, but for frail humanity

[1] regulum *emend. Edd. pro* regulam, A, B. [2] xv, A; 5°, B.
[3] militavit ecclesia quam modo, *ord. inv.* B.

secular lords are necessary, whose office is to restore concord, and for this end alone may they fight.

humani generis est necessarium et ordinatum a deo quod sint domini seculares, quorum omnium principale officium est reducere partes humani generis ad concordiam et amorem, et per consequens nunquam bellarent nisi gracia huius finis. Unde Augustinus epistula 32 ad Bonifacium, docens quomodo debemus omnes unum caput recognoscere Cristum tanquam unum corpus per spiritum viventem, *Non est*, inquit, *particeps divine caritatis qui hostis est unitatis. Secte autem introducte in ecclesiam de quibus locuntur apostoli*[1] *Galla v. et ii*ª.[2] *Pe. secundo, licet prosint per accidens, tamen multum perturbant ecclesiam cum seminant in ea dissensiones et divisiones caritati.*

Augustine, Ep. XXXII. D.

Gal. v. 20. 2 Pet. ii. 1.

Yet offences must come.

The King then may fight for the honour of Christ and profit of men and the Church, but not otherwise.

* Necesse est tamen ut ista scola anticristi veniat, ut patet Matth. xviii. et iiª. Tess. 2º. Conceditur igitur quod licet regi pugnare in causa ecclesie contra infideles in[3] intencione[4] honorificandi Cristum, proficiendi ecclesie eciam hominibus quos expugnat[5], et aliter non licet. Illud autem officium est omnino alienum a ministerio sacerdotis. De

Fol. 173 a.

Matt. xviii. 7. 2 Thess. ii. 3.

Conquest is in general wrong.

It may be allowed by God, as to the Israelites; but this does not justify the conquests of the Four Monarchies.

conquestu dictum est quod est omnino illicitus nisi cum dictis circumstanciis et ex mandato domini, sicut filii Israel conquisierunt per ducatum Iosue terram patribus figuraliter repromissam. Et patet quod differencia est in persona et populo, quem deus ad illud elegerit, et quicunque intenderit excusare conquestus monarchie quadruplicis a peccato in vanum nititur mare in ethera collocare. Deus tamen ordinavit in eis totum naturale et licitum ad purgamentum ecclesie. Hoc autem in monarchiis fuit a deo[6] approbatum.

The assumption of a general state of conquest-seeking is a false one.

Et quantum ad raciones adductas patet primo, quod falsum assumitur, cum multe partes humani * generis vivunt exproprietarie, ut patet tempore beati Ieremie de Recabitis, tempore Allexandri de Bragmanis, et ante legem datam ac post de plus religioso populo, dimissa civilitate statum[7] innocencie exemplante, quam vitam Cristus in se et suis apostolis approbavit, et eius successionem in filiis eius

51 a.

Jer. xxxv. 2.

[1] loquitur apostolus, B. [2] Iª Pe., A. [3] in, *om.* B. [4] contentione, A. [5] expugnant, A, B; expugnat, *corr. Edd.* [6] domino *pro* Deo, B. [7] statu, A.

carissimis ordinavit. Conceditur igitur, cum totum genus humanum sit quodammodo[1] totum, oportet ipsum tendere[2] ad quandam tam extrinsecam quam intrinsecam unitatem. Unitas extrinseca et tocius universitatis create est ipse deus, in quem ut genus humanum feratur felicitate perpetua tota illa[3] peregrinacio orditur. Sed et genus humanum habet triplicem finem intrinsecum. Primus est species humana E. gracia cuius est quotlibet eius individuum ordinatum; secundus finis et medius est media persona in trinitate scilicet Verbum domini incarnatum, quod est caput tocius humani generis et nature angelice, cum sit optimus homo possibilis docens efficacissime quo medio[4] beatitudinem adquiremus, ut patet in lege ewangelii; sed tercio, propinquius proposito, conceditur quod continue in humano genere viante est unum caput vel capitaneus per quem oportet residuum regulari, qui est totum genus capitaneorum quibus deus ad hoc excellenter dona sua distribuit. Sed non oportet continue esse unam personam simplicem[5] ante eleccionem vel auctoritatem humanam ad hoc a domino ordinatam. In civilitate autem auctorisat ad hoc humana eleccio, sed non in priori regimine ewangelico vel divino. Deus enim prefecit talem, licet mundo abscondite, qui sine superbia et strepitu verborum aut maioritatis contencione plus prodest ecclesie. Sed limitate loquendo de comunitate politica videtur mihi quod racio dictat ut ipsi faciant sibi caput, nedum unum genus capitaneorum in religione politica, sed quod quilibet populus appropriet sibi simplex caput, ut nos Anglici habemus unum regem benedictum, cui secundum doctrinam ewangelii detectam xxxiii. ca° debemus inpendere obsequium seculare. Et ita est de regnis aliis maioribus sive minoribus, eciam usque ad imperium. Sed quantum ad testimonium trium sanctorum doctorum plane convincitur quod tempore eorum fuit romanum imperium expediens atque legitimum, et sic esset modo racionale esse si racio non obstaret. Sed triplex

Since the human race is a whole, it must strive for an external and internal unity.

External unity we have in God, the single end of our pilgrimage.

Internal unity we have (i) in our single species; (ii) in the single headship of Christ.

(iii) On the continual presence in the human race of the single captain, i. e. the *genus* captain, divinely endowed.

But this genus need not be represented in any single person.

In the political community reason declares that each people should make their own head, as we in England have our King.

In the time of the Fathers the Roman Empire was expedient and lawful, but there are three reasons for its

[1] quoddam *pro* quodamodo, B. [2] intendere, B. [3] ista *pro* illa, B.
[4] medie, A. [5] simplicem, *om.* A.

authority not extending to England.

1. The life of the Empire has gone.

2. The Emperor allows his wolves to destroy and ravage even beyond the bounds of his proper dominion.

figuratur[1] racio quare Anglia cum ceteris regnis racionis consimilis descendunt a romano imperio; prima quia non vivit imperialiter, sicut debet. Ideo Anglia non debet false obedire sibi tanquam imperio, stulte siquidem et iniuste contra religionem quam Cristus instituit dotavit suum episcopum, et post permisit vecorditer clerum puerum et * effeminatum[2] Fol. 173 b. iuxta vaticinium Ysaie usurpare super ipsum dominium. Quod regnum ergo sufficiens ad resistendum foret subiectum imperio tam misera*biliter captivato? Secunda causa est quia 51 b. imperator nedum[3] permittit suos satrapas spoliare proprium F. et peculiare eius dominium, de quo oportet eum non obstante donacione quacunque habere capitale dominium, sed et permittit lupos suos ebulire ad insulas et terras exteras bona et personas simulacione maxime proditoria rapiendo. Quis igitur potens et dampnum considerans non resisteret tali imperio, cum loco regiminis imperialis succedit concensus rapine infernalis? Unde videtur nostris quod papa sit nimis acceptor personarum, excomunicari mandans eos qui legunt vel audiunt civilia iura Parisius, et in Anglia ubi foret pocior racio prohibendi auctorisat vel consentit episcopis qui eius audicionem licenciant et adaugent. Sed cum principium fidei sit quod precise[4] de tanto quis excomunicatur de quanto est inobediens racioni, manifestum est quod sicut Parisius excomunicantur clerici de patrimonio viventes audientes iura civilia, sic excomunicantur in Anglia aput deum. Et sic oportet dicere quod vel in Francia civiliste excomunicantur iniuste, vel quod episcopi Anglie approbantes excomunicatos de facto se ipsos et regnum intoxicant. In tales perplexitates involvuntur per leges irreligiosi sacerdotis cesarei. Quomodo ergo faveremus suo G. dominio hoc agenti? Tercia causa magis politica est ista: dominium super regna non est legitimum nisi propter regimen correspondens, sed insule, cuiusmodi est Anglia, propter difficilem distanciam a regnis mediterraneis non sunt de facili

Inconsistency of the pope's attitude to the Civil Law in France and England.

3. England is too remote from the seat of Empire.

[1] signatur, B. [2] effeminati, A. [3] *corr. Edd. pro* nondum, A, B.
[4] praecipue *pro* praecise, B.

capaces talis imperialis regiminis. Ideo non est conveniens ut aliarum terrarum earum subieccio, et specialiter si petunt exacciones rigidas sine hoc quod dominativam faciant recompensam. Sed videtur quod, supposito protectivo regimine, debent predicte insule proporcionaliter obedire[1], et sic membra aggregati imperatoris sibi ipsis obedire reciproce, et contra ecclesiam malignancium mutuo se iuvare. Nam quamdiu manet civilitas sublunaris et clerus sic aspirat ad[2] terrenum dominium necesse est de terrenis dominis esse unum imperatorem agregatum ad refrenandum anticristinum dolum quemlibet cum suo fideli adiutorio per suum regimen. Nec sine destruccione vel saltem mitigacione huius simulate malicie stabit regnum. Unde apparet considerantibus cursum scripture et statum ecclesie de imperio et regnis ceteris quod per inmixcionem luciferine et anticristine heresis usurpate a sacerdotibus multum perturbantur, quod videtur cuidam doctori prophetatum Dan. 2º. Ipse enim vir desideriorum * prophetavit expressius de statu ecclesie. Unde prophetans de quatuor[3] monarchiis in statua Nabuchodonosor (ostenset scilicet Assiriorum, Medorum, Grecorum, et Romanorum) sic loquitur de nostro romano imperio: *Et regnum quartum erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit omnia et domat sic conminuet et convertet*[4] *omnia hec. Porro quia vidisti pedum et digittorum testeam partem figuli et partem ferream, regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur*[5], *secundum quod vidisti ferrum mixtum ex luto et teste*[6] *et digittos pedum ex parte ferreos et ex parte fictiles, ex parte regnum erit solidum, et ex parte contritum. Quod autem vidisti ferrum mixtum teste ex luto, conmiscebuntur quidem humano semine; sed non adherebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest cum testa. In diebus autem regnorum illorum*[7], *suscitabit Deus celi regnum quod in eternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur; conminuet et consumet universa regna*

If the Empire gave us the benefit of good rule then indeed we should owe our subjection.

For an Emperor is needed to restrain the clergy of Antichrist.

We now see fulfilled Daniel's prophecy on the state of the Church.

Dan. ii. 40.

51 c.

H.

[1] *Verba*: et sic . . . ipsis obedire, *om.* A. [2] at, A, B; ad, *corr. Edd.*
[3] quattuor, *om.* A. [4] convertet, A, B; *al. man.* teret, B. [5] orientur, A.
[6] testa, B. [7] istorum, B.

hec, et ipsum * *stabit in eternum. Quod vidisti quod de monte* Fol. 174 a. *abscisus est lapis sine manibus et conminuit testam et ferrum et es et argentum et aurum. Deus magnus ostendit*[1] *regi que ventura sunt postea; et verum est sompneum et fidelis interpretacio eius.* Ex isto textu notat doctor predictus quod quartum regnum ferreum significat[2] romanum Imperium. Nec huic interpretacioni audivi aliquos dissentire. Ipsum autem imperium includit ut partes totam civilitatem nostre habitabilis a tempore quo Romani vicerunt Grecos usque ad diem Iudicii; in quo regno oportet, instar ferri quod terram conterit et se ipsum consumit, quod surgat *gens contra gentem et regnum adversus regnum,* sicut prophetat Veritas [Matt.] xxiiii. Matt. xxiv. 7. Unde sicut ferrum est omnium istorum quattuor metallorum durissimum, in artificio copiosius, ac eciam plus abiectum, sic in tempore illius imperii[3] sunt homines plus avari; et quantum ad artificium ferri specialiter in genere armorum, plus quam in[4] antiquis temporibus hodie curiosi et minus I. religiose plus preliorum opinionibus innitentes, ut predixit Cristus Matth. 24. *Audituri,* inquit, *estis prelia et opiniones* Matt. xxiv. 6. *preliorum.* Et tota ista dissensio oritur propter terram. Secundo notat doctor causam divisionis huius imperii, ex hoc quod clerus eius aspirat et irreligiose amplectitur seculare dominium; quod in textu prophete multipliciter est notatum: primo in hoc, quod dicit digittos huius pedis esse partim testeos et partim ferreos, quod significat[5] partem romani imperii divisam, ut articuli pedum ex variacione affectuum. Pes enim significat affectum, et eius articuli significant eius varietatem comuniter in scriptura. * (Patet Ioh. 13 de 51 d. locione pedum apostolorum facta per Cristum.) Articuli John xiii. autem ferrei significant affecciones secularium dominorum qui nolunt subesse imperio, et articuli lutei per artem[6] figuli indurati significat[7] volubilem affectum cleri circa seculare dominium ad modum loquendi prophete Ierem. 18, ubi[8] Jer. xviii. 3. dicitur quod figulus *faciebat opus super rotam.* Correspond-

First point of the prophecy. The fourth race is the Roman, and we are included in what follows.

Application of the prophecy to the present times of war and avarice.

The division of the Empire is caused by the desire of the clergy for secular power.

The Emperor answers to the

[1] autem *pro* ostendit, A. [2] signat, A. [3] impii *pro* imperii, A. [4] in, *om.* A. [5] signat, A. [6] partem *pro* per artem, A. [7] signat, A. [8] ut *pro* ubi, B.

enter Imperator tanquam plasmator secte nove constituendo fundavit ecclesiam super bonis fortune. Ideo textus dicit quod divisio quarti regni sicut articuli testei de plantario ferri orirentur, cum notum sit dotacionem istam originari de brachio seculari. Et sicud figulus per ignem exsiccat, fragilitat, et sonorat materiam luteam, sic dotator superbire[1] facit deficiente humore gracie clerum qui per[2] ante humiliter cedebat tactui persequentis; et sic per ignem superbie, que semper ascendit, clerus factus est fragillis et contencione sonorus[3], non recolens quomodo primus plantator hominis

Matt. xii. 19. Iesus[4] noster habet testimonium de spiritu sancto Matth. 12 sub hiis verbis: *Non contendet necque clamabit neque aliquis in platea audiet vocem eius.* Nec dubium quin ignis superbie excecat reges terre ad magnificandum sic seculariter clerum suum. Sed non wlt esse, cum racio cleri et racio civilis dominii contradicit. Ideo dicit textus prophete *comiscebuntur quidem humano semine; sed non coherebunt sibi sicut ferrum misceri non potest teste.* Nam caro et sanguis revelarunt hec fieri et non semen spirituale quod est verbum Dei: et hinc procedunt in generacione cleri carnales filii ex sanguinibus secundum voluntatem carnis et viri, et non ex deo tanquam filii eius adoptivi. Quomodo itaque stabit regnum quod in

K. articulos tam dissonos est divisum? Tercio notat doctor ex textu prophete quomodo *lapis* quem vidit rex *abscisus de*

1 Cor. x. 4. *monte sine manibus*, ut dicit apostolus I^a^ Cor. x^o^, *erat Cristus* qui est lapis fundamentalis[5] domus ecclesie, et factus in caput

Fol. 174 b. an*guli connectit et unit duos parietes ex gentibus et Iudeis.

1 Pet. ii. 8. Ipse autem secundum vocem beati Petri prima canonica 2° ca^o^ est *lapis offensionis et petra scandali* hiis qui contra legem suam recalcitrant. Hic lapis crevit in montem magnum,

Is. ii. 2. quia Yesa 2° scribitur: *Erit in novissimis diebus preparatus mons Domini in vertice*[6] *moncium, et elevabitur super colles; et fluent ad eum omnes gentes.* Hic lapis percutit et conminuit

Is. ii. 4. ista regna, quia Yes. 2° dicitur quod in diebus eius debent

The potter who turns the clay.

The clergy are deficient in grace, as the dried clay in moisture. They are dried by the fire of pride.

Third point in the prophecy. The stone cut out of the mountain without hands, is Christ, the headstone of the corner.

'The stone of stumbling' to those who kick against His law.

[1] superbie, A. [2] per, *om.* B. [3] sonorosus, A. [4] et sic *pro* Iesus, A. [5] fundabilis, B. [6] verticem, A.

conflare *gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces.* Nec dubium quin in diebus istorum regnorum, quia anno xv° imperii Tiberii Cesaris Cristus * fuerat incarnatus, ut patet 52 a. Luce iii°. Luke iii. 1. Tempore autem regum priorum descendit seminaliter in Abraham et ceteris patriarchis.

He will destroy all civil and secular distinctions of power.

Nec dubium quin destruet omnem civilitatem et seculare dominium, quia in die Iudicii secundum apostolum Roman. xv cessabit omnis Rom. xv. 12. exaccio, et psalmo 2°[1] alloquitur dominus illum montem: Ps. ii. 8, 9. *Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem et possessionem tuam terminos terre. Reges eos in virga ferrea et tanquam vas figuli confringes eos.* Notum quidem est ex ewangelio quod Christus[2] regnum seculare in persona sua renuit, suis apostolis interdixit, et ad tempus in religione[3] sua in inferioribus approbavit.

His kingdom shall have no end.

Ideo, ut dicit propheta, regnum Cristi, L. quod sepe in ewangelio vocatur regnum celorum, in eternum non dissipabitur, cum Luce i°[4] testatur angelus quod *regni* Luke i. 33. *eius non erit finis.* Dominium enim quod filii dei habent et appetunt hic in via manebit perpetue post diem iudicii.

That kingdom should be the model of all earthly ones.

Quod quidem dominium oportet omnem secularem dominum habere ad rectificandum suum civile dominium, et pure in mortis articulo; quia regnum illud, ut dicit propheta, *alteri populo non tradetur.*

The order of the five kingdoms represents a steady deterioration.

Narratur autem quod Cristus comendet[5] hec quinque dominia secundum ordinem eversum illi ordini quo succedunt, quia in processu temporis plus declinando a vita innocencie plus declinant ad conversacionem terrestrem. Ideo oportet quod destruccio incipiat a dominacione testea cum sit minus fundabilis et amplius monstruosa. Quamvis autem prius destructe sunt tres monarchie, priores tamen modi dominandi in religiosioribus remanserunt. Istam autem sentenciam testantur sancti doctores, nec vidi doctorem alium latinum vel hebreum qui signancius et particulatim secundum seriem verborum exponit hunc textum propheticum.

This the true sense of the prophecy.

Ad sensum tamen eius doctores nostri debent intendere cum fuit miraculosum et valde nobile fidei sacra-

[1] 2°, *om.* A. [2] Christus, *om.* A. [3] regione, A. [4] x°, A; 1°, B. [5] comineret, A; comendet, B.

mentum. Racio itaque scripture concordie et eventus ecclesie edisserunt istum sensum; vel, si non, quererem ab adversario ponderante singula verba huius textus divini quam exposicionem eliciet magis rectam, quia certum est quod iste est sensus catholicus et pertinens statui et emend- M. acioni ecclesie. Unde inter alia signa profundioris heresis et defectus spei in prescitis est quod clerus remurmuret contra detegentes sensum scripture iuxta quem sensum vitam suam viciosam corrigerent, ut ostendit Bernhardus in quodam sermone et ponitur x° feorum [1]. *Cum*, inquit, *nemo scit an amore vel odio dignus sit, spei fiducia cum bona consciencia ex rectis operibus et firmo sancto proposito consolatur.* Unde data sunt quedam signa et manifesta salutis iudicia per 52 b. que indubitabile sit eum esse * de numero salvandorum, in quo hec signa permanserunt. Maximum autem signum John viii. 47. confidencie electorum est illud verbum Domini Ioh. 8, *Qui ex deo est verba dei audit.* Nonnullos enim sic plerumque Fol. 175 a. audientes invenies ac si nichil ad eos per*tineant [2] que dicuntur non intrare cor suum, nec mores suos discutere, nec cogitare ne forte quod audiunt dictum sit propter eos a deo, qui verbum suum vivum disseminat; quin pocius, si manifeste contra vicia illa processerit quibus se senciunt obligatos, vel dissimulant et avertunt oculos cordis sui, aut qualibet adinvencione palient peccati miseri que fecerunt, vel, quod pessimum est, contra seminantes verba scripture eciam generalia in rabiem pervertuntur. In hiis, inquit, signa salutis non video. Magis autem vereor quod, sicut illi in quibus sunt signa opposita que habent maxima salutis iudicia, sic isti propterea non audiunt quia ex deo non sunt. Quot, inquam, sunt hodie qui verbum scripture non attendunt sed seculi, et nedum tanquam desides ipsum non audiunt vel locuntur sed eos qui ipsum seminant expungnant N. sophistice vel cautelis subdolis persecuntur? Et signum ac causa omnium istorum in hoc ostenditur quod lex Dei tantum contempnitur et leges seculares a deo approbantur.

It is a sign of the utter heresy of the clergy that they murmur against anyone who lays bare the sense of Scripture to their reproof.

To hear the word of God willingly is a sign of salvation.

Those who will not hear it make us fear they are not of God.

[1] feorum? *lege* sermonum, *Edd.* [2] pertineat, A.

To prefer the law of Cæsar to the law of God is to prefer Cæsar to God.

Nam cum subditus proporcionaliter diligit regem ut diligit eius legem, maximum iudicium contemptus dei est quod lex sua postponitur ac lex Cesaris et alia secularis affectuose preponitur. Deus enim non foret rex si non subesset sibi lex. Tolle, inquam, legem nature et tollitur quedam creatura, et per consequens regnum dei. Unde evidens est quod homines tam inordinate amantes legem cesaream, non ipsum vel legem suam vere amant sed odiunt, et in hoc false amant deum superbie et terrena. Nam scriptura sacra, que est lex dei, excellenter deberet a secularibus literis vel lege hominum, ut ostendit Crisostomus in inperfecto Omelia xliii. *Quocies*, inquit, *leguntur nobis in ecclesiis verba et acta apostolorum et prophetarum, ipsi missi ad nos*[1] *locuntur formantes in nobis*[2] *Cristum*, quos heretici dum negligunt et male interpretantur

Chrysostom, Op. Imperf. Hom. [?]

Those who destroy the meaning of scripture do as though they slew Christ.

occidunt et lapidant. Dum, inquit, credemus in Cristum, Cristum generamus et formamus in nobis, ut dicit Apostolus ad[3] Gal. ivo[4] *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Cristus in vobis.* Consequenter quando fidem perdimus, Cristum in nobis occidimus, sicut[5] et prophete aput hereticos occiduntur. Quando enim fidem et veritatem verborum eorum prava interpretacione subvertunt, prophetas et apostolos occidunt in se. Verbi enim sanguis veritas est * que vivificat ipsum verbum. Omne autem verbum quod non habet in se veritatem Dei[6] mortuum est, ut corpus exsangue. Propterea omnia verba divina, quamvis rustica sint, quoniam[7] intus in sensibus suis habent positam veritatem dei quasi sanguinem venis inclusum, ideo vivificant audientem Cristum[8], ut testatur Petrus ad Cristum dicens *quo ibimus? verba vite habes.* Omnia autem verba secularia non habent in se veritatem dei, propterea audientem non salvant. Secundum hec iam intelligo quomodo heretici occidunt et lapidant prophetas et apostolos missos ad se. Quocies enim[9] veritatem[10] verborum eorum gladio maligni spiritus et verbi per-

Gal. iv. 19.

52 c. o.

John vi. 68.

Heretics are as though they stoned the prophets and Apostles sent to them.

[1] vos. [2] vobis, A. [3] ad, *om.* A. [4] vio, A, B. [5] sic *pro* sicut, B. [6] Dei, *om.* A. [7] quam *pro* quoniam, A. [8] Christum, *om.* A. [9] enim, *om.* A. [10] virtutem *pro* veritatem, A.

versi corrumpunt et effundunt in terram, occidunt prophetas et apostolos et sanguinem verborum eorum, id est veritatem, effundunt in terram. Et quocies aliud intelligentes in verbis prophetarum et apostolorum et aliud persecuntur in populo, blasfemias suas ut lapides quosdam iactant super apostolos et prophetas. Et si notemus omnia, prelatorum Ecclesie et nomine clericorum, qui[1] omittendo et comittendo diminuunt lacerant vel corrumpunt fidem scripture, invenirentur hodie multi heretici prophetas et apostolos occidentes, et precipue illi qui varie distrahunt eos qui intenderent theologice facultati. Et * propter hoc quod ecclesia hereticorum que olim lapidavit prophetas atque apostolos vivit hodie persequens[2] eos in suis filiis, ideo, dicit Cristus, Matth. 23, ut notat beatus Crisostomus, tam de presenti quam de futuro, sacerdotibus phariseis et scribis, *Ecce ego mitto ad vos sapientes et scribas; et ex illis occidetis.* Et hec est causa tocius scismatis ecclesie quod homines nimis intendunt tradicionibus propriis propter lucrum, et diminuunt vel persecuntur eos qui laborant in theologica facultate. Hec enim racio quare sunt homines se ipsos amantes, bona comunia et celestia deserentes. Unde Crisostomus, omelia i[a] operis inperfecti, (exponens ad sensum misticum Matth. 1º *Davit autem genuit Salomon[em] ex ea que fuit Urie. Salomon autem*[3] *genuit Roboam,*) notat primo quomodo David, cum esset letus in excelso suo solario, cupierat[4] Betsabee, et habuit eam cum adhuc esset in coniugio viri alterius, nedum potest significare tropologice casum hominis propter ocium et altitudinem dignitatis, verum[5] eciam allegorice signat Cristum, qui cum letus esset in divinitate sua, in nobili residens quietus in celo suo altissimo, vidit ecclesiam gencium sponsam diaboli a sordibus peccati per actus bonos de genere se lavantem, et post interfecto diabolo in arte propria cum ecclesia gencium traxit coniugium. Generaliter[6] autem[7] prius operatur in

P.

There are many such now, especially those who oppose the study of theology.

Fol. 175 b.

Matt. xxiii. 34.

The cause of the whole schism of the Church is the preference of the traditions of men to the study of theology.

Chrysostom, Hom. Matt. i. 6.

S. Chrsyostom on Matt. i. 6, finds in it the mystical interpretation of David's union with Bathsheba, a type of Christ's dealings with the Church.

[1] que *pro* qui, A. [2] persequentes, A. [3] aut *pro* autem. [4] cupiebat, A. [5] Velud *pro* verum, A. [6] generalitatis, B. [7] aut *pro* autem, A.

animas[1] antequam desponsetur, ut patet de Cornelio et sic de diabolo. Et quamvis David noster septem uxores habuit Q. ex quibus filios procreavit, ut prophetatur Yesaias iiii *Apprehendent septem mulieres virum unum*, tamen ex Betsabee, que

Is. iv. 1.

Solomon a type of the peace resulting from this union.

interpretatur filia potentis, genuit Salomonem, qui interpretatur rex pacificus, quia gentibus undique pacificis in fide ecclesie tributa spiritualia ac ministeria Cristus ab eis accepit, ac templum spirituale pro quibuscunque fugitivis constituit. Cum autem corpus misticum Cristi dici poterit ipse Cristus, tam Salomon quam filius eius Roboam, qui interpretatur multitudo populi, dici poterit Cristus quia eius ecclesia. Sed cum *multitudo* sit *mater seduccionis*, *paucitas* autem *discipline magistra*, figuratur quomodo ecclesia in paucis viguit, et in sacerdotum ac populi multitudine quo ad religionem

Chrysost. loc. cit.

Solomon's old age significant of the falling off of the Church.

Cristi decrevit. *Nam sicud tempore senectutis Salomonis peccantis excitavit dominus sathan contra eum*, et detruncavit modicam partem regni, sic prope finem partis ecclesie viventis exproprietarie abscisa est in parte a clero religio

Rehoboam's rejection of the older counsellors a type of our rejection of primitive truth.

cristiana. Et sicut tempore Roboam *abicientis consilium seniorum et sequentis consilia iuvenum coetaneorum suorum, ad plenum conscisum est regnum ita ut decem tribubus proprium regem* sibi facientibus *due tantum*[2] *tribus remanserunt cum Roboam, sic populus cristianus inprimis quidem* R. *bene agens prosperatus est ut Salomon, sed procedenti tempore cum cepisset amare carnem et* propria *quasi filiam Pharaonis*, suscitavit diabolus contra ecclesiam *spiritum scismatis* et sic in novissimo tempore populi cristiani, quasi in

Ibid.

1 Kings xiii. 13.

The schism in Israel a type of the schism of the Church.

tempore Roboam, habundante iniquitate, refrigescente caritate, plenus concussus est populus cristianus, ita ut maxima pars cristianorum dividatur in hereses, faciens sibi proprios episcopos quasi proprios reges, et vix paucissimi cristiani remanebunt in ecclesia sub Cristo. Cuius causa est quia episcopi, relinquentes consilia seniorum apostolorum et prophetarum secundum quod consiliati sunt episcopos conversari debere et episcopatum suum tractare, secuntur consilia coetaneorum suorum *, id

Fol. 176 a.

[1] amicis *pro* animas, A. [2] tamen *pro* tantum, A.

est iuvenum consulencium episcopum dominum et divitem fieri, hospitalitatem et timorem non habere, non attendentes quod dominus dicit: *Si ceperit dispensator dicere: Dominus meus moram facit; et ceperit castigare pueros ac ancillas, et manducare ac bibere cum ebriis; veniet etenim dominus, in die qua nescit, et hora qua ignorat, et dividet eum.* Item non attendentes quod precepit Petrus, *non dominantes*, sed quasi episcopatum tenentes. Item Paulus, *Novitates vocum devita, generant enim lites*, et sermo eorum quasi serpens serpit. Episcopi enim non attendunt ad doctrinam quam [1] apostolus docuit episcopum Thimotheum, formam habere *sanorum verborum que a me audisti* *, sed novas leges cesareas et episcoporum dominancium attendunt, et quomodo accucius anathemate ferient [2], quasi serpentes [3], dicentes [4] implicite, tanquam Roboam, quod minimus digitus [5] eorum prevalet dorso Salomonis nostri. Ipse cecidit subditos flagellis, sed eius vicarii Roboanite cedent eos scorpionibus, ut notatur 3 Regum 12. Mille tradiciones blasfemas simulant quibus super Iesum nostrum implicite se extollunt. Oportet ergo secundum fidem scripture et sanctos doctores quod ad pacificandum ecclesiam deprimatur ista pseudocristi superbia, cum iniciat omne malum ecclesie cristiane. Unde Veritas Matth. 24° predicens tribulacionem futuram ecclesie sic orditur: *Multi venient in nomine meo dicentes quia ego sum Cristus; et multos seducent.* Et vocat eos posterius pseudocristianos [6]. Nec est facile fingere hos pseudochristianos qui veniunt in nomine Cristi et seducunt populum nisi prepositos in clero mencientes se habere a Cristo ad faciendum quicquid fecerint vel blasfemaverint potestatem.

Luke xii. 45.

1 Pet. v. 3.

S.

1 Tim. vi. 20.

2 Tim. ii. 23.

2 Tim. i. 13.

53 a.

1 Kings xii. 14.

For the pacification of the Church, this pride of the false-Christ must be lowered.

Matt. xxiv. 5.

T.

Confirmatur ex racione fidei qua credimus quod deus ordinavit modicam mensuram civilis dominii quam voluit servis suis [7] inferioribus, ut dominis secularibus, dispertiri, toto clero suo vivente exproprietarie instar Cristi et aposto-

Christ assigned a moderate civil lordship to the secular lords, and for the clergy a life of poverty supported by

[1] qua, A. [2] ferirent, A. [3] serpens, B. [4] dominantes *pro* dicentes, A. [5] est *post* digitus *add.* A. [6] *Verba*: Nec est . . . pseudochristianos, *om.* A. [7] suis, *om.* A.

Bodily alms to be repaid by spiritual ones.

lorum de corporalibus elemosinis secularium, quos ipsi e contra spiritualibus elemosinis procurent[1]. Cum ergo ordo domini diabolice perversus fuerit, non mirum si seculares, tam multipliciter seducti, inordinate circumpalpitant, et inducatur in toto corpore ecclesie discrasia. Ubi enim regnum cleri non foret de hoc mundo cuicunque civili dominio consentaneum instar Cristi, est e contra de hoc mundo profundissime, dirrecte contrarium dominiis secularium dominorum.

The clergy pervert this order of things by their claim to lordship.

Ubi eciam foret[2] cleri maior obediencia ad seculares dominos quam e contra pervertuntur, statuentes porisma luciferi quod ex magnitudine sue auctoritatis atque potencie nulli obedire debeant, ut domini. Ubi eciam ministrarent humiliter omni genere servicii, et specialiter in fructuoso semine verbi dei, dicunt implicite, quod dignitati status eorum et gestui conversacionis magnifice repugnat[3] eos occupatos circa talia taliter ministrare. Oportet ergo tam V.

Theologians with a proper fear of God would preserve the Church from such evils.

contraria in visceribus tam parve ecclesie repugnare, et tam contraria tam sese quam altrinsecus sacrilege spoliare. Theologus ergo in quo foret filialis timor domini detegeret animose causam huius persecucionis et tribulacionis matris ecclesie ne incidat in prevaricacionem primi[4] mandati secunde tabule. Cum enim dominus dominorum tam care diligit sponsam suam ecclesiam, patet quod non efficacius acquireretur a 53 b.

If it is said that the love to the Church is displayed in its endowments, then we must reply that the judgment of one in a fever as to his diet is not to be followed.

fidelibus amor sponsi. Et si dicatur quod amor sancte matris ecclesie stat in sanctorum[5] dotacione et[6] seculari privilegacione, sicud pueri effeminati cleri prepositi contestantur, dicitur quod febricitans non est bonus iudex in esibilibus concernentibus congruenciam sui regiminis, sed oportet credere

We must follow Christ and His Apostles.

verbis et vite in Cristo et suis apostolis, quos oportet credere fuisse viros sanissimos, re*gimen tocius ecclesie ex summa Fol. 176b. sapiencia ordinantes. Et iuxta hanc fidem filii dei oportet dei adiutores esse, securius operantes. Quamvis enim debemus inimicos diligere, eciam membra diaboli, tamen illud debemus constanter exequi propter amorem Cristi et sue ecclesie.

[1] procurerent, B. [2] fieret *pro* foret, B. [3] repugnatos, A. [4] patrimi, A. [5] stercorum *pro* sanctorum, B. [6] in *pro* et, A.

CAPITULUM XII.

Et cum guerre et pugne sint licite ac meritorie, ut docetur clare, quomodo et quare seculare brachium dominare debeat vel pugnare? Quantum ad illud sepe dixi quod licet pugnare et guerrare[1] propter caritatem habendam ad deum et proximum eciam debellandum, et aliter non. Unde cum in clero sit tanta ignorancia legis dei, tam candens cupiditas honoris seculi et secularis dominii, consulendum videtur dominos quod non credant clero suo, qui sic eos hortatur et nude consulit ad pugnandum: sed opera perfectorum aspiciant, qui ex fide scripture et spe maioris premii gaudenter paciuntur iniurias. Conceditur tamen quod licet pugnare cum circumstanciis suprapositis, sicut et licet regi desiderare tantum de temporali dominio quantum sufficit seculariter regere conformiter legi Cristi. Quod videtur multis se non posse extendere ad totam istam habitabilem propter multa; pri o, quia distancia terre maris moncium et deserta inpedirent gubernacionem politicam que debet esse sensibilis; secundo, quia diversitas lingwarum et morum ex superbia non patitur subieccionem huius [modi] permanenter; et tercio, quia cum oportet dominacionem huius [modi] dicere altrinsecus violenciam non potest attingere ad comunicacionem naturalem cui non repugnat localis distancia, sed deficiente obediencia in subiectis et regimine imperiali in regibus oportet quod terrenum imperium dissolvatur. Et confirmacio huius est de istis quattuor monarchiis que paulative debilitate sunt et consumpte in brevi tempore, quia nullum sit violentum eternum, nec aliquis monarcharum istorum potuit ad integram monarchiam habitabilis nostre attingere. Et si queratur quid foret optimum, dico quod optimum regimen humani generis foret quod servaret ex integro statum innocencie cum exaccione deposita. Sic enim deus instituit regimen humani generis et perficietur post diem iudicii.

Since fighting is lawful and meritorious, how and for what should the secular arm do battle?

Wars waged for the love of God are right, and no others.

The voice of an ignorant avaricious and ambitious clergy is not to be trusted on this point.

Yet a King may lawfully desire so much temporal dominion as will suffice for a rule in conformity with Christ's law.

Universal Dominion, why impossible.

1. Because of distance.

2. Because of difference of language and manners.

3. Because difficult to control and govern.

The destruction of the four monarchies a proof of this.

The best form of government would preserve the state of innocence and lay aside all exaction

[1] regnare *pro* guerrare, A.

But in our present state of imperfection a King may extend his jurisdiction over a kingdom large enough to suffice his means.

But, except in special cases, he may not seek two kingdoms.

Supposito autem peccato viancium et ruditate plebis racionis expertis est melius pro nunc ecclesie quod sint reges extendentes iurisdiccionem suam * ad tantum regnum quantum 53 c. sufficiunt modo suo. Unde videtur mihi, cum rex debet per se regnum [1] appetere propter opus meritorium, quod non debet duo regna appetere conquirendo, nisi forte, pro destruendis dei hostibus, specialem revelacionem ad illud habuerit.

Three objections to making war in Christendom.

1. From the law of nature.

Animals love those of their own kind, why should man alone ill-treat his fellow?

Unde contra gwerrantes in cristianitate procedam tripliciter; B. primo per viam legis nature, secundo per viam legis scripture, et tercio per viam racionis humane. Supposita fide quantum ad legem nature patet quod deus [2], sicut indidit convenienciam hominum in natura, ita indidit legem ut se diligerent et afficerentur mutuo sibi ipsis. Unde Ecclesiastici 13 dicitur: *Omne animal diligit [3] simile sibi.* Ecclus. xiii. 19. Monstruosa itaque transformacio humani generis, ubi lupus lupum diligit et serpens serpentem, licet morsu et punccione in naturam alienam offenderit, quod homo econtra avem equum et canem diligit, sed fratrem suum tractat crudeliter. Canina est impulsio.

Christ taught that we should do as we would be done by.

Vengeance belongs to God.

Similiter de lege nature quam Cristus recitat Matth. 7° omnis homo debet velle et facere fratri suo Matt. vii. 12. sicut racionabiliter debet velle fieri sibi ipsi. Sed quis vellet pro vanitate se ipsum occidi, cum mors sit ultimum terribilissimum secundum philosophos? Ergo nemo debet sic mortem inferre proximo. Et hec racio quare credo Cristum non precepisse se ipsum occidere, licet affectaverit mortem suam. Et hec racio secundum doctores quare quadruplex genus peccatorum ad deum [4] clamancium reducitur ad homicidium ut fratris occisio, de qua Gen. iiii°; * innocentum Gen. iv. 8. Fol. 177 a. oppressio, de qua Exodi secundo; innaturalis fedacio de qua Ex. ii. 3. gen. 18; et mercedis operariorum fraudacio, de qua Iacobi Gen. xviii. 20. ultimo. Horror igitur videtur fabricam dei tam mirabiliter Jam. v. 4. clamantem vindictam iniuste destruere. Similiter secundum legem nature omnis homo est servus deo subditus, qui debet reservare deo vindictam quam deus non sibi limitat ad sequen-

[1] regimen *pro* regnum, A. [2] sicut indidit Deus, *ord. inv.* B.
[3] diligit, *om.* A. [4] eum *pro* Deum, A.

dum. Sed nec ex revelacione, nec ex fide scripture, nec ex lege inculpabili, habet sic gwerans pro temporalibus usque ad interfeccionem proximi sic pugnare. Ergo secundum legem nature hoc foret illicitum. Unde Aristoteles ca° x [1] secretorum, *O Allexander frequenter monui te* [2] *ut parcas sanguinem humanum effundere*, quia hoc soli deo convenit qui novit oculta cordium. *Noli ergo attribuere tibi divinum officium. Unde doctor egregius Hermogenes scripsit dicens; 'Quando creatura interficit aliam sibi similem, virtutes celorum clamant ad divinam * maiestatem dicentes, domine, servus tuus wlt esse tibi similis. Quibus si iniuste interficit respondet creator, Permittite eum quia interficietur. Michi enim vindictam* [3] *et ego retribuam.'* Et patet ex fide eadem sentencia. Quis, rogo, modernus gwerrans habet revelacionem vel preceptum domini quod deus instituit eum ad tam acriter dei iniuriam vindicandum? Et constat, nisi principaliter fecerit ea intencione, est gwerra illicita. Ymo nisi principalius fecerit ex caritate quam habet ad invasos pro mitiganda eorum malicia quam propter comodum temporale tota pungna dampnabiliter est infecta. Nam quilibet viator debet capi a seculo pro tempore vie quo est magis laudabilis vel minus culpabilis, vel saltem pro modo et tempore quem deus approbat. Sed ad hoc non attendit predictus carnifex [4]. Ideo est culpandus, non enim ingereret se ad tam periculosum cauterium nobilis corporis humani generis nisi haberet auctoritatem a domino hoc mandante et artem a Cristo in caritate cuncta nostra opera fieri edocente [5]. Neutrum enim istorum sufficit sine reliquo, sicut Iesus noster noluit sine divinitate et humanitate inseparabiliter coniunctis genus humanum redimere. Nec homo debet sine istis duabus vitam naturalem fratris perdere [6]. Et breviter tota natura creata est liber naturalis, dicens nobis quomodo secundum [7] religionem cristianam deum nostrum et fratres debemus diligere, dicente Crisostomo omelia 22 operis imperfecti;

Aristot. Sec. Secret. x.

53 d.

c.

Crysostom. Hom.

2. Faith teaches the same lesson. We have no revelation from God to act as ministers of His vengeance.

If we intermingle selfish motives our warfare is tainted.

He who applies this cautery needs authorization from God and instruction from Christ.

All nature is a book in which we may read that we should love God and our brother.

[1] xv, A, B. [2] te, *om.* A. [3] vindicatam, A. [4] carnifex, *om.* A.
[5] edocentem, A. [6] *in marg.* Nota, A. [7] secundo. A.

Magistra, inquit, *omnis iusticie ipsa natura est hominum et scriptura infalibilis de deo creatura est omnium rerum, quia nichil creatur in mundo per quod non manifestissime deus ostenditur. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore conmonent homines de potencia dei. In finali autem iudicio suo*[1] *condempnabunt.*

From this we see (1) how all the piety of the Christian Religion is written in Man, who is the image of the Trinity.

Ex ista sentencia huius magni beati philosophi patet primo quomodo in homine, qui est minor mundus, tota pietas religionis cristiane inscribitur, cum spiritus hominis, secundum memoriam racionem et voluntatem, dicit tanquam ymago dei indivisibilem trinitatem et alie potencie dicunt ideas in deo. Unio vero anime humane cum corpore dicit simillime, inter exempla creata, incarnacionem ineffabilem Cristi[2] Iesu iuxta illum articulum fidei *sicut anima racionalis et caro unus est homo, ita deus et homo unus est Cristus.* 'Quicunque vult.' Compago vero membrorum mutuo se iuvancium representat cathenam caritatis, qua corpus ecclesie necteretur, ut docet apostolus prima Cor. 12. 1 Cor. xii. 20. Et breviter quicquid religionis * non est inscriptum in homine non 54 a. D. obligat Cristianum.

(2) How the whole created universe naturally owns God as its creator and the object of its love and obedience.

Patet 2° quomodo universitas creata dicit naturaliter deum esse creatorem suum super omnia diligendum cum ceteris veritatibus regule cristiane concernentibus obedienciam faciendam deo et cuilibet creature. Cum enim quelibet creatura sit naturaliter nunccius dei, dicens homini quod sic est obediendum omnibus, patet quod cuicunque tyr*ranno vel discolo obediendum est secundum Fol.177 b. illud, quod deus in illo proprie loquitur; et cum hoc rebellandum est secundum illud quod diabolus inproprie et in ipso loquitur.

Grossetête preferred to follow this natural witness to the obedience due to God, and obeyed the pope with rebellion.

Et sic non sine causa archidoctor Lincolniensis mature scripsit pape duplici mandanti contrarium legi[3] dei, quomodo simul obedienter tanquam filius sancte matris ecclesie rebellavit. Si enim quis obedit nunccio, litteris, vocibus et mandatis, propter terrenum principem veritatem inclusam mandantem, quanto magis obediret nunccio maioris permanencie ab infinitum venerabiliori principe qui inscribit naturaliter et proprie saluberimam et

[1] suo, *om.* A. [2] Jesu Cristi, *ord. inv.* B. [3] lege, A.

infallibilem veritatem? Nam precise obediendum est homini de quanto dicit voluntatem dei quam naturaliter gerit inscriptam; et, ne per anticristianos, statuentes blasfeme vel mandantes Cristo contrarium, populus seducatur, superaddidit legem suam, cui noluit superaddi vel minui impertinens sive contrarium per quod a religione naturali dei populus tardaretur. Et 3° patet scrutanti totum hominem cum quanta prudencia sit occisio facienda. Videmus enim conposicionem, continuacionem et mutuam suffragacionem nedum per hominem, sed per totam universitatem creatam, per quod signatur nobis secundum legem caritatis indispensabilem quod omnis homo debet omnem hominem inseparabiliter diligere et iuvare; ex quo convincit quod solum quando membrum humani generis reliquum inficeret vel a servicio deo debito impediret abscidi debet vel caritative resistendo ad sui comodum conmoveri, et specialiter si superbe et blasfeme attemptaverit[1] aliquid contra deum. Nam secundum Crisostomum membra nobiliora sine strepitu vel rebellione ignobilium faciunt concorditer suum officium. Unde ad deprimendum humanam superbiam ordinavit auctor nature secundum apostolum membra que ignobiliora videntur necessariora ad vitam hominum, ut in hoc non discamus contendere circa maioritatem nostri officii, sed operemur bonum ad omnes instanter credulitatem nostris operibus relinquentes, considerantes quod solus ille homicida ab inicio cum suis filiis affeccione vacui[s] seminat discordiam inter fratres. Caritate * igitur subtrahi debet facula in bonis minimis, dum flamma innaturalis accenditur, natura, que est opus dei et finis, gracia cuius affectari debet emplastrum stercorum[2] semper[3] salva. Unde secundum Augustinum in[4] De questionibus ewangelii ca° 29°, idem foret hominem superbire de temporalibus necessariis ad sanandum[5] morbum in quem lapsus est ex peccato primi hominis ac si quis superbiret maniace ex onere deprimentis sacci multiplicis

Furthermore (3 it shows what circumspection should be used in killing.

E.

Only when a member of the human race infects or hinders the rest from God's service, should he be cut off.

According to Chrysostom our members are at concord with one another, but pride disturbs them.

1 Cor. xii. 23.

54 b.

Augustine, Ques. Evang. xxix.

S. Augustine on pride.

[1] acceptaverit, A. [2] sanctorum *pro* stercorum, A. [3] super *pro* semper, A. [4] in, *om.* A. [5] salvandum *pro* sanandum, A.

We should assist the descendants of the Apostles to rid them of the impediments of worldly goods.

emplastorum. Certum quidem esse[1] debet fidelibus quod adiacencia preternaturalis temporalium attestatur possessionati egenciam et hinc sunt senes plus emplastris huius [modi] indigentes. Et hec racio monet me quare apostolici viri *qui* F. *nutriebantur croceis* et iam *amplexati sunt stercora* debent, (Lam. iv. 5.) eciam inviti[2], salva natura ab innaturali volutabro relevari. Non enim oportet nos[3] providere seculariter pro prole; nec elemosina corporalis, sed spiritualis, incumbit nostro officio. Sed nota infidelitatis foret servum domini de vite necessariis desperare. Nihil autem monstruosius quam sacerdotem Cristi gloriari in sumptuoso apparatu et copiosa atque pomposa familia. Et hec racio quare gwerrare pro temporali dominio dedecet sacerdotem et specialiter romanum pontificem.

Second main argument: The example of Christ.

Secundo principaliter arguitur ex parte Salomonis nostri regis pacifici, quomodo eius[4] amor atque consilium moveret[5] suum populum non gwerrare. Ipse enim elegit nasci in tempore magis pacifico, * ut patet Luce 2º. (Fol. 178 a.) Unde pro illa (Luke ii.) pace in Romano imperio exponunt[6] quidam illud Yes^{e}. 2º *Con-* (Is. ii. 4.) *flabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces.* Unde angelum suum fecit in nativitate pacem huiusmodi hominibus proclamare. Nam Luce 2º scribitur *Gloria in altissimis deo et in* (Luke ii. 14.) *terra pax hominibus bone voluntatis.* Unde Matth. vº beatificat (Matt. v. 9.) pacificos *quoniam*, inquit, *filii dei vocabuntur.* Et 3^{m} signum est doctrina verbalis tam in se quam in suis apostolis que ubilibet sonat pacem, unde [Joh.[7]] 14 reliquit[8] pacem suis apostolis tanquam iocale hereditarium maxime memorandum. *Pacem*, inquit, *meam do vobis. Pacem relinqua vobis.* (Joh. xiv. 27.) Unde post resurreccionem factam[9] repetiit illam pacem. Joh. xx. (Joh. xx. 26.) dicitur quomodo[10] stetit in medio discipulorum dicens *Pax vobis.* Quid igitur nobis[11] incarceratis affectabilius quam pax Cristi? Unde et discipulos suos docet Matth. 10 et Luce 10 (Matt. x. 11. Luke x. 5.)

[1] debet esse, *ord. inv.* B. [2] inniti *pro* inviti, A. [3] nos oporteret, A. [4] enim *pro* eius, A. [5] movet *pro* moveret, B. [6] exponit, A. [7] Matt. *pro* Joh., A, B. [8] reliqui, A. [9] factam, *om.* A. [10] quo *pro* quomodo, A. [11] vobis, A; nobis, B.

quomodo[1] in quamcumque domum intrantes hortarentur et imprecarentur primo pacem domini. *In quamcunque*, inquit,
54 c. *domum intraveritis primum dicite 'Pax huic * domui.'* Nec dubium fideli quin tanta sit pacis bonitas[2] quod secundum

All men love Peace, naturally.

Augustine, De Civ. c. xix. Augustinum (xix. de civitate Dei), tam boni quam mali naturaliter ipsam amant. Ex hinc enim dicunt eciam tyrranni
G. finaliter se bellare. Pacem eciam atque concordiam amant predones cum per discordiam comitiva sua dissolvitur. Pacem eciam amant bruta. Habito quod omnes homines appetunt naturaliter ipsam pacem coniungendum, videtur quod non est possibile frui pace nisi pacificus[3] secutus fuerit

It seems that this peace cannot be enjoyed save through Christ.

Matt. xii. 30. scolam Cristi. Aliter enim sibi resisteret, quia Matth. 12
Job ix. 4. dicitur: *Qui non est mecum contra me est.* Sed Iob ix. dicitur: *Quis restitit ei, et pacem habuit?* Scola autem Cristi stat in
1 Pet. ii. 21. paciendo iniurias, ut patet Iª Petr. 2°, *Unde Cristus passus est pro nobis, vobis[4] relinquens exemplum. Qui cum maledeceretur, non maledicebat; cum pateretur, non conminabatur.* Cum ergo non habebimus[5] pacem cum illo nisi secuti fuerimus scolam suam, manifeste sequitur quod oportet nos istam leccionem adiscere de humiliter paciendo iniurias. Et hinc

We must follow Christ, who is our Peace.

Luke xxi. 19. Luce 21[6] dicitur: *In paciencia vestra possidebitis animas vestras.* Oportet enim pati, condescendere, tenere medium ut obediatur[7], si oportet, extremis contrariis. Et hinc Cristus, ut
Eph. ii. 14. alias exposui, tam crebro tenebat medium. Sed Eph. 2° testatur apostolus: *Ipse est pax nostra; qui fecit utraque unum.* Et convincit racio naturalis fidelem ut sepe repetii intendere isti scole. Nam Cristus in quem oportet credere

And vengeance we must leave with God.

H. ipsam docet qui non potest suos seducere. Et iterum cum Deo reddendus sit honnor iniurie vindicande, patet quod inpossibile est solventem deo illum honorem a retribucione superhabundanti deficere. Cum ergo non fuit in eo est et non, sed est in eo tanta paciencia tam verbo quam opere, manifestum est quod exequentes sine eius auctoritate vin-

Those who exact vengeance by the sword are therefore contrary to Him.

[1] quomodo, *om.* A. [2] bonitas pacis, *ord. inv.* B. [3] pacificatus, A.
[4] nobis *pro* vobis, A. [5] habemus, A. [6] 12° *pro* 21°, A, B; 21°, *corr. Edd.* [7] obediat, B.

dictam per gladium sunt contrarii scole sue. Ipse enim gratis sustulit passionem ubi facillime potuit hostes suos vindicando substernere, ut patet Ioh. 18; ymmo ut mortem peccati occideret et pacem innocencie nobis redimeret passibilem naturam nostram induit, triumpho hosti incognito superavit. Oportet enim naturam que peccavit pati ex tanta humilitate ex quanta superbia presumptive agendo cecidit [1], cum oportet quod contraria curentur contrariis, Ideo Cristus fuit summe paciens, humilis, atque obediens, ut patet Matth. xii. Tercio confirmatur ex * multiplici consilio Cristi, quod non licet spernere. Nam. Matth. v° precipiendo consulit *Si quis te in dexteram maxillam * percuserit prebe ei et alteram.* Quod ad sensum catholicum, ut alias exposui, ex postillacione beati Augustini, obligat singulos cristianos. Quis, rogo, excussus [2] ab hostibus in bonis pocioribus, que intelliguntur per dexteram [3], non dimitteret bona minus valenda, que intelliguntur per sinistram, antequam perdiderit [4] magis bona? Quis insuper dubitat quin bonum virtutis sit melius quam bonum nature corporee vel fortune, et quicunque plene servaverit illud consilium non pugnaret, quia pocius daret palium omnium temporalium, ymmo permitteret perdere omnia sua temporalia, se occidi? Sic enim fecit Cristus et sui apostoli eciam quando potuerunt per prostracionem suorum hostium faciliter evasisse, ut patet de Andrea et aliis. Tolle igitur affeccionem inordinatam bonorum fortune et honoris ac secularis dominii et non erit necessarium sic gwerrare. Mala ergo proles que exigit talem matrem.

Joh. xviii. 36.

Third argument from the injunction of Christ in Matt. v. 39.

Matt. xii. 54 d.

Matt. v. 39.

Fol. 178 b.

The need for fighting is born of inordinate affection.

Christ's second counsel.

I. Luke xiv. 26.

Secundum Cristi consilium est illud Luce 14: *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et [5] animam suam, non potest esse meus discipulus.* Quod dictum videtur esse preceptum strictissimum, cum nemo potest salvari nisi fuerit Cristi discipulus, et nemo potest esse Cristi discipulus nisi hec fecerit, ergo nemo potest salvari nisi hec fecerit. Contra

[1] ceciderit, A. [2] concussus, B. [3] *Verba*: per dexteram . . . intelliguntur, *om.* A. [4] perdidi *pro* perdiderit, A. [5] et, *om.* A.

Sophistical quibble with which this is met by some.

quod instant quidam sophistice per hoc quod multi sunt qui non habent uxores aut filios vel huiusmodi parentelam. Sed non odiunt que non sunt. Ergo non oportet ad Cristi discipulos omnia hec odire. Hic dicitur comuniter quod odire accipitur pro postponere[1] in amore Cristum, cum et legem suam oportet preponderanter diligere. Sic quod quilibet habens hec septem vel aliquid eorum, necessitatus vel ipsum perdere vel legem Cristi deserere, pocius perderet eciam vitam

Matt. x. 38. suam, quia aliter, ut dicitur Matth. 10, non est Cristo dignus

The true meaning of the text.

Vel potest ad sensum misticum concedi quod omnis homo habet uxorem et filios, cum habet carnem et opera carnalia procreata. Est ergo intencio mandati domini quod verus Cristi discipulus postponat[2] respectu sui et sui consilii omnia temporalia in amore. Sed quomodo observatur hoc a gwerratore qui tam corporaliter quam spiritualiter occidit Cristum in membris gracia comodi temporalis? Tercium Cristi consilium[3]

Christ's third counsel.

Matt. xviii. 21. est illud Matth. xviii, ubi precipit[4] in[5] Petro generaliter

55 a. cunctis fidelibus usque septuagesies sepcies hoc est quocienscunque in ipsos peccaverint remittere fratri suo. Nemo enim peccat in alium nisi ultra decem prevaricando in decalogum, et sepcies undecim septuaginta septem constituunt. Cum igitur nemo debet gwerrare nisi propter gwerrati iniuriam quam omnino debet dimittere, patet quod nemo gwerraret cum populo nisi propter amorem correccionis quem habet ad

But Christ instituted the best method of all in Matt. xviii. 15.

K. populum. Sed formam optimam instituit Cristus ibidem mandans, quod si aliquis frater tuus in te peccaverit debet secundum tres gradus primo corripi, et postmodum manens incorrigibilis debet sicut ethnicus vel publicanus incomunicabilis dereliqui. Num quid in aliquo istorum quattuor est fratris debellacio sive occisio? Numquid illa vindicativa ostensio que[6] dicitur ecclesie invadenti, verum dicit de correpcione legitima cuiuslibet qua invadit? Numquid foret legitimum sic invadere quemlibet[7] ethnicum aut publicanum? Non ergo est remissio vera et completa iniurie ad quam ita

There is no excuse then for war.

[1] ponere *pro* postponere, A. [2] postponatur, A. [3] consili, A. [4] precipitur, A. [5] in, *om.* B. [6] qua *pro* que, B. [7] quem *pro* quemlibet, .

accuta vindicta consequitur, cuius causa videntur[1] hii qui cum gladio spirituali plus inordinate feriunt cum sese et populum undiquaque inficiunt.

Yet when the pretence of the spiritual sword fails to bring sufficient gain, the clergy pretend that war is permitted to them.

Unde quando sophisma spiritualis gladii perceptum non prevalet ad lucrum vel honorem temporalem querendum, * ad quod magis signanter respiciunt, sophisticant quod gwerre sunt eis licite, non recollentes quomodo Ioh. xviii°[2]. Veritas dicit Petro: *Mitte gladium tuum in vaginam; quia omnis qui gladium accipit gladio peribit*, ut dicitur Matth. 26, quod exponitur xxiiii. q. viii. De episcopis: *Omnis*, inquit, *qui preter illum vel auctoritatem eius qui legitima potestate utitur gladium accipit feriendo gladio divini iudicii peribit.* Unde quia non possunt se continere a vindicta pro siti temporalium, nec superbia sinit eos velle subici brachio seculari, ideo corruunt magis profunde in heresim, dicentes quod ipsi sunt quos apostolus[3] dicit portare gladium quia aliter non liceret eos pugnare sine auctoritate Cesarea, et sic videntur esse sanguisuga siciens corruptum sanguinem de qua proverbiorum 30, *Sanguisuge due sunt filie dicentes: affer*, martir, *affer*: sunt enim insaciabiles mundi diviciis et honore.

Fol. 179 a.

Joh. xviii. 11.

Matt. xxvi. 52.

Prov. xxx. 15.

L.

As S. Gregory shows, the wars of the Old Testament are of no force as precedents since the birth of the Prince of Peace.

Nec moveant auctoritates et facta legis veteris quod hodie licitum sit pungnare, quia rex pacificus nondum fuerat incarnatus. Et istum sensum detegit beatus Gregorius super ewangelia sermone 38 et ponitur in decretis xxiii. * q. iiii. *Cum in lege: In*[4] *novo proculdubio testamento compescitur* inimicos conprimere quando[5] de altilibus ministrat ecclesie. Patriarche enim legis veteris erant grossius edulium tanquam thauri, sed apostoli erant ecclesie subtilius alimentum, tanquam altilia. Ideo oportet considerare status et tempora.

S. Gregory, Hom. 38 in Matt. c. 22, no. 4.

55 b.

Decret. C. XXIII. Q. iv. c. 16.

Explanation of Ps. 84. 10.

Tam enim verificatum est illud Psalm 84 *Misericordia et veritas obviaverunt simul. Iusticia et pax osculate sunt.* Ideo oportet fideles modo[6] caritativius sequi Cristum. Misericordia autem quamvis quadam[7] proprietate insit Spiritui Sancto, qui est posterior origine verbo Dei et eternaliter est Veritas sicut

Ps. lxxxiv. 10.

[1] videtur *pro* videntur, A. [2] xv° *pro* 18°, A. [3] apostolos *pro* apostolus, A. [4] I, A. [5] quin *pro* quando, A. [6] modo, *om.* B. [7] quadam, *om.* A.

est eternaliter sermo Patris, tamen prius est quam illa veritas de terra orta est. Tunc enim *iusticia et pax osculate sunt* quando per incarnacionem Verbi divinitas et humanitas sunt yppostatice copulate. Iuxta illud Canticorum[1] 1°: *Osculetur me osculo oris sui.* Et hinc enim Deus ostendit effectualiter[2] plus misericordie mitigando severitatem iusticie et correspondenter debet senescens seculum sequi Cristum: sed totum conversum est retrorsum ex temptacione Regis Superbie. Unde tolle cupiditatem pomposam et avariciam honoris terreni et lucri, et tollitur ars bellandi. Numquid credimus illa ars sit convertendi proximum tali armatura? Docetur alibi in scriptura.

Song of Sol. i. 1.

Remove cupidity and ambition, and we should have no more war.

Sed 3° principaliter arguitur contra admittentem fidem nostram per viam racionis humane quod illicitum est[3] gwerrare. Primo per hoc quod omnibus laboribus et expensis aliunde in causa Dei facilius expositis maius premium evidencius sequeretur. Ergo tale conmercium foret stultum. Fidelis enim quem alloquor necessitatur dicere quod via bellandi est via beatitudinem promerendi, quia via caritatis eciam hostibus prodessendi. Sed quis dubitat quin securius facilius et reccius posset homo mereri, tam secundum vitam activam quam contemplativam vivendo domi cum gente propria? Ergo sic bellare est stulticia et per consequens peccatum. Item obtenta fortuite victoria fit exinde[4] Victor pronior ad peccandum. Ergo via sic difficultans abducit a via virtutum per quam solam ad celum tenditur. Assumptum patet de iactancia, de via, et[5] de avaricia, et per consequens de omni genere peccatorum ad quod ex gwerris fit homo pronior, cum[6] sit in humilitate et aliis virtutibus annexis pauperior. Item nemo est vere dignus dominio[7] nisi fuerit in gracia, ut hic supponitur. * Sed hoc ignorat quilibet stipendiarius de duce exercitus. Ergo ignorat de Iusticia pungne. Ceca igitur foret temeritas in tali causa hominem

Third main argument, of Human Reason.

Money and labour spent in war could be more profitably employed.

M.

Victory a temptation to the Victor.

Fol. 179 b.

Mercenaries are ignorant of the justice of the cause for which they fight.

[1] canticum *pro* canticorum, A. [2] effectum aliter *pro* effectualiter, A. [3] est, *om.* A. [4] exemplum *pro* exinde, A. [5] et, *om.* B. [6] que *pro* cum, A. [7] domino *pro* dominio, A.

morti se exponere cum nemo iuste gwerrat sine iusticia cause * pro qua[1] moriens foret martir. Ex istis convincitur 55 c. quod occisi altrinsecus occumbunt nisi peniteant detestando martirio. Item supposito quod princeps exercitus sit aliunde nunc[2] sine mortali preter hoc quod affectat tantum dominium,

The claimant to a kingdom has no certain knowledge that God has chosen him for it, and so sins in fighting for an uncertainty.

tunc cum ius hereditarium per se non sufficit, patet quod oportet ipsum habere sanctum propositum ad populum conquestum in lege Domini reccius regulandum. Cum igitur illud onus ignorat conquestor, videtur quod ambiguis exponit se stulte periculo et sic peccat. Debet enim credere quod officium illud non foret licitum nisi Deus ipsum ad illud eligeret, quod ignorat. Item quando imminent duo bella quorum utrumque debilitaret virtutem ad reliquum,

For every warrior there is a spiritual warfare more important than the bodily.

bellum minus est caucius postponendum. Sed cuilibet viatori gwerratim inseparabiliter coniungitur bellum spirituale in animam, gravius ac periculosius in[3] infinitum quam bellum corporis. Igitur cum illud aggravat[4] prius bellum videtur quod propter vitandum periculum ipsum sit prudencius post ponendum. Et ad istum sensum exponunt doctores illud dictum Iob xl *Memento belli et non addas quicquam ultra* Job xli. 8.

Foreign nations should only be invaded for their conversion or improvement.

loqui. Item per se notum debet esse fideli quem alloquor quod non licet sic invadere alienigenas nisi propter caritatem habendam ad ipsos vel ut convertantur vel ut minus puniantur.

Three points of wonderment: 1. Why the invaders do not begin at home.

Sed mirantur fideles de perversione ordinis caritatis in tribus. Primo, quare non primo temptant se ipsos et gentem suam corripere cum inimici crudeliores hominibus N. sunt ipsimet et sui domestici eorum dominio et[5] correccioni 55 d. plus apti.

2. Use better means for their ends.

Secundo, quare non procedunt ut viri ewangelici corripiendo[6] eos medio apciori. (Nam facillius, caritativius et allectivius foret eis iniuriam totam et restitucionem remittere quam restitucionem tam ambigue usque ad mortem exigere. Illud ergo augmentum[7] caritatis prevalet omni temporali dominio quod propter cupiditatem temere preter-

[1] que *pro* qua, A. [2] aliunde nunc, *ord. inv.* B. [3] in, *om.* A. [4] aggravatur *pro* aggravat, A. [5] domino *pro* dominio et, A. [6] corrigendo *pro* corripiendo, B. [7] augumentum *pro* augmentum, A.

3. Why they so unequally divide the punishment.

A faithful man should not tempt the meanest camp-follower to sin, but sin inevitably pervades armies.

mittunt.) Et 3°, quare cum differenter et inproporcionaliter puniunt[1] innocentes gravius quam plus reos. Item notum debet esse fideli quem alloquor quod non alliceret minimum scurram sui exercitus ad culpam levissimam pro adquirendis sibi omnibus diviciis huius mundi, sed hoc inevitabiliter contigit[2] in multis et in[3] magnis si non omnibus utriusque exercitus. Ergo temerarium foret pro fructu tam modico periculum tam grande inducere. Perdicio, inquam, vite vel bonorum nature debet esse infinitum fugibilior homini et fratribus quos debet diligere ut se ipsum, quam frustracio

As we ought to submit to be deprived of any natural good rather than commit a fault, so wars are manifestly sinful and foolish.

55 d. civilis dominii. * Cum ergo infinitum fugibilior debet esse quelibet culpa quam boni naturalis privacio, patet quante undiquaque accumulantur stulticia et peccatum in gwerris. Nam a pace que foret finis bellorum per concertaciones tales receditur et interim ex amborum parte duplex vita perditur; et sic genus humanum quo ad prosperitatem tam ad huius vite quam alterius multipliciter peioratur. Ponderet ergo fidelis equa[4] lance racionis preliorum nostrorum fructum et

The faithful should not be too forward in their own defence, for every one should be ready to die.

O. dampnum. Item videtur quod omnis[5] homo debet sufferre quemlibet volentem occidere gentem vel patriam devastare, sic videlicet[6] quod non det occasionem ad facinus. Nam quilibet debet esse tam maturus ad migrandum a seculo, quod translacionem ad beatitudinem a miseria capiet cum gaudio[7]. Non ergo violenter inpediet promovens ad hunc

Rom. viii. 28. finem pocius quam martires fecerunt, cum *timentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Fugere autem ab una civitate in aliam precipitur, sed resistere violente non videtur maturioribus Cristi discipulis convenire. Non enim videtur illos servantes caritatem posse cum hoc frustrari glorioso martirio,

Fol. 180 a. qualem procuracionem * legimus in beato Martino et Bernhardo. Non enim videtur dei temptacio ubi non fit revelacio quod quis in futuris proficeret magis ecclesie intendendo eminenciori caritati totam spem in deo ponere. Quia tamen credi

[1] punierit *pro* puniunt, A. [2] contingit *pro* contigit, B. [3] in, *om.* B. [4] e contra *pro* equa, B. [5] omnis, *om.* A. [6] sicut patet *pro* sic videlicet, A. [7] gladio *pro* gaudio, B.

debet quod deus non potest suis deficere, sed iusticia sua requirit quod populus taliter occidatur, videtur quod iustus in voluntate deiformis debet de execucione iusticie congaudere dolendo de causa. Unde videtur quod peccatum reddens Cristianos inhabiles sit causa quare licet seculari hostibus violenter[1] resistere. Sic enim repugnant serpentes et bestie naturaliter quando a contrariis impetuntur, ita quod a malo videtur quod officium milicie sit meritorium et salubre. Et in ista leccione videtur quod oportet omnem salvandum quomodocunque occisum vel mortuum vitam istam finire dicendo deo '*Fiat voluntas tua* et dimitte mihi Matt. vi. 10. peccata mea sicud et ego dimitto generaliter eis qui in me peccaverant.' Securum ergo foret fidelem leccionem istam sepe repetere quam oportet de necessitate salutis quemlibet predestinatum in fine cognoscere.

But this doctrine has been abolished by the Prince of this world.

Et ista doctrina, per quam mortem corporis pro timore mortis anime contempserunt apostoli, abolita est et specialiter a clericis per principem huius mundi. Nam ad bellandum audent consulere, sed veritatem legis dei sui, * eciam nullis minimis 56 a. iminentibus, non solum volunt postponere sed cordatos ad dicendum hanc veritatem multipliciter inpugnare. Et hec P. indubie est causa quare tantum invaluit lex humana[2] et per consequens peccatum et vecordia in causa dei que ad illam legem inevitabiliter consecuntur. Patet, inquam, racione multiplici, quomodo sumus vecordes in causa dei, sed in causa temporalium, et per consequens in causa diaboli licet palliata, iniquitate[3] duplici sumus mirabiliter animosi.

It avails nothing to pretend that, athough inferior to the martyrs and confessors, we walk securely enough in the path of them that are to be saved.

Nec valet fucus quo fingitur quod nos in pace ecclesie non sumus in statu tam perfecto ut erant martires, nec ita maturi et animosi ut successerant confessores, sed sufficienter secure incedimus in semita salvandorum. Revera nos sic duplices dicimus *Pax pax et non est pax*, cum in 3° signo deficimus, Jer. vi. 14. ut magi Pharaonis, et *Non est pax impiis dicit Dominus.* Is. xlviii. 22. Ideo credo latam hodie[4] esse viam que ducit ad inferum et

[1] violente *pro* violenter, B. [2] mundana *pro* humana, B. [3] iniquietate *pro* iniquitate, A. [4] latam hodie, *ord. inv.* B.

Matt. vii. 13.

quod multi in ficta pace amaritudine amarissima transeunt per eam.

We priests who claim to represent the Apostles must follow them in their toil and suffering.

Cum enim nos sacerdotes sumus representantes statum apostolorum, sicut magnificamus nos in hiis que concernunt dignitatem vel lucrum supra apostolos eciam supra Cristum, quare non ex eodem statu convinceremus nos debere militari spiritualiter sicud apostoli? Aliter enim[1] false et solum parcialiter gerimus illum statum. Oportet enim si gerimus plena arma apostolica quod plene sequamur eos in moribus et specialiter in apostolorum ewangelisacione, in crucis Cristi cum martiribus lacione et in fideli cum doctoribus confessione.

But we have reversed all holy examples, and taken to ourselves the arms of the devil.

Sed apostolorum ewangelizacio versa est in Pseudochristi tradicionum[2] promulgacionem, martirum certacio versa est in plus dotatis et honorificatis a seculo in maiorem crucis Cristi elongacionem, et episcoporum confessio versa est in mundi et suorum rituum contestacionem. Et sic agregatum ex scintilla huius status triplicis et consuetudine seculari quam addimus est status pessimus ex labello superaddito magis dampnabilis, et sic est vix aliquis status alterius brachii matris nostre quin habet commixta brachia de armis diaboli. Ideo non est mirum si membra inimici hominis videndo arma patris sui tam spissim exposita excitantur ad prelia, quorum[3] suscitacio est sibi propria.

By a series of false arguments the clergy have reached the conclusion that they may attend chiefly to secular business.

Arguitur enim cum fallacio ut quia status licet modicus quem habent de apostolis est statu seculari perfeccior, ergo omnis status quem habent superat sicut aurum superat es vel plumbum, et ex illo concludunt quod sunt inpeccabiles

Fol. 180 b. 56 b. Q.

cum aliis * blasfemiis[4] * infinitis. Arguunt 2° si prelacio et alia officia secularia possunt bene fieri, tunc licet eis potissime modo et continue actibus illis intendere quia in illis dispensacio cadit potissime. Tercio vero arguunt[5] quod si talis vita sit meritoria in laicis cum oportet quod vita laicorum exempletur in illis ut speculo, et mundus est modo positus in maligno, necesse est eos ad rectificandum negocia secularia

[1] enim, *om.* A. [2] Cristi pseudotraditionum *pro* Pseudochristi traditionum. [3] quo *pro* quorum, A. [4] *post* blasfemiis *add.* in, A. [5] arguuntur *pro* arguunt, A.

The priesthood has thus become vile, and worse than any lay condition.

magis intendere: et sic gradatim per subtilissimas cautelas diaboli, sophisticatur ecclesia a gradu altissimo pure apostolico in sacerdotibus usque ad gradum vilissimum sophistice agregatum. Unde et illud de statu agrĕgato turpissimo considerarent[1] tractantes de maioritate et obediencia, et tunc forte cognoscerent quod status totalis quem sic magnificant sit turpior quam status aliquis laicalis. Et hoc per dei

Renunciation of the Caesarian endowment would cure these ills.

graciam excitaret eos ad renuncciandum dotacionem cesaream per quam licet mundo resplendeat vilescit status fetens intrinsecus[2]. Et tunc ex uno latere saciaretur in civili dominio secularium appetitus; ex alio latere suppeteret eis unde laicus vel clericus sine symonia et blasfema detencione curati a cura pastorali in suo ministerio sit conductus; ex tercio latere per efficacem cleri exemplacionem et vivacem eius exhortacionem seculares moverentur renuncciare vel minus affici mundi diviciis et sic habere undique pacem et

A theologian could show (i) that to war righteously, though possible, is difficult; (ii) in what cases it is lawful and its danger in others; (iii) its greater danger now than in the time of the Old Testament.

concordiam cum exteris inimicis. Theologus autem examinatus in isto per modum consilii posset dicere quod possibile sed difficile est gwerrare. Secundo diceret plane talis gwerre licenciam et aliunde periculum. Tercio diceret quod bellum est hodie periculosius quam fuit in veteri testamento. Tunc enim bellarunt ex revelacione[3] domini contra infideles propter hereditatem quam deus illis donaverat, sed hodie deficiente isto habent superaddita Cristi consilia ad que amplius obligantur quam ad precepta neutra terreni principis vel spiritalis prepositi.

(iv) That it is more conformable to the law of Christ, not to war.

Quarto consuleret cum sit sanius securius et legi Cristi R.
conformius quod seculares cessent a gwerris, licet quo ad civilitatem perdiderint terrenum dominium. Stultus enim foret qui inniteretur ore lacus[4] labilis et profundi dum posset per medium strate regie faciliter munde et secure incedere.

(v) That the clergy should not employ the alms given them in war but should preach peace.

Quinto consuleret quod clerus nec sua[5] prodigaliter in se consumat[6], nec gwerret cum elemosina quam seculares ei

[1] consideraret *pro* considerarent, A. [2] intresecus *pro* intrinsecus, A. [3] revelatione, A; relacione *e* revelacione, *correctum* B. [4] omne latus *pro* ore lacus, A. [5] clerus nec sua *emend. Edd. pro* nec clerus suus nec, A, B. [6] consinuat *pro* consumat, A.

donaverant, nec recipiat et specialiter in gwerris talium comi-
56 c. tivam, sed * habeat vere sacerdotes ad pacem et concordiam consulentes; quia dum ecclesia ducitur per voluntates tantum temporalia sapientes necesse est inter partes eius discordiam et multos late descendere ad infernum. Sexto consuleret quod non credatur istis pseudocristi arguciis quod liceat eis bellare ex hoc quod illud licet in laicis: quia sic liceret eis abuti uxoribus laicorum, super omnes laicos civiliter dominari et cuicunque operi vel arti mechanice tanquam seculari intendere. Sed cum sunt oculus[1] corporis ecclesie, anima ipsam vivificans et stella celestis ipsam radians, debent in limitibus suo officii se servare, quia aliter non superarent subditos dignitate. Quis enim credet preconisanti dignitatem suam in hiis que lucrum et mundum sonuerint sed in hiis que concernunt honestatem sui officii et edificacionem ecclesie
S. secundum leges regis pacifici mutescenti? Septimo consuleret seculari cavere de fallaciis anticristi quibus consulit
Fol. 181 a. gwerrare per hoc quod licitum est * vim vi repellere, cum bestie et inanimata corpora illud agunt. Debent enim primo
Matt. xii. 18–21. (Is. xl. 1–4.) intendere imitacionem regis pacifici de quo Matth. 12 scribitur: *Ecce puer meus electus quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit anime mee. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuncciabit. Non contendet, neque clamabit, neque aliquis audiet in plateis vocem eius; arundinem quassatam non confringet, et lignum fumigans non extinguet, donec eiciatur ad victoriam iudicium. Et in nomine eius gentes sperabunt.* (Ecce primo quomodo predestinatus Dei filius plenus gracia ordinatus est regere gentes suo iudicio exemplari. Patet 2° quomodo quinque condiciones superborum resistencium non sibi infuerant, cum non contendit pro temporalibus nec clamavit pro illatis molestiis, nec in plateis conquestus est de suis iniuriis, sed ita paciens erat seculi potentibus, qui erant arundo quassata vento superbie, quod nichil suorum ab eis dominanter petiit[2], et quo ad simplices in quibus fuit scintilla devocionis, ut lignum fumigans non ex-

(vi) That we must not believe the argument that war is lawful for the clergy because it is so for the laity.

(vii) That the laity must repel the argument of Antichrist that 'force may be repelled by force.' Christ to be imitated.

Notes on Matt. xii. 18.

[1] olus *pro* oculus, A. [2] petiit *corr. Edd. pro* peccit, A, B.

tinxit caritatem in eis ut eis active contrarius sed adauxit continue usque ad mortem. Ideo postpositis omnibus aliis gentes singulariter ponerent spem in illo.) Unde si fuerint mille pedagogi dicentes facto scripto vel ore quod est taliter faciendum non moveamini nec abeatis fide affeccione vel opere * nisi de quanto docuerint imitari Cristum magistrum 56 d. optimum et abbatem tocius ordinis cristiani. Et sic intelligo T. decretum beati Cypriani positum di. viii. *Si solus*, inquit, *Cristus audiendus est, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui ante nos omnes est, Cristus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, cum per Yesaiam loquatur dominus dicens*[1]: "*Sine causa colunt me, mandata et doctrinas hominum docentes.*" Et ista sentencia moveret fideles postpositis humanis legibus et censuris intendere legi Dei cum nemo debet obedienciam nisi illi. Unde peccant qui postponunt legem et facta Cristi, probantes assensu nimis sinistro quod debemus privilegiare fovendo facinorosos in nostris ecclesiis quia infideles principes false et irreligiose sic fecerunt cum ydolis templi sui. Alii autem arguunt quod debemus conferre ecclesie substanciam tam mobilem quam inmobilem, eo quod principes prevaluerunt in bellis quando copiosius sic fecerunt. Sic enim arguunt Sarraceni quod Machomet propheta eorum Iesu nostro est prestancior cum ad oracionum suarum instanciam gens sua superat cristianos. Evidencia itaque foret quod ob dotacionem talem sumus cariores Deo si exinde superamus hostes anime, si exinde habundamus in pace et paupertate ecclesie, et omnino si exinde servamus consilia regule Cristiane. Aliter enim est scola *filia sanguisuge* que inordinate congregat et mandit pabulum gregis dominici. Tercio vero notatur in prophecia Yes. 42 quomodo nos gentes in nomine Iesu specialiter speraremus quia propter gentes salvandas fuit specialiter incarnatus ut spissim docet apostolus Rom. 15. Et patet ex auctoritate ista. Cum enim sit electus ex millibus secundum humanitatem, et

Christ is our master and abbot, whose teaching, as S. Cyprian says, we must alone follow.

Decret. D. VIII. c. 9.

(Matt. xv. 9.) Is. xxix. 13.

To argue from the success in battle of princes who have vowed endowments is Mohammedan logic.

Our hope is in the name of Jesus.

Is. xlii. 4. V. (Matt. xii. 21.)

Rom. xv. 8.

[1] dicens, *om.* A.

dilectus patris unigenitus secundum divinitatem, ut dicit prima pars auctoritatis, habens plenitudinem Spiritus sancti de cuius plenitudine oportet nos accipere si salvaremur[1]:—cum Fol. 181 b. autem sit tam * mitis et humilis quod nec seculi potentibus fuit[2] dominio suo contrarius vel onerosus nec simplicibus rigidus, nec de suis iniuriis tediose conquerens, ut dicit 2a pars auctoritatis:—potentatus autem seculi sunt arundo que, quia luto temporalium infigitur, ideo in affeccione vento fortune tanquam ad intra vacua conmoventur, iuxta illud Matt. xi. 7. Matth. xi quo dicitur quod discipuli videndo Baptistam * non 57 a. exierunt *videre arundinem vento agittatam*, quia infixus lapidi Cristo ut stabili fundamento temporalia parvipendit:—linum autem parvulorum ortense laboricio concussum fuit Cristo carum, cum sponsa quesivit[3] *lanam et linum* ut dicitur Pro- Prov. xxxi. 13. verbiorum 31°, et ipse increpans apostolos precipit sinere Matt. xix. 14. *parvulos venire* ad ipsum, unde venientes fuerat amplexatus Mark x. 16. ut dicitur Marc. 10, et sic non est arundo habitans in fundo lutoso[4] et lubrico sed in aquis claris currentibus in lapide x. semper vivis:—ideo gentes specialiter figerent spem[5] in illo. Sed non est spes nobis ut pars in filio Ysai, nisi sequamur Joh. xiv. 6. eius vestigia, quia ut dicit Ioh. 14. Ipse est via per quam solum venitur ad patriam. Ipse[6] est veritas[7] per quam solam devians reducitur ad viam, et ipse est vita per quam solum attingens terminum vie pascitur vivificatur et finaliter premiatur. Unde oportet omnem salvandum sequi propinquius vel distancius illum ducem, sed in curru domini equi qui videntur potissimi retrocedunt. Cristus enim et leges ecclesie limitarunt curatis spirituale officium in quo plene traherent quantum sufficiunt. Sed deserentes hanc semitam aurigati iugo seculi necessitantur ex dotacione movere aurigam cesaream. Et ista declinacio, ut dictum est in solucione quarti argumenti, perturbat ecclesiam, quia necesse est quod exinde postponant legem domini et occupentur in servicio Faronis

He is the Way, the Truth, and the Life.

But the horses that seem most powerful in Christ's chariot are jibbing.

They turn from the path of Christ's law to serve Pharaoh.

[1] salvemur *pro* salvaremur, B. [2] sit *pro* fuit, A. [3] sunt *pro* sivit, A. [4] lutuoso *pro* lutoso, A. [5] speciem *pro* spem, A. [6] ipse est via . . . patriam, *om.* A. [7] via *pro* veritas, A.

Yet if cursed is he who does the Lord's work fraudulently, more cursed is he who does it not at all.

valde alieni ab officio sacerdotis, et sic in suo officio et in suo ministerio, tanquam excomunicati a domino, nocent sibi ipsis et populo, quia Ieremie xlviii° *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter*, sed magis maledictus est ille a domino qui omnino opus domini pretermittit. Consideremus itaque quod Cristus fuit in tota vita ista homo pauperimus, in tota ministracione sua humilimus et in tota iniuria[1] sua pacientissimus; omnia autem ista subivit liberime ut per clerum suum tanquam peculiarem atque domesticum reduceret ad quandam imitacionem populum secularem. Sed quis plus[2] sitit temporalia quam sacerdos? Quis vendicat dominancius ministrari? Vel quis impetuosius insequitur pro sua iniuria vindicanda? Sic quod alie aves a rethi ecclesie per Cristi domesticos cecatos pulvere temporalium deterrentur. Quis igitur non offenditur quod tantus labor tam gravis persone tam proditorie inten*ditur frustrari per mores a[3] Cristo contrarios, in tantum quod superiores sacerdotes gravantur et reputant[4] omnino superfluum ut discant vel audiant, et multo magis ut predicent, legem dei Cristi, sed pro fastu seculi, honore, mundi, fomento temporalium diligentissime laborant et zelantes pro lege Cristi nituntur extingwere?

Jer. xlviii. 10.

57 b.

Summary.

The clergy, and especially the Pope, should be humbler, more ready to serve, poorer.

2. The Clergy should be more removed from affairs of this world.

Et patet quod in toto isto tractatu in grosso senserim. Tota, inquam, distencio atque intencio stat in tribus: primo quod clerus, et specialiter caput cleri, debet esse humilior, servitivior[5] atque pauperior. Quo contra adversans asserit quod clerus et specialiter papa debet esse mundo splendidior imperativior et dominativior. Secundo dicit phalsigrafus quod clerus debet maxime capitaliter * atque civiliter regere sinistra bona ecclesie, et sic auctoritative et sollicite de illis civiliter iudicare, et ad hoc habet dux[6] sue a Cristo ineffabilem potestatem. Sed omnino e contra dicit veridicus, quod totus clerus, et specialiter papa, debet iuxta nomen suum esse maxime elongatus a mundo et eius causis atque regimine, nec

Y.

Fol.182 a.

[1] injuria sua, *ord. inv.* B. [2] quis plus, *ord. inv.* A. [3] *post* mores *add.* a, A. [4] reputantur *pro* reputant, A. [5] sed vicinior *pro* servitivior, A. [6] dux, *om.* A.

habent potestatem a Cristo sicut nec ille habuit potestatem civiliter regulandi, sed temptans hoc in nomine Cristi non est eius vicarius sed discipulus pseudocristi fovens gwerras, lites et contenciones tocius ecclesie. Ante cuius erroris destruccionem inpossibile est ecclesiam Cristi habere omnino inturbide veram pacem. Tercio vero dicit quod sicut sanguisuga dicit dupliciter *affer, affer*, consulens nimis crudeliter ad auffe-rendum bona nature ut suus[1] fastus et voluptas corporis foveatur, sic utrumque membrum ecclesie debet quo ad bona fortune medicinaliter proporcionaliter et effectualiter dicere "auffer aufer," consulens ad fovendum bona nature in moribus quod temporalia sunt particulariter instar pluvie distributa. Et cum ad istam sentenciam monent tam incarnata veritas quam racio naturalis rogemus ipsam veritatem omnipotenter sapienter et clementer contra pseudocristianos defendere partem suam. AMEN ✠

3. Disendowment of the Church.

Prov. xxx. 15.

FINITUR, DE OFFICIO[2] REGIS.

[1] fumus *pro* suus, A. [2] Potestate *pro* officio, B.

ERRATA.

P. 238, l. 8 *in marg.* For 'Tit. xlii.' read 'Tit. xiii.'

„ l. 34 *in marg.* For 'vi, vii.' read 'ii, iii. [?]'

BIBLE QUOTATIONS.

GENESIS.

i. 16 . 35. 14; 44. 15
i. 26 . . 4. 3; 12. 3
iii. 54. 19
iv. 8 . . . 262. 28
xiii. 14 . . . 14. 12
xiv. . 91. 19; 195. 19
xiv. 21–24 . 194. 25
xv. 1 . . . 194. 30
xviii. 20 . . 262. 30
xxii. 16 . . . 218. 1
xli. 1, *seqq.* . . 11. 20

EXODUS.

ii. 3 . . . 262. 29
xxviii. 1 . . 145. 10

LEVITICUS.

xxv. . . . 208. 10
xxvii. . . . 210. 2
xxvii. 9, 10 . 206. 30
xxvii. 24 . . 208. 30
xxvii. 28, 33 . 206. 31 *seqq.*

NUMBERS.

v. 1–10 . . 207. 18
v. 27 . . . . 20. 17
vi. 208. 5
xiii. 8 . . . 241. 11
xviii. 7, 8 . . . 210. 5
xviii. 8, 9 . . . 60. 11
xviii. 20 . . 149. 10

DEUTERONOMY.

v. 16 . . . 240. 17
xvii. 14–20 9. 20; 47. 23
xvii. 18 . . . 51. 11
xviii. . . . 208. 11
xviii. 1, 2. . . 60. 3; 207. 2 *n.*; 209. 4
xix. 14 . 97. 27; 209. 11
xxv. 5 . . . 222. 17
xxvii. 17 . . 209. 14
xxvii. 19 . . 172. 24

JOSHUA.

i. 241. 9
i. 5 . . . . . 62. 34
iii. 241. 9
iv. 241. 9
vii. 1 . . . 220. 27
ix. 3 . . . . 208. 7
x. 12 . . . . 81. 21
x. 14 . . . 239. 23
xviii. . . . 147. 15

JUDGES.

xiii. 208. 6

I. SAMUEL.

i. 207. 15
ii. 30 . . . . 24. 12
iii. 29 . . . . 23. 32
viii. 48. 9
x. 1 . . . . 145. 14
xv. 195. 10
xv. 3, 4 . . . 91. 22
xv. 22 . . . 107. 10
xvi. 13 . . . 145. 14
xxiv., xxv. . . 11. 6
xxv. 22 . . . 195. 5
xxx. 24, 25 . 195. 14

II. SAMUEL.

i. 11. 7
vi. 14 . . . 243. 11
xxiv. . . . 220. 10

I. KINGS.

iii. 5 . . . . 46. 24
ix. 6, 11 . . 145. 16
xii. 14 . . . 259. 18
xiii. 13 . . . 258. 19
xiv. 10 . . . . 195. 8

II. KINGS.

v. 6 . . . . . 5. 14
ix. 195. 9

I. CHRONICLES.

xi. 2 . . . 244. 23
xiii. 1 . . . . 12. 31

II. CHRONICLES.

ix. 48. 12

ESTHER.

iii. . . 32. 27; 240. 25
vi. 9 . . . . 29. 9

JOB.

i. 11. . . . . . 8. 4
ii. 5 . . . . . 8. 4
ix. 4 119. 10; 267. 14
xii. 7 . . . 103. 10
xiv. 2 . . . . 2. 19
xli. 8 . . . 270. 20

PSALMS.

ii. 2 . . . . 99. 18
ii. 8, 9 . . . . 254. 8
ii. 9 . . . . 2. 20
ii. 10, 11 . . . 46. 14
vii. 12 . . . 239. 20
xii. 6 . . . 150. 15
xix. 5 . . . . 2. 29
xix. 14 . . . . 87. 19
xl. 10 . . . . 98. 5
xlviii. 13 . . . 43. 27
xlix. 18 . . 156. 34
l. 9 . . . . 151. 18
lxvii. 14 . . . 149. 5
lxxxiv. 10. . 270. 29
cix. 28 . . . 212. 15
cxi. 10. . . . 47. 5
cxvii. . . . 112. 20
cxvii. 6 . . . 63. 2
cxviii. 21 . . 172. 27
cxxxviii. 16 . 222. 16
cxlvi. 9 . . 109. 14

PROVERBS.

i. 7 . . . . . 4. 13
viii. 15 . . . 9. 19
xiv. 28 . . . 244. 25
xiv. 34 . . . 244. 30
xx. 2 . . . . 93. 13
xx. 8 . . . . 93. 10
xxi. 3 . . . . 198. 4
xxviii. 23 . . . 224. 6

xxix. 1 . . . 224. 10
xxx. 8 . . . . 60. 22
xxx. 15 270. 18; 281. 7
xxxi. 13 . . 279. 14

ECCLESIASTES.
v. 7 . . . . . 216. 1
v. 12 . . . 215. 24
xii. 13 . . . 112. 21

SONG OF SOLOMON.
i. 1 . . . . . 271. 4
ii. 4 . . . . . 4. 24
ii. 9 . . . . 224. 13
iv. 4 . . . . 68. 11
vi. 8 . . . . 150. 3

ISAIAH.
i. 5 . . . . . 97. 26
i. 17 . . . . 198. 6
i. 18 . . . 151. 22
i. 22 . . . 171. 19
ii. 2 151. 32; 253. 31
ii. 4 253. 34; 266. 19
iii. 7 . . . 175. 29
iv. 1 . . . . 258. 3
x. 1 . . . . 169. 16
xxix. 13 . . 278. 13
xlii. 1–4 . . 277. 21
xlii. 2, 3 109. 25; 277. 21
xlii. 4 277. 21; 278. 31
xlviii. 22 . . 274. 33
lviii. 6 161. 24; 169. 24

JEREMIAH.
i. 10 . 35. 12; 44. 7
vi. 14 . . . 274. 32
xviii. 3 . . . 252. 32
xxxv. 2 . . 248. 30
xlviii. 10 . . . 280. 3

EZEKIEL.
i. 8, 11 . . . . 150. 6
xxxiii. 68. 27
xliv. 28, 29 . . 60. 18

DANIEL.
ii. 11, 20; 213. 4; 246. 2
ii. 40 . . . 251. 16
iii. 29 . . . 157. 25

MALACHI.
i. 6 . . . . . 4. 16
ii. 1, 2 . . . 211. 22

I. ESDRAS.
vii. 205. 28

TOBIT.
i. 6, 7 . . . 209. 28

JUDITH.
xiii. 8 . . . . 238. 1

WISDOM.
i. 5 . . . . . . 2. 4
vi. 1 . . . . 46. 30
vi. 6 . . . . 79. 13

ECCLESIASTICUS.
iii. 3 . . . . 24. 16
vi. 5 . . . . 54. 1
x. 8 . . 48. 22; 56. 21
xiii. 19 . . . 262. 14
xxxi. 10, 11 . 198. 10

I. MACHAB.
i. 1 . . . . . 91. 26

MATTHEW.
iv. 3 . . . 243. 17
v. 3 . . . . . 15. 26
v. 9 . . . . 266. 24
v. 13 . . . . 71. 7
v. 17 . . . . 63. 5
v. 22 . . . . 168. 4
v. 39 . . . 268. 12
v. 44 . . . 200. 25
vi. 10 . 28. 10; 274. 11
vi. 12 . . . . 169. 8
vi. 24 . 199. 19; 200. 5
vi. 34 . . . . 211. 8
vii. 12 . . . 262. 20
vii. 13 . . . . 275. 1
viii. 9 . . . . 7. 7
x. 11 . . . 266. 32
x. 25 . . . 201. 29
x. 36 . . . . 127. 1
x. 38 . . . . 269. 9
xi. 7 . . . 279. 10
xi. 11 . . . . 141. 9
xii. 268. 10
xii. 18 241. 13; 274. 20
xii. 19 253. 12; 274. 20
xii. 19, 20 . . 109. 22; 274. 20
xii. 21 274. 20; 278. 32
xii. 30 . 200. 2; 267. 13
xiv. 10 . . . . 193. 2
xv. 9 . . . 278. 12
xvi. 18 . . . . 40. 13
xvi. 19 . . . 173. 11
xvii. 24–27 . . 1. 16
xvii. 26 . . 100. 25
xvii. 36 . . . 203. 1
xviii. 4 . . . 196. 21
xviii. 7 . . . 248. 13
xviii. 15 204. 17; 230. 3
xviii. 16 . . 168. 31
xviii. 17 . . 172. 19
xviii. 21 . . 269. 17
xviii. 22 . . 168. 31
xix. 14 . . . 279. 16
xx. 13 . . . 155. 20
xx. 28 . . . . 203. 6
xxi. 19 . . . . 33. 24
xxii. 12 . . . . 1. 17
xxii. 21 . . . 203. 1
xxiii. 22. 10
xxiii. 34 . . 257. 13
xxiv. 5 224. 1; 226. 2; 259. 24
xxiv. 6 . . . 252. 18
xxiv. 7 . . . 252. 11
xxiv. 23 . . . 226. 8
xxiv. 24 . . . 245. 9
xxiv. 29 . . . 236. 8
xxvi. . . . 240. 27
xxvi. 52 . . . 270. 9
xxvii. 57–60 . . 1, 19

MARK.
iv. 41 . . . . 81. 19
x. 16 . . . 279. 17

LUKE.
i. 33 . . . 254. 16
i. 35 . . . 151. 25
ii. . 240. 20; 266. 18
ii. 14 . . . 266. 22
ii. 49 . . . . 100. 9
iii. 1 . 247. 8; 254. 4
iii. 14 . . . . 50. 23
vi. 142. 7
x. 211. 8
x. 5 . . . . 266. 32
xii. 45 . . . . 259. 3
xiv. 8 . . . . 40. 25
xiv. 10 . . . . 43. 31
xiv. 23 . . . 186. 25
xiv. 26 . . . 268. 28
xiv. 31 . . . . 18. 21
xiv. 33 . . . . 86. 2
xvi. 19 . . . . 85. 10
xviii 24 . . . 85. 16
xxi. 19 . 40. 30; 267. 21
xxii. 25, 26 . . 36. 25
xxii. 26 . 7. 24; 36. 11; 156. 18
xxiii. . . . 243. 18

JOHN.
i. 11 . . . 236. 17
i. 14 . . . . 2. 23
i. 16 . . . . 29. 16
v. 23 . . . . 4. 32

vi. 68 . . . 256. 28
viii. 34 . . . . 24. 11
viii. 47 . . . 255. 16
viii. 48 . . . 126. 10
viii. 49 . . . . 24. 13
viii. 50 . . . . 33. 27
xiii. 252. 27
xiii. 14 . . . 243. 17
xiii. 26 . . . . 193. 4
xiv. 16 . . . 279. 21
xiv. 23 . 4. 18; 56. 30
xiv. 27 . . . 266. 28
xviii. 2 . . . . 193. 4
xviii. 11 . . . 270. 7
xviii. 36 206. 16; 268. 3
xix. 11 . . . . 8. 7
xix. 26, 27 . . 50. 7
xx. 26 . . . 266. 30
xxi. 15 . . . . 67. 21

ACTS.

i. 26 . . . 149. 12
v. 217. 6
v. 1 . . . . 172. 12
v. 28 . . . 240. 34
xxiii. 22. 15
xxv 221. 13
xxv. 11 . . . 9. 24
xxv., xxvi. . . 22. 13
xxvi. 24 . . 216. 25

ROMANS.

i. 4 . . . . . . 26. 27
i. 32 . . . . 89. 1
iii. 8 . . . 238. 30
viii. 28 . 242. 1; 273. 25
ix. 21 . . . . 16. 34
xii. 10 . 25. 1; 40. 23
xiii. 204. 34
xiii. 1 . 10. 31; 78. 10
xiii. 1–4 . . . 6. 12
xiii. 2 . . . . 78. 31
xiii. 5 . . . . 6. 28
xiii. 6 . . 6. 34; 80. 8
xiii. 7 . . . . 7. 1
xiv. 23 . . . 170. 17
xv. 8 . . . 278. 34
xv. 12 . . . . 254. 7

I. CORINTHIANS.

iii. 1, 2 . . . 152. 1
iii. 9 . . . 133. 30
iv. 7 . . . 151. 21
v. . 172. 21; 174. 23; 204. 17
v. 5 . . . . . 172. 4
vi. 4 . . . 129. 26
vii. 13 . . . . 201. 2
vii. 20 . . . . 27. 10
x. 4 . . . . 253. 25
xi. 3 . . . . 13. 13
xi. 7 . . . . . 12. 8
xii. 20 . . . 264. 17
xii. 31 . . . . 116. 2
xv. 10 . . . . 134. 6
xv. 22 . . . 151. 12

II. CORINTHIANS.

ii. 124. 32
ii. 6 . . . . 172. 8
x. 17, 18 . . . 33. 28

GALATIANS.

i. 8 . . . . . . 111. 1
i. 9 . 172. 25; 222. 19
ii. 7 . . . 223. 18
ii. 11 101. 22; 103. 13
iv. 19 . . . 256. 17
v. 20 . . . . 248. 9
vi. 2 . . . . 40. 22

EPHESIANS.

ii. 14 . . . 267. 25
iv. 11 . . . 151. 14
iv. 11, 12 . . . 49. 25
v. 5 . . . . 170. 18
vi. 5 . . . . 101. 7
vi. 5, 6 . . 105. 19

PHILIPPIANS.

ii. 3–4 . . . . 7. 27
ii. 8 . 99. 28; 239. 29

COLOSSIANS.

ii. 8 . . . 213. 13
iii. 20 . . . 240. 16

II. THESSALONIANS.

ii. 3. . . . 248. 13
iii. 172. 21

I. TIMOTHY.

i. 19, 20 . . 172. 13
ii. 1, 2 . . . . 79. 16
v. 8 . . . . . 49. 32
v. 17 . . . . 25. 10
vi. 1 . . . . . 98. 22
vi. 8 . . . . . 60. 26
vi. 10 . . . . 53. 10
vi. 17 . . . 197. 26
vi. 20 . . . . 259. 8

II. TIMOTHY.

i. 13 . . . 259. 11
ii. 4 . . . . 141. 26
ii. 7 . . . . . 27. 22
ii. 20 . . . . 17. 1
ii. 23 . . . . 259. 8
iii. 68. 27

TITUS.

i. 12 . . . . 238. 1
iii. 10 . . . 172. 21
vi. 204. 34

PHILEMON.

pass. . . . 204. 34
16 . . . . . . 5. 7

HEBREWS.

i. 4 . . . . . . 26. 21
v. 4 . . . . . 33. 27
vii. 1 . . . . 14. 14
xiii. 5, 6 . . . 62. 33

JAMES.

i. 19 . . . 235. 10
i. 20 . . . . 167. 30
ii. 1 . . . . . 39. 33
v. 4 . . . . 262. 30

I. PETER.

ii. 8 . . . . 253. 29
ii. 13–14 1. 19; 34. 18; 40. 6
ii. 17 . . . . . 3. 32
ii. 18 . . 5. 1; 40. 23
ii. 21 . . . 267. 15
iv. 11 . 16. 24; 55. 15
v. 3 . 36. 22; 163. 11; 259. 7

II. PETER.

ii. 1 . . . . . 248. 9

I. JOHN.

v. 172. 22
v. 18 . . . . 68. 8

JUDE.

9 . . . . . . 24. 17

GENERAL QUOTATIONS.

AMBROSE (S.)
De Patriarchis, Lib. I. c. 3 194. 21
ANSELM (S.)
Cur Deus i. 15 . . . . 27. 21
ARISTOTLE.
Nic. Ethics.
Bk. IV. ii. 16. 6
V. i. 77. 29
VIII. xi. 244. 17
Politics.
Bk. III. x. 93. 27
xv. 246. 12
VII. [?] 144. 27
De Animalibus.
I. xv. 97. 20
XVIII. vi. 147. 20
Metaphysics.
XII *in fine* 246. 13
ARISTOTLE, *pseud.*
Sec. Secret.
ii. 78. 19
iii. . . 54. 17; 55. 3; 57. 5
iv. 55. 3; 96. 29
vi. 74. 24
vii. 77. 32; 78. 17
viii. 60. 33
x. 78. 18; 263. 4
xi. 55. 4
xii. 73. 32
xxvii. . 53. 6, 25, 33; 54. 16
AUGUSTINE (S.)
Quaest. Vet. et Nov. Test.
xi. 20. 11
xx. [?] 12. 2
xxiv. 94. 25
xxx. 11. 20
xxxii. . 15. 4; 25. 15; 85. 7
xxxiv. 95. 32
xxxv. . . 10. 24; 11. 15; 12. 27; 31. 7
cvi. 12. 3; 144. 15
cxxvi. 29. 34
(*incert. ref.* 18. 18)
De Mirabilibus Sacrae Scripturae.
II. c. 4 . . . . 81. 20
II. x. . . . . 11.
VI. i. 36. 14
In Ioannis Evangelium Tractatus.
I. i. 113. 20
CXIX. 50. 13
Epistolae.
ix. 124. 4
3 . . . . 190. 10
xxxii. . 134. 25; 215. 15; 228. 34; 248 5.
lxxviii. 9 . . . . . . 114. 21
clxxxv. 55. 31
De Civitate Dei.
ix. 220. 33
xix. 267. 5
Regula ad Servos Dei
§ 7 . . . . 230. 5
De Quaestionibus Evangelior.
Lib. II. c. xxix. . . . 265. 31
De Doctrina Christiana.
Lib. II. *in fine* 59. 26; 190. 16
De Verbis Domini Sermo.
xli. 5 . . . . 80. 15, 23
De Verbis Apostolorum Sermo.
xvi. 2 . . . . 81. 1
De Visitatione Infirmorum.
Lib. II. c. viii. . . . 82. 27
Enarratio in Psalm.
xix. 14 . . . . 87. 25
lxvii. . . . 149. 5; 150. 14, 28
De Trinitate.
Lib. V. c. xvi. . . . 27. 23
BEDE.
Eccl. Hist.
Lib. III. c. xxviii. . . 42. 10
Ep. II. . . 161. 8, 25; 197. 30
BERNARD (S.)
De Consideratione :
referred to 98. 25
II. („ „) . . . 146. 30
v, vi. 43. 20
vi. 10. . . . . . . 36. 19
13. . . . . . . 37. 32
referred to . . . 40. 15
vii. 15 . . . 38. 4; 47. 1

III. v. 20 . . 38. 11; 123. 22
IV. vii. 23 . . 37. 33; 134. 11
Flores[1] VIII. xlix. . . 68. 33

CHRYSOSTOM (S.)
Op. Imperf.[2]
Hom. I. . . . . 257. 21 *seqq.*
XXII. 263. 34
XLIII. [?] . . . 256. 11
XLIV. . . 17. 17; 79. 5
De Laude Pauli.
IV. 121. 19

GREGORY (S.)
Exp. S. Cant. Cant. iv. 4. . 68. 14
vi. 11 . . . . 68. 26
Moralia.
V. xi. 20 . . . . . 86. 5
VI. *in fine* 150. 8
XXI. iv. 85. 12
XXIX. li. 86. 7
XXXI. lv. 86. 8
Registrum.
Lib. III. c. cxix . . . 88. 21
" *in fine* 242. 18; 247. 14
XI. c. xxix . . . 134. 33

GROSSETÊTE.
Epist. VIII. . . 85. 18; 132, 17
XXIII 123. 27
CXXVIII. 82. 10

HIGDEN.
Polychronicon.
Lib. IV. c. 11 . . . . 128. 34
26 . . . . 146. 14
V. 10 . . . . . 146. 22
(*sub fin.*) . . 159. 34

HUGO DE SANCTO VICTORE.
De Sacramentis.
Lib. II. Pt. x. 5 [?] . . 182. 4

ISIDORE (S.)
Sent. De Summo Bono.
Lib. III. c. 39 . . . . 149. 32
53 . . . . 84. 10
IX. 4 . . . . . . 5. 6
Etymolog.
Lib. iii. 5. 6
VII. c. xii . . . . 147. .8

JOHN I. POPE.
Letter to Justinian . . . 138. 30

JUS.
Corpus Juris Canonici.
Dist. Cap.
VIII. 1 (S. Augustine) 36. 14; 156. 10; 184. 5; 247. 1.
9 (S. Cyprian) 278. 8

Dist. Cap.
IX. 1 (S. Augustine) 157. 10; 169. 30; 190. 9; 191. 14: 218. 32.
IX. 2 (S. Isidore). 152. 20
1 (Pope Nicholas) 190. 2
X. 2 (Pope Symmachus) 158. 9; 190. 5
6 (S. Gregory) 140. 1
8 (Priscian) 141. 19
9 (Leo IV) 70. 13; 138. 1; 218. 33; 242. 16.
10 (John VIII) 160. 17
11–13 . . 218. 33
XVIII. 13 (Council of Agda) 105. 4
15 (Council of Pope Martin) . 153. 1
XXI. 1 (S. Isidore) 145. 20; 148. 5; 152. 15
XXII. 4 (S. Gregory) 103. 7
XXXII. 5 (Pope Nicholas II.) 154. 10.
XXXVIII. 1 (Pope Clement) 103. 20
XL. 6 (Boniface Martyr) 198. 21
LXI. 3 (Innocent) 88. 24; 89. 32
5 (Leo Bishop) 61. 19; 89. 32
LXIII. 24 (Gregory) 242. 9
33 (*Constitutio Ottonis*) 217. 23
LXXXIII. 5 (S. Gregory) 90. 4
LXXXVI. 3 (John VIII) 90. 7
XCVI. 13, 14 (S. Sylvester) 36. 13
Decreta.
Causa Quaest. Cap.
I. i. 45 (Pope Symmachus) 100. 27
83 (S. Ambrose) 143. 18
II. i. 10 (Nicolas Pope) 88. 30
vii. 11 (Pope Nicolas) 227. 4
41 (Leo IV) 70. 23; 71. 20; 138. 22; 202. 10; 242. 16
X. i. 10 (Council of Toledo) 153. 12
27 (S. Ambrose) 140. 18; 156. 23
XI. i. 28 (S. Ambrose) 126. 3; 139. 17; 202. 15
iii. 41 (Council of Meaux) 166. 27
44 (S. Jerome) 166. 22

[1] Quotation unverified. [2] Chrysostom Opera (ed. Bernardus de Montfaucon).

Caus. Qu. Cap.
XI. iii. 60 (S. Gregory) 204. 24
65 (Council of Mayence) 167. 24
86 (S. Chrysostom) 79. 5
87 (S. Augustine) 166. 15; 168. 6
90 (S. Augustine) 192. 6
93 (S. Jerome) 192. 33
95 (Pope Fabian) 191. 24
100 (S. Isidore) 89. 16
101 („) 110. 33
XII. i. 5 (S. Jerome) 148. 15
ii. 70 (S. Ambrose) 182. 33; 215. 20.
XIX. ii. 2 (Urban II) 108. 33; 115. 15
XXIII. iii. 7 (S. Ambrose) 123. 10
iv. 16 (S. Gregory) 270. 25
24 (S. Augustine) 215. 15
25 („) 230. 29
27 (S. Gregory) 168. 18
28 („) 169. 1
45 (Innocent) 144. 3
v. 21 (Pope Leo) 120. 25; 138. 20
23 (S. Jerome) 120. 15; 121. 7
25 (S. Ambrose) 135. 23; 194. 21
40 (S. Cyprian) 134. 20
vii. 2 (S. Augustine) 124. 15, 29
3 („) 125. 7
4 („) 125. 1
viii. *sub init.* (Gratian) 122. 10; 126. 4.; 137. 31
20 (S. Gregory) 184. 19
21 (S. Ambrose) 183. 30; 184. 26; 246. 27
22 (Pope Urban) 185. 28
XXIV. iii. 1 (S. Augustine) 227. 22
5 („) 228. 12
6 (Council of Paris) 226. 31; 229. 3; 247. 24
7 (Origen) 228. 2
32 (Pope Urban) 88. 13
33 (S. Jerome) 90. 12
iv. 33 (S. Jerome) 111. 20
Decretal. Gregor. IX.
Lib. Tit. Cap.
I. vi. 4 (Paschal) 219. 6
34 (Innocent III) 128. 3
xxiv. 2 (Alexander III) 37. 2
xxix. 1 („) 68. 6; 88. 31
xxxiii. 6 (Innocent III.) 34. 13; 126. 2; 238. 6
ref. incert. (S. Gregory) 241. 33
II. xiii. 13 (Innocent III) 170. 4; 238. 7
xxiv. 4 (Gregory VII) 217. 24
xxviii. 7 (Alexander III) 139. 10.
Lib. Tit. Cap.
III. i. 9 (Gregory VII) 153. 25
xv. 2 (Alexander III.) 113. 11
xxxv. 6 (Innocent III) 115. 4
l. 2 (Pope Eugenius) 154. 27
7 (Alexander III) 154. 27
10 (Honorius III) 177. 9
IV. i. 26 (Innocent III) 170. 25
xvii. 4 . . . . . . 139. 15
V. v. 5 (Honorius III) 179. 13
xxiii. 28 (Honorius V) 188. 17; 225. 30
xxxix. 28 (Innocent III) 171. 3; 223. 1
44 (Innocent III) 170. 11
Sexti Decretal.
I. i. 34 (Boniface VIII) 179. 6
III. ix. 2 (Gregory X in Council of Lyons) 113. 12
xxii. 1 (Boniface VIII) 246. 19
V. xi. 1 (Innocent IV) 176. 5
xii. 3 (Pope Nicholas III) 214. 4
Extravag. Commun.
I. viii. 1 (Boniface VIII) 126. 2
Decret. De Consec.
Dist. Cap.
V. 24 (S. Jerome) . 192. 22
JUSTINIAN.
Corpus Juris Civilis.
Cod. Just. Lib. I. Tit. i. c. 8 138. 27
Tit. ii. cc. 10, 11 . . . . 140. 16
Lib. I. Tit. iii. 140. 13
Collat. X. 247. 25
JUVENAL.
Satirae.
vi. 223 . . . . 227. 16
LITURGY.
Off. in Fest. S. Thom. 77. 23
NICOLAS DE LYRA 12. 31
WYCLIF.
Summa Theologiae:
I. De Mandatis, c. 26 . 205. 1.
II. De Civili Dominio . . 247. 30
„ „ c. 26 55. 34
IV. „ „ c. 17 6. 35
V. „ „ . . 7. 26
„ „ c. 22 120. 13
VI. De Veritate S. Scripturae,
Conclusiones xxxiii [?] . 78. 34
VII. De Ecclesia, c. 7 . 1. 3
[VIII. De Officio Regis . xxix.]
[XII. De Blasphemia . . xxix.]
Incert. reff. 1. 12; 7. 16; 119 3; 125. 13; 195. 28; 231. 1; 249. 29. *Cf.* xxiii. *n.*)
De Pastorali Officio, Pt. I. c. xi. 163. 17

INDEX.

ABSOLUTION from excommunication, wicked law in matter of, 233, 23.
Africa, Action of the Emperor towards the Church in, 127, 23.
Agrippa, S. Paul's action to, 22, 14.
Alexander, King of Macedon, his defeat of Darius instanced, 91, 24.
Alien Clergy, 164, 14 *et passim*.
Ambrose (S.). His attitude towards the Emperor in matters of the Church, 183, 28.
Anchorites the King's 'liegemen,' 202, 25.
Angels. Their rank cited, 39, 25.
Anselm (S.), instanced, 76, 31.
Antichrist. The prophecy about him now fulfilled, 226, 1.
Antiochus IV, 72, 2.
Antipope, 120, 19; 121, 1–15. Present witness to Antichrist, 226, 7.
Aristotle, Catholic Conclusions to be drawn from, 78, 7.
Aristotle (Pseudo-). His advice to Alexander, 73, 32. Quoted, 77, 32. Catholic Conclusions to be drawn from his writings, 78, 7.
Arms, Law of. *See* Law.
Assyrian Monarchy, the, in the prophecy of Daniel, 251, 19.
Augustine (S.). His unwillingness to pronounce excommunication, and the reason, 227, 20.
'Author' (authority), meaning of the term, 127, 18.

Bede, cited, 42, 9; 161, 7.
Berengarius of Tours, xxix.
Bernard (S.). His authority cited on behalf of the Pope, 36, 17; on the Holy Roman Church, 37, 32; his Letter to the Pope, 43, 20.
Bible, the. The laws of the Old Testament as binding as those of the New, 63, 2 *seqq.*; sufficient for the regulation of the Church, 111, 17; the true foundation of all judgment, 125, 27, *et passim;* how viewed in the light of the Authority of the Pope, 223, 23; the best guide in matter of excommunication, 237, 6.
Bishops. Bear the Image of God's Manhood, 13, 8; not lords, but guardians, of the poor, 37, 28; unmindful now of their duty, 77, 10; should be compelled to look to the state of the Clergy in their diocese, and should make a yearly visitation, 152, 10; 244, 9; their revenue to be confiscated by the King if they are neglectful of their supervision of the clergy, 154, 30; in England more bound to the King as being more richly endowed, 156, 6; should enforce residence of learned and zealous *curati*, 163, 7; 245, 14; Legality of their ordinance and source of their authority, 221, 21 *seqq.*; must imitate Christ in sacrifice and humility, 223, 13; should rejoice at disendowment, 224, 23; their excommunications to be in obedience to the law of God and not to Papal Mandates, 225, 17; the King to keep watch over them in this, 227, 32; not necessary to Salvation, 226, 16; Wyclif's opinion attacked, 239, 4.
Boethius, 72, 12.
Bragmanni, 182, 5; 248, 30.
Bulls, Papal, and Mandates, their authority discussed, 126, 22; not to be accepted on their own authority, but only when founded on Scripture, 223, 6; 224, 31; three grounds of their invalidity, 225, 3.

Caiaphas. The gift of prophecy attributed to him, 20, 30; misunderstood his own prophecy, 21, 4.
Cain, 144, 25.
Canon Law. *See* Law.

Chad (S.), 42, 10.
Chapter, imprisonment of a brother by a, discussed, 230, 8.
Chertsey, Abbot of. Pref. p. xvi. n.; 98, 7 *seqq.*; 128, 34; 130, 18 *seqq.*
Christ, the natural, not the adopted, Son of the Father, digression upon, 26, 25; obedient to the priests and Pharisees, 21, 23; to the devil and to Iscariot, 193, 3.
Chrysostom (S.). His mystical interpretation of David's union with Bathsheba, 257, 21.
Church, the. The Kingly relation necessary to it, p. 18; in her best days lived without endowments under kings, 18, 28; the Holy Roman Church 'Mother, not Mistress, of the Churches' (S. Bernard), 38, 1; State of the Early Church, 42, 7; 152, 27; the Catholic Church existent before Christ's death, 49, 11; Metaphor of a house, 59, 1; 62, 12 *seqq.*; Holy Church spread through the whole world (S. Augustine), 93, 15; in France, 126, 31; the Church militant received sufficient laws from Christ, 222, 1; the Church itself often in error and opposed to the Church triumphant, 222, 34; Laws of good men, consonant with the Church triumphant, to be obeyed, 226, 17; Daniel's prophecy on the Church fulfilled, 251, 12; Love of the Church not shown by endowments, 261, 25.
Citation, abuse of, 180, 14; 204, 24.
Clement VII, Antipope, 121, 15; 133, 6.
Clergy, the. Gloss upon honour due to the clerical office, 13 *in fine*; clergy should live on tithes and alms, 59, 30; their reformation, 65, 7; should welcome expropriation, 159, 30; not bound to an alien cleric, 70, 9; Reformation of the Clergy in England, 70, 26 *seqq.*; 86, 20; Foreign Clergy in England obedient to the King, 71, 5; 108, 4; 164, 1; the English Clergy, 156, 6; 157, 30; can be reformed by temporal power, 86, 20; and by the confiscation of their temporalities, 185, 30; Clergy outside Cloisters held by Wyclif to be more perfect than those in them, 112, 24; the distinction of *secular* and *regular* discussed, 113, 25; their relation to the Priesthood and their general history discussed, 147, 5 *seqq.*; how distinguished from the laity, 149, 22; residence of beneficed clergy, 163, 7; infliction of fines by them to be subject to the supervision of the King, 180, 24; Synod of the Clergy in conjunction with Parliament, 181, 5; accept a law from the Emperor Justinian, 226, 31; yearly visitation by the bishop proposed by Wyclif, 244, 9; a moderate provision ordained for them by Christ, 259, 30.
Colleges. The Rules of Founders of Colleges as to the Study of Philosophy and Theology, 179, 30; the advantage of secular colleges, 220, 34; the 'College' of Christ and His apostles, 241, 16. *See* Electors.
Community, the, shares the merits and incurs the sins of individuals, 220, 1 *seqq.*
Conquest, in general, discussed, 248, 18.
Conscience, claim for the Regulation of, 237, 7.
'Consent,' 68, 2; fivefold, 83, 17–90, 25; sin of, 154, 18; 205, 13; incurred by princes, 216, 9; by a community, 220, 16; by paying unjust fines, 233, 7.
Constantinople, the Patriarch of, 35, 25.
Councils. Provincial Church Councils, 153, 10 *seqq.* *See* Synod.
Courts. *See* Curia.
Curati, 163, 7 *seqq.*
Curia. The Roman, 74, 22; 75, 5; extent of its jurisdiction, 76, 10; the Bishop's Court, 227, 10.

Daniel. Fulfilment of his prophecy on the state of the Church, and Wyclif's exposition of it, 251, 12–254, 33.
David. His priestly and secular dignity discussed, 13 *fin.* His union with Bathsheba mystically interpreted by S. Chrysostom, 257, 21.
Decrees and Decretals in the Roman Church, their authority, 222, 26.
Diocletian, 72, 2.
Dispersion of the Jews, 40, 11 *seqq.*
Doctors of the Church, the four holy; their teaching based on Scripture, 222, 27.

Dominion, Universal, why impossible, 261, 15.
Donatists, 127, 22.
Dress, difference in, argument from, 31, 1.
Dulia, 32, 16.

Egbert, Abp. of York, 161, 8.
Egypt, Priesthood in, 144, 29.
Electors, College of, instanced, 146, 9.
Emperor, the. His correction of the Pope, 70, 23; relation to him as representative of Christ's temporal power, 122, 7; deposition of him, 128, 32; and by him, 128, 2; Wyclif's assertion that he is greater than the Pope, 143, 20; instance of his ordaining a law for the clergy, and proof of his dominion over them, 227, 5.
Empire, Roman, alleged cause of the weakness of, 213, 3; in the time of the Fathers, 249, 33; reasons for its rule not now extending to England, 249, 34 *seqq.*; the Life of the Empire gone, 250, 2.
Endowments, 160, 26; the Church in its most prosperous age, without endowments, 18, 28; decrease of Virtue in the followers of Christ, coincident with endowment, 63, 11; the Venerable Bede upon, 161, 7; contrast of his time with Wyclif's, 162, 5; should be reformed by the King, 163, 3; or any competent person, prudently and piously, 211, 11; the tenure of endowment condemned by the religious on their own profession, 214, 1.
England. Subjection of the clergy to the King there, 37, 10; 69, 25; 156, 6; 163, 31; in time of Wilfrid, 42, 10; reason of the excellence of the laws there, 56, 14; Reformation of the Clergy, 70, 26 *seqq.*; 86, 20; Obedience to the Pope on what authority, 146, 23; the clergy there offended at the privilege of Westminster Abbey, 157, 30; residence of Clergy in, 163, 22; duty of the King of England in restoring the Church, 213, 6; in fulfilling the Pope's functions, 229, 19; state of law of excommunication there, 229, 16; not under the rule of the Roman Empire, and why, 250, 3 and 32; Parliament at Gloucester, xxviii. n.
Eugenius II., his letter from St. Bernard, 36, 17; 40, 16; 43, 20.
Excommunications. Exactions in this matter to be resisted, 22, 5; caution necessary, 111, 15; the faithful must arm against pretended ones, 166, 5; discussion upon, 166, 5–176, 30; to be borne with calmness on occasions, 192, 5; to be used in obedience to the law of God and not to the Pope's Mandates, 225, 17; rightly followed by punishment, but must first be tried by the general synod of the province, 226, 29; the decretal of Justinian upon, *ibid.* 32; a wrong excommunication damns its author, 227, 19; S. Augustine's unwillingness to pronounce, 227, 20; better delayed than too hasty, 227, 34; should follow the declaration of Parliament and Synod sitting together, 228, 28; hasty excommunication reproved by S. Gregory, 229, 3; state of England, 229, 16; Wyclif's opinion attacked and defended, 231, 1–237, 14; causing the ruin of the Church, 236, 22.
Exhortation and removal, ordered by Christ, rather than imprisonment, 229, 33.

Festus, 22, 15.
Fines. Inflicted by the Clergy to be under the supervision of the King, 180, 24; the special privileges of the Clergy in the matter of, 204, 8; treated of by Wyclif elsewhere, 205, 1; imposed by Theodosius on heretical bishops and clergy, 215, 15; payment of unjust fines and consent to sin, 233, 7.
Foreign beneficiaries must swear allegiance personally to the King, 164, 1; envoys the King's 'liegemen,' 202, 1; all foreigners, on the King's soil, must obey his laws and are his men, 203, 27.
France, Church of, 126, 31; study of Civil Law there, 188, 15; the Pope's action in the matter, 250, 17. S. Gregory's Letter to the Queen of, 134, 32; 137, 34.
Friars. The number who are living unendowed to-day sufficient, 62, 27; unjust claims of, in matter of temporalities, to be resisted, 206, 7; their negligence in the matter, 216,

18 ; not being subject to the Bishops of the Realm, should take the oath to the King through their provincials, 219, 12.

Garnario (Arnaldus de), 108, 7.
Gelasius, Pope, on the position of the Emperor, 44, 25.
Genuflexion, how to be regarded, 31, 35.
Gilbornensis (Robertus). *See* Clement VII.
Gloucester, Parliament at. *See* Wyclif.
Gratian, his authority defended, 123, 28.
Greece. The Grecian Monarchy in the prophecy of Daniel, 251, 19.
Gregory (S.), reproves a bishop for hasty excommunication, 229, 3.
Gregory XI, 108, 7; 121, 17.
Grossetête, 264, 29.

Haman, 32, 27.
Heretics, law against, 215, 16; 229, 1.
Hermits the King's 'liegemen,' 202, 25.
Hierarchies. Three necessary to the Kingdom, 58, 32.
Honour. Honour due to the clerical office, 13 *note*. Its true nature explained, 22, 31 *seqq.*, 41 *pass.*; its many degrees, 25, 18; human honour only consequent upon virtue, 33, 23; priestly honours more perfect, and why, 41, 31.
Hugh (S.), 76, 31.

Images, 16, 31.
Imprisonment, in cases of Excommunication, abuse of, 205, 2; 169, 33; a bad remedy, and without the authority of Scripture, 229, 25; authorized by the King at the risk of his soul, 229, 30; and not to be exercised, 230, 33; by a chapter, 230, 8 *seqq.*
Infallibility, 106.
Innocent III., 34, 12.
Irredemptibility of things consecrated, an objection brought to the confiscation of the temporalities of the clergy, 206, 31.
Islip, Simon, Archbishop of Canterbury, abuses existing since the time of, 75, 18.

Jeremiah, his preaching instanced, 43, 15; 44, 7; 45, 31.
Jews, their dispersion, 39, 11 *seqq.*
Job a philosopher, though no cleric, 149, 28.
John II, Pope. Letter to Justinian, 138, 29.
Joseph, of Arimathea, represented the Military Order at the Burial of Christ, 1, 19.
Julian Emperor, 141, 19; 193, 5.
Justinian. *See* John II.

King, the. His power approved by Scripture and the Holy Doctors, 1, 12; surpasses all in worldly honour, 2, 30; but surpassed in spiritual things by the Pontiff, 34, 33; the Vicar of God, 4, 27; 12, 1 (S. Augustine); 12, 32 (Nicholas de Lyra); 58, 17; 80, 12; 104, 29; 141, 3; 197, 20; bearer of God's Image, 10, 24; his power an Order in the Church, 11, 1; his Office, relatively, superior to the Priesthood as regards the temporal state, 14, 10; 137, 18 *et pass.*; inferior as regards the spiritual state, 141, 3 *seqq.*; older than the Priesthood, 144, 15; a good King worthy of double honour, 15, 12; 41, 20; froward Kings, the honour paid to them, 16, 3; must be honoured on two grounds, 17, 2; in what sense necessary to the Church, 18; preeminent in the state by the teaching of Christ, SS. Peter and Paul, and the Doctors; submission to him, for our humility, not as a burden, 34, 25; his three duties, 46, 5 *seqq.*; division of his household, 50, 20; if his Life is bad, the Kingdom will suffer, 48, 20; and if he incur sin, 52, 20; in England, 51, 16; when guilty of Sacrilege, 57, 22; has full power over the temporalities of his realm, 64, 9; 97, 8; his power over foreign clergy in his dominions, 71, 5; should correct apostates, 71, 20; 84, 20; and heretics, 72, 15; his work is to defend and observe the law of the Gospel, 79, 2; more bound secularly to his subjects than they to him, 79, 30; should be more virtuous than they, 80, 4; Wyclif's Theory of the King attacked in scholastic method, 90, 29; his triple existence in his kingdom, 92, 23; a second objection, 93, 21; his attitude with re-

gard to Law, 94, 10 *seqq.*; superior to his own laws (Aristotle), 93, 26; (Augustine), 95, 19; third objection, 98, 29; fourth objection, 108, 29; extent of the King's jurisdiction, 119, 22; his attitude towards the clergy of France, 126, 31; relation to the Pope, 128, 6; laws which it is his duty to enforce (I.), 152, 15; (II.), 163, 7; (III.), 176, 3; 245, 18; should confiscate revenue of Bishops who neglect the supervision of their clergy, 154, 30; and remedy evils by reducing the pay of the clergy, 159, 8–163, 5; should supervise the fines inflicted by them, 180, 24; must support Theological Faculty, 176, 3; and appoint Theologians to all benefices, 181, 11; must forbid all lectures on Civil Law, 188, 4 *seqq.*; Kings of England, their special duty, 213, 6; must perform that of the Pope as being too distant, 229, 19; four objections raised to the extension of the kingly power, 217, 13; his duty to keep watch over the excommunications imposed by his bishops, 227, 32; his peril in authorizing imprisonment on the religious clergy, 229, 30; may fight for the honour of Christ, and the profit of men and the Church, 248, 15.

Kingdom must contain three Hierarchies, 58, 32 *seqq.*; three conclusions proposed by Wyclif for its government, 244, 6 *seqq.*

Labourers. One of the three Hierarchies necessary to a Kingdom, 59, 1.

Laity should withhold the stipend of bad-lived priests without waiting for the action of the Bishop, 154, 15; as also that of non-resident *curati*, 165, 30; their bad law as to excommunication, 169, 12. Baptism by the Laity, 146, 34.

Latin or other tongue, use of, an indifferent matter, 123, 33.

Latria, 16, 27; 32, 15.

Law, more important than the King, 5, 27; its twofold aspect, 93, 28; 94, 3 *seqq.*; the distinction of *common* and *monastic* law examined, 115, 11; study of Civil Law, 177, 9; the opposition of Civil and Canon Law, 188, 10; Civil Law to be condemned, and why, 189, 14 *seqq.*; Civil Law, if helpful to Theology, to be retained, 192, 2; Wyclif's opinion attacked, 237, 15 *seqq.*; Roman Civil Law, three arguments in defence of, 193, 24; no better than English, 193, 32; Civil Law in France, 188, 15; inconsistency of the Pope's action there and in England, 250, 17; Canon Law independent of Civil, 194, 5; Law of Arms, 193, 27 *seqq.*; the Jewish Law wholly ceremonial, 208, 12; Papal Law, how far necessary to the Church Militant, 222, 2.

Lawrence (S.) and the temporalities of the Church, 215, 22.

Laws must be few, 56, 5; excellence of those in England, 56, 15; three laws declared to be for the good of both Church and State (I.), 152, 7; (II.), 163, 7; (III.), 176, 32; bad laws made for the trial of the faithful, 157, 10; bad law in the matter of Excommunication, 169, 11; bad state of Church Law, 179, 32; laws of good men, consonant with the Church Triumphant, must be obeyed, 226, 17.

Lectures. The decree of Honorius III. forbidding the attendance of the religious at Law or Physical Lectures explained, 177, 10.

Leo IV., Pope. His allegiance to the Emperor Louis II., 70, 20; his authority appealed to, 71, 20.

'Liegeman.' Explanation of the term, 198, 31; use of the term in connection with the Pope, the Mendicant Orders, and Foreign Envoys, 201, 32.

Loserth, Dr., on date of *De Off. Regis*, xxvii.

Louis II, Emperor. *See* Leo IV.

Loyalty in the form of rebellion, 201, 6.

Maccabees. Their temporal power discussed, 122, 34.

Mandates. *See* Bulls.

Marriage. That of the Clergy a lesser sin than their taking worldly office, 29, 30; in the case of St. Peter no obstacle to merit, 30, 1; in case of excommunicated persons, 170, 5.

Martin, Pope, Council of, 153, 1.

Martin (S.), 273, 30.

Martyrs, comment on the conduct of some, 273, 26.
Median Monarchy, the, in the prophecy of Daniel, 251, 19.
Melchisedech instanced, 14, 10.
Mendicant Friars, 204, 1.
Michael Archangel, 24, 18.
Mohammed, 278, 23; his sect, 63, 32.
Monarchy, approved by God, Aristotle, and the Fathers, 246, 2–247, 25; the four Monarchies instanced, 251, 20 *seqq.*; 261, 25.
Monasticism discussed, 115, 11–118, 20; in Wales before the coming of S. Augustine, 160, 1.
Mortmain, 64, 5 *seqq.*; 74, 14; 97, 30; 162, 8.
Moses. Dispute for his body, 24, 18; his temporal power discussed, 122, 34.

Nebuchadnezzar, 11, 20; 45, 33; 144, 25; a saint, 19, 16.
Nero, 42, 1; 72, 2.
Nimrod, 144, 25.

Oaths, question of, examined, 217, 22 *seqq.*
Obedience. Discussed, 4, 35 *seqq.*; of three kinds, 102, 6; discretion to be used in, 105, 22; obedience to human ordinances, 234, 16; that of Christ cited, 240, 11 *seqq.*; Secular Obedience, the duty of, confirmed, 240, 33 *seqq.*
Onesimus instanced as example of a slave, 5, 7.
Orders. Their claims considered, 39, 15; private orders founded on what theory, 116, 27; Mendicant orders and their allegiance, 201, 34.
Oxford, the Abbot of Chertsey's arguments discussed at, 98, 15.

Paris, Study of Civil Law at, 188, 16; 250, 19.
Parliament, 181, 5; excommunications to follow the Declaration of Parliament and Synod sitting together, 228, 28; sitting at Gloucester, xxviii. n.
Patriarch of Constantinople, 35, 25.
Patronage, 75, 12–23.
Pharaoh, instanced, 11, 20; 21, 6; 96, 9.
Phocas IV, Emperor, 146, 20.
Pope, the, 5, 13; 102, 20; his power contrasted with that of the King, 19, 20; 128, 25; how related to that of the Emperor, 122, 7; his alms derived from Cæsar, 36, 10; 'Not lord of the bishops, but one of them' (S. Bernard), 38, 3; his claim over alien clergy, 70, 9; his submission to the Emperor, 70, 23; 138, 29; and deposition by him, 128, 32; Christ's pretended Vicar, 125, 17; his Supremacy considered, 127, 32; 165, 4; Wyclif's assertion that he cannot be greater than the Emperor, 143, 20; a 'liegeman,' 201, 34; the 'liegeman' of the Emperor, 202, 4; his oath to the Empire and that extracted by him from Archbishops, 218, 24 *seqq.*; the Bishop of Rome, and his assumptions, 220, 10; a new lawgiver, 222, 3; his Bulls only to be accepted when resting on the authority of Scripture, 223, 6; his authority compared with that of the Apostles and Holy Scripture, 223, 23; his claims those of Antichrist, 224, 1; the 'Vicar of Peter,' 224, 14; rival Popes a present witness to Antichrist, 226, 7; not necessary to Salvation, 226, 16; owing to distance, his duty in England must be performed by the King, 229, 20; comparison by logicians of his condemnation with that pronounced by God, 233, 33; inconsistency of his attitude with regard to Civil Law in France and England, 250, 17.
Prague, University of, xxx; MS of *De Off. Regis* there, xxix.
Presentation. The history of Presentation to Benefices, 182, 7.
Pride, the cause of dissension, 265, 18; S. Augustine on, 265, 30.
Priests. Their true dignity superior to the earthly dignity of the King, 14, 33; though in different ways both superior and inferior to it, 141, 3 *seqq.*; froward Priests to be honoured for the sake of their office, 20, 88; their priestly acts not acts of merit, but of official power, 21, 14; degenerate priests how to be honoured, 21, 16; must not be honoured for lay dignity, 27, 5; their prerogative explained, 35, 15; a good Priest worthy of double honour, 41, 28; those in England now, 42, 19; should despise earthly honours, 45, 21; bad priests,

traitors, 61, 27; secular priests more capable of obedience than those living in Cloisters, 82, 32; and apostolic, 114, 25; a loyal priest more bound to obey his King than his abbot, 104, 3; may not fight in their own person for their temporalities, 122, 39; bad-lived priests' stipends to be withheld by the laity without waiting for the action of the Bishop, 152, 15; laxity of the Priests, now, the cause of dissension, 212, 24.

Priesthood, Office of. Its relation to the Clergy, 147, 5. Among the Egyptians and other nations, 144, 29.

Property. Robbery of the Lower Classes the surest method of destroying a Kingdom, 96, 26.

Prophecy of Daniel. Its fulfilment and Wyclif's exposition of it, 251, 12–254, 32.

Psalm lxviii. 13, interpreted, 149, 5 *seqq.*

Quasi, intention of the word, 1, 27, 41 *pass.*; instances of its use in Scripture, 2, 20; in S. Augustine, 12, 24.

Rebellion lawful in resisting certain excommunications, 192, 11; and equivalent to loyalty in some cases, 201, 6.

Rechabites, 18, 25; 248, 29.

Reformation of the Clergy. *See* Clergy.

Regular Clergy, why so called, 113, 28.

Relics, 16, 31.

Roman Empire. *See* Empire.

Rome, Church of. *See* Church.

Sacraments. Those teachers who deny them, 49, 16.

Saints to be followed rather than Popes and Cardinals, 125, 30.

Sanctuary. *See* Westminster.

Saracens, 278, 23.

Saul, King, 18, 25; 91, 22.

Schism of the Church, cause of the, 257, 17.

Scripture, Holy. *See* Bible.

Secular Clergy, why so called, 113, 28.

Secular Power to be obeyed differently to the Spiritual, 20, 5; necessary for the destruction of heresy, 22, 30, *et pass.*; and generally, 248, 1; derived from the Church, 110, 13; double meaning of the word *secular*, 113, 1; need of the secular power to supplement the spiritual, 121, 35; 133, 29; forbidden to the Priest, 142, 25.

Sergius, heresiarch, 63, 32; 129, 1.

Service, discussion upon, 5. 7.

Simony, 51, 34; 53, 24; 89, 12; practised, 74, 24; in England, 75, 18; King's power in case of, 75, 10.

Slawikowicz (Paulus de). MS B. of *De Off. Regis* in his possession, xxx; account of, *ibid.*

Solomon, 46, 19; consequences of his disobedience, 48, 10; a type of the peace begot by Christ's union with his Church (S. Chrysostom), 258, 5.

Spain, English soldiers in, xxviii. fin.; 183, 4.

Spiritual Power to be obeyed differently to the Secular Power, 20, 5.

Synod of the Clergy, in conjunction with Parliament, a refuge for the injured, 181, 5; cases of excommunication should be tried by the general Synod of the province before punishment administered, 226, 29; or rather by Parliament and Synod sitting together, 228, 28.

Tanquam. Instances of its use discussed, 2, 10; 40, 11; 41, 10.

Temporalities wholly in the hand of the King, 66, 9 *seqq.*; 97, 8; 126, 29.

Testament, Old. *See* Bible.

Theodosius, Emperor. His law against heretics, 215, 16; 228, 34.

Theology. Theologians necessary in a Kingdom, 72, 26 *seqq.*; 125, 3–15; advocacy of the extension, defence and reform of the Theological Faculty, 176, 32; 245, 18; bad state of, at present, 179, 32; superior to all human law, 191, 28; study of Theology opposed by heretics, 257, 10.

Thomas (S.), of Canterbury, 76, 26.

Tithes, 52, 10; taken upon the authority of the Old Testament, 63, 20; example of Christ in this matter, 63, 25.

Toledo, Council of, 153, 11.

Tonsure, 114, 15.

Treachery, sixfold, 68, 2 *seqq.*; three degrees of (S. Bernard), 69, 1.

Unity of the human race, external and internal, to be aimed at, 249, 1.
Urban VI., Pope, xxviii; 120, 18; 121, 24.
Usk, John de. *See* Chertsey, Abbot of.

Virgin, the Blessed. The plenitude of grace attributed to Her Body, 3, 3; a type, 50, 5.
Visitation. Bishops' Yearly Visitation of the Clergy recommended by Wyclif, 244, 9.

Wales. 2100 monks living there by their own hands before the coming of Augustine to England 160, 1.
War, discussion upon, 261, 1–277, 25.
Westminster Abbey, curtailment of its privileges as a sanctuary an offence to the English clergy, xxviii. n.; 157, 20.
Wilfrid (S.), 42, 10.
Women, their position discussed, 12, 10.
Wstrach, Copyist of *De Off. Regis*, xxix.
Wyclif at the Parliament at Gloucester, xxviii. n.; Epigram on, xxix; account of the *De Officio Regis*, v. Preface; its date, xxix, xxx; reference to his *De Ecclesia*, xxviii. n.; mention of *De Blasphemia*, xxix.

THE END.

Date Due